תלמוד בבלי · אחרונים · ראשון לציון · סדר מועד

ראשון לציון על ביצה

רבי חיים בן עטר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראשון לציון על ביצה

רבי חיים בן עטר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראשון-לציון-על-ביצה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
דף ב. 5
דף ב: 8
דף ג: 18
דף ד. 18
דף ד: 20
דף ה. 23
דף ו. 28
דף ו: 32
דף ז: 33
דף ח. 38
דף ח: 41
דף ט. 47
דף י. 49
דף י: 49
דף יא. 51
דף יא: 57
דף יב. 59
דף יג: 65
דף יד. 66
דף יד: 68
דף טו. 74
פרק ב 78
דף טו: 78
דף טז. 80
דף טז: 83
דף יז. 88
דף יז: 92
דף יח. 96
דף יח: 100
דף יט. 100
דף יט: 104
דף כ. 105
דף כ: 111
דף כא. 111
דף כא: 113
דף כב. 118
דף כג. 124
פרק ג 124
דף כד. 124
דף כד: 132
דף כה. 138
דף כה: 138
דף כו. 143
דף כו: 145
דף כז. 149
דף כז: 152
דף כח. 154
דף כח: 159
דף כט. 169
דף כט: 171
פרק ד 173
דף ל. 173
דף ל: 175
דף לא. 180
דף לב. 188
דף לב: 190
דף לג. 190
דף לג: 193
דף לד. 198
דף לד: 201
דף לה. 201

פרק ה 203
דף לה: 203
דף לו. 205
דף לו: 206
דף לז. 207
דף לז: 208
דף לח. 211
דף לח: 211
דף לט. 212
דף לט: 216
דף מ. 216

מסכת ביצה

פרק א

דף ב.

גמרא דלמא בית שמאי לית להו מוקצה התוס' הקשו ממתני' דקתני במכילתין דף ד' לא יטול אלא א"כ נענע וכו' וחלקו דמוקצה דב"ח חמיר ומודים בו ב"ש פירוש דב"ח דהתם דהיינו יוני שובך משום דרגילים מגדלי יונים להניח בריכה ראשונה להיות צוותא לאמה כמו שפי' רש"י התם ולהכי מסח להו מדעתיה ובהכי הוא דקאמרי ב"ש צריך שינענע וכדקאמר הש"ס התם דפלוגתייהו דב"ש וב"ה בבריכה ראשונה כו' והגם דמסיים התם אבל שניה דברי הכל באומ' זה וזה כו' הא מלתא הוי לפי מסקנת הש"ס אבל לפי קס"ד וגם למסקנת ר"נ דמוקי מתני' משום מוקצה מצי למימר דלא קאמרי ב"ש אלא בבריכה ראשונה ומטעם האמור מה שאין כן בריכה שניה דלא בעי לומר אפי' זה וזה וכו' וה"ה תרנגולת העומדת לגדל ביצים דמסתמא לא מסח אינש דעתיה מינה. וק"ל תרתי להאי ישובא חדא למאי דמסיק הש"ס מילתיה דר"נ בקושיא וטעמא דלא פליגי ב"ש וב"ה בתרנגולת היא וביצתה אמאי לא מצי למימר והיינו טעמא משום דסו' דגם ב"ח כה"ג מסח אינש דעתיה מיניה ולכ"ע התרנגולת מוקצה ולא פליגי אלא בביצתה ומי הכריחנו לומר דלא סברי ב"ש מוקצה בב"ח אלא ביוני שובך ולא בתרנגו' כי היכי דתקשה לר"י דלמא דלא שנא ולהכי לא נחלקו בתרנגולת והגם דכפי האמת איכא חילוק בין יוני שובך לתרנגולת כדכתי' ולא מדמינן להו אהדדי עכ"ז מכח קושיא אמרינן דסברי ב"ש גם בתרנגולת ותו האי תרנגולת העומדת לגדל ביצים במאי עסקינן אי לגדל ביצים לאכילה אמאי חיישינן בהו משום מוקצה הרי דעתיה דאיניש עילוייהו מאתמול ובהכרח לומר דהני ביצים קיימי להוציא אפרוחים וכדברי המאור ז"ל מהשתא אנן סהדי דטפי חייס איניש עלייהו ממה דחייס איוני שובך ופשיטא דמסח דעתיה מאכילה וטפי חזי לי למימר דקס"ד תלמודא דהך מתני' דמנענע מבעוד יום לאו משום מוקצה קאמרי לה ב"ש אלא משום דלמא נמנע משמחת י"ט וכחד מטעמי דקאמר הש"ס התם. ובהא מלתא דכתיבנא בעומדת לגדל בצים דקאמר היינו להוציא אפרוחים כמו שכתב המאור ז"ל, ק' לי אדמחלק תלמודא בצדדי הבעיא בתרנגולת העומדת לאכילה ולגדל ביצים לפלוג בעומדת לגדל ביצים ולימא אי בעומדת לגדל ביצים לאכילה דעתיה עילוייהו ואי בעומדת לגדל ביצים להוציא אפרוחים מוקצים נינהו אלא ודאי דכל העומדת לגדל ביצים ואפי' לאכילה מוקצים נינהו וטעמא דכל דלא הוי בעולם מוקצה הוא ודלא כהרב

המאור ז"ל גם מדברי התוס' שכתבו בד"ה קס"ד וז"ל ותימא והא ר"ש דשרי במוקצה שם שרי בנולד וי"ל כו' ע"כ קשה מאי קא מקשו שאני נולד דביצה דלאו לאכילה קיימא מנולד דשברים דלהסקה קיימי אלא ודאי דלא סברי כדעת הרב המאור:

עוד ראיתי להוכיח דלא כסברת המאור מדגרסי' במכלתין בפסקת המשנה דקתני אפר כירה מוכן הוא ואמרינן בש"ס דדוקא שהוסק מעי"ט אבל הוסק בי"ט אסור ע"כ והא עדיפא מביצה דיש בידו להסיק ולעשות אפר משא"כ הביצה אין בידו ואעפ"כ אמרינן דכיון דאינו במציאות הוי מוקצה וכפ"ז אשכחנא פתרי לדברי רבינו עמוד העולם הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"א מהלכות י"ט וז"ל כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים כו' וכן שור העומד לחרישה וכיוצא בהם מוקצים הם וכו' וכשם שמוקצה אסור בי"ט כך הנולד אסור עכ"ל לכאורא ק' דאדרבה מסוגיין משמע דנולד חמיר טפי ממוקצה דקא' אפילו מאן דשרי במוקצה אסר בנולד ואפילו לרב נחמן במדרגה חדא נינהו ומדברי רבינו משמע דנולד גרע ממוקצה מדקאמר וכשם כו' ולמאי דאסיקנא א"ש דאצטריכא ליה להרמב"ם לאשמועינן הגם דאיכא נולד דלאו מוקצה וכגון עגל שנולד מפרה דקיימא לחרישה או לילד דלא קיימא לאכילה ועגל זה לא הקצה אותו והאי דמי לביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לגדל ביצים לאכילה וסד"א דלא מקצי איניש מאי דחזי לי' והאי חזי ליה קמל"ן דאעפ"כ כיון שלא היה בעולם והשתא הוא דאתיליד מטעם זה הוי דינו כמוקצה ודלא כהרב המאור. אלא דצריכינן ליישב סוף סוף תלמודא דקאמר אפילו מאן דשרי במוקצה אסר בנולד. ונראה דכיון דבהאי נולד דביצה איכא תרי גווני חד דידע מאתמול דמילדא בי"ט וחד דלא ידע בה כל עיקר ובערך האיך דידע בה והאיך דלא ידע בה כלל הוי עדיפא ממוקצה וכיון דמתני' קתני סתם ביצה שנולדה בי"ט ב"ש אומרים תאכל משמע בכל גוונא ואפילו לא ידע מקמי הכי דליהוי דעתיה עלויה ואהא קאמר דאפילו מאן דלית ליה מוקצה אית ליה נולד ואסיר כה"ג והרמב"ם דחדית לן דינא דאסור בנולד אפילו הוה דעתיה עלויה דבזה גרע ממוקצה כדכתיבנא. ואולי שנתכוון ג"כ הרמב"ם במאי דכתב ונולד דינו כמוקצה לומר וכי היכי דמוקצה אינו אסור אלא בי"ט ולא בשבת כדקאמר התם הכא נולד דלא חמיר אלא בי"ט:

שם גמרא גבי שבת דחמיר כו' וא"ת כיון דמתני' דהכא קתני בהדיא דב"ה מחמירין בי"ט ובהך דמגביהין עצמות קתני ב"ה לקולא לפום אפכותא דרב נחמן א"כ קשי' ב"ה אב"ה וב"ש אב"ש דב"ש סברי איסור מוקצה דשבת משום דחמיר ולא בי"ט משום דקיל וב"ה סברי אדרבה י"ט דקיל מחמרינן ולא בשבת דלא אתי לזלזולי ופסק רבינו הקדוש כב"ה מטעם עצמו. וא"ת לר' יהודה דפליג בהדיא במחתכין את הנבילה וקאמר אם לא היתה

נבילה מע"ש דמחמיר אפילו בשבת א"כ הוי כב"ש ושביק ב"ה ואמר ב"ש דאיכא למימר דסובר ר' יהודה דמוקצה כה"ג חמיר טפי ומודים אפילו ב"ה דאסיר וכדומה לזה כתבו התוספות בד"ה דלמא למאי דקאמר הש"ס ב"ש לית להו מוקצה הקשו מההיא דמנענע ביוני שובך ואמרו דמודים ב"ש בכה"ג דהוי מוקצה כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות י"ט וז"ל ויש בי"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה שהמוקצה אסור בי"ט ומותר בשבת מפני שי"ט קיל משבת אסרו כו' שמא יבואו לזלזל כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים ושור העומד לחרישה כו' ופירות המוכנים לסחורה כו' כל אלו מוקצין הן כו' אבל בשבת הכל מזומן אצל שבת כו' חול מכין לשבת כו' אבל אין י"ט מכין לשבת ולא שבת מכין לי"ט כו' ואע"פ שהתרנגולת עומדת לאכילה הואיל ומאמש נגמרה הביצה נמצא שבת מכין לי"ט ואסורה בכל י"ט גזירה משום י"ט אחר השבת כו' ע"כ לכאורה רמב"ם מזכה שטרא לבי תרי פסק כאוקמתא דרב נחמן וכאוקמתא דרבה דוהכינו. ונראה דסובר הרמב"ם דמכח הנהו תרי סתמי דסתם רבינו הקדוש בהכרח לחלק כרב נחמן ומה גם דמייתי תלמודא ישובא כרב נחמן ולא מייתי חולק עליו בהא מלתא דישובא דתרתי סתמי מוכח מהש"ס דהכי מסיק בהו וליכא מאן דפליג ומאי דפליגי אמוראי עליה לא הוי אלא בישובא דמתני' דידן דמפרש לה בעומדת לגדל ביצים דוקא וליכא לאקשויי בשלמא לרב נחמן דמפרש למתני' דב"ש אומרים תאכל במוקצה שפיר יהבין טעמא להך סתמא דאין מבקעי' עצים כב"ה דאסרי מוקצה בי"ט אלא השתא דמוקמינן למתניתין בעומדת לאכילה וטעמא אחרינא קאמרי אמוראי מנא ליה לאסור ר' מוקצה בי"ט כיון דב"ה שרו ליה בשבת כדקתני ההיא דמגביהין לפום אפכותא דר"נ א"כ דלמא בשבת שרו ומכל שכן בי"ט. ב' תשובות בדבר חדא כיון דב"ה לא שרו להדיא בי"ט מצי רבינו הקדוש למיגזר מדידיה ועוד דמההיא פלוגתא דיוני שובך דב"ש סברי לא יטול אא"כ נענע וכו' מוכח דסברי ב"ה איסור מוקצה בי"ט והגם דדחי' בדבור הקודם לזה דאין זו ראיה היינו לסברת רב נחמן אבל לשאר אימוראי ל"ש להו. ומהשתא שפיר סתם ר' לאסור מוקצה בי"ט כב"ה ומתני' דידן דביצה לאו מטעם מוקצה היא. וטעם רמב"ם דפסק כאוקמתא דרבה דוהכינו הגם דתלמודא קאמר כולהו כרבה לא אמרי הכנה לית להו וא"כ רבים פליגי עליה טעמו ז"ל מההיא דאמרי' לקמן דף ד' וז"ל אתמר שבת וי"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ומסיק בגמ' דפלוגתייהו בהכנה דרבה רב אית ליה הכנה דרבה ור"י לית ליה כו' וקאמרינן התם אמר רבא הלכתא כרב כו' ע"כ. וליכא לאקשויי מההיא דפרק חבית דאמר רב חסדא חולב אדם עז וכו' אמאי לא אמרינן לאסור התם בי"ט אחר השבת מיהא משום הכנה

בהיכא דחולבין את העז בי"ט שאחר השבת חלב שנתקבץ בדדיה בשבת דהא הוכן בשבת. דלפום מאי דכתב הר"ן לחלק בבצים גמורות מטעם דהוו כגופה של תרנגולת הכי נמי דכוותה הוי כגופה וכשחולב אותה אז הוא דהוי מוכן. ואה"נ אם חלב בי"ט דאסור בשיבת שאחריו מטעם הכנה ואם הבהמה עומדת לחליבה אפי' חלבו ביום טוב דעלמא אסור אפי' לאוכלו באותו יום עצמו כמ"ש בהגהות אשירי ריש מכילתין דההיא דחולב אדם עז לתוך הקדרה מיירי בעומדת לאכילה דאי בעי שחיט לה. א"נ לפום מאי דמחלק הרמב"ם בחי' ביצים הנמצאים בתוך תרנגולת ה"נ נחלק במה שלפנינו דדוקא בהיכא דכל ההכנה באה מעצמה משבת או מי"ט כהא דביצה שנולדה אבל החלב אינו בא מעצמו אלא על ידי חליבה ונמצאת הכנתו בא גומרה על ידי האדם לא מיקרי הכנה זו של שבת:

דף ב:

גמרא אמר רבה בתרנגולת העומדת לאכילה ובי"ט אחר השבת ומשום הכנה וכו' ורבה לטעמיה ע"כ פרש"י וז"ל לטעמיה דאמר בפסחים ויליף מהכא דמוקצה דאורייתא עכ"ל משמע דסובר רש"י דעיקר טעם איסור ההכנה הוא מדין המוקצה דזולת זה מה איסור איכא. וליכא למימר דאיסור הכנה הוי בידים ממ"נ קשה אם בשבת תיפוק ליה דאפילו לעצמו אסור להכין ואי בי"ט הרי רבה גופיה סבר דשרי לאפויי ולבשולי מי"ט לשבת הגם דסובר דב' קדושות הם אעפ"י כן שרי מטעם הואיל וא"כ מה הוא איסור זה שאסרה תורה לעשות מזה לזה אלא ודאי דאיסור זה הוי איסור מוקצה כל דהוי שלא מן המוכן והוכן בי"ט אסור בשבת וכן להפך וכן בכלל זה הוי ביצה שנולדה בזה אסורה בזה ואפילו הוכנה בידי שמים דסוף סוף לא היתה במציאות ושבת הכינה ולזה אסורה ולא תקשה לאו ק"ו הוא ומה מלאכות גמורות שאנו עושים בי"ט והכנה גדולה אנו מתירים בשבת הכנה כזו בידי שמים אסור לא קושיא היא דהלא י"ט לעצמו אנו מתירים אפייה ובישול ואנו אוסרים מוקצה לכ"ע מדרבנן מיהא וטעמא הוי דההכנה בעי' שתהיה מקודם וא"כ למאן דאמר דאורייתא נמי לא תיקשי וא"ת סוף סוף מאי מוקצה איכא בביצה שנולדה בשבת אחר י"ט מתרנגולת העומדת לאכילה הלא מוכנת היא תמיד בי"ט כל אימת דבעי שחיט לה הא נמי לאו קושיא היא דכיון דקסבר רבה כל דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה שמעינן דכוליה יומא דאתמול בכלל גמר דידה דהא לא מפלגינן בין נולד בסוף היום לנולדה בתחילת היום בכולהו אנו אומרים מאתמול א"כ לא תליא מלתא בזמן קצר או ארוך אלא באתמול וכל חלק מאתמול בכלל המעשה אם כן כל אימת דשחיט לה בי"ט אינה גמורה לפניו ואפי' שחיט לה בסוף י"ט סוף

סוף שפיר מצינן למימר לא נגמרה כיון דלא הוי כוליה יומא. ומהשתא נמצאת אינה בידו לשחטה ולמצוא הביצה גמורה כמות שהיא כשנולדה בשבת שאחר י"ט וכל שאין בידו מוקצה הוא והוצרך רש"י ז"ל לומר דאורייתא דאי דרבנן ודרשת והכינו אסמכתא בעלמא לא הוה מצי למימר דגזרינן י"ט דעלמא ושבת דעלמא והר"ן ז"ל פירש דמאי דהוצרך רש"י ז"ל לומר הכי משום דהך דרשא דאין י"ט מכין לשבת כו' לא משמע אפי' הכנה בידי שמים ומצי' לאוקומה בהכנה בידי אדם להכי אמר לטעמיה דסובר מוקצה דאורייתא וכיון דאיסור מוקצה דאורייתא אסר אפי' הכנה דבידי שמים וכבר הקשו עליו דהא הדר ביה רבה התם בפרק אלו עוברים ע"כ ובעירובין כתבו התוס' קושיא הנז' על רש"י ולע"ד אין ראיה מפסחים דהדר ביה רבה והא לך סוגיית פסחים גרסינן התם דף ע"ז גבי הך פלוגתא דרבה ור"ח אי אמרינן הואיל וז"ל איתיביה המבשל גיד הנשה בחלב בי"ט כו' לוקה כו' משום מבשל ולוקה משום הבערה ואי אמרינן הואיל אהבערה לא מחייב הואיל דחזי ליה לצורכו כו' א"ל אפיק הבערה ועייל עצים מוקצה ומוקצה דאורייתא א"ל אין דכתיב והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו ואזהרתיה מהכא לא תעשה כל מלאכה א"ל והא את אמרת לן בעאי מיניה מר"ה הביא שה מאפר ושחטו תמיד מהו שיקרב ואמר לי עלה שה ולא בכור אחד ולא מעשר כו' ממשקה ישראל מן המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל יכול לא יביא מן המוקצה אמר' מה טבל מיוחד שאיסור גופו גרם יצא שאיסור דבר אחר גרם ואי אמר' שאיסור מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר ועוד הא את אמרת לן אין חילוק מלאכות לענין י"ט אלא אפיק הבערה ועייל עצי אשרה ע"כ. משמע לכאורה דהדר ביה רבה גם ממה שאמר מוקצה דאורייתא מכח הך דממשקה ישראל וזו היא דעת התוס' אלא דמדברי רבה מדקבעי בתמיד שנשחט מוכח בבירור דסובר דמוקצה דאורייתא דאי דרבנן מי איכא ספקא שלא יקרב ומה גם אחר שנשחט מי שרפינן קדשים משום איסורא דרבנן גם מתשובת ר"ה מהברייתא דמייתי לא מוכח מידי דסובר אפילו ר"ה דמוקצה דרבנן ומצינן למימר דהגם דמוקצה אסור מדאורייתא סובר דאין לנו למעט אלא איסור בגופו דמאיס טפי מאיסורו מחמת דבר אחר וחילוק זה מורגש הוא. ובר מן דין איכא למידק לרבה הא מלתא דהכנה בפלוגתא דתנאי קיימא דלב"ה אית להו הכנה ולב"ש לית להו הכנה ואמאי קבלה מר"ה תשוב' בעייא דאיהו ודאי בעי מיניה למאן דאית להו הכנה דאורייתא ולרבה איסור הכנה משום מוקצה הוא דזולת זה מאי איסור איכא וזו היא דעת רש"י א"כ לימא ליה דלמא מתני' ב"ש היא דלא דרשי והכינו אלא ודאי דפשיטא ליה אפילו למאן דאמר דאורייתא ובזה אדרבה מתדייקא שפיר תשובת

ר"ה ממה שאמר יכול אפילו מן המוקצה ת"ל כו' קשה מאי יכול האיך יעלה על הדעת לומר דגם מן המוקצה אם אין איסורו אלא מדרבנן ומה גם דאיכא למעוטיה מחמת שאין איסורו מגופו תיפוק ליה דאסור מדרבנן ואפילו דהוה איסורו מגופו שרי אלא ודאי דהגם דאמרינן מוקצה דאורייתא אפילו הכי קא פשיט ליה דשרי ממה שדקדק לומר טבל דאית ביה תרתי אסור מדאורייתא ואיסורו מגופו ודוק. ומהשתא לא הדר ביה רבה ודאי ואמר אלא אפיק הבערה ועייל עצי אשרה אלא מכח פירכת ואת אמרת אין חילוק מלאכות בי"ט דהוי פירכא אלימתא אבל קמייתא לא חש לאתבותיה פתגם עלה והמקשה עלה סמיך וגילה דלדעתיה מיהא גם קמייתא פרכא משום דהוא סובר דאי הוה מוקצה דאורייתא תנא הוה תני נמי מוקצה ולא הוה ממעט ליה והגם דמדבעי רבה בתמיד מוכח דסובר דאורייתא עכ"ז מפשיט ליה דלא הוי אלא מדרבנן ודחיית דלמא הא מני ב"ש דלית להו הכנה דרך הש"ס להקשות אפילו הגם דידע דמצי למימר הא מני וכו' הא מיהא דאין לומר דרבה הדר ביה ממ"ש מוקצה דאורייתא והיא דעת רש"י שאמר רבה אית ליה מוקצה דאורייתא. ואית לן למיקם עלה דמלתא איסור מוקצה דאמר רבה דהוי דאורייתא הכי דמי אי אפילו לטלטל קשה והלא משנה ערוכה מחתכין את הנבילה לפני הכלבים ואפילו נתנבלה בשבת דהוי מוקצה גמור ואי תימא דמוקצה דאורייתא היכי שרינן ליה בשבת והו"ל תלמודא לאותוביה לרבה מסתם משנה אלא ודאי דמאי דאמר מוקצה דאורייתא היינו בענין הכנה בדברים הצריכין לסעודת שבת או י"ט והכי מתדייקי דברי רש"י שכתב במכילתין דף ד' ד"ה הכנה דרבה וז"ל דאמר רבה הכנה בידי שמים כו' דסעודת שבת בעי הזמנה מיום חול גזירת הכתוב ע"כ ובפסחים גם כן כתב וז"ל במזומן שמזמן כל צורכו ע"כ. א"כ הקפדת איסור מוקצה האמור שם דאסרה תורה היינו לעשות צורכי י"ט כגון עצי מוקצה שלא להבעירם לבשל בהם לצורכי י"ט ביצה שלא לאוכלה ואפילו לגומעה חיה בשר שלא לשחוט בהמה מאפר וכדומה לזה. וכפי זה הדרך מתפרש שפיר מה שפירש רש"י ז"ל בסוגיית פסחים שכתבנו למעלה כשהקשה לרבה התם מדקתני חייב משום הבערה ולא אמרינן הואיל ומשני אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה ופרש"י בד"ה ועייל עצי מוקצה דהשתא ליכא למימר הואיל דמדאורייתא אסור להשתמש בעצי מוקצה בי"ט עכ"ל משמע לכאורה מדבריו ז"ל דחיובו הוי על מלאכת הבערה לבד אלא דכשאתה בא לפוטרו מדין הואיל אנו אומרים הכא ליכא הואיל דהא לא חזי ליה:

וכפי דרך זה מאי דקאמר אפיק הבערה הכי פירושה אפיק הבערה סתם ועייל הבערה בעצי מוקצה. גם מאי דקאמר ליה ואיסור מוקצה דאורייתא הכי פירושו דאי לאו

דאורייתא הגם דאיכא איסור מוקצה דרבנן ולא חזי ליה וליכא הואיל כיון דמדאורייתא מיהא הוה חזי ליה לא הוה לקי על ההבערה ולהכי הוצרך לומר מוקצה דאורייתא ותמה עליו מנא ליה הא ומשני אין דכתיב והכינו ומאי דגמר אומר ואזהרתיה מהכא דכתיב לא תעשה כל מלאכה צריך לדחוק דאין זה אלא אסמכתא דסמכו על ריבוי דכל מלאכה ולעולם אין לאו על ההכנה ללקות עליו ולהכי לא כתב רש"י ז"ל שחייב מלקות על המוקצה אלא על ההבערה כמ"ש דאי הוה חייב על המוקצה מלקות הכי הו"ל לרש"י למימר וחייב על טלטול מוקצה של גיד עצמו ושל עצי מוקצה ולדרך זה עלה פי' דסוגיא דחוק ולפי מה שפירשתי דאיסור מוקצה הוא דוקא לעשות צורכיו במוקצה יעלה פי' דסוגייא על נכון. דמאי דקאמר אפיק הבערה פי' לא לקי על ההבערה דהא אמרינן הואיל ועייל עצי מוקצה פי' דלקי על שעשה צרכיו בי"ט בעצי מוקצה ופירש"י דאיסור זה דעשה צרכיו בעצי מוקצה לית ביה הואיל דהא לא חזי ליה דהא אסור להשתמש באותם עצים של מוקצה שהבעיר ולזה תמה עליו וכי מוקצה דאורייתא ומשני אין דכתיב והכינו ולפי דמפסוק והכינו לא משמע אלא לאו הבא מכלל עשה ואינו אלא עשה להכי גמר אומר ואזהרתיה מהכא לא תעשה כל מלאכה כפשטיה ולהכי לקי על שנשתמש בעצי מוקצה. וא"ת סוף סוף האיכא נמי הבערה וא"כ לילקי גם עלה וליתני תנא לוקה ששה מלקיות לאו קושיא היא כיון דעל הבערה בשאר עצים לא לקי לזה ה"נ לא לילקי עלה דמאי דאנו אומרים לקי היינו משום דעל כל חד וחד מתחייב עליו בפני עצמו גם בלא צירוף חבירו משא"כ הבערה דבפני עצמה לא לקי והכא לא מחייב אלא משום שנשתמש בעצי מוקצה אין אנו יכולין להפריד לאו דהבערה לחייבו עליו ג"כ והבן מסקינן דלדעת רש"י ז"ל לסברת רבה כל דבר שאינו מן המוכן בין בי"ט בין בשבת אסור לעשות בו צרכיו ולא זו אף זו אפילו הוכן מאתמול אם הוא שבת לפני י"ט או י"ט לפני שבת אעפ"כ אסור לעשות בו צרכיו פי' לאוכלו או לשורפו לצורכו או לנסכו ע"ג המזבח למאי דס"ד רבה לאסור אפי' במקדש ואיסור הכנה דדרשינן מוהכינו הוא משום מוקצה דבעי' כל צורכי י"ט יעשה אותם מהמוכן. אבל לטלטלו ממקום למקום אפי' לצורך עצמו וליקח אותו בידו אין בו איסור דאורייתא כל עיקר אלא רבנן הוא דאסרוהו ולהכי לא אסרו אלא בי"ט ולא בשבת כמובן מסתמי' דמתני' דסתם לן רבי:

ומהשתא אסורה נא ואראה את המראה הגדול דברי הר"ן שפירש טעם דברי רש"י ז"ל הוא משום דאיסור הכנה לא משמע אפילו בידי שמים ומצינן לאוקומה בידי אדם כו' קשה היכי יס"ד לאוקומה בידי אדם בשלמא מאי דקתני ולא מיום טוב לשבת יוצדק לומר דקאי על הכנת ידי אדם הגם דעלה נמי אני דן כאשר אבאר אלא משבת לי"ט היכי

משכחת לה בידי אדם דהא כל המלאכות אסורות אפילו לעצמו ומכ"ש לי"ט וכי מיירי על ידי גוי שמים וגוי בהא מלתא שוין הם דלא מפקד מה תאמר דמיירי בהכנות שיכול לעשות בשבת כגון עניני הכנה באוכלין המותרים א"כ מאי קא עביד וכי תימא סוף סוף קא עביד מלתא דהכנה הגם דמותר' ליומה אסורה לי"ט שלאחריו א"כ קשה ע"ז תרתי חדא דכפי זה דברי רש"י שאמר דרבה אזיל לטעמיה דאמר מוקצה דאורייתא נפקא לן מינה קולא דהא אי הוה מוקמינן לאיסור זה בהכנה בידי אדם הוה אסרינן אפילו מלתא דלית בה מוקצה כל עיקר כגון לקנב ירק ולערוך שולחן וכדומה ולמאי דמסיק אי' מחמת מוקצה אינו אסור אלא דברים שהיו מוקצים ואין בידו. ותו איך תיסק אדעתין דמן התורה אסור להכין בשבת ליום טוב הכנות שאין בהם שום מיחוש מלאכה. ותו קשיא אפילו מיום טוב לשבת נמי הכנה בידי אדם דחש עלי רש"י ז"ל דנוקי בה דרשת והכינו היכי משכחת לה אם באפיה ובישול אדרבה שרי להו רבה להדיא בפסחים דקאמר ליה רבה לר"ח לדידך דלא אמרת הואיל היאך מבשלין ואופין ביו"ט לשבת ע"כ מוכח דלדידיה ניחא ואמאי תיפוק ליה משום והכינו ואין יום טוב מכין לשבת אפילו תימא דליכא איסור במלאכה זו משום הואיל אעפ"כ הא איכא הכנה מי"ט לשבת ואנו אומרים דאיסור הכנה מיום קדש ליום קדש כה"ג אסורה אפילו אין בה שום מיחוש מלאכה וכדמשמע מדקאמר ולא שבת מכינה לי"ט ודו"ק. ותמצא דהר"ן גופיה חיפש לאוקומי איסור הכנה היכי מצי קאי ולא אשכח אלא כה"ג דביצה ועיין בדבריו וסעד לפירושו בדברי רש"י ז"ל והעיקר בדברי רש"י כדכתיבנא ועיין מ"ש בדברי התוס' ד"ה והיה ביום הששי. והרמב"ם דעת אחרת אתו שכתב בפירוש המשנה ז"ל הכנה שהיא ההכנה הטבעית אסורה משום גזירה מדרבנן ובה חולקים ב"ש ומתירים אותה אבל אם ההכנה היא במלאכה מי"ט לשבת הרי זה אסורה לדברי הכל ע"כ. הנה הרב ז"ל מפרש דדרשת והכינו אינה אלא אסמכתא בעלמא והגם דגזר י"ט דעלמא אטו י"ט אחר השבת כיון דכ"כ איכא למיטעי ולא מחלק גזרו גם עליו הגם די"ט אחר השבת אינה אלא אסמכתא ומאי דקאמר רבה לטעמיה פירוש דדרש והכינו ואסמך עלה הכנה טבעית לזה מוקי פלוגתייהו דב"ש וב"ה בהכי והגם דבפסחים קאמר דמוקצה דאורייתא לא קיימא הכי מטעם דלא קאמר רבה התם דמוקצה דאורייתא אלא מכח פירכת לוקה משום הבערה אבל למפרע כד מוקי לה בעצי אשרה אין לנו הכרח למימר הכי ומסתבר לי גם כן למימר דהך דהתם לאו היינו רבה אלא רבא באל"ף איהו ס"ד למימר מכח הפירכא הכי וראיה לזה דקאמר ליה אביי התם את הוא דאמרת לן כו' ואי איתא דרבה בה"א מי מצי למימר ליה בהאי לישנא והלא רבו הוא והול"ל והא מר הוא דאמר לן וכו':

תו תמצא בהך מימרא דאין חילוק מלאכות בי"ט רבא הוא דקאמר לה במכלתין להדיא והגם דהתם לא איירי רבא כל עיקר אלא רבה מ"מ מדברי אביי נשמע דגם רבא הכין סביר ואותביה אביי ולא קאי הך שינוייא דמוקצה דאוריי' משום דמשמע דבכוליה תלמודא לא סבר הכין. ועיקר טעמו של הרמב"ם הוא דאי איסור הכנה דאורייתא היכי מבשלינן מי"ט לשבת וטעמא דהואיל לא מהני דהא ביצה בידי שמים גמורה ואסרינן לה כדכתיבנא לעיל ולא מסתבר ליה למימר דאפיה ובישול לא חשיב הכנה כביצה. גם טעם רש"י דהוי מוקצה מכח הך דפסחים לא קיימא דאם כן אמאי לא אתאמרא במסכת שבת מלאכה זו בכלל מלאכות שבת כיון דאזהרתיה מלא תעשה כל מלאכה אלא ודאי דהך דפסחים לא קיימא ואי גרסינן רבה בה"א אמרינן שפיר דרבה לחדודי לאביי קא מכוין בהך שינוייא דמוקצה כדאמר הש"ס בכוליה תלמודא כד פריך ורבה לחדודי לאביי קא מכוין. ואל תקשה מדקאמר תלמודא בשלמא לרבה דאמר משום הכנה הוי ספקא דאורייתא כו' הרי דלאו אסכמתא י"ל דה"ק בשלמא לרבה מצינן למימר דטעמא הוא משום דסובר דדרשא גמורה היא והוי דאורייתא כי היכי דלא תיקשי ליה מהברייתא והגם דאיכא לאותובי מאופן אחר הא מיהא לא תיקשי ליה ואחר האמת דמתוקמא ברייתא אפילו למ"ד דרבנן כדמסיק רב אשי מטעם דהוי דבר שיש לו מתירין לרבה נמי מוקמינן דמדרבנן הוא דקאמר ושפיר א"נ אפשר לומר דסובר הש"ס כיון דאסמכוה אקרא עבוד ביה דרבנן חומרא בדאורייתא לאסור ספיקא ותדע דלר"ג לא פריך הש"ס הגם דאיהו מוקי לה במוקצה דרבנן. ותי' בתוס' ישנים דהוי מטעם דמוקצה חמיר ואשכחן דאסרו ספקא הכא נמי דכוותה ולעולם לא הוי אלא מדרבנן ולזה פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות יום טוב וז"ל יש בי"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה כו' שמא יבאו לזלזל בו כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים כו' ופירות העומדים לסחורה כו' אסור לאכול מהם בי"ט כו' אבל בשבת הכל מוכן אצל שבת ע"כ. הרי דלא פסק כההיא דאמר רבה בפסחים איסור מוקצה דאורייתא דאי דאורייתא אפילו בשבת אסור מד"ת במכ"ש די"ט גם ממ"ש בפ"ה מה' איסורי מזבח וז"ל אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל כו' מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה וכו' ומביאין נסכים מן המוקצה בי"ט ע"כ. מוכח דסבר דאתקפתא דאביי הטעם דמביאין מן המוקצה הוא מטעם דהוי דרבנן מדקאמר מן המוקצה בי"ט ואי תימא דמוקצה דאורייתא כדרבה מה לי י"ט מה לי שבת. גם מדיהיב טעמא מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה ואי מוקצה דאורייתא גם מן המוקצה אסור והול"ל מפני שאיסורייהו מגופו. אלא דחש לומר כן שלא תטעה דמוקצה דשרי מטעם דאיסורו אינו מחמת עצמו ושרי הגם דהוי איסור תורה וכדפרישנא לעיל לדעת

רבה אמת דאי לאו דבריו בפירוש המשנה בביצה שנולדה בי"ט בפלוגתא דב"ש וב"ה שכתב שאיסורו מדרבנן הוה אמינא דסובר דהכנה מיהא בביצה הוי איסור דאורייתא וכשיטת התוס' ז"ל ועיין מ"ש בסמוך ד"ה אמר ר"י. והוא ז"ל טרקיה דשא באפיה קושיא דאי אמרינן הכנה דאורייתא לא הוה שרינן לאפויי ולבשולי מי"ט לשבת ולא הוה מהני הואיל להתיר הכנה וכדכתיבנא ועיין מ"ש בפירוש התוס' ד"ה והיה:

גמרא ובי"ט שאחר השבת. הגם דכפי האמת מסיק דאפילו י"ט דעלמא אסיר מ"מ דייק לאוקומי מתניתין בי"ט אחר השבת לומר דב"ש וב"ה פליגי בעיקר דינא דהכנה דלא תימא דפליגי בגזי' י"ט דעלמא ולפום האי אוקמתא מתדייקא מתניתין דקתני תאכל ולא תאכל ולא קתני אוסרין ומתירין משום דמאי דגמרינן מוהכינו הוי לענין אכילה ולא לענין טלטול דטלטול בכל גוונא לא הוי אלא מדרבנן והבן וענין מש"ל בדבור שלפני זה וגם לדברי הרמב"ם דדרשא זו אינה אלא אסמכתא לא אסמכוה אלא אאכילה בלי טלטול:

תוספות ד"ה והיה ביום הששי תימא הואיל והכנה דאורייתא היאך אופין ומבשלין מי"ט לשבת. ונראה ליישב דרבה גופיה אזיל לטעמיה דאמר הואיל וכו' ואפילו לדידן ניחא דכל דבר אפוי ומבושל לא שייך ביה הכנה שאינו מחוסר רק תיקון בעלמא דמעיקרא הוה חזי ליה רק גבי ביצה שהוא דבר חדש שלא היתה בעולם ולא היתה ראויה מעיקרא כלל כו' יע"ש. ואיכא למידק מה שהוצרכו לתת טעם לדידן ממ"נ קיימי' כרבה הא איכא הואיל ואי לא קי"ל כרבה דאית ליה הואיל אלא כר"ח דפליג עליה התם בפסחים הא ר"ח גופיה משני להא מלתא דצורכי שבת נעשים בי"ט ד"ת אלא דרבנן הוא דגזור וכי עביד עירובי תבשילין הא איכא היכירא ולא טעו לעשות צורכי חול בי"ט והיה נראה לומר דלדידן פי' למאי דפסקי' הלכה כרבה לאסור הכנה ולא קי"ל כוותיה בדינא דהואיל ותו דמסקי' התם בפסחים דר"א ור' יאושע פליגי בהואיל מ"ס אמרי' הואיל ומ"ס לא אמרינן הואיל ואמרינן התם דר' אמר הלכה כר"א וקי"ל הלכה כר' מחבירו א"כ אמרי' הואיל והיכי מסקי התו' לומר דלית לן הואיל והתם בפסחים כתבו התו' ד"ה ר' אומר כו' וז"ל הר' יוסף פסק כר' דקי"ל הלכה כר' מחבירו וכן מנהג. ור"י דוחה דשמא לא אמרי' הכא הלכה כר' מחבירו דהא איפליגו רבה ור"ח בהכי והא דהלכה כר' מחבירו היינו היכא דליכא פלוגתא דאמוראי עכ"ל הרי דנהגו הואיל כרבי ואפי' ר"י שדוחה אינו אלא בדרך שמא והיכי אמרי הכא התוס' בפשיטות לדידן דמשמע דהכי מסקי תו איכא למידק אמאי לא תירצו התו' ז"ל תי' זה דאפויי ובשולי לאו הכנה גמורה מתחילה ולא הוו דחקי דרך יש ליישב דהא משמע דתי' דאפיה ליכא הכנה תי' נכון מתי' א' מדאפקיה בהאי לישנא וקאמר ניחא ולפחות הו"ל למימר א"נ דאפיה ובשול לא שייך ביה הכנה ואם

רצו לומר דניחא לדידהו הול"ל לבסוף ובזה גם לדידן ניחא. תו איכא למידק בדבריהם שכתבו דיש ליישב דרבה גופיה אזיל לטעמיה אמאי אמרו לה בדרך ויש ליישב והרי רבה להדיא אמר הכי דמאי דשרינן לבשולי מי"ט לשבת הוי מטעם הואיל דקאמר לר"א וז"ל א"ל רבא לר"ח ולדידך דלא אמרת הואיל היאך אופין מי"ט לשבת כו' וא"כ אמאי אמרי לה בדרך ויש ליישב תו איכא למידק או' רבה גופיה אמאי הוצרכו לומר גופיה דלא הול"ל אלא וי"ל דרבה אזיל לטעמיה וע"ק אי אמרי' דהתו' לית להו הואיל ק' היאך מחללין י"ט ומבשלין לצורך שבת ואע"ג דהכנה שהיא ד"ת עכ"ז מלאכה שלא לצורך י"ט אסורה והיינו דהקשה רבה לר"ח בפסחים ובהכרח לומר כמו שתי' התם ר"ח לרבה דצורכי שבת נעשים בי"ט פי' דחדא קדושה נינהו א"כ בהכרח לומר דהכנה שריא דמיום טוב לשבת דמי"ט לי"ט גופיה כיון דחדא קדושה נינהו וא"ת דהתו' אזלי לשיטתייהו שכתבו בד"ה ואי אמרת שפי' דטעמו של ר"ח לא הוי כמו שפי' רש"י דהוי מטעם דחשיב להו קדושה א' ופירשו הם וז"ל כלו' הואיל שהיא מצות שבת אם לא יעשנה בי"ט שוב לא יעשנה חשיב כמו אוכל נפש די"ט עכ"ל ולפי זה או' ולדידן פי' דקי"ל הכנה דרבה ולית לן הואיל ואנו מתירין אפיה מטעמו דר"ח ק' דאי נקטי להך טעמא דר"ח לענין היתר אפיה יתחייבו בהכרח להתיר הכנה דהא כל מאי דעביד י"ט לשבת חשיב כאלו לעצמו הוא דעבוד א"כ גם ביצה דבר חדש בעולם כמו שתרצו אעפ"כ יתחייבו להתיר ולא משכחת לה איסור הכנה מי"ט לשבת דהא הכל חשיב כאלו אוכל נפש דיו"ט ואם יודו בהכנה דרבה בהכרח להכחיש בהך סברא דהכנת י"ט לשבת לא חשיב אוכל נפש די"ט שוב ראיתי להרב בעל מאיר עיני חכמים ז"ל שישב כן דלדידן דקאמרי פי' דלית להו הואיל ותמיהני איך נעלמו מעיני איש חי מה שהקשינו לדרך זה. גם ראיתי בספר חכמת שלמה שפי' וז"ל פירוי' לדידן שאין לנו בזמן הזה אורחין שיבואו בי"ט כמו שהיו בימיהם ע"כ ובעיני נפלאי' הדברים דמי אמר דבימי התוס' לא היו אורחים ותו הכי הול"ל והאידנא לדידן. ותו ק' לדבריו מאי מקשה ריב"ם שכתבו בתוס' בפסחים דף מ"ו היכי משכחת לה איסור הכנה אי אמרינן הואיל וכו' והוצרכו לתרץ תי' דחוק כאשר אבאר בסיומא דמלתא ואמאי לימא אצטריך לדידן דלית לן אורחים אלא ודאי דליתא להאי ישובא דרש"ל. ולהבין דברי התו' איכא למידק במלתייהו א' אומ' הקושי בלשון תימה דמשמע דתמהו לרוב עוצם הקושי ואפי' תינוק בן יומו לא יחוש אפי' להקשות קו' קלה כזו ואצ"ל לתמוה כיון דרבה גופיה תריץ למלתיה להדיא התם ומכיפיה מבריך ואם כל עצמן לא באו אלא לומר ולדידן לא הול"ל אלא בדרך וא"ת תו ק' או' ויש ליישב דמשמע דמולידים ישוב מדעתם והלא רבא להדיא קאמר ליה:

אכן כונת דבריהם ז"ל היא עז"ה תימה הואיל והכנה דאו' כו' פי' בשלמא אי הוה אמינא דהכנה דרבנן הגם דלא שרי רחמנא לאפויי ולבשולי אלא לצורך י"ט אבל שלא לצורך י"ט אסור ד"ת עכ"ז הא אמר רבה דאמרי' הואיל ושפיר דמי אלא למאי דאמינא דהכנה אסורה ד"ת האיך אופין ומבשלין מה שצריך לשבת בי"ט ואפי' תימא דליכא איסור במעשה שאינו קרוי מחלל י"ט ס"ס מטעם שאין י"ט מכין לשבת אסור והלא ביצה אין איסור בעשייתה וגומרה בשבת הוא בידי שמים נעשית וכמו כן ביצה שנולדה בי"ט דאנו אוסרים אותה בשבת שאחר י"ט משום הכנה דרבה כדלקמן הגם דמותרת לבו ביום אי לא הוה משום גזירה די"ט אחר השבת הגם דכבר הוכנה בי"ט לעצמו ולא נעשית בשום איסור בהכנתה אפ"ה אנו אוסרים משום הכנה דרבה וא"כ מאי מועיל הואיל ותי' ז"ל תירוץ דחוק ואמרו ויש ליישב דרבה גופיה אזיל לטעמיה פי' כיון דאיהו גופיה אזיל לטעמיה וחזינן ליה דאמר הואיל בהאי מלתא דהכנה ואיהו גופיה דאסר הכנה מי"ט לשבת הכא ועכ"ז אמר אופין מי"ט לשבת מטעם הואיל ש"מ דמהני טעם זה אפי' לענין הכנה ודוקא מטעם דרבה גופיה דאית ליה הכנה אמר הואיל במלתא דאיכא הכנה אבל אי הוה אמורא אחרינא דאסר הכנה לא מצינן לתרוצי דטעם דשרי מטעם הואיל ומהטעמים הנז' וישוב הדברים הן דכיון דבהיתר נעשית אין בו איסור הכנה משא"כ ביצה דאין בידינו לעשות ולא אמרינן אינו מוכן אלא אם אינו בידינו לעשות או מצד איסור או מצד מניעה ודרך זה אינו דרך ברור וצח אלא דרך ישוב. ואמרו עוד ואפילו לדידן ניחא כו' פי' לא דייקי' התר להכנת י"ט לשבת ממלתיה דרבה דבלאו האי דיוקא ניחא פי' לא קשה דכל דהוי אפויי ובשולי כו' והגם דלא הוה אמ' רבה דין הואיל אית לן טעמא אחרינא לשרויי הכנה ולא אצטריכנא לטעמא דהואיל אלא לענין איסור מלאכה מצד עצמה. אי נמי נראה לפרש דברי התו' ז"ל עז"ה שלא אמרו כאן אלא תי' א' והכי פירושו תימה כיון דהכנה דאו' כו' ויש ליישב דרבה אזיל לטעמיה דאית ליה הואיל לענין התר מלאכה בי"ט שלא לצורך ולטעם זה אפי' לדידן פי' לנדון דידן דאנן קיימי ביה השתא יסבור רבה מעין הואיל עז"ה דהאי דאופין ומבשלין הואיל ומעיקרא נמי חזי ליה מאי דאופה ומבשל לא הוי הכנה אלא תיקון בעלמא ודרך זה אינו אלא לדרכו של רבה דאמר הואיל התם יסבור גם כאן ולהכי אמרי' רבה גופיה אבל למאן דלית ליה הואיל לא מצינן לשנויי דלא חשיב אפיה ובישול תיקון מטעם דמעיקרא נמי חזי ליה ובזה מתדייק כל מה שדייקנו בדברי התו' ודרך זה דאפיה ובישול אין בו דין איסור הכנה הוא מכוון למה שהעלתי לס' רש"י בדבר שלפני זה אבל לא מטעמים שכתבתי דאינהו סבור דליכא איסור מוקצה מן התורה כל עיקר ורבה חזר בו משא"כ לדרכו של רש"י.

שמעי' מיהא דבישול ואפיה בי"ט לשבת אינו אסור מדין אין י"ט מכין לשבת מהשתא קו' ריב"ם ז"ל שכתבו התוס' בפסחים דף מ"ו ד"ה רבה אמר שכתבו וז"ל וא"ת דאמרי' בהמצניע הרודה חלת דבש כו' הזיד בי"ט לוקה מ' וכו' אמאי לוקה לימא הואיל ומקלעי ליה אורחים כו' וי"ל כו' אי נמי ברודה סמוך לשקיעת החמה שאפי' יבואו האורחים אין שהות ביום לאכלו ובהאי שינוייא אתי שפיר מה שהק' ריב"ם דשמעי' ליה לרבה דאית ליה הכנה כו' דאמר אין י"ט מכין לשבת אי אמרינן הואיל היכי משכחת לה דאין י"ט מכין לשבת והשתא משכחת לה סמוך לשקיעת החמה כדפרישית ע"כ קושית ריב"ם ז"ל מעיקרא לא הבנתי כלל דמה מעלה ומוריד טעם לאיסור הכנה וכדכתי' ועוד לתי' התוס' התם נפקא לן איסורא דאסור לבשל ביום טוב לשבת סמוך לשקיעת החמה גם אסור לבשל דבר שלא יגמר בישולו בי"ט לפחות כמאכל בן דרוסאי ויהיה שהות ביום לאכול ממנו האורחים דמה בכך אם יש שהות ביום לביאת האורחים ואין שהות לתבשיל להתבשל להיות ראוי להם ולא אשכחנא מאן דמזדהרי אהאי איסורא ופשיטא דלא הוו מעלימין עין מאיסור תורה וכ"ע לא מזדהרי ביה ואופין ומבשלין כל י"ט עד זמן שהוא ספק שבת הגם דליכא שהות לגמור חצי בישול בי"ט אפילו של מאכל בן דרוסאי אלא ודאי דמה שכתבו התוס' ז"ל הכא עיקר וכוליה יומא טבא שרי לאפויי ולבשולי בכל גוונא והקושיא מעיקרא ליתא דלא אמר אין י"ט מכין לשבת וכו' אלא בדין ההכנה פי' דבר המוקצה או לא היה בעולם או שהיה ולא היה ראוי ונראה דזה אסור בזה אבל המלאכות שמותרות ביום טוב לצורך יום טוב עצמו הגם שעשאם לצורך שבת שלמחר לגבי מלאכות אלו חול גמור הוא והגם דביצה שנגמרה בשבת שלפני י"ט ליכא איסורא בגמרה שהרי בידי שמים נאסרה עכ"ז אודי לי מיהת דשבת גמרה והמציא אותה בעולם ואין זה מכין לזה ודרך התו' ז"ל צ"ע דא"כ אסור ד"ת לאפות ולבשל בי"ט לשבת אלא אי איכא שיעור דלקלעו אורחים ויאכלו מהאפוי והמבושל והא מלתא ליתא וכדכתיבנא ותירוצם התם אזדא ליה דהאי אפיה ובישול לא אסרי מטעם הכנה ואפילו בין השמשות שפיר דמי מדין הכנה אם כן הכנה דאסר רחמנא מי"ט לשבת היכי דמי בהכרח לומר דדוקא ביצה כדברי התו' הכא או דבר מוקצה כגון קורה שנשברה בשבת אסור להשתמש בה בי"ט דאין שבת מכין לי"ט וכדומה ובתר דסלקא לן שמעתא תריצא לדעת רש"י ז"ל אל זה אביט מ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות י"ט וז"ל ויש בי"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה אסור בי"ט ומותר בשבת מפני שי"ט קיל משבת אסרו בו כו' כיצד תרנגלות העומדת לגדל ביצים ויוני שובך כו' אסור לאכול מהם בי"ט כו' ע"כ מוכח מדבריו ז"ל דהגם דלא הוו מוכנים מאתמול מותר להשתמש ליהנות מהם בי"ט

ד"ת אלא משום די"ט קיל החמירו רבנן והנה ממה דלא נקט הרמב"ם פירות שבמחובר מוכח דמוקצה כה"ג אפילו בשבת אסור אלא דממה דגמר אומר וכשם שהמוקצה אסור כך הנולד אסור משמע דה"ה בנולד מפלגינן בין י"ט לשבת דבשבת שרי וכפ"ז דעת הרמב"ם ז"ל כדעת התוס' דליכא אלא איסור הכנה דדוקא בביצה דהויא כבריה חדשה הוא דאסור משום הכנה אבל איסור מוקצה ליכא וחזר בו רבה מההיא:

דף ג:

גמרא וספקא אסורה כו' כבר פירשתי בס' פר"ת י"ד סי' ק"י כל זאת הסוגיא יע"ש:

דף ד.

גמרא רב אשי אמר כו' מריהטא דלישנא דרב אשי משמע דספקא עצמה אם נתערבה באלף אסורה אבל מעומקא דהלכה לא מצינן למימר הכי דהא כיון דתלמודא הוה ס"ל שלא לאסור אפי' ס' פי' ואפילו חדא וחדא הגם דאתא רב אשי ואמר מכח פירכת הש"ס בדבר שיש לו מתירין אמרינן אפילו באיסור דרבנן לא בטיל אפילו באלף לא לוסיף עלה תרי ספיקי דהיינו שהביצה עצמה שהיא ספק י"ט אם נתערבה אפילו באלף לא בטיל לו יהיה דאמר לה רב אשי להדיא לא שמעינן לה מיניה דמנ"ל האי ואי מכח פירכת מתני' מצינן לפרושה דה"ק וספקא אסור' פי' ס' י"ט ס' חול ואם נתערבה פי' ביצה שנולדה בי"ט ואשמועי' תרי הלכות חד דספקא וחד נתערבה באלף פי' ודאי ולא זו אף זו קתני. ומדברי רש"י מוכח להדיא הכי שכתב וז"ל וכי היכי דבביטולה מחמרינן מהאי טעמא בספקא נמי מחמרינן ודוק וכן משמע מדברי הרמב"ם שכתב בפ"א מהלכות י"ט וז"ל וכשם שאסור לאכלה כך אסור לטלטלה ואפילו נתערבה באלף כלן אסורות שהרי למחר יותרו כולן ע"כ מוכח מדבריו ז"ל דלא אסר תערובת אחר מדהשמיט ספקא גילה דתנא קתני לה בדרך לא זו אף זו כדפרישנא ולהכי לא כתב הוא אלא חלוק' המחודשת דאי לא תימא הכי הו"ל למימר וספקא אסורה ואם נתערבה כדקתני בברייתא. ואי נמי חש עלי להבין דקאי ואם נתערבה אספקא דגופה דהיינו ס' י"ט ס' חול לימא להדיא ואם נתערבה ביצה שנולדה בי"ט כו' וראיתי להרב בעל לח"מ שכתב שיותר היא חומרת איסור ספקא מחומרת אפילו באלף לא בטיל והוכיח כן מדלא פריך הש"ס אלא מדקתני וספקא אסורה ולא פריך מדקתני אפילו באלף לא בטיל ש"מ דניחא ליה מטעמא דהוי דבר שיש לו מתירין כו' אין דברים אלו מחוורין דודאי דתלמודא דקא פריך מספקא פי' אפילו מספקא פריך ומכ"ש מסיפא דקתני אפילו באלף לא בטיל וס"ד דלא אמרי' דשיל"מ אפילו באלף לא בטיל אלא בדאורייתא ולא בדרבנן וחדית ליה רב אשי דאפילו בדרבנן נמי אמרינן האי חומרא ולהכי תמצא דקאמר הש"ס בסמוך ולרב אשי דאמר

דבי"מ אפי' בדרבנן כו' ולדברי הרב לח"מ קשה מאי מתרץ רב אשי הוי דבר שיש לו מתירין ואפילו בדרבנן כו' הלא גם המקשה ידע וניחא ליה מה דקתני אפילו באלף כו' הגם דמוקי לה בדרבנן ולא קא קשה ליה אלא ספקא. גם מאי דקאמר תלמודא לקמן ולרב אשי דאמר אפילו בדרבנן כו' מוכח דהאי דינא לא חדית ליה אלא רב אשי אלא ודאי דדברי הרב לח"מ דחוקים ודברי ה"ה שכתב התם עיקר:

שם גמרא תניא אחרים אומרי' כו' לא ידענא אמאי מייתי תלמודא האי מתני' ומאי דאתמר עלה. תו ק' מאי מקשה תלמודא דלמא ר"א כב"ש ומיירי בתרנגו' העומדת לגדל ביצים ונקט האי לישנא כדרך שברר הש"ס לעיל כשהקש' לר"נ לפלגו בתרנגולת היא וביצתה ע"כ והם דברי ר"א והגם דדברי הש"ס הם לחידוש למאן דאסר דאפילו בתרנגולת אסר עכ"ז אמרינן דנקט הכי ר"א משום בר פלוגתיה דפליג אפילו בתרנגולת אסר וא"כ מאי פריך הש"ס במאי עסקינן ומה דפי' רש"י דהא שמעינן ליה לר"א דאמר עומד אדם על המוקצה ע"ש כו' אלמא אית ליה מוקצה קשיא לי תרתי חדא דלמא בשבת דחמיר הוא דאית ליה מוקצה אבל י"ט דקיל לא וכאפכותא דר"נ ע"כ נראה דתלמודא דקא מייתי האי ברייתא לא קא מייתי לה אלא לפרכא דאמוראי דמעיקרא אותבינהו מברייתא דאחד ביצה שנולדה כו' ובתר דישבה רב אשי הדר תלמודא לאותבינהו מהאי מתני' דאחרים דלדידהו דלא מוקמו למתני' דפלוגתא דב"ש וב"ה בביצה משום מוקצה א"כ ס"ל דב"ש אוסרים בתרנגולת העומדת לגדל ביצים וכדס"ד נמי בש"ס בריש מכלתין דאמר אי בעומדת לגדל ביצים מאי טעמייהו דב"ש והגם דלא פריך אלא אביצה דהויא נולד ולא אתרנגולת היינו משום דחייש דלמא ב"ש לית להו מוקצה משמע דאי לאו דחית דלמא דן הש"ס בתרנגלות עצמה לתמוה אמאי לא אסרו בית שמאי ודכוותה קא פריך הכא דר' אליעזר לס' האמוראי' דנדו מישובא דר"נ דמשמע דכדעת המקשה דהתם פריך תניא אחרים אומ' כו' במאי עסקינן אי לימא בעומדת לאכילה פשיטא פי' פשיטא דאמה שריא אבל ביצתה יכול הוא לומר דאתא למימר דלא גזרינן הכנה דרבה או משום משקין שזבו או משום פירות הנושרים אלא תרנגולת עצמה פשיטא ואי בעומדת לגדל בצים היא ואמה אסורה דהא לאמוראי סוברים דב"ש לא שרו מוקצ' והגם דקושית תרנגולת היא קצת רפופה דמצי לשנויי כדמשני בריש מכלתין דלמא ר"א לית ליה מוקצה הא מיהא קשי' דהא אפילו מאן דשרי במוקצה אסר בנולד ומשני כו' ואל תטעה לומר דלא פליגי אמוראי אמלתיה דר"ן בס' ב"ש דסוברים נולד שרי אלא פליגי עליה בישובא דמתני' מחמת קושית הש"ס דסוף כל סוף כיון דלא מפרשי פלוגתייהו בהכי מסתמא קאי בס' הש"ס מקמי שינוייא דר"נ ואי אמרי' מהך דאחרים דלר"א דשמותי

סובר דמוקצה שרי אפילו בנולד ותרנגולת העומדת לגדל בצים שריא היא וביצתה פשיטא דהוה מוקמינן לפלוגתייהו דב"ש וב"ה דביצה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים כאוקמתא דר"ן והך פירכא דלפלגו בתרווייהו לאו פירכא אלימתא היא להוליד גזרה חדשה ולאוקומי פלוגתייהו בה:

שם גמרא נשחטה הוברר. האי דינא לא נ"ל מידי הכא אלא למאי דנימא יש ברירה בדרבנן וחשבי' להא דרבנן גם הכא יש ברירה ולמאי דנימא דאיסור הכנה דאורייתא ה"נ ליכא ברירה:

שם גמרא רב אית ליה הכנה כו' פירוש מ"ס כרבה ומר לית ליה דרבה כל עיקר וליכא למימר דאית ליה נמי הכנה אלא דמין הכנה זו דלידה לא חשיב' ליה לאסרה מדרבה כה"ג נמי מתפרש או' כתנאי דמ"ס הכנה אסורה ומ"ס שריא דדוחק לומר דפליגי אי לידה מקריא הכנה או לא. ותו דא"כ הו"ל לתלמודא למפרך למאן דלית ליה הכנה דרבה דהא לכ"ע אית להו הכנה דביצה שנולדה בי"ט אחר השבת מטעם דמאמש גמרה לה ולא פליגי אבל אם נאמר דמר לית ליה הכנה מצי' לאוקומי אמוראי כחד תנא. וא"ת סוף סוף הא איכא תנא דאית ליה הכנה דרבה ולא צריכין לשינוייא דרב אשי דאפי' בדרבנן אמרינן אפילו באלף לא בטיל וכי תימא אה"נ הא ליתא דהא כל הפוסקים סברי להא דרב אשי לאסור אפילו באלף איסור דרבנן ולדברי רמב"ם שפסק דהכנה זו דרבה אינה אלא אסמכתא ניחא סוף סוף דרבנן הויא:

דף ד:

גמרא אמר ר"י עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן בי"ט כו' ולדעת רב ממ"נ אי אמרינן דהא דמיא לביצה שנולדה בשבת אסורה בי"ט ואי נמי אמרי' דדוקא ביצה דהוי כדבר חדש שלא היה בעולם וכמ"ש התוס' בד"ה והיה עכ"ז כיון דלא אשכחן דפליג רבה עליה דר"י בהא מלתא פסקינן כוותיה אלא דלא ראיתי להרמב"ם דפסק להא מלתא בהלכות לאסור בי"ט עצים שנשרו בשבת ובספ"א מהי"ט וז"ל שבת הסמוכה לי"ט ונולדה ביצה בא' מהם אסורה בשני וכן כל כיוצא בזה ע"כ וכתב ה"ה וז"ל וכן הדין לאפרוח ולדבר שנעקר בזה אסור בזה ע"כ לדברי ה"ה הרי פסק הרמב"ם האי דינא דאשמועינן ר"י וממה דמדמה לה לביצה ש"מ דלאו מטעמיה דר"י אלא מדין הכנה וא"כ ל"ש ביצה ול"ש עצים שנשרו מן הדקל דין הכנה אית להו וממ"ש הרמב"ם בפ"ב הי"ט וז"ל עצים שנשרו מן הדקל בי"ט אסור להסיקן מפני שהם נולד ואם נשרו לתוך התנור מרבה עליהם עצים ע"כ משמע דוקא שנשרו בי"ט הוא שמתיר להרבות עליהם אבל בנשרו בשבת לתוך התנור אין להרבות עליהם בי"ט מפני שהוכנו בשבת ואין שבת

מכין לי"ט וכן משמע מדברי הרי"ף שכתב אם נשרו בשבת אסור להסיקן בי"ט משום הכנה ואה נשרו בי"ט אסור להסיקן בפני עצמן כו' משום נולד ע"כ. הרי דאינו מקל להרבות אלא באיסור נולד ולא באיסור הכנה משבת לי"ט וטעמא משום דאיסור הכנה הגם דמדברי הרמב"ם בפירוש המשנה מוכח דלא הוי איסור אלא מדרבנן עכ"ז החמירו באיסור הכנה דהא גזרו י"ט דעלמא משום לתא די"ט אחר השבת וכן שבת דעלמא משום לתא דשבת אחר י"ט א"כ דנו באיסור זה כשל תורה:

שם גמרא והא קא מבטל איסור לכתחלה ותנן כו' והגם דמאי דקמן איסור דרבנן גם ההיא דתרומה דתנן בה אין מבטלין איסור לכתחלה הוי איסור דרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטיל ולא סבר לחלק בין דרבנן לדרבנן וחדית ליה דלא אמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה אלא היכא דהתערובת הוא איסור תורה והגם דנתערב בששים שנתבטל מדאורייתא אספיקא מחמרי' לומר דאין מבטלין וכו' משא"כ בהיכא דהאיסור מדרבנן מעיקרו. ולמאי דמסיק דנ"ד שניא משום דמיקלא קלי שיעוריה מצינן למימר בהא נמי דמקילין לומר מרבה עליו ומבטלו היינו דוקא בהיכא דמיקלא קלי כנ"ד דהא איתחדת דינא למימר מבטלין איסור אבל כל בר מן דין בשאר איסורים דאין מבטלין איסור לכתחלה כדס"ד תלמודא מעיקרא למימר כשהקשה והא אין מבטלין איסור והבן ולדרך זה ל"ק מה שהקשו התוס' מהך דליטרא קציעות אמאי לא אמרינן שירבה בכלי דהתם לאו מיקלא קלי ואנן בעינן דוקא בהיכא דמיקלא קלי ואפילו בדבר שאין לו מתירין וזהו דרכו של הרא"ש שכתב דאפילו באיסור שאין לו מתירין בעינן מיקלא קלי האיסור ואז הוא דשריין להרבות עליו לבטלו ואף על גב דהוא איסור דרבנן יעש"ד במכילתין. אלא דהרמב"ם ממ"ש בפט"ו מהמ"א הלכה כ"ה וז"ל אסור לבטל איסור של תורה לכתחלה כו' אבל באיסור של דבריהם מבטלין איסור לכתחלה כיצד חלב שנפל לקדירה שיש בה בשר עוף ונתן טעם בקדירה מרבה עליו בשר עוף אחר עד שיבטל הטעם ע"כ. הרי דהגם דלאו מקליא שיעוריה וגם שאיסור זה הוא משום סרך איסור דאורייתא אעפ"כ כתב דמבטלין ודלא כהרא"ש ונראה דטעמו ז"ל דכיון דמשני תלמודא בהאי לישנא ה"מ בדאורייתא כו' משמע דקא פסיקא ליה מלתא דכל דלאו דאורייתא מבטלין איסור ל"ש קלי ל"ש לא קלי ולא חדית לן תלמודא האי דמיקלא קלי אלא להיותו דבר שיש לו מתירין. וא"ת לדברי הרמב"ם קשה עיגול של דבילה דלא קלי כבר גלה דעתו בסוף פ"ב מהלכות תרומות דתרומת תאנים דאורייתא יעש"ד להדיא ודע דדעת רבינו היא דכל דאין האיסור דאורייתא אלא בטולו הוי מדרבנן חשיב דרבנן. ודברי הרמב"ם אזדי כדעת הרי"ף ג"כ שכתב וז"ל ואע"ג דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה

ה"מ איסור דאורייתא אבל איסור דרבנן מבטלין ליה לכתחילה ואע"ג דקי"ל כרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ואפילו בדרבנן כו' ה"מ היכא דאיתיה לאיסורה בעיניה אבל הכא מקלא קלי כו' הרי דלא הוצרך לתת טעם דמקלא קלי אלא לחומרת דבר שיש לו מתירין אבל לאיסור אין מבטלין איסור לכתחלה דהוי דרבנן לא אסרינן והיא דעת הרמב"ם ודקדק לומר איסורא דאורייתא דהוי כגון תרומה שאסורה ד"ת מחמרינן הגם דאיכא שיעור המבטלו מן התורה. נמצאת אומר דכל דאין האיסור מן התורה אלא מדרבנן הגם דמאי דאסרוהו רבנן הוי משום דררא דאורייתא אעפ"כ מבטלין אותו לכתחילה ומאי דכתבו התוס' מההיא דהך חצי זית אליבא דרבה אין הוכחה דמאן דסבר לשעוריה בשלשים חצאי זיתים ס"ד להקל כ"כ ולא אצטריך לרבויי עליה ומאן דדחי אפשר דהכי דחי ליה לא תזלזל באיסורא דרבנן כולי האי דאפילו רביא לא בעית לבטוליה וזה לדידך דסברת דהוי דרבנן ועוד דהא קי"ל דחצי שיעור הוי איסורו מדאורייתא:

שם גמרא בראשונה היו מקבלים וכו' פעם א' וכו'. במ' ר"ה דף ל' גרסינן עלה דהאי משנה וז"ל מאי קלקול איכא הכא תרגמה שלא אמרו שירה כל עיקר רבי זירא אמר שאמרו שירה של חול ע"כ. והרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות קידוש החדש כתב וז"ל בראשונה היו מקבלין וכו' פעם א' וכו' מלבא עד בין הערבים ונתקלקלו במקדש ולא ידעו מה יעשו אם יעשו עולה של בין הערבים שמא יבואו העדים ואי אפשר שיקרב מוסף היום אחרי תמיד של בין הערבים עמדו ב"ד והתקינו וכו' יע"ש לכאורה דברי הרמב"ם ז"ל הם אזלי בתר איפכא דמתני' ודגמרא. ונראה דהרמב"ם ז"ל הוקשה לו במ"ש ונתקלקלו בשיר והלא זמן השיר הוא עם הקרבת נסכים שלאחר הקרבת התמיד וא"כ הו"ל למימר שקלקלו בתמיד ששחטוהו וקודם הקרבת המוספין או קלקלו במוספין שקדמו להם תמיד של בין הערבים ואינם יכולין להקריבו וכבר העירו בזה התוס' דלפום פי' דמאי קלקלו שלא אמרו שירה ק' כשהקריבו תמיד של בין הערבים מאי הוה דעתייהו ודאי שלא הקריבוהו אלא לחשבם שלא יבואו העדים עוד א"כ אחר שהקריבו ונתאחר עוד הזמן מכ"ש ששערו בדעתם שלא יבואו עוד א"כ אמאי לא אמרו שירה של חול מה תאמר שבאו העדים בין הקרבה לנסכים ממ"נ מאי עבוד ב"ד בהכרח שלא קדשו ר"ח אלא עד למחר א"כ יאמרו שירה של חול וא"נ אמרת דקדשוהו לאותו יום ובתר הכי הוא דתקון דלא יקבלו וכו' ומשם והלאה ולעולם הקריבו אותו יום מוסף ודחה עשה דרבים לעשה דהשלמה כמ"ש התוס' סוף סוף יאמרו שיר של חול כיון שכבר הקריבוהו ומה גם דלגבי נסכים ושיר אין איסור להקדים דלא קפיד קרא על ההשלמה אלא על הקרבן

ומה גם דמצי לעבודי נסכים עד אחר הקרבת המוסף ולומר שיר הצריך ומה קלקול איכא לזה פירש הרב ז"ל שהקלקול הוא שלא ידעו מה לעשות ולא עשו דבר עד שתקנו ב"ד התקנה וטעם שתלה התנא הקלקול בשיר לפי שממנה באה המניעה שלא יכלו לעשות שום דבר דאל"כ בזה השיר היו יכו' להקריב תמיד של בין הערבים על תנאי שאם לא יבאו העדים ה"ז תמיד של בין הערבים ואם יבואו יהיה כבש א' מכבשי מוסף היום ואין כאן קלקול ולא נתקלקלו אלא מצד השיר שמשונה שיר של מוסף משיר של תמיד ולזה אמר נתקלקלו ולא ידעו מה לעשות ודוק. ופסק רבינו כתרגמא דבני בבל דלא אמרינן שיר כל עיקר. אלא דצריך ליתובי לדעתו ז"ל מאי קאמר הש"ס בסמוך דף יו"ד נהרדעי אמרי אף בביצה דמאי דעתיך דלמא מעברי ליה לאלול הא אמר רב כו' מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. ולפי דברי רבינו שאמר תקנו באותו יום א"כ הרי מצינו אלול מעובר אחר עזרא ורש"י ז"ל נשמר מזה ואמר ואותה הפעם עדיין לא נתקנה תקנה ע"כ אלא לרמב"ם קשיא לאו קושיא היא דרמב"ם אינו מפרש לה לאותה קלקלה בראש השנה אלא בר"ח אחר דעלמא וכדמוכח מפשט דבריו ומעתה לק"מ דלעולם לא נמצא אלול מעובר מימות עזרא:

דף ה.

גמרא נוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש. כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' קידוש החדש וז"ל כשמעברין החדש מפני שלא באו עדים כל יום שלשים היו עולים למקום מוכן ועושים בו סעודה וכו' ממה שדקדק לומר כל יום שלשים משמע שנתכוון לומר דאם באו יום ל' הגם שהוא מעובר לא היו עושים סעודה האמורה וטעמא דלא הוו עבדי משום דכיון דכפי האמת כבר באו עדים אתמול ואמרו דאין מקבלין אותם כשלא באו מקודם בזה חשיב כאלו כבר עיברוהו בתקנה זו כשלא רצו לקבל וצריך להתיישב בדבריו דאולי דתיבת כל לאו דוקא נכתבה:

שם גמרא מתקנת ריב"ז וכו' דמהכא ומההיא דבסמוך דא"ל לר"א כבר נמנו חביריך והתירו היה נראה דהתם בב"ד תקון אין מקבלין העדות מן המנחה ולמעלה כדתקו' עיבור ירושלים יום אחד לכל צד היו גדולים מריב"ז עם כ"ז נמנה וביטל אשר גזרו ראשונים וטעמא דמלתא משום דאינהו נמי דגזור יודו לסברת ריב"ז דביטל בזמנו דהם לא תיקנו אלא משום תורת הבית וכשאין בית יחזור הדבר לקדמותו ומן הדין שלא היה צריך מנין אלא מעצמו היה הדבר ניתר אלא למיחוש מאי דאסרה תורה צריך מנין אחר לזה הוא דהוצרך ריב"ז והא דבעינן שיהיה גדול מב"ד דקודם היינו אם חולק עמו בעיקר הגזירה ונמנה לבטלה הגם שטעמו של הראשון עדיין קיים ותדע דהתם בע"ז דף ל"ו

תנן רבי וב"ד התירו את השמן ופרכינן בגמרא והתנן אין ב"ד יכול לבטל כו' אא"כ גדול וכו' משני מה טעם כו' שמן לא פשט איסורו בכל ישראל כו' וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג וראב"ן שאמר אין גוזרין גזירה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה ע"כ. הרי עיקרא דהאי מלתא דאין ביד כו' מיירי כשב"ד האחרון חולק ומבטל סברא של ב"ד הראשון כהא דמבטל גזרת השמן הגם דעדיין טעמו של ב"ד הראשון שגזר קיים ודייקינן נמי מהאי סוגיא מדקא מסיק שמן לא פשט איסורו כו' ואעפ"כ קתני מתני' שר' יאודה נמנה עליו להתירו הרי דהוצרך להמנות עליו להתיר והך מנין אינו עולה ממנין האוסרים לא בחכמה ולא במנין כדמשמע התם ואעפ"כ חשיב מנין והכא נמי דכוותה דכיון דאיכא טעם נכון לבטל התקנה דאנן סהדי דאלו הוו קיימי קמאי אינהו גופייהו הוו מבטלי לה יספיק מנין אפילו אינו גדול מהגוזרים ראשונים. אלא שראיתי להרמב"ם שכתב בפ"ב מהלכות ממרים וז"ל ב"ד שגזרו גזירה או תקנו תקנה והנהיגו כו' ועמד אחריהם ב"ד אחר לבקש לבטל כו' אינו יכול עד שיהיה גדול מהראשונים בחכמה ובמנין היה גדול בחכמה ולא במנין אינו יכול לבטל את דבריו אפילו בטל הטעם שבגללו גזרו הראשונים אין האחרונים יכולין לבטל כו' והיאך יהיו גדולים במנין הואיל וכל ב"ד וב"ד של ע"א כו' יע"ש וקשה לי לדבריו ז"ל היאך ביטל ריב"ז תקנת קבלת העדים מן המנחה ולמעלה ועיטור שוקי ירושלם לו יהיה שנאמר שהיה גדול מן הראשונים בחכמה עכ"ז במנין מיהא לדברי הרמב"ם דאמר היאך יהיו גדולים במנין קשה. וראיתי להרב התי"ט שכתב בפ"ה דמ"ש אמתני' דמייתי הש"ס הכא כרם רבעי היה עולה לירושלם מהלך יום א' כו' דמינה למד רבינו דין זה והא לך לשון המשנה כרם רבעי היה הולך לירושלם מהלך יום א' כו' משרבו הפירות התקינו שיהיה נפדה סמוך לחומה ותנאי היה הדבר שאימתי שירצו חזור הדבר לכמות שהיה רבי יוסי אומר משחרב בהמ"ק היה התנאי הזה וכתב הרב תי"ט ותנאי היה הדבר כו' פי' הרמב"ם וכ"ש שאם נתמעטו הפירות ולא סגי בביטול טעם האיסור ונ"ל טעמא כדמסקי' בפ"ק די"ט דכל דבר שבמנין וכו' יעש"ד באורך ואני שמעתי ולא אבין מאי קאמר הרב ז"ל בריש כל מראי"ן אל זה אביט קושית הרב ז"ל דלא סגי בביטול טעם האיסור מאי קאמר בפירושא דמתני' דודאי פירושא דמתניתין הכי הוא כי מתחלה עשו גזירה שיעלו הפירות יום א' לירושלם מהטעם האמור בירוש' שלא היו ענבים מצויים לעשות יין לנסכים בטהרה אח"כ כשרבו הפירות עמדו ובטלו גזירה זו אבל לא ביטלוה לגמרי אלא לפי שעה שהיו פירות מרובין לא הטריחו לישראל בגזירה זו ללא צורך והתנו שכשירצו תהיה הגזרה הראשונה עומדת במקומה שיעלו יום א' הפירות וזולת תנאי זה אף אם יתמעטו הפירות כל א' יפדה פירותיו ותשאר ירושלם

חסרה מה שצריכה ולזה לא רצו לבטל הגזירה הא' כל עיקר. מעתה מה מקום לדברי הרב תי"ט שכתב ולא סגי בביטול וכו' ואם כונת הרב לומר ולמה הוצרכו לו' להם משרבו הפירות שיפדו ומעצמן היו פודין ולא מעלין כיון דבטל טעם הגזרה אין צריכין להעלות אם לא נתכוון זו אינה קושיא דכיון דגזרו לא יעברו על גזירת חכמים שגזרו להעלות לזה צריכין הם לומר להם לא תעלו כשנסתלק הטעם דמעצמן לא יעברו על גזירת חכמים שגזרו להעלות ועוד לומר להם קולא בדבר דאפילו סמוך לחומה יפדה אלא דהרב בנה קושיתו לפי פירושו דמסיק דמאי דאמרו משרבו הפירות שיעלו אפילו סמוך לחומה פירושו הוא דאסור להעלות אפילו אם ירצו ודייק תיבת תיקנו ותקנה זו היתה בשביל הזלת שער הפירות וכסברת רבי יאודה דאסר לחנוני לחלק קליות. ולדרך זה הקשה שפיר למה הוצרכו להתנות ולא סגי בביטול טעם האיסור שאסרו להם להעלות ואפילו מסמוך לחומה ולזה תירץ דטעמא משום דחששו שמא לא ימצאו ב"ד להתיר אח"כ כו' יעש"ד. הנה העמוד דתלה ביה הרב זיניה ליישב הוא פסקיה דהרמב"ם והא לך לשון הרמב"ם בפירוש משנה זו וז"ל מה שנתחייב להעלות פירות כו' כדי לעטר ירושלם בפירות וכאשר רבו הפירות בירו' התקינו שיוכלו לפדותו אפי' סמוך לחומה ע"כ הרי בפי' בדברי רמב"ם הפך פירוש הרב דלא גזרו שלא להעלותו לירושלם אם ירצו אלא שיוכלו לפדותו ואה"נ אם ירצו להעלותו ש"ד. ומה שדקדק הר' תיבת התקינו דקתני במתני' הכי פירושו לפי שלא בטלו גזירה הראשונה כל עיקר ולא העמידוה לגמרי אלא שהתירו כל זמן שהפירות מרובות והעמידוה כשיראו שנתמעטו הפירות בירו' והיינו בשירצו לזה התקינו ותו דאפילו תימא שנצדיק עיונו ודבריו ז"ל שהתקינו דקתני היינו שיהיה נפדה ולא יעלוהו ואפילו ירצה להעלותו גם לזאת קשה לעולם אם יבאו ב"ד אחר אפילו קטון ממנו יכול לבטל גזירה זו דיפדה אפילו סמוך לחומה כיון דבטל הטעם ומה שהצריכו לומר ותנאי היה הדבר משום גזירה א' דצריכין להעלותו יום א' לכל צד לירושלם כמו שפירשנו נתכוונו בזה שלא תהיה גזרתם ראשונה בטלה כל עיקר ומאי מוכח ממתניתין ותו קשה דבריו ז"ל שהחששא שחששו לה שהוצרכו לומר ותנאי הוא הדבר היא דלמא לא יהיה ב"ד של הזמן שיבנה בהמ"ק גדולים כמותם שהרי בנין בהמ"ק קודם למלכות ב"ד דהא הרמב"ם דבעדו מליץ הרב ז"ל כתב בפירוש בהלכות מלכים פי"א וז"ל המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות ב"ד ליושנה ובונה בהמ"ק ומקבץ נדחי ישראל כו' הרי להדיא שמלך המשיח נזר ישראל וקדושו הוא הבונה א"כ איך יחושו לשמא לא יהיה ב"ד גדול ואנן ליתובי דעתא דהרמב"ם הוה מיתבינן במלתא דהוי הפך דבריו אתמהא. והנכון בעיני לומר דטעמא דהרמב"ם הוא מההיא דגרסינן בגטין

דף ל"ו וז"ל איבעיא להו כי התקין הלל פרוזבול לדידיה או לדרי עלמא כו' ת"ש דאמר שמואל האי פרוזבול עלבונא דדיינא הוא אי איישר חילי אבטליניה ופרכינן אבטליניה והא אין ב"ד יכול לבטל כו' הכי קאמר אי איישר חילי יותר מהלל כו' יע"ש והתם משמע אפילו בטל הטעם שבשבילו תקן הלל פרוזבול כדקתני התם כיון שראו שהיו נמנעים העם מלהלוות וכו' הגם דאכשו' דרי שלא יהיו נמנעי' כו' וכמו שפי' רש"י ז"ל התם בד"ה אבטליניה וז"ל להושיב ב"ד אי אכשור דרי שלא יהיו מונעים מלהלוות וכו' ע"כ הרי דלהאי טעמא נמי מהדר תלמודא בתר ב"ד גדול וזהו טעמיה דהר"מ ז"ל וראיה זו אינה צריכה לפנים ומהשתא מאי דאשכחן דריב"ז ביטל גזירת עליית פירות לירושלים איכא למימר כדאמרי' במ"ק דף ג' דגרסינן התם עלה דההיא דאין חורשין בשדה הלבן עד הפסח וכו' ר"ג וב"ד נמנו על שני פרקין הללו ובטלום א"ל ר"ז וכו' לר"י ר"ג וב"ד היכי מצו לבטולי תקנתא דב"ש וב"ה והתנן אין ב"ד יכול וכו' אשתומם כשעה וא"ל אימור כך התנו וכו' כל הרוצה לבטל יבא ויבטל ע"כ. ומינה דכל דאשכחן דאתא ב"ד וביטל גזירת ב"ד חבירו שלפניו ולא אשכחן פירוקא אמרינן דהכי התנו ביניהם ולהכי אשתומם ר"י כשעה חדא ואהדר לשנויי ולא אשכח שינוייא אז אמור הכי התנו וכו' וטעמא דתלמודא דלא פריך התם גבי תקנתא דריב"ז כדפריך גבי תקנתא דר"ג דשביעית משום דהתם גבי תקנתא דריב"ז הוי מלתא דמוכחא מעצמה דהתנו בתקנתא בדליכא הך טעמא דעיטור וכגון דנתרבו פירות אמאי תהוי הך תקנתא ולהכי כד חזינן דריב"ז ביטל אמרינן מן הסתם ודאי התנו משא"כ ההיא דשביעית דליכא טעמא דיחושו עליה להתנות לבטל הבא אחריהם ולהכי הקשה והוכרח לשנויי אימור כך התנו ונתנו התוס' ז"ל טעמא למלתא בד"ה כל הרוצה וז"ל שמא יתקלקלו הקרקעות ואינן מגדלין תבואה וכו' ע"כ והאי מלתא לאו אדעתיה דמקשה דמלתא כהאי יתנו לב עליה הגוזרים גזירה להתנות ולהכי הקשה משא"כ הך דעליית פירות דאיכא טעם נגלה דיתנו לב עליו ולהכי לא הוצרך להקשות. וההיא דתקון נמי שלא לקבל עדות החדש כל היום לא מצינן למימר הך שינוייא דמ"ק דאימור הכי תקון משום דהך טעמא דבשבילו תקון לא בטיל לעלמין אלא אי חריב בהמ"ק ודבר זר לומר שהתנו אי חריב בהמ"ק ח"ו ואיכא לשנויי דאפשר דב"ד דתקון הך תקנתא הוה ב"ד נמי דריב"ז דהא ריב"ז לימד מ' שנה בפני הבית ויכולני לומר דבאותן מ' שנה נתקנה תקנה זו ואיהו גופיה תקן ראשונה ושניה ואת"ל שלא נהג ריב"ז נשיאות בפני הבית עכ"ז אפשר דאיהו אמרה ואיסתבר טעמיה לב"ד כדאמרינן במסכת ר"ה דף ל"א דהגם דתלמיד הוה יושב לפני רבותיו אמר מלתא דמסתבר בהך תקנתא של לשון של זהורית והסכימו עלה והכא דכוותה הות וכיון דאיהו הוא דאמרה

ועל פיו נתקנה אי בטיל טעמא מצי לבטלה הגם דלא הוי גדול מב"ד שלפניו. אי נמי בי דינא דתקון קמייתא הוו קיימי והדרו בהו והסכימו בהדי ריב"ז ובטלו לתקנה קמייתא כדגרסינן במ"ק דף ח' וז"ל המשנה לא יעורר אדם על מתו קודם לרגל שלשים יום. בגמרא אמרינן מ"ש ל' יום אמר רב מעשה באדם אחד שכינס ממון לעלות לירושלים ובא ספדן אחד ועמד על פתח ביתו ונטלתן אשתו ונתנתן לו ונמנע האיש ההוא ולא עלה לרגל באותה שעה אמרו לא יעורר על מתו וכו' ושמואל אמר לפי שאין המת משתכח מן הלב שלשים יום מאי בינייהו דקא עבד בחנם ע"כ. וכתב הרא"ש ז"ל התם כתב הר"י גיאת ז"ל וכיון דטעמא משום עליית הרגל האידנא שרי והקשה עליו הוא ז"ל א"כ לימא איכא בינייהו בזמן הזה אלא אף בזמן הזה אסור אי משום דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אי משום דלאו דוקא משום עליית הרגל וכו' ע"כ קשיא לי לדעת הרי"ץ גיאת היכי מצי למימר דכיון דטעמא משום עליית הרגל שרי דמשמע דלא בעי מנין להתירו כל עיקר והרי התם דגזרו לעלות פירות רבעי לירושלם מהלך ליום אחד משום עיטור ירושלים ואעפ"כ הוצרך ריב"ז לימנות עליו להתירו וכדקאמרו ליה תלמידיו לר' אליעזר דרצה לפדותו אי לאו דאמרו לו נמנה עליו ריב"ז וכו' וי"ל בהעיר במאי דקאמר הש"ס איכא בינייהו היכא דעבד בחנם. קשה סוף סוף צריך מנין אחר להתירו דהא עיקרא דהאי דינא דדבר שנאסר במנין דצריך מנין אחר להתירו מאיסור ההר והתם נאמר להדיא טעם האיסור מחמת השראת שכינה ואע"ג דנסתלקה שכינה אעפ"כ הוצרך להתי' וה"נ דכוותה דהגם דעבדי בחנם ונסתלק הטעם שבשבילו גזור אעפ"כ צריך מנין אחר להתירו ונראה לומר דכל כי האי גזירות הוו מדברי להדיא טעם התקנה והיו אומרים בשעת התקנה שהם גוזרים גזירה זו בשביל טעם זה ובכה"ג לא בעי מנין אחר להתירו דהוי כאלו התנו שבהבטל הטעם תבטל התקנה ודוגמא לזה כתבו התוס' ז"ל בד"ה מכדי כתיב גם הצאן וכו' וז"ל ועוד קשה כיון דמההוא משתמע התר להדיא כדפי' א"כ אין צריך מנין להתירו ע"כ והא דאומר להדיא בשעת התקנה בשביל טעם פלוני עדיף מהך דההוא דלא משתמע שפיר להדיא ואפי' רש"י אפשר דיודה ולדרך זה נמי נאמר דהך דאמרי לקמן דהאידנא דאיכא חברי חיישינן ולא קברינן מת בי"ט שני ע"י ישראל ולא אשכחן דאימנו על תקנה זו וביטלוה ואעפ"כ קברי האידנא ישראל בי"ט ב' וכמו כן בהך דגזרו משום גילוי דהא חזי' דהאידנא דבטל הטעם אין חוששין ולא הוצרכו למנין ב' כולם הוו כה"ג דפרשו הטעם בשעת הגזירה וכל כי האי גוונא לא בעי מנין אחר להתירו ומהשתא נוכל לומר דטעמיה דהרי"ץ גיאת ז"ל נמי הוי מהאי טעמא והמקשים עליו ז"ל מחלקים לומר בשלמא מאי דמחלק הש"ס להיכא דעבדי בחנם הוי מלתא דס"ד דמוקים

תקנה לומר הטעם משום דנפקא מינה בהעדר הטעם תבטל התקנה אלא הא מלתא דחורבן הבית לאו מילתא דסלקי לה בדעתייהו ח"ו לחוש לאותו זמן ונסתייעו המקשים בדבר מדלא קאמר הש"ס איכא בינייהו בזמן הזה. ולהרי"ץ גיאת ז"ל לאו קושיא דאין ה"נ דלא יתנו אם יחרב וכו' אלא מלתא דאתאמרא בתקנתא הכי הות דגזרו משום כדי שלא יבטלו מעליית הרגל וכמעשה שהיה וממילא משתמעא מילתא דבהבטל הטעם בטלה תקנתא ומאי דלא קאמר הש"ס איכא בינייהו בזמן הזה חדית דאיכא נפקותא אפי' בזמן הבית:

דף ו.

גמרא אמר רבא מת בי"ט ראשון כו'. קשה אמאי לא אמרו כן בשבת להתיר שבות דגוי משום כבוד הבריות ונראה דדוקא שבות די"ט דאיסורא דמחמתיה גזרו לא הוי אלא איסור לאו הוא דהתירו אבל שבות דשבת דאיסוריה בסקילה לא התירו וזה למאי דנימא דאפי' בדבר דאיסורו בלאו גזרו אמירה לגוי אעפ"כ הא מיהא חמור. ולמאי דגרסינן בהשוכר את הפועלים דף צ' וז"ל איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודש בה מי אמרינן אמירה לגוי שבות ה"מ לענין שבת דאי' סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דילמא לא שנא ולא איפשיטא. וכתבו התוס' התם בד"ה אבל הכא וז"ל ואע"ג דבמ"ק אמרינן דבי"ט וחולו של מועד אסור אמירה לגוי התם משום דשבת וי"ט חדא מלתא וגזרו אטו שבת ע"כ לדבריהם ז"ל שבות די"ט משום שבות דשבת הוא דגזור דהא לא אפשיטא באיסורי לאוין אי איכא שבות א"כ שבות די"ט קיל טפי ולהכי שרו ליה לגבי מת משא"כ שבות דשבת דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. ודוקא שבות דאמירה לגוי הוא דשרו אבל איסור טלטול אסיר הגם דלא הוי איסורו אלא מדרבנן לא יזוז בו אבר דהא לא אשכחן דשרו ליה רבנן. ובמכלתין דף כ' וז"ל איבעיא להו לדברי האומר נדרים ונדבות אין קרבין בי"ט עבר ושחט מהו רבא אמר זורק הדם להתיר הבשר ורבה בר רב הונא אמר זורק הדם להקטיר אמורים לערב מאי בינייהו נטמא הבשר או נאבד כו' מתיבי כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן כו' הדם יזרק והבשר יאכל ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק הורצה כו' אם זרק אין לכתחלה לא בשלמא לרבא ניחא אלא לרבה בר רב הונא קשיא קשיא. ואב"א שאני שבות דשבת משבות די"ט עכ"ל לפום האי שינוייא דשאני שבת מי"ט משמע דאפילו שאר שבות לבד אמירה לגוי אפשר דיש להחמיר בשבת מי"ט מ"מ לענין הלכה נראה דאסור דהא לא אשכחן שהקלו בטלטול המת בי"ט ראשון:

וראיתי למרן בשלחנו הטהור סי' תקכ"ו ס"א שכתב וז"ל מת המוטל לקברו אם הוא בי"ט הראשון יתעסקו בו עממין אפילו מת בו ביום ואפילו אם יכולין להשהותו שלא יסריח וכל זה בעשיית ארון ותכריכין אבל להלבישו כו' ולהוציא ולשומו בקבר על ידי ישראל עכ"ל מרן ז"ל נטה דעתו הקדוש אחר סברת הרא"ש שכתב להדיא דאמירה לגוי חמירא לפי דעביד איסורא דאורייתא ומכשרינן ליה בי"ט כ"ש דשרינן לישר' למעבד טלטול ועיין מ"ש הרא"ש במסכת מ"ק גבי הך דאין חופרין כוכין במועד ומ"ש בסוגיין. ולדעתי טפי איכא חומרא במעשה אשר יעשה האדם הגם דהוי דרבנן מאמירה לגוי הגם דהוי דאורייתא ותדע דהא אשכחן דכל איסורין דאורייתא בין איסורי סקילה בין איסורי לאוין דעבוד בהו רבנן גדרים וסייגות כגון בשר בחלב דאסרו חלב מתה ואסרו שלא כדרך בישול וכן אסרו שומן הגיד הגם שאין בב"ח והגיד אלא משום לאו ואעפ"כ קבעו תלמודא התם במסכת מציעא דף צ' וז"ל מי אמרינן אמירה לגוי שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דלמא לא שנא כו' ע"כ וסלקא בעיא ולא איפשיטא ואי תימא דאמירה לגוי דעיקר האיסור חמיר ממעשה ישראל דשבות דרבנן מאי בעי והא אשכחן דכל איסורי לאוין דעבוד רבנן שבות דידהו ותפשוט מק"ו מדגזרו בהו שבות מכ"ש אמירה לגוי בעיקר האיסור. שוב בא לידי ספר תורת האדם להרמב"ן ז"ל וז"ל יש מי שאומר כיון שמצינו בכל מקום אמירה לגוי קלה ממלאכת שבות ע"י ישראל כדאמרן לענין חולה שאין בו סכנה ש"מ טעמא דשבת כו' ע"כ הרי דבפשיטות קאמר דשבות דאמירה לגוי קלה משבות דקא עביד ישראל בידים והגם דכתב לה בשם יש מי שאומר לאו אהאי דאמירה לגוי קלה קאי אלא אמאי דקא מסיים בה התם יעש"ד אבל בהא מלתא דאמירה לגוי קלה בפשיטות קאמר לה. נקטינן לענין הלכה דלא התירו בי"ט אלא אמירה לגוי דלא עביד ישר' שום מעשה אבל טלטול וכיוצא בו מאיסור שבות אסור. והרמב"ם בפ"א מהי"ט הלכה כ"ג כתב וז"ל כיצד המת בי"ט ראשון יתעסקו בקבורתו הכותים ובי"ט שני יתעסקו בו ישראל כו' ע"כ יש שרצו לדייק מדברי הרמב"ם דדוקא קבורתו דהוי איסור תורה הוא דהצריך ע"י כותים אבל שאר דברים שאינם איסור תורה מותר לישראל לעשותן אפילו ביום טוב ראשון ורצו להסתייע מזה להשוותו לדעת הרא"ש שפסקו מרן והטור ז"ל ואני אומר לא היא ודיוקייהו בדברי הרמב"ם מר בר רב אשי חתים עליה אבל לא לזאת הכונה נתכוון וה"ק דמאי דשרי' לומר לגוי לא שרו אלא בדבר הצריך לקבורתו אבל דברים שאינן צרכי קבורתו אסור לומר לגוי לעשותן ומסתברא דלא נחת לאסור אלא דברים שהן אסורין ד"ת וכגון למיגז ליה אסא מן המחובר וכדומה אבל איסורא דרבנן הוי שבות דשבות ואפילו אינן צרכי

קבורה אלא כבודו של מת לא אסיר ובי"ט ב' דשרי' ע"י ישראל שרי אפילו למיגז ליה אסא ישראל בעצמו וטעמו של הרמב"ם דמחלק בהכי הוא מהש"ס מדקאמר רב אשי וז"ל י"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן אפילו למיגז ליה אסא כו' משמע דלא שרינן כל כי האי אלא משום דכחול שוייוה אבל בי"ט ראשון דלא הוי הכי לא שרינן אלא מלתא דאצטריכא לקבורה. ולעולם ע"י ישראל פשיטא דאסור. אלא מיהא אמינא ולא מסתפינא דאי הוו צריכין לטלטלו ממקום למקום יטלטלהו אפילו ישראל על ידי ככר ותינוק וכההיא דאמרינן במ' שבת דשלח להו שלמה לבי מדרשא אבא מת מוטל בחמה כו' ואמרו לו הניח עליו ככר או תינוק וטלטלו ע"כ הרי דלכבוד המת מותר לטלטלו על ידי ככר ותינוק ואע"ג דהתם היה יכול שלמה לטלטלו ע"י עבדיו אשר לא מבני ישראל המה והגם דמצווה על שביתת עבדו ושפחתו הכנעניים ה"מ מלאכות דאורייתא אבל כגון האי דאסרו חז"ל מוקצה בטלטול שרי להו וגדולה מזו כתב מרן בב"י דאפילו מלאכות גמורות מותרין להם לעשות לעצמן דלא אסר קרא אלא לעשות מלאכת ישראל ומהשתא אמאי לא אמרו לשלמה המלך ע"ה לטלטלו על ידי גוים אלא ודאי דאיכא קצת גנאי למת ישראל להתעסק בו גוים לזה כשיש התר גמור לטלטלו ע"י ככר ותינוק התירו ע"י ישראל א"נ דטלטול ע"י ככר ותינוק התר גמור הוא ואין בו שום מיחוש לאהדורי בתר גוי. ומה מאד תמהני על מרן ז"ל שפסק להתיר טלטול להדיא ומדברי הר"ן מוכח דהמתירין טלטול ביום טוב ראשון על ידי ככר ותינוק הוא דהתירו שכתב וז"ל והא דאמרי' יתעסקו בו עממין איכא מ"ד דדוקא בקבורתו אבל טלטולו מותר על ידי ככר או תינוק כו' ע"כ מוכח דדוקא ע"י ככר או תינוק ומדברי מרן לא משמע דצריך ליה ככר. וגם מדברי הרשב"א מוכח להדיא דדוקא ע"י ככר וכו' הוא דשרי ולענין הוצאה הרמב"ן והרשב"א והר"ן והתשב"ץ וא"ח ז"ל כלם בדעת אחת לאסור הגם דלא הוי אלא שבות ולפום מאי דדייקנא מדברי הרמב"ם ז"ל הכין סביר ועיקר ודלא כהרא"ש והטור ז"ל:

שם גמרא אפרוח שנולד בי"ט רב אמר אסור שמואל ואיתימא רבי יוחנן אמר מותר ע"כ הרי"ף הביא בהלכותיו לשון המחלוקת ולא הכריע הלכתא כמאן וכתב הר"ן דמחמת דנסתפק בהא מלתא משום דאי נימא דבר פלוגתיה דרב הוא שמואל הלכתא כרב ואסיר ואי נימא דהוי ר' יוחנן הוי הלכתא כר"י ולא ידע מה לעשות ע"כ. והדבר רחוק בעיני דנימא דאיהו לא ידע לפסוק א"כ אנן מה נעביד. ותו דס"ס ספקא הוי הו"ל לפסוק הלכתא כדין הספק והיה נראה לומר דסמך עלי לומר כיון דסליק בספקא עבדינן לקולא כדקי"ל ספיקא דרבנן לקולא אלא שראיתי להרא"ש שכתב וז"ל והגאונים פסקו כרב וכן דעת הרב אלפסי דאזלינן לחומרא ולהכי לא הזכיר פסק כו' ע"כ. וקשה לי דאדרבה ממה

שלא הזכיר פסקא דדינא הוי ספקא לקולא בדרבנן דהא איסור מוקצה דרבנן הוא ואולי דטעמו של הרא"ש הוא מדקי"ל ספק מוכן אסור ומה גם למאי דתניא בברייתא וספקא אסורה וכדיהיב טעמא רב אשי משום דהוי דבר שיש לו מתירין יע"ש מ"ש למעלה בענין זה הרי דהחמירו רבנן בספק מוכן אנן נמי הכי נימא בהאי פסקא ומהשתא לא מכרעא מלתא בדברי הרי"ף דאיכא למימר כדברי הרא"ש ואיכא למימר דספקא כהאי לא אשכחן דאחמור ביה רבנן וכמו שכתבו רבוותא שהביא הר"ן ועל מי סמך עלי הרי"ף להבין כונתו מה היא. והנכון בעיני לומר דהרי"ף ז"ל גילה דעתו בהדיא דפסק כרב מדכתב בתר פלוגתייהו דרב ושמואל ואי תימא רבי יוחנן עגל שנולד בי"ט מותר מפני שהוא מוכן אגב אמו ה"ז גילה דעתו דבעגל הוא דפסק להיתרא ולא באפרוח דאלת"ה מאי אירייא עגל הא אפילו אפרוח שרי בשלמא מאי דקתני בהך ברייתא עגל שנולד בי"ט מותר אפרוח כו' מותר מצינן למימר לא זו אף זו אלא בדברי הרי"ף לא מצינן למימר הכי מכמה טעמי ומה גם דקא מייתי ליה לבסוף ומה גם למ"ש הרז"ה דעגל אית ביה תרתי מתיר עצמו בשחיטה ומוכן אגב אמיה ע"כ א"כ כשכתב הרי"ף בסיומא דמלתא שריותא דעגל ה"ז מגיד דאפרוח אסיר ועיקר. והרמב"ם בפ"ב מהי"ט כתב וז"ל אפרוח שנולד בי"ט אסור עגל שנולד בי"ט אם היתה אמו עומדת לאכילה מותר מפני שהוא מוכן אגב אמו ע"כ בשיטת רבו הרי"ף קאי לפום מאי דפרישׁ במלתיה וטעמו ז"ל משום דהגם דהוי ספק אסרינן ומטעמא דכתיבנא בפי' דברי הרא"ש ז"ל. וראיתי להרשב"א בס' עבודת הקדש גם בחדושיו למסכת י"ט שכתב שהגאונים פסקו כרב לחומרא וסיים שלדברי הגאונים שומעין ואסיר והגם שבחי' למס' חולין דעתו להקל עכ"ז בחידושיו למ' י"ט ובספרו עבודת הקדש בפסקיו פסק להדיא כהגאונים ז"ל. ומסתברא לי דגם הר"ן דפסק לקולא אי הוה ידע לפסקי הגאונים ז"ל הוה פסיק ותני להחמיר ותדע שלא הביא דעת הגאונים בהדי רבוואתא שכתב בחיבורו ומעתה כיון דהגאונים שלפני הרי"ף ז"ל כתבו להחמיר גם הרמב"ם תלמידו כתב להחמיר מן הסתם יתאמת דרכינו בדברי הרי"ף שגם הוא להחמיר נתכוון וכיון דהגאונים והרי"ף והרמב"ם והרשב"א ז"ל כתבו להחמיר כל הדן הפך ה"ז דן דלא כהלכתא. תו נראה להוכיח דאזלינן לחומרא מהך דת"ר אפרוח שנולד בי"ט אסור ראב"י אומר אף בחול אסור כו' וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים וכיון דתני בלשון רבים הגם דאשכחן הך ברייתא דשריא עכ"ז הך חד תנא תני לה בשלמא הך דתניא שרי מצינן למימר תרי תנאי פליגי חד תני הך וחד תני הך אבל בברייתא זו דתני לשון רבים עדיפא למיפסק הלכתא כוותייהו והגם דדברי הגאונים ז"ל א"צ חיזוק עם כל זה כתבתי לתוספת טובה:

וראיתי להרב ים של שלמה שהאריך בטעמים לומר דהרי"ף להקל נתכוון והוכיח כן מכמה הוכחות חדא דהא ברוב דוכתין רגיל הרי"ף ז"ל למיזל בתר לישנא בתרא והכא ואי תימא ר' יוחנן הוי לישנא בתרא והלכה כר' יוחנן לקולא. ב' במלתא דרבנן אזלינן בספקא לקולא. ג' דהכא ליכא תרי לישני דאמור תרווייהו קושטא קאמרי אלא איכא דשמעו משמואל ואיכא דשמעו מר"י ד' דהא רב כהנא ור"א הקשו עליה ושתיק ומ"מ חולקים הם עליו והגם דרבה ור"י תי' עליו לא קאמרי אלא אמאי לא תירץ להם הכי ולעולם לדידהו לא ס"ל הכי ואת"ל דסברי הכי הלא רב כהנא ורב אסי גדולים מהם וקי"ל הלכתא כגדול מחברו עד אביי ורבא דמשם והלאה הלכה כבתראי וכו' ועוד דרבה ור"י אינן אלא כמתמיהין מ"ט שתיק להו רב הלא היה יכול להשיב מוכן אגב אמו לכלבים אבל אין זו תשובה נצחת להתיר העגל מחמת כן ע"כ הרב ז"ל לא נשא עיניו למרום דעת הגאונים והרמב"ם ז"ל דהנה מאי דכתב דברוב דוכתין רגיל למיזל בתר לישנא בתרא מסתברא לי אי הוו תרי אמוראי אבל אמורא חד שנסתפק ממי שמע אדרבה מאי דאמר ברישא עדיף ליה טפי על הרוב דמיניה הוא דשמע והכי משמע דחד הוא שנסתפק בתרווייהו דאם לא כן הול"ל ואיכא דאמרי או ואית דאמרי לה משם ר"י אלא ודאי דמאן דאמר משם שמואל איהו גופיה נסתפק בר"י וכפ"ז אדחי ליה מאי דאמר תרווייהו הוו דאי תימא דנכנס בדרך הספק דבר זה דמתרווייהו שמע הול"ל ואי תימא שמואל ור"י ומדלא קאמר הכי ש"מ דהא מלתא לא נכנסה תחת הספק כלל ומאי דאמר דהוי מלתא דרבנן כבר כתבתי למעלה דספקא בהא מלתא אדרבה אזלינן לחומרא. ומאי דאמר דרב כהנא וכו' הקשו עליה ושתיק מי יימר דלא הקשו אלא להבין טעמו ודבריו ולא חש להשיבם ואינהו נמי אסברו בהא מלתא וחזרו מעצמן מחמת הטעם עצמו דקאמרי בתר הכי רבה ור"י דהוי מלתא דסברא נכונה וראויה היא טפי מהך טעמא דהואיל ומתיר עצמו בשחיטה ומאי דקאמר דהלכה כרב כהנא ור"א לגבי רבה ור"י הן אמת אי הוו פליגי להדיא אבל הכא אעיקרא דדינא אמינא דלא פליגי כמ"ש כללא דמלתא דפסקא דרמב"ם סלקא מחוורתא:

דף ו:

ראב"י אומר אף בחול כו' כמאן אזלא כו' הרמב"ם כתב פ"ג מהמ"א וז"ל ביצת עוף טהור שהתחיל להתרקם ואכלה מכין אותו מכת מרדות כו' אפרוח שנולד אע"פ שלא נתפתחו עיניו מותר לאכלו ע"כ רבינו ז"ל נפקא ליה איסו' דבתוך הביצה מדאמרינן במכלתין דף ד' וז"ל ע"כ לא פליגי רבנן עליה דראב"י אלא היכי דיצא אבל היכי דלא יצא לאויר העולם לא פליגי ע"כ ולא יצא דלא אסיר אלא מדרבנן מדגרסינן במסכת חולין

דף ס"ה אהך דתניא חלבון וחלמון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ וקאמר הש"ס וז"ל למאי הלכתא אמר רבא שאם רקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ השורץ על הארץ ופרכינן אי הכי מאי אירייא דטמאה אפילו דטהורה נמי דתניא כל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם ומשנינן מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ע"כ מדקמשני עלה דרקמה מוכח דאפילו רקמה לא אסיר אלא מדרבנן. והרי"ף והרשב"א והר"ן גרסי בהך מתני' דברי ראב"י והתוס' לא גרסי לה והכריחו למוחקה מסוגיין דפריך כמאן אזלא ולדעת הרי"ף אפשר דתלמודא אשכח בתר הכי מאן דתני לה להדיא משמיה דראב"י דכוותה הרבה בש"ס לבקיאים. אלא דאיכא למידק מאי בעי תלמודא הכא כמאן אזלא הלא מוכחא מלתא מפלוגתא דאפרוח שנולד בי"ט וכו' דלא אסר שלא נתפתחו עיניו אלא ראב"י ואולי דנסתפק לו' דרבנן דאסרו ביום טוב מיירי דנתפתחו עיניו וכמו דאוקמו התוס' דברי שמואל ור"י דשרו אפרוח שנולד בי"ט והגם דסתם קאמרי הכא נמי נימא דרבנן דשרו בי"ט בנתפתחו עיניו ובאיסור שרץ לא מיירי ואתא ראב"י וחדית דינא דמשום שרץ ולעולם אפשר דת"ק לא פליג ומתני' דכל השרץ אתיא כב"ע זהו צד ספקו וחדית ליה כמאן כראב"י בפשיטות והמעיין בחדרי הכונה ישקיף דהוי גילוי דעת הש"ס דלית הלכתא כראב"י וכדעת הגאונים והרי"ף והרמב"ם והרשב"א והר"ן:

דף ז:

גמרא א"ל אביי לרב יוסף לימא מר ורבה בדרבי זירא כו' קשה אמאי פליגי אימוראי בדברי ב"ש מאי נפקא לן מינה כיון דב"ש במקום ב"ה אינה משנה. והיה נראה לומר דנפקא מינה לעלמא כל דאיכא קמן למיחש לממליך או דאתי לאמנועי משמחת י"ט למאי ניחוש מדדייק מדברי ב"ש דקתני יחפור תחילה ש"מ דחיישינן לחששת דלמא ממנע משמחת י"ט ומ"ש יכסה ר"ל ישחוט ויכסה וממילא משמ' ומר סבר מדלא קתני בתר יחפור ישחוט אלא יכסה ש"מ דמיירי שכבר שחט על האפר שלמטה ואין דרך זה מספיק לן בהאי סוגיא. והעיקר בהא מלתא הוא דרבה ורב יוסף סברי כרבי יוחנן דאמר לקמן מוחלפת השיטה דגרסי' ב"ש במקום ב"ה בהאי מתני' וכדעת התוס' ז"ל והרי"ף השמיט האי פלוגתא משום דסובר דלית הלכתא כר"י אלא כדחיית הש"ס התם דלאו מוחלפת ולהכי השמיט האי פלוגתא דרבה ור"י דקיימי כר"י. והרמב"ם כתב בפרק ב' מהלכות י"ט בסוף הפרק וז"ל מי שהיה לו דקר נעוץ מערב י"ט ונתקו בי"ט והעלה עפר אם היה אותו העפר תיחוח ה"ז מכסה בו ומטלטלו אבל אם העלה גוש עפר ה"ז לא יכתוש אותו בי"ט ע"כ. ואחר הלכה זו בריש פ"ג כתב וז"ל מי שהיה לו עפר מוכן או

אפר מוכן שמותר לטלטלו הרי זה שוחט חיה ועוף ומכסה דמן ואם אין לו עפר מוכן או אפר מוכן שמותר לטלטלו ה"ז לא ישחוט ואם עבר ושחט לא יכסה דמן עד לערב ע"כ. קשה בדבריו ז"ל שהשמיט דין שנחלקו ב"ש וב"ה בענין חפירת הדקר דלב"ה אם שחט מיהא יחפור בדקר פי' ישמוט הדקר הנעוץ ויכסה. גם חי' עפר תיחוח דקאמר הש"ס. ואמר הלכה חדשה דאם שחט יכסה בעפר. והה"מ ז"ל כתב וז"ל מדברי רבינו שכתב כאן וריש פ"ג נראה בבירור שאין מותר לשחוט על סמך דקר נעוץ שכך כתב ונתקו כו' וכ"כ בריש פ"ג ואם אין לו עפר מוכן כו' ע"כ דברי הרב צ"ע דהא לא התנה הרמב"ם בדין נתקו לומר דמיירי דוקא קודם שחיטה אבל אם שחט מותר לכתחילה לנתקו:

ונראה לפרש דעת הרמב"ם הוא עז"ה שהרב ז"ל גילה דעתו בפירוש המשנה שכתב וז"ל ואמר ומודים שאם שחט כו' בשני תנאים האחד שיהיה אותו הדקר נעוץ בארץ ובשעת עקירתו יעקור העפר והשני שיהיה העפר תיחוח כלו' קל ולא קשה ועב וכו' ומה שאמרו ב"ש יחפור בדקר ויכסה על אלו הפנים אמרוהו ע"כ קשה לאיזה ענין כתב הרמב"ם חילוקי הלכות לדעת ב"ש אחר שהלכה כב"ה וכן בפ"ד מעדויות אחר שפי' דברי ב"ה אמר כמו כאן ומ"ש ב"ש כו' על אלו הפנים כו' ע"כ לאיזה ענין אשמועינן חילוקי דינים אליבא דב"ש אלא ודאי דב"ש הכא משנה היא והוא ממה דקחזינן דפליגי רבה ור' יוסף אליבא דידהו וכאפכותא דאפיך ר' יוחנן וסובר אני דהאפכותא דר"י עקר דהא כללא דר"י הכי גמר להו מרביה ומה גם בהאי מלתא דאפכותא דמתני' ודאי דהכי קבל ותלמודא דקאמר אי נמי דלמא כו' ולא תיפוך לא קאמר לה אלא בדרך דלמא ולא שבקינן מלתיה דר"י דקאמר לה בלא ספקא מקמי ספקא דקא' הש"ס ומהשתא נבוא להבין דעת הרמב"ם והוא דהרב ז"ל סובר דפלוגתא דב"ש וב"ה הכא הכין היא דמאן דסבר ישחוט לכתחי' סובר דאי איכא דקר נעוץ הוי העפר מוכן גמור לעשות בו כל צרכיו ולהכי ישחוט לכתחילה ומאן דאסר לכתחילה קסבר דאין העפר מן המוכן בנעיצת דקר מערב י"ט ולהכי לא שרי אלא אם שחט ובמחלוקת זו למאי דכתי' דמסיק הרמב"ם כאפכותא דר"י וכרבה ורב יוסף פסק הרמב"ם דהא מן המוכן הוא והוא מ"ש בספ"ב דאם היה לו דקר נעוץ מעי"ט ונתקו בי"ט והעלה עפר אם היה העפר תיחוח ה"ז מכסה בו ומטלטלו כו' ע"כ הנה ממה שדקדק לומר תיבת ומטלטלו פי' אפי' לשאר צרכיו חוץ מכיסוי הדם זה יגיד שהוא מוכן גמור ומהשתא הרי פסק להדיא כב"ש דאנן תנינן במקומן ב"ה ודקדק לומר נעוץ מעי"ט להעירך דבנעצו להכי איירי להיות העפר מוכן ואמר תיבת נתקו משום דהכא מיירי אפי' העפר אינו תיחוח הראיה ממה שהתנה אם היה העפר תיחוח ובנדון זה אסור לכתחילה לנתקו בי"ט משום חופר ואשמועינן חידוש בהלכה זו דאפי' בכה"ג

שאינו ודאי שיעלה עפר תיחוח אעפ"י כן שרי לטלטלו אם היה תיחוח דזה נקרא מוכן והיינו דעת האומרים ישחוט ויחפור פי' דעפר זה מוכן הוא וליכא חידותא דדינא כלל בהודעת חפירה בדקר דהא אוקימנא ליה בעפר תיחוח דלית ביה איסורא ולהכי לא כתב הרמב"ם דין התר חפירת דקר. ומאי דמשמע מהש"ס דאיכא איסורא דקאמ' כדרבי אבא דאמר החופר גומא כו' פטור וקי"ל כל פטור דשבת הוי אבל אסור כבר הקשו התו' עלה מההיא דאמרי' בפרק כירה דף ט"ל דבעפר תיחוח ליכא למיחש למידי ודחקו לתרץ דהכא מיירי שסביב המקום קשה ולזה הגם שהמקום שתולש ממנו העפר הוא תיחוח כיון שסביבותיו קשים נשארת גומא במקום הדקר יעש"ד. תירוצם ז"ל לא נראה בעיני הרמב"ם חדא משום דהחילוק מצד עצמו הוא רחוק. ועוד קשה אמאי הוצרך לאוקומי מתניתין דמיירי בעפר תיחוח שסביבו קשה ולוקמה דמיירי שכל המקום עפר תיחוח ולא קשיא. ותו לו יהיה דנימא דבעי תלמודא הכי קשה מנ"ל דלמא דעפר תיחוח דקאמר היינו שכל המקום תיחוח אלא ודאי דאין כוונת הש"ס כדברי התוס' וקושית הש"ס תתיישב באחד משני דרכים או נאמר דה"ק והא קא עביד גומא ס"ד דהגם דליכא למיחש בעפר תיחוח לחפירת גומא היינו מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא ליתסר ומשני כדרבי אבא דאמר החופר גומא כו' פטור פי' וכיון דבחפירת גומא ממש פטור ואינו אסור אלא מדרבנן במאי דקמן דהוי תיחוח דאין בו דין גומא אפי' אם היה מכוין לעשות גומא לא הוי אסור אפי' מדרבנן והיינו נמי מאי דקאמר הש"ס בשבת דליכא למיחש למידי ותדע דההיא דר' אבא דאמר החופר גומא וכו' איירי בחופר ממש בעפר קשה ועושה מלאכה גמורה אלא שאינו צריך לגופה כו' והדרך הב' לו יהיה דנימא דתלמודא דהכא סובר דבנדון זה עצמו דעפר תיחוח הוי פטור אבל אסור הכא אתאמרא הא מלתא באגב והתם במסכת שבת במקור הדין גילה הש"ס דמאי דקאמר הכא אינו אלא לס' המקשה דס"ד דשייך נמי בכה"ג חופר גומא דבהכי הוא דמקשה ומתרץ ליה אפי' תימא כדבריך ולעולם דעת הש"ס היא דלית ביה כלל משום חופר גומות. עוד לו יהיה דנצדיק דרכם של התוס' דמחלקי' בהכי נוכל לומר דהש"ס הכי פי' דהמקשה ס"ד לומר דעפר תיחוח דקאמר בכל גוונא ואפי' סביבו קשה ולהכי קא פריך והא קא עביד גומא והמתרץ אמר כדר' אבא כו' פי' לדידך דסו' דמיירי בכה"ג כדרבי אבא אבל לעולם אין הכרח לומר דמיירי בסביבו קשה אלא שכל המקום רך וליכא איסורא כל עיקר וזה אפי' לדרכם של רבותינו בעלי התוס' כללא דמלתא לכל הדרכים מאי דקאמר רב בעפר תיחוח בדליכא איסורא כל עיקר קמיירי וזהו דעת הרמב"ם ז"ל שלא הוצרך להתיר עקירת דקר נעוץ בעפר תיחוח דודאי דליכא למיחש למידי ומסתברא לי דדמיא הא למאי דתנן בפרק א'

דכלאים וז"ל הטומן לפת וצנון תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין אינו חושש כו' וניטלין בשבת ע"כ ופי' הרמב"ם שם בפי' המשנה וז"ל ואעפ"י שינענע העפר בשעת עקירתן שהעיקר אצלינו טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ע"כ ולא חש הרמב"ם ז"ל לתת טעם לאיסור עביד גומא משום דמיירי בעפר תיחוח והנדון מעצמו יגיד דבתיחוח אייר והתם מסתברא דטעמא דהוצרך דליהוו מקצת עליו מגולין משום דלא טמן הצנון שם לעשות העפר מוכן ונמצא שהעפר מוקצה גמור להכי בעינן מקצת עליו דבזה הוי טלטול מן הצד ופסק רבינו דין זה בפרק כ"ה מהלכות שבת וז"ל וכן לפת וצנונות שהיו טמונים בעפר ומקצת עליו כו' שומטן כו' ע"כ:

וראיתי לה"ה שכתב וז"ל וכן לפת כו' ברייתא בפרק במה טומנין כו' ע"כ תימה על הרב ז"ל שרשמה בבריי' והלא משנה היא בפ"א מכלאים להדיא. ואולי דטעמו מהך דגרסינן במסכת שבת דף ן' וז"ל אמר רב הונא האי סילוקוסתא דצה שלפה והדר דצה שרי ואי לאו אסיר אמר שמואל האי סכיני דביני אורבי דצה שלפה והדר דצה שרי ואם לאו אסיר מתיב רב קטינא תיובתא הטומן לפת וצנון כו' אם היו מקצת עליו מגולין כו' וניטלין בשבת תיובתא קשה לרב הונא וכי לא הוה ידע מתני' ומכח זה הוכרח ה"ה לומר ברייתא היא דלא גריס במתני' ונוטלן בשבת ומהברייתא הגיהו אותה במתני' דסברו דנשמטה ולא היא והראיה מר"ה. אתאן לדידן נמצינו אומרים דלחששת גומא ליכא למיחש כל דהוי עפר תיחוח והא נמי דכוותה מ"ל לפת וצנון מ"ל דקר נעוץ בי"ט כיון דאין בו איסורא דמוקצה שומטו וליכא למיחש כל דהוי העפר תיחוח להכי לא חש הרמב"ם ז"ל לאשמועינן התר שמיטת דקר נעוץ מעפר תיחוח דפשיטא דשרי שבתי לראות דהגם דנצדיק דעת התוס' גם לענין הלכה דמחלקינן בין סביבו קשה לסביבו תיחוח וקיימא האי חילוקא דדינא הכי ועפר תיחוח דקאמר הכא מסקינן דמיירי בסביבו קשה עכ"ז הא מיהא סבר רמב"ם דלא נחלקו בהכי ב"ש וב"ה ולכ"ע מלתא כה"ג דאנו אומרים בה פטור אבל אסור לא טרקא גלא באנפי שמחת י"ט ולא חש הרמב"ם לכותבה דמלתא דפשיטא היא ותלמודא לאו שריותא דידה אצטריך אלא לשלול דליכא חיובא דאורייתא והוא או' כדר' אבא וכו' משמע דבאו' דליכא אלא איסורא מעצמך תבין דליכא למיחש ומהשתא ליכא חידותא דדינא בהיתרא למימר אמאי לא השמיענו הרמב"ם דין זה אלא דרמז איסור עקירת דקר נעוץ לכתחלה ממקום דלא הוי תיחוח וכדפרישית אבל בתיחוח ואפילו סביבו קשה פשיטא דשרי ואין בו שום איסור ונתחכם הרמב"ם ג"כ בהלכה זו לחדותי לן דינא דהתרא עפר זה מוכן גמור הגם בהיכא דאסור לעקור הדקר כיון דאין העפר תיחוח וטעמא דמלתא כיון דהקצאת העפר לא הוי אלא מחמת איסור

דרבנן לא הוי דרבנן מוקצה וכדאמרינן במכלתין דף ל"ד טבל דהוי מוכן לגבי שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ואוכלו בשבת וכדיהבינן התם טעמא משום תרומות ומעשרות לא הוי אלא מדרבנן וכמ"ש רש"י והתוס' התם להדיא יעש"ד וכן במתני' דלקמן דף ל"א דקתני בית שהוא מלא פירות ונפחת נוטל ממקום הפחת כו' ופרש"י וז"ל כיון דלא הוי פחיתתו אסורה מדאורייתא לאו מוקצה נינהו כו' ע"כ וא"כ הא נמי כיון דאיסור עקירת דקר אפילו בעפר שאינו תיחוח לא הוי אלא מדרבנן אין זה מונע העפר הנעקר בעקירתו מהיות לו דין מוכן ומטלטלו וזה נכלל במאי דקאמר הרמב"ם בריש פ"ג מי שהיה לו עפר מוכן כו' שמותר לטלטלו ה"ז שוחט כו' ואף למאי דמחלקי התוס' לומר דגם באיסור דרבנן אמרינן לפעמים מיגו דאתקצאי לב"ה כו' נראה דיודו בנדון זה אלא דלענין דינא בהא מלתא דסביבו קשה מסתפק אני בדעת עליון רבינו משה ז"ל דאם נאמר כדרכים הראשונים שכתבתי למעלה דלא שנא ליה ודלא כהתוס' ז"ל או דילמא כדרך הראשון ואוסר. ונראה להכריע דסובר דלא כהתוס' דהא כיון דהרמב"ם ז"ל השמיענו דלא חיישינן לחופר גומא כל דהוי עפר תיחוח חל עליו להשמיענו איסור בהיכא דסביבו עפר קשה וכל דלא אשמועינן מסתמא לא אסרינן ותו קשיא לי לדברי התוס' מההיא דפרק במה טומנין דפריך לר"ה דאמר האי סילוקוסתא דצה שלפה כו' ואם לאו אסיר דאותביה מהך דתניא הטומן לפת כו' ונוטלן בשבת ע"כ אמאי איתותב ר"ה לוקמה דמיירי באין כל המקום תיחוח ולהכי אסור אי לאו דדצה כו' ומתר' דטומן מיירי בכל המקום תיחוח כדברי התוס' אלא ודאי דלא שנא ושרי בכל גוונא ותו קשה דהא מלתא דדצה ושלפה ודצה מועיל כדי שיתרחב המקום וישאר פנוי הגומא וכמו שפירש רש"י א"כ בעינן התם להתירא שתשאר הגומא עומדת הכי ואותביה דלא בעינן שתעמוד הגומא אלא בכל גוונא שרי ולדברי התוספות עיקר שריותא הוא דהדר עפר וממלא הגומא ובהכרח לומר דהכא בנדון דסליקוסתא מיירי שהעפר סביבה סמוך ואינו תיחוח דנופל דאל"כ מאי מהני דצה שלפה כיון דחוזר ומתמלא אלא ודאי דהוי סמוך ולהכי אם דצה ושלפה דבזה נשאר המקום רחב א"כ מאי פריך מההיא דצנון כו' דאין הנדון דומה דלדעת התו' התירא דגומא בעפר תיחוח הוי משום דחוזר והכא במאי דקא מיירי ר"ה דסליקוסתא הוי מציאות אחרינא דאינו חוזר ובכי האי גוונא דוקא דצה שלפה בעינן דזולת זה אסיר דנשארת הגומא ואסיר אלא אם דצה ושלפה בזה מתרחב המקום ונעשת הגומא בחול וצ"ע ומטעם זה פנה רמב"ם מדרך זה כדכתיב' אחר שכתבתי זה ראיתי להרב ב"ח שכתב מעין דברינו דרמב"ם פסק כר"י דמוחלפת השיטה אבל לא יישב כל הצורך בדברי הרמב"ם וראיתי להרב פר"ח שדחה דברי הב"ח בטענת אין דבריו מחוורין

והאמת אתו לפי שלא יישב הרב כל מאי דקשה בדברי הרמב"ם אחר שנאמר שפסק מוחלפת השיטה ולדרכינו עלו דברי הרמב"ם בלי שום קושי. ואל ירע בעיניך דמוקמינן הרמב"ם דלא כהרי"ף ז"ל שכת' למעלה דאיהו סבור דלא כר"י דבכמה דוכתי חולקים בהלכות אלא דאנן טרחינן להשוותם כל דמסתפקין באחד מהם אבל אי מכרעא מלתא דפליגי לא הוי מלתא דתמיהא. ומה שיישב הרב פ"ח בזה במחילה מכבודו הלא כמה דינים כתב הרמב"ם בדין עפר תיחוח דשרי לכתחילה וכתב הרמב"ם שריותא בפכ"ה מהלכות שבת דשומט לפת וצנון הטמון בעפר הגם דאיכא גומא ולמה לא ישמיענו גם כאן דין דקר נעוץ דשרי לשומטו אם כבר שחט מיהא דקושייתנו בדברי הרמב"ם היא אמאי לא כתב דין דקר נעוץ בעפר תיחוח שמותר לחפור בו לכסות אם כבר שחט ואולי דדעת הפר"ח בדברי התוס' דהכא מיירי בסביבו עפר קשה והחופר בו הגם שחופר במקום שהוא תיחוח חייב סקילה ופיטורו הכא הוא משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ומודה רב יאודה במקלקל ועכ"פ קשה א"כ הו"ל להרמב"ם לחלק בדין טומן לפת וצנונות שכתב בפכ"ה דלא יזיזם ממקומם אם הם במקום שאינו מקלקל וממ"נ לא תמנע מחלוקה או תאמר דאין דעת הרמב"ם כדעת התו' או תאמר שהגם שדעתו כדעת התוס' מיירי שטומנין לפת וצנון במקום שהוא מתקלקל בהכי א"כ פסיקא ליה מלתא והדרא קושיין לדוכתין אמאי השמיט דין המשנה מהלכותיו אלא ודאי כדכתיבנא עיקר ועיין מ"ש אח"ז בד"ה אלא כדר' אבא לחזק דעת הרמב"ם הפך דעת התוספות אלא ודאי דדברי הפר"ח הכא אחר המחילה שלא בדקדוק כתבם:

דף ח.

גמרא הכניס עפר לגינתו וכו' ואמר רב יאודה כו' הקשו התוס' מה בא להוסיף על הברייי' כו' ותירצו בב' דרכים א' שבא להוסיף אפילו הכניס מעט דסד"א דיבטל אגב קרקע כו' ב' דהא דמכניס מלא קופתו אשמועינן דעביד כל צרכו משא"כ בעפר דלגנתו דדוקא לכיסוי הוא דשרי ע"כ. והרמב"ם בפ"ב מהי"ט כתב וז"ל המכניס עפר מעי"ט אם יחד לו בחצרו קרן זוית ה"ז מוכן ומותר לטלטלו ולעשות בו כל צרכיו וכן אפר שהוסק מעי"ט כו' ע"כ במה שכתב המכניס עפר ולא אמר קופת עפר שלל חילוק הראשון של התוספות ז"ל ואפשר דדעתו ז"ל בפי' דברי רב יאודה כפי' שני של התוס' ז"ל ומה שהשוה אפר שהוסק מעי"ט לעפר בחצרו בקרן זוית הגם דמתניתא קתני לדין האפר שהוסק בערב י"ט בהדי עפר גנתו וחורבתו דע דגם התוספות לא מדמו אפר שהוסק מערב י"ט אלא לעפר בחצרו דהא כתבו בד"ה הכי קאמר דמאי דקתני מתני' ואפר כירה מוכן הוא דמלתא באנפי נפשה היא ופירושה הוא דאפר כירה מוכן לענין טלטול לשאר טלטול כגון לכסות בו

צואה וכיוצא בו ע"כ א"כ דין אפר כירה הוי כדין קופת עפר בקרן זוית בחצרו והם דברי הרמב"ם ז"ל אלא דצריך להבין אמאי לא כתב הרמב"ם דין הכניס עפר לגינתו ולחורבתו דשרי לכסות בו ושאינו מוכן לשאר דברים כאפר כירה ועפר שהכניס לחצרו. והיה נראה כי הרמב"ם ז"ל רמז דינא דברייתא דעפר שבגינתו וחורבתו דיש בו דין הכנה לענין כיסוי דוקא וכמ"ש התוס' בברייתא והוא מ"ש ברישׁ פ"ג מהי"ט מי שהיה לו עפר מוכן או אפר מוכן שמותר לטלטלו כו' ע"כ אמאי באפר התנה שמותר לטלטלו ולא התנה כמו כן בעפר דבעי' שמותר לטלטלו וכמו כן בסיום דבריו כתב ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי לטלטלו ע"כ דקדק ג"כ להתנות ראוי לטלטלו באפר ולא בעפר ממה שהול"ל עז"ה ואם אין לו עפר או אפר הראויים לטלטלם גילה דעתו בזה דדוקא באפר הוא שיש חילוק שצריך שיהיה מותר לטלטלו ואתא לאפוקי הוסק בי"ט שהוא נולד אבל בעפר כל עפר שבעולם שישנו במציאות מותר לכסות בו והראיה דקר נעוץ מן הסתם אין העפר מוכן ומה גם שהארץ שבו נעוץ אינו תיחוח ממה שהתנה הרמב"ם ז"ל אם העלה תיחוח א"כ דמיירי דאינו תיחוח ואעפ"כ לענין כיסוי קשרי ליה ודרך זה מסוכן לנפילה חדא דפשטא דמלתא דמאי דקאמר הרמב"ם שמותר לטלטלו אכולה מלתא קאי בין בעפר בין באפר ועוד דהך דדקר נעוץ שכתב הרמב"ם דאם נתקו והעלה עפר תיחוח שכתב דמכסין בו כתב להדיא ומותר לטלטלו והנכון בעיני לו' דדעת הרמב"ם הוא דברייתא דקתני הכניס עפר לגנתו ולחורבתו כרבי שמעון דשרי במוקצה ורישא דאסר אפר כירה שהוסק בי"ט הוא משום דהוי נולד דמודה בו ר"ש וכמ"ש כולהו רבוותא ומהשתא אנן דקי"ל בי"ט כר"י אסור משום מוקצה דהא כיון דהכניסו לשטוח בו גנתו או לבנות בו חורבתו הו"ל כאבנים שהכינם לבנין דמוקצים גמורים הם. ורב יאודה דאמר מכניס אדם מלא קופתו עפר כו' פי' יכינה מעי"ט לזה שלל בדבריו מאי דקתני בברייתא דדוקא לא שרינן ליה אלא אם הכין עפר לצרכו אבל עפר העומד לבנין הגם שהוא צבור בגינה ובחורבה מוקצה הוא ואסיר. אי נמי דעת הרמב"ם בפי' דקתני הכניס עפר לגינתו לא כמו שפרש"י לצורך גינתו ולצורך חורבתו אלא למד הודעת המקום ואורחא דמלתא נקט והכין הוי טפי פשטא מלומר לצורך ומהשתא דברי רב יאודה הם דברי הברייתא עצמה ורב יאודה לא ידע הברייתא ותמצא דאמר מדנפשיה להך דאפר כירה דבעינן הוסק מאתמול וגם אם הוא חם וכו' מאי דקתני בהך ברייתא ואי תימא דידע לה מאי קמ"ל מתני' היא אלא דלא ידע לה ותלמודא דקא מייתי לדברי רב יאודה ולא הספיק בברייתא משום דבברייתא לא קתני אלא כסוי ורב יאודה קמ"ל שיעשה בה כל צרכיו להכי הביא מלתיה דרב יאודה ותו משום הך דמר זוטרא דמתנה תנאי דבעי' יחד לו קרן זוית והך

דמר זוטרא אתאמרא אמלתיה דר' יאודה ולעולם מלתיה דר"י ומלתיה דברייתא חדא היא ובהכי לק"מ לדברי הרמב"ם ז"ל ושפיר:

גמרא מתיבי כוי אין שוחטין כו' לכאורה קשה מאי פריך לרב יהודה ולדידיה מי ניחא וכי מי לא מודה המקשה בהיכא דהכניס עפר והכינו מערב י"ט לכסות בו דם חיה ועוף דמכסה בו לו יהיה דעפר זה הוי דבר שמלאכתו לאיסור כל שהכניסו לעשות בו דבר שבשבילו הכינו מיהא שרי ומה גם שכשהכינו לכסות בו הדם בזה עקר מלאכתו לאיסור דמקמי הכי סתם עפר לבנין קאי וזה הכינו לדבר התר וכמו כן אם הכינו מעי"ט לכסות בו דם כוי ורוקו ומימי רגליו דשרי וא"כ מתניתין קשיא אמאי מחליט לומר אין מכסין. ונראה דהמקשה לא הוקשה ליה אלא לדברי רב יהודה דזולתם הוה ס"ד דמתניתין מיירי במי שלא הכין עפר להדיא בפי' לכסות דם כוי אלא הכניס עפר לכסות בו דם חיה ועוף ולפי שהעפר מוקצה גמור כל שלא הכינו להדיא בשבילו לא פקע מאי' מוקצה וסמך עלי התנא שנפרש בדבריו דמיירי בהכי דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא דאין מכסין וכי יחלל י"ט לחפור עפר מן האדמה לכסות עפר הספק אלא ודאי דמיירי דאית ליה אלא דקמ"ל דלספק לא מהני הכנת העפר והאפר אלא לרב יאודה דאמר ויעשה בו כל צורכו אם כן סובר דאם הכין העפר יצא מכלל מוקצה לגמרי א"כ קשה אמאי לא יכסה בו דם כוי והמתרץ תירץ לו ולטעמיך כו' פי' הלא אפר כירה משמע ממתני' דהוי מוכן גמור כדקאמר ואפר כירה מוכן וסובר המתרץ דהוי מוכן לעשות כל צרכיו כדברי רב יאודה בעפר שהכניס וכן דקר נעוץ למאי דאפכינן ב"ש וב"ה דהוי דעת ב"ה להתירא סובר המקשה דהוי מוכן גמור ומכח זה מוכרח אתה לומר דלית ליה הכא נמי דלית ליה והמקשה לא סבר הכין אלא דבין אפר כירה בין דקר נעוץ לא שרו אלא לכסות דם חיה ועוף ואינו מוכן לכל אלא דהדר מותיב אפילו לדבריו מאי אירייא ספק אפילו ודאי ודחה דחידוש קמ"ל אפילו ספק כו' והדר פריך ליה מסיפא דקתני ואם שחטו אין מכסין ש"מ דבדאית ליה עסקינן ואעפ"כ קתני דאין מכסין והמתרץ דמשני ליה הכי קס"ד דה"ק אם שחטו אע"פ שיש לו אפר שהוסק בי"ט שיכול לכסות בו הודאי וכדאמרי' בירושלמי ואיכא גם כן מהפוסקים דס"ל הכין גם לדעת הש"ס דילן ודוקא הודאי אבל הספק לא והוא מאי דאתא לאשמועינן ואם שחטו אין מכסין את דמו וטעמא דלא שני ליה הכי אית לן למימר חדא מתלת או דלא חש להשיב אליו או משום דידע דלא סבר הכין המקשה לא חש לשנויי ליה מלתא דלא מתקבלא ליה אי נמי קדים ושני אלא אמר רבה ולא שבקיה לשנויי ודכוותה דהא מלתא טובא בש"ס דהמקשה דוחה וגומר אומר בשינויא אחרינא והכא נמי כשהקשה דבדאית ליה עסקינן גמר אומר אלא אמר רבה פי' טעמא דאפר

כירה הוא משום דאפר כירה מוכן לודאי ואינו מוכן לספק ולאו מטעמא דקאמרת דלית ליה וחילוק זה בו נכנס המקשה מעיקרא כשהקשה לרב יהודה ולא הקשה אאפר כירה ודקר נעוץ וכמו שפירשתי למעלה בפי' דברי המקשה ולעולם קושיתו לדברי רב יאודה קיימא והדר הש"ס לאקשויי להאי טעמא דרבה דמ"ש וכו' וכמו שאפרש בס"ד ודחה הך טעמא ומסיק כאוקמתא דרבא דדעתיה דאיניש על הודאי ואין דעתו על הספק וכפום האי טעמא דרבא אין כיסוי דם כוי נכנס בגדר כל צרכיו דקאמר רב יהודה דהא אין דעתו על הספק והגם דלא אמר רבא אלא באפר כירה זיל בתר טעמא כיון דאין דעתיה דאיניש על הספק ולא הוי האפר מוכן לדבר זה מה לי אפר מה לי עפר כיון דאין דעתיה על הספק דרך זה הנאני לומר בפי' הש"ס:

דף ח:

אלא כדרבי אבא הכא נמי כו' לפי מה שפירשו התוס' למעלה בנדון זה נמי הגם דהוי עפר תיחוח איכא איסורא דרבנן קשה מאי קאמר הכא נמי כדרבי אבא דאיכא למימר דלא שרינן הך איסורא דרבנן אלא בודאה אבל בספקא לא שרינן ואמינא דעד הערב יכסה ומאי דכתב הרא"ש בהא מלתא אמאי לא שרינן אפילו איסורא דרבנן אפילו בודאה כיון שיכול להמתין עד הערב ולכסות ואמר דטעמא הוא משום דאיכא למיחש שמא יהיה נבלע הדם ולא יהיה נשאר רישומו ניכר ע"כ. א"כ האי טעמא יוצדק בודאי אלא להכריח לומר דכוותיה בספק לא היא דהו"ל ספק ספקא ומאי פריך תלמודא אבל לפום מאי דכתיבנא בישובא דסוגייא לדעת הרמב"ם לעיל ד"ה אמר ליה אביי דליכא איסורא כל עיקר שפיר דהכא לא שרינן שום איסור דרבנן בשביל כיסוי דם ועפר תיחוח מותר התר גמור הוא כדמשמע בפ' כירה אתי שפיר ודוק ותמצא דבאוקמתא דקאמר בסמוך אלא ספק מאי טעמא לא משום דלמא עביד כתישה כו' ואיסור זה מדרבנן הוא דהוי יגיד עליו ריעו דמאי דקאמר בתחילה נמי קא עביד גומא מדרבנן קאמר וכדפירשנוה למעלה ודוק. גם אהאי אוקמתא דמשום דלמא עביד כתישה איכא להקשות לדעת התוס' ז"ל מאי מדמה ספקא לודאה דאיכא למימר דבודאי לא גזרו ובספק כיון דליכא ד"ת ודאי גזרינן כל דאיכא למגזר אלא ודאי כדכתיבנא בדברי הרמב"ם עיקר:

שם גמרא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא הכניס עפר לכסות בו כו' לכסות בו דם צפור אסור לכסות בו צואה ע"כ פי' היה בדעתו בשעה שהכניס העפר צורך שיהיה לו לכסות דם צפור ואירע שנזדמן לו צואה לכסותה ואין הכונה שהזמין לכסות דם צפור ולא לכסות צואה אפילו תזדמן לו דבכה"ג נראה דמודים נהרבלאי בזה דאין לכסות בו צואה דהא אקצייה להדיא לזה. והיה נראה דהלכה כרבא דהא אפילו למאי דמסקי' בסמוך דטעמא

דדם כו' דאין מכסין משום חששת התרת חלבו ומוקמינן מלתיה דרב יהודה שאמר מכניס אדם קופת עפר ועושה בה כל צורכו ואפי' מלתא דספקא כגון צואה וכדומה עכ"ז אפשר דיודה רב יהודה בכה"ג דפירש שהכניסו לודאי ולא קא' רב יהודה אלא דהכניס סתם דבזה דעתיה אכל מילי דאיתרמי ליה ובכי האי גוונא נכלל ודאי וספק אלא דהרמב"ם השמיט דין זה מהלכותיו והגם דהרב פסק כרמי בריה דרב ייבא דמסיק טעמא דכוי משום התרת חלבו עכ"ז למאי דכתיבנא לא פליג אהך דרבא דקאמר הכניס עפר לדם צפור לא יכסה בו צואה אם כן הו"ל להרמב"ם לאשמועינן אם הכניס עפר לדם צפור אם הוא מוכן לכסות בו צואה כדברי נהרבלאי או כרבא דלא הוי מוכן והגם שדקדק לומר הרמב"ם בדין כוי וז"ל ואפי' היה לו עפר מוכן או אפר שמא יאמר הרואה חיה ודאית הוא וכו' דמשמע דאי לאו האי טעמא דהתרת חלבו היה מועיל הכנת עפר או אפר. אין להוכיח מידי דאפשר דמיירי בהכניס סתם אבל פירש לכסות דם צפור אימא דבלאו האי טעמא נמי אין מכסין וכדרבא. וגם הרי"ף השמיט הא דרבא מהלכות. והיה נראה לומר דממה שהשמיטוה יגיד דלא פסקי לה לדינא ואפי' לא הזמין אלא לדם צפור יכסה צואה וטעמייהו משום דפסקי כנהרבלאי דפליגי אדרבא דהו"ל רבים נגד יחיד והלכה כרבים וליכא לאקשויי סוף סוף יאמרו להדיא דשרי לאו קושיא היא דמלתא כהאי דמוכן לדם צפור אינו מוכן לצואה כל דלא אמרו בהדיא דאסיר משתמעא מילתא ממילא דשרי גם באימוראי אי לאו דסבר רבא לאסור לא הוו טרחי נהרבלאי לאשמועינן שריותא דמן הסתם אין לאסור אלא דקשה דמהש"ס משמע דנהרבלאי לא פליגי בספק וטעמייהו דאמר הכין לדם צפור יכסה צואה הוא משום דסברי דצואה לא הוי ספקא והוי מלתא דשכיחא וכדקאמר הש"ס בסמוך תסתיים דרבא הוא דאמר כוי כצואה פי' דסובר צואה ספק ובזה הוי כוי כצואה ואם הכין לצואה יכסה כוי אלמא נהרבלאי סוברים דצואה לאו ספק ואם כן לא אשכחן מאן דפליג עליה דרבא בהיכא דהכין לודאי דאסור לספק והגם דאיכא נמי למימר דנהרבלאי סוברים דצואה הויא ספק ואעפ"י כן פליגי אדרבא וכדמשמע מדברי הרשב"א ז"ל בחידושיו למסכת י"ט כתיבת יד שפי' וז"ל ונהרבלאי מתרצי למתני' כרמי כו' ע"כ מוכח מדבריו ז"ל דסבירא ליה דנהרבלאי סוברי' דצואה הויא כספק ודוק. והגם דהש"ס קאמר תסתיים דרבא כו' משום דאין הכרח למימר הכי אלא כרבא אלא דאין נראה דלפום מאי דקי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן לא מצי' לפרושינהו הכי דא"כ אנו מוסיפין מחלוקת בהכין לודאי אסור לספק ולא מצינן למימר הכי כיון דמצינן לאוקומי פלוגתייהו דרבא ונהרבלאי בפלוגתא דאימוראי אחריני עצמה דקאמר הש"ס בסמוך דרבי יוסי בר חמא ורבי זירא דאיפליגו

בכוי כצואה פי' אי הוי צואה ספק או לאו והגם דלמאי דאמרינן מותר לכסות בו צואה נהרבלאי מטעם דרבים הם לגביה דרבא כפי זה לא נפקא לן דינא אלא לכוי וכיון דכוי אפילו הכניס בשבילו העפר להדיא פסק הרמב"ם דאסור לכסות בו משום התרת חלבו לא אצטריך לאשמועינן מידי עם כל זה סוף סוף קשה כיון דאיכא פלוגתא דנהרבלאי ורבא בכיסוי צואה הוה ליה להרמב"ם ז"ל לאשמועינן דינא דהכין לדם מותר לכסות בו צואה כסברת נהרבלאי. וגם הרי"ף הוה ליה להביא בהלכותיו הך פלוגתא דרבא ונהרבלאי מיהא ואז הוה סמכינן לומר דס"ל להרי"ף ז"ל דממילא כיון דאייתי פלוגתייהו דרבא ונהרבלאי והם הו"ל רבים לגבי' דרבא ודאי דכוותייהו דנהרבלאי פסקינן דרבים נינהו וממה דלא אייתי לפלוגתייהו כלל לא ידענו דעתו ז"ל מה היא:

אכן הנכון בעיני הוא דדעת הרי"ף והרמב"ם היא דרמי דאינהו ז"ל פסקי כוותיה דמוקי לטעמא דברייתא דטעמא הוי משום גזירת התרת חלבו ולא מוקי לה הטעם דכוי הוי ספקא ומוכן לודאי לא הוי מוכן לספק שמע מינה דסברי דלא מחלקינן לומר מוכן לזה לא הוי מוכן לזה דאי הוה ס"ל לחלק בין ודאי לספק לא הוה ממציא ליישב הברייתא גזירה חדתא דלא אשכחן לה בדוכתא אחריתי אלא מכח דלא אשכח ליישב הברייתא אלא בהכי שמע מינה דלא מחלק בין ודאה לספיקא והגם דאיכא למימר אפשר דלא סבירא ליה במוכן סתם לומר דלא הוי מוכן אלא לודאי אבל בהיכא דהוי מוכן להדיא לודאי אפשר דיודה דלא הוי מוכן לספק כרבא עם כל זה סובר הרמב"ם דאי הוה עביד שום חילוק בהכנת עפר לומר מוכן לזה אינו מוכן לזה הוה מוקי לברייתא הכי דס"ס איכא הדרגה ביניהם ולימא דתנא דברייתא ס"ל הכין אלא ודאי דסובר דאין לחלק בהכין כלל:

תו שבתי להעמיק בהא מלתא וארא דאין הדרגה בהכין לודאי מהכין סתם לומר לסברת רמי דבהכין סתם הוי מוכן לספק ובהיכא דהכין לודאי לא הוי מוכן לספק דהנה צריך אתה לדעת דמאי דאנו אומרים הכין לודאי אין הכונה שאמר דאינו מכינו אלא לודאי לאפוקי לספק אלא הכונה שלא היה בדעתו בשעת הכנתו אלא לודאי אבל הספק לאו אדעתיה ואה"נ אם היה בא לדעתו בשעת ההכנה היה מכין לו. ומהשתא נשכיל בדינא דאפר כירה דאמור ביה רבנן אפר כירה מוכן הוא שהכוונה היא שאפילו לא הכינו אדם אעפ"כ מעצמו מוכן הוא וטעמא הוי משום דלא מקצי איניש מאי דחזי ליה ולא אסרו אלא אפר שהוסק בי"ט מטעמא דהוי נולד וכיון שכן נחזי אנן במאי דקמן במי שהכין לודאי דהיינו מי שמילא קופת עפר לעשות בו צרכיו שהם ודאין אצלו ולא שלל להדיא מה שיזדמן לו לעשות מהספק כשיזדמן לו הספק יהיה אותו העפר שהכין לודאי כאפר

כירה שלא הכינו כלל ואנו אומרים שיהיה מוכן לספק כמו כן עפר זה יהיה ג"כ מוכן לספק בשלמא אי אמרינן דמאן דסבר באפר כירה דדעתו על הודאי ואין דעתו על הספק סבר נמי דכוותה הכין לודאי אינו מוכן לספק אלא מאן דסבר דמן הסתם דעתו גם על הספק א"כ כשהכין לודאי נשאר הספק בסתם שהרי גם באפר כירה לא גילה דעתו כל עיקר למידי אפילו לודאי אלא שאנו אומרים דעתיה דאיניש אכל מאי דחזי ליה ה"נ אמרינן דמאי דלא גילה בו דעתו דדעתיה דאיניש אכל מאי דחזי ליה ומאי דלא הכין לספק משום שלא בא בדעתו בשעת הכנתו אלא הודאי ואנן סהדי דאי שיילינן ליה אי אתרמי ליה מלתא שאין בדעתו מאי ואמר אמן אי חזי ליה לעביד וכיון שכן לא הוי הא מלתא דהכין לודאי הקצאה לעפר זה שלא יכסה בו אי איתרמי ליה מלתא דלא ידע לה השתא ודוק היטב. ולפום הא מלתא מתיישב הש"ס על נכון מאי דאמר ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא הכניס עפר לכסות בו דם צפור אסור לכסות בו צואה בשלמא אי אמרינן דהכין לודאי אסור לספק עדיף חידותא דדינא דאסור לספק מחידותא דדינא דאפר כירה דאינו מוכן לספק ולפחות שוים אתי שפיר מאי דקאמר הש"ס אזיל לטעמיה דאמר התם דהכין לודאי דלפום הא מלתא יצא דין זה ג"כ באפר כירה דלא הוי מוכן לספק אלא אי אמרינן דחלוקת הכין לודאי אפי' מאן דמודה בה יחלוק בדין הכנת אפר כירה דהוי מוכן גם לספ' כדבעינן למימר בדעת רמי דלא בעי לאוקומי טעמא דברייתא כדרבא דאפר כירה דעתו על הספק ואעפ"כ יודה בהכין לודאי דאינו מוכן לספק א"כ מאי קאמר הש"ס ואזדא לטעמיה דמי תלה זה בזה אלא ודאי כדכתיבנא דמאן דסבר הכין לודאי אינו מוכן לספק יסבור ג"כ באפר כירה דאין דעתו על הספק וכיון דרמי בריה דרב ייבא לא סבר באפר כירה דלא הוי מוכן לספק מדאצטריך לטעם התרת חלבו. ממילא אתה למד דלא סבר נמי להכין לודאי דלא הוי מוכן לספק וכיון דהרי"ף ז"ל והרמב"ם פסקו כרמי לזה השמיטו כולה מלתא דרבא. אלא דפש גבן לידע טעמייהו דפסקי כרמי הנה בהא מלתא איכא חומרא וקולא לדעת רבא וחומרא וקולא לדעת רמי חומרא לדעת רמי דאפי' הכין עפר לכסות דם כוי אסור לכסותו משום גזירה משא"כ לדעת רבא דאם הכין לכוי שרי לכסות וקולא לדעת רמי לגבי צואה דאם הכין לדם צפור שרי לכסות בו צואה משא"כ לדעת רבא דאסור וכיון שכן ליכא לאכרועי מכללא דדינא דספק דאורייתא לחומרא וספק דרבנן לקולא וטפי נראה לומר דאין הלכה כרמי מטעם דרבא דהוה מאריה דתלמודא טפי מרמי. ותו דאמוראי טובא פליגי עליה כנהרבלאי ורבי זירא ור"י בר חמא דסברי במוכן לודאי דלא הוי מוכן לספק כדמשמע מפלוגתייהו:

ונראה דטעמייהו דהרי"ף והרמב"ם ז"ל דפסקו כוותיה משום דברייתא דקתני אין מכסין דם כוי בהחלט משמע ולשינוייא דרבא משכחת לה שיכסה דמו במוכן לספק ואצ"ל למוכן לכוי עצמו ואמאי פסיק ותני אין מכסין ולדרמי ניחא והיינו נמי טעמא דתלמודא דמייתי מילתיה דרמי באחרונה לומר דהכין מסקנא דמלתא ואולי נמי דרמי הוי בתראה מרבא ומרבא ואילך קיימא לן כבתראי ולהכי פסקו הרי"ף והרמב"ם כוותיה ומהשתא מצינן למימר דנהרבלאי סברי וטעמייהו דאמרי הכין לדם עוף יכסה בו צואה הוא משום דסברי הכין לודאי הוי מוכן נמי לספק וכרמי והנהו אמוראי נמי דפליגי בכוי אי הוה כצואה מצינן לפרושי נמי מלתייהו עזה"ד לעולם לכולי עלמא הכין לודאי מוכן לספק ומאן דאמר כוי אינו כצואה סבר כרמי דטעמא דכוי הוא משום גזירת חלבו לזה אמר כוי אינו כצואה פירוש ואין לכסותו מטעם גזירת התרת חלבו ומר סבר לא שנא ולא גזרינן ומאי דמשמע מהש"ס דמפרש פלוגתייהו בדין מוכן לודאי לא הוי מוכן לספק היינו מקמי דחדית רמי הא מלתא דאיכא בכוי חשש התרת חלבו אבל בתר דאתא רמי וחדית הא מלתא דהתרת חלבו הדרינן לפרושי פלוגתייהו בדרמי וטעמא דקתני מלתיה בכה"ג כוי כצואה ולא אמרי להדיא חד אמר מכסין דם כוי וחד אמר אין מכסין נתכוונו בזה לומר כוי כצואה ומכסה ליה בדבר שאין בו משום מוקצה לכסות הצואה אבל אם היה דקר נעוץ לא יחפור ויכסה ומר סבר אעפ"י שיש לו עפר מוכן לצואה אעפ"כ לא יכסה דם כוי כדרמי:

ומעתה ניחא לי מאי דקאמר רב יהודה וקתני לה במתניתין בדין אפר שהוסק בי"ט דהגם דאסור לכסות בו משום דהוי נולד אעפ"כ אם הוא חם שראוי לצלות בו ביצה מותר לכסות בו מטעם דכיון דאי בעי להפך בו לצלות בו כו' וכמו שפרש"י התם הרי דהגם דלא הוי מוכן לכסוי כל עיקר דנולד הוא אעפ"כ כיון דחזי להפך בו לצלות בו ביצה לא אתקצאי ושרינן ליה לכסות בו ומינה מוכן לודאי מוכן לספק וה"ה מוכן סתם כל דלא הוקצה לדבר אחד לא הוי מוקצה לדבר אחר. ואולי דמכח זה פסקו הרי"ף והרמב"ם כרמי ולא כרבא אלא דסוף סוף קשה לי אמאי לא אותיב תלמודא מינה דמוכן לדבר אחד הוי מוכן לכל ואולי דלא חש להקשות כיון דלא קיימא מלתייהו. אי נמי סברי דשאני אפר חם דלעולם לא חל עליו איסור מוקצה אבל העפר לא יצא כל עיקר מאיסור מוקצה אלא שאנו אומרים מוכן הוא לודאי אי נמי הכינו הוא לודאי אבל בספק במלתיה קיימא ואין דרך זה מספיק ולדרכו של רמי סלקא מלתא מחוורתא ומתרצתא פסקא דדינא דהרמב"ם ז"ל:

שם גמרא ל"ש אלא שאין יכול לכסות בדקירה אחת וכו' מהכא נראה להוכיח דלא כהתוספות שפיר' דטעם היתר עפר תיחוח הוי מטעם שחוזר העפר וממלא הגומא דמשמע מדבריהם הא לאו הכי אסיר והא מדמצריך הכא דקירה אחת משמע דלאו הכין הוא דא"כ אמאי צריך דקירה כיון שהוא כ"כ רפוף דמעצמו נד וממלא הגומא יכול הוא ליטלו בידו ולכסות בו והכי הול"ל ל"ש אלא שאין יכול לכסות בכיסוי אחד אלא ודאי דכל דהעפר אינו בנוי בארץ הגם שהוא סמוך ועומד במקומו וצריך דקר אף על פי כן מותר ואין בו חפירה ובהכי מתדייקא נמי מתניתין דקתני יחפור בדקר ועיקר:

שם תני ר' זירא ולא כוי בלבד אמרו אלא אפי' שחט בהמה חיה ועוף ונתערבו דמן זה בזה אסור לכסותו ע"כ. לכאורה משמע דאין מכסין הספק ולדבריו לא הוי טעמא בכוי משום גזירת התרת חלבו דהא הכא ליכא האי טעמא ואסיר ודלא כרמי אלא שראיתי להרמב"ם בפ"ג מהלכות י"ט דבתר דפסק איסור כיסוי דם כוי ויהיב טעמא משום התרת חלב כתב וז"ל וכן השוחט חיה מעי"ט לא יכסה דמה בי"ט שחט בהמה וחיה בי"ט ונתערב דמן לא יכסה אותו עד לערב ואם היה לו עפר וכו' ויכול לכסות הכל בדקירה אחת הרי זה מכסהו עכ"ל רבינו זיכה שטרא לבי תרי:

והיה נראה לומר דסובר הרמב"ם דלא פליגא הא דרבי זירא אמילתא דרמי דלעולם לכולי עלמא אין טורחין בי"ט בספק וחידותא דכוי הוי לאסור אפי' לא הוי טרחא בכיסויו כגון דשחט ודאי חיה לפני כוי ויכול לכסות דם הכוי עם דם החיה בדקירה אחת דליכא טרחא אעפ"כ אסור. אלא דקשה מנא לן למימר דאסרו אפי' בכה"ג משום התרת חלבו כיון דאיכא דם חיה לא יתלה בספק אלא בודאי ולומר דדקיר' זו בשביל דם חיה היא וכי תימא דמירי בשחט לחיה וסלקה ובתר הכי שחט כוי וחיישינן לרואה כוי לבד ויטעה וכו' היכא אשכחן מין גזירה זו אשר לא כתוב בספר ופשיטא לי דמר בר רב אשי לא חתים עלה. ונראה לי לומר דכיון דגזרי' בכיסוי דם הכוי ולא מכסינן ליה בי"ט בזה אנו מחליטין בדעת כל איניש דאין מכסין דם הספק א"כ אם נאמר דמכסין דם התערובות זה יגיד ויאמת בלב כל דכוי אפי' ספק אינו ובהמה ודאית ואנן סהדי דאף בחול לא יכסו דמה ומלתא כהאי לאו חששא מספק אלא ודאה היא דיאמתו דלאו ספיקא הוא ולא יכסו דמו לזה אמרו דגם נתערבו דם בהמה בדם חיה לא יכסה דמן ולדרך זה ידוייק על נכון אומרו תני ר' זירא לא כוי בלבד אמרו שלא לכסות דמו משום התרת חלבו אלא הוסיפו בה אפילו שחט כו' ונתערב כו' הגם דליכא הך חששא אעפ"כ לא חלקו בכל הספק ואסרו הכל מטעם שכתבתי ונכון. עוד נראה לומר בדקדק בדברי רמב"ם שסדר ההלכות עזה"ד שכתב הלכה של השוחט מעי"ט כו' בין הלכה דהשוחט כוי והלכה דהשוחט

בהמה כו' ונתערבו דמן כו' דמן הראוי היה לו לכתוב הלכה דהשוחט ונתערבו דמן של חיה ועוף סמוך להלכה דהשוחט כוי דכולהו חדא מלתא היא וכדמשמע נמי מדתני ר' זירא לא כוי בלבד אמרו אלא אפילו שחט כו' ונתערבו כו' וממה ששינה הרמב"ם ז"ל גילה דעתו דטעם איסור כסוי דם תערובות דימה לטעם איסור כיסוי דם שחיטת חיה ועוף מעי"ט ונתכוון לתרץ קושייתנו עצמה שהקשינו לדבריו ז"ל דכוי טעמא דאיסורו למיחוש התרת חלבו משום דספיקו לא הוי בידי אדם ואינו גרמא בטרחא זו של י"ט ולהכי אי לאו טעמא דהתרת חלבו הגם דהוי ספק חיה שרי לכסות משא"כ דם התערובות שהוא סבב הדבר והוה בידיה כי היכי דאמרינן אם שחט בעי"ט אפילו ודאי דאין לכסותו בי"ט משום דהוה בידיה ולא כיסה הא נמי דנתערב הוא הסובב ולא יכסה משום דהוה בידיה לעשות שלא יתערבו ואין להתיר לו בכה"ג:

ולענין דינא בהיכא דאיתרמי ושחט כוי או חיה ובהמה והיו בחצירו והוצרך לנקות חצירו לא אסרי' ליה ואי עביד כיסוי עביד אלא דלא להוי מלתא משום מצות כיסוי אבל אי עביד מצות כיסוי אסור ואפילו בחצירו דאיכא למימר לנקות חצירו הוא מתכוין דהא לא פלוג רבנן בגזירתן:

דף ט.

גמרא אבוה דשמואל אמר גלגל עיסה מעי"ט אין מפריש חלתה בי"ט לימא פליגא וכו' כתב הרמב"ם פ"ג מהלכות י"ט וז"ל הלש עיסה מעי"ט אין מפריש ממנה חלה בי"ט ע"כ וכתב הראב"ד ז"ל וז"ל ואנו מחלקין בין עיסת הארץ לעיסת ח"ל דעיסת ח"ל כיון דקי"ל כשמואל דאמר אוכל והולך כו' אין כאן משום מתקן דהלכה כרבא שהוא בתראה דפליג אדאבוה דשמואל ע"כ דברי הראב"ד תמוהים לפום מאי דאשכחן בש"ס דרבא דהוי בתראה קא משני ומיישב מלתיה דאבוה דשמואל עם הך דשמואל ש"מ דסבר כוותיה דאבוה ופליג אדרבה ומה טענה בפי הראב"ד על דברי הרמב"ם ז"ל. ולדעתי הגם דנאמר דלא גרסינן בגמרא אמר רבה וגרסי' בבר פלוגתיה דאבוה דשמואל רבא באל"ף עכ"ז מדמהדר תלמודא ושקיל וטרי אליבא דאבוה דשמואל ש"מ דהכי הלכתא ודעת הרי"ף כדעת הרמב"ם ויהיב בהלכות טעמא לפסקא יעש"ד:

שם גמרא מחלוקת ברה"ר כו' איכא דאמרי אמר ר' חנן מחלוקת ברה"י כו' כתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות י"ט וז"ל אין מוליכין הסולם של שובך משובך לשובך ברה"ר שמא יאמרו להטיח גגו הוא כו' אבל ברה"י מוליכו אעפ"י שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור כאן התירו משום שמחת י"ט עכ"ל. מוכח מדבריו ז"ל דפסק כלישנא בתרא דב"ה נמי אסרי ברה"ר משום גזירת לתקן גגו וברה"י התירו ב"ה

מטעם שמחת י"ט הקילו בגזירה זו שניה דכל מקום שאסרו חכמים. אלא דקשה לדבריו ז"ל הו"ל לשנויי תלמודא לפירכת רב כבית שמאי ויאמר לעולם כדרב והכא משום שמחת י"ט בית הלל לקולא. וי"ל דלהיות דכפי האמת אפי' לרב לא פסיקא מלתא למימר דלכ"ע דב"ה טעמייהו משום שמחת י"ט דהא איכא תנא דלית ליה מקום שאסרו משום מראית העין כו' וסובר דבהיכא דליכא מראית העין שרי להכי אמר הש"ס בתנאי ולמד רמב"ם לומר דהוי מטעם שמחת י"ט מדקאמר הש"ס לקמן ע"ב אמתני' וז"ל אלמא גבי שמחת י"ט ב"ה לקולא כו' ע"כ אלמא דטעמייהו דב"ה משום שמחת י"ט ולא מיבעיא לדעת המקשן אלא אפי' לדעת הדוחה דדחי התם ולא מפיך גם הוא סובר דהוי מטעם שמחת י"ט אלא דסבר דב"ה הוא דמקילין משום דסברי דהוי קולא מועטת וב"ש סברי להיפך דהך הוא דהוי קולא מועטת ובפרק כ"ו מהלכות שבת כתב רמב"ם וז"ל סולם של עליה אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי ולהאי טעמא אדרבה חמיר י"ט משבת דבי"ט מחמרינן במוקצה טפי משבת כמו שכתב הוא ז"ל בפ"א מהלכות י"ט ולמד רמב"ם ז"ל לומר דטעמא דסולם של עליה הוא משום שאין תורת כלי עליו מדאסרו בגמרא אפילו הטייתו כדקאמר בני רבי חייא הטוי סולם של עליה בא לידינו והתרנוהו ואמר להם צאו ואסרו מה שהתרתם ע"כ. ואי תימא דהטיית סולם דעליה טעמא הוא משום שיאמרו להטיח גגו אם כן אמאי אמר להם ר' חייא צאו ואסרו מה שהתרתם דר' דוסא במאי דשרי ת"ק קא אסר איהו דלמא לא היא וכדעת בניו עיקר ומוקמינן לר' דוסא כבית הלל דהא הטיית סולם של עליה מחלון לחלון כהולכת סולם דשובך דמי וב"ה דשרו בהא שרו בהא ור' דוסא כוותייהו אלא ודאי דטעמא דסולם של עליה סובר ר' חייא דהוי משום איסור טלטול וכיון דכן מפרש דברי ר' דוסא דקאי אמאי דשרי ת"ק דאי סולם של עליה מוקצה לטלטלו ולפום האי מלתא לא קשיא מה שהקשו התו' מפ' חלון דף ע"ז דמשמע מהתם דמותר לטלטל בין סולם מצרי בין סולם צורי דלדעת גדול דעה רבינו משה ז"ל ל"ק מידי דאיהו מפרש סוגיא דהתם על זה האופן וז"ל הגמרא סולם מצרי אינו ממעט והצורי ממעט ה"ד מצרי כל שאין לו ד' חווקים א"ל מאי טעמא מצרי דלא ממעט כו' משום דהו"ל דבר הניטל בשבת כו' אי הכי צורי נמי התם כובדו קובעו ע"כ ע"ש משמע דמאי דמשני כובדו קובעו פי' והגם דמותר לטלטלו כיון דכבר כובדו קובעו וכן פי' רש"י להדיא והיא דעת התוס' ז"ל לפי דעת הרמב"ם כיון דגילה דעתו דסובר הכא בסולם של עליה דאית ביה משום מוקצה דאין תורת כלי עליו מוכחא לן מלתא דמפרש סוגיא עזה"ד כובדו קובעו פי' ומהשתא הנה הוא מוקצה גמור כיון דחשבינן ליה כקבוע אין תורת כלי עליו ואסור לטלטלו והוא מ"ש בהלכו' שבת בסולם של עליה דאסור משום

דאין תורת כלי עליו ומהשתא אין אנו צריכין לחלק מה שחלקו התו' שהוא דוחק ומה שאמר רמב"ם טעם דאיסור דלמא יבא לצוד הגם שלא בא טעם זה בגמר' רבינו אזיל לטעמיה שכתב בפרק כ"ד מהלכות שבת וז"ל אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים כדרך שהוא עושה בחול ומפני מה נגעו באיסור זה וכו' שלא טלטלו בשבת כטלטלו בחול כו' ונמצא שלא שבת ועוד כשיקרה ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבא לידי מלאכה עכ"ל הרי דאיסור טלטול כלים שהם מוקצים המיחוש בהם שמא יעשה מלאכה הנעשית בהם והוא אומרו כאן ויבא לצוד:

דף י.

גמרא עד כאן לא קאמרי ב"ש הכא אלא כיון דמוקצה כו' ע"כ בש"ס מפרשי' לפלוגתייהו דב"ש וב"ה דב"ש גזרי דלמא ממליך וב"ה לא גזרי דלמא ממליך אבל לכ"ע ליכא מוקצה דהא ב"ה נמי בעו דיאמר זה וזה אני נוטל ובהכי אפי' ב"ש נמי מודו דליכא מוקצה אלא דמצריכי נענוע מחשש ממליך וא"כ מאי קאמר הש"ס לסברת ב"ה כיון דמוקצה באומר זה וזה כו' הלא גם ב"ש מודים דאין כאן מוקצה וי"ל דה"ק כיון דמאי דאנו באין לדון עליו הוא באיסור מוקצה לא חיישינן באיסור זה חששא רחוקה דלמא ממליך ומטלטל המוקצים די שנצריכהו להסיר המוקצה ודי שיאמר זה כו' ועכ"פ דברי הש"ס דחוקים ומיסתברא כדעת ר' יוחנן דאפיך לבית הלל במקום בית שמאי וכדכתיבנא שהיא דעת הרמב"ם ז"ל:

שם גמרא דלמא אתי לאמלוכי ע"כ פי' רש"י בי"ט בשיקח מה שהזמין בלא נענוע והו"ל טלטול שלא לצורך דברי רש"י ז"ל צ"ע דהא כיון דלאו מוקצים נינהו אין איסור בטלטולם כיון דאי בעי שחיט ואכיל להו. והרמב"ם כתב בפי' המשנה וז"ל שמא ימלך ולא ירצה לקחתם ואחר הכנס' י"ט ימלך שנית ויקח אותם והם מוקצים עכ"ל פי' דבריו דהחששא דממליך לא אחר הכנסת י"ט בזה ודאי דליכא שום מיחוש והרי הם כפתו וכפירותיו המזומנים אצלו אלא דהחששא היא שמא ימלך קודם י"ט ובין השמשות מוקצים נינהו ואיהו חשיב דהזמנה ראשונה שעשה כשאמר זה וזה אני אוכל אינה מתבטלת במחשבה שניה הגם שהיתה קודם הכנסת י"ט:

דף י:

מתני' זמן שחורים כו'. כתב הרמב"ם בפ"ב מהי"ט וז"ל זמן שחורים וכו' שאני אומר אותם שזמן פרחו ואלו אחרים הם וכל ספק מוכן אסור ע"כ. ממה דקאמר הגמרא לימא מסייע ליה לר' חנינא דאמר רוב וקרוב הלך אחר הרוב כו' ומשני בדף משמע דוקא מהאי דאיכא רוב וקרוב דבזה מכרעא מלתא דאתו מעלמא אבל בלאו האי טעמא אי

לא הוי אלא ספק לא אסרינן ודלא כרמב"ם וי"ל דהש"ס מהדר לאוקומי מתני' דהכא ככ"ע אפי' לרשב"ג דסובר ספק מוכן מותר כדקתני מתני' לקמן וטעמא דמהדר הש"ס לאוקומי מתני' ככ"ע משום דאל"כ ונפרש מתני' דהכא מטעם דהוי ספק מוכן אם כן הכא סתם לן רבי בספק מוכן אסור ובתר הכי מייתי מחלוקת ת"ק ורשב"ג והו"ל סתם ואח"כ מחלוקת להכי מפרש לה תלמודא דאתי ככ"ע ובספק מוכן לא קא מיירי אלא מטעם הלך אחר הרוב וקרוב ובזה ליכא מאן דפליג אבל בהיכא דלא הוי אלא ספק בעלמא וכגון דלא הוה רוב בסביב אלו שהכין לא שמעי' מהאי משנה דאסיר גם לא שמעינן דשרי דסוף סוף לא התנה התנא דבעי' דאיכא רוב במוקצים ובמתניתין שבדף כ"ד מייתי פלוגתא בהכי ורמב"ם ז"ל לפום מאי דאסיקנא דס' מוכן אסור נגע בטעמא דזמן שחורים כו' משום ספק מוכן כי היכי דאסרי' אפי' ליכא רוב כו':

שם גמרא לימא מתני' רבי היא וכו' בהאי פלוגתא דרבי וחכמים מצאתי להרמב"ם שכתב בפ"ו מהל' מעשר שני וז"ל האומר לבנו מעשר שני בזוית זו ומצאו בזוית אחרת הרי אלו חולין א"ל הרי שם מאה ומצא מאתים השאר חולין הרי שם מאתים ומצא מאה הרי היא חולין הניח מאה ומצא מאתים או מאתים ומצא מנה אפי' בב' כיסין הכל חולין עכ"ל קשה אמאי חלק הרמב"ם שבאמר לבנו אמר מאה ומצא מאתים השאר חולין דמשמע דמנה ודאי מעשר ובהניח מנה ומצא מאתים אמר הכל חולין ולזה י"ל דשאני אמר לבנו דמצי' למימר דאיהו נמי הכי קאמר ליה במאתים שיש במקום פלוני יש שם מנה של מעשר שני משא"כ בהניח מנה ומצא מאתים ומצאתי משנה בפ"ד דמעשר שני וז"ל האומר לבנו מעשר בזוית זו ומצאו בזוית אחרת הרי אלו חולין האומר מאה ומצא מאתים השאר חולין מאתים ומצא מנה הכל מעשר ע"כ. ב' חלוקות הראשונות של המשנה פסקם הרמב"ם ז"ל כדברי המשנה אבל חלוקה השלישית של אמר לו מאתים ומצא מנה שכתוב במשנה הכל מעשר כתב הרמב"ם הכל הם חולין גם מ"ש הניח מנה כו' הכל חולין הוי דלא כסתם משנה דקתני הכל מעשר ודבר תימה הוא דיפסוק דלא כסתם משנה. והרב כ"מ כתב וז"ל וטעם רבינו משום דתניא בפ"ק די"ט וז"ל הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וחכ"א הכל חולין עד כאן והלכתא כחכמים ואע"ג דבפרק החולץ אמרינן סתם מתניתין ומחלוקת דברייתא הלכה כסתם מתני' שאני הכא דפ"ק דביצה טרחי אמוראי לאוקומי מתניתין כחכמים משמע דהכי הלכתא ולא כסתם ע"כ דברי הרב ז"ל נפלאו ממני וכי בשביל דתלמודא בעי לאוקומי מתני' ככ"ע אמרי' דדחו למאי דקי"ל הלכתא כסתם משנה ואוכיחך ואערכה לעיניך דכוותה דהאי מלתא דקאמר הש"ס בפסקא שלמעלה וז"ל לימא מתני' מסייע ליה לר' חנינא דאמר

כו' רוב וקרוב כו' ומשני כדאמר אביי בדף (הנזכר) ע"ב הרי דטרח תלמודא לאוקומי מתני' דלא כר' חנינא וקי"ל אחר האמת הלכתא כר"ח שכן כתב הרי"ף וכן פסק הרמב"ם אלא ודאי דהגם דהלכתא כוותיה טרח הש"ס לאוקומי מתני' ככ"ע. וגם הרא"ש בפ' לא יחפור כתב וז"ל והגם דאותביה ר"ז לא משום דפליג עליה אלא לברר דבריו ע"כ. מוכח דסובר דהלכתא כר' חנינא וגם להדיא בש"ס התם מסיק דרב ושמואל כולהו אית להו דר' חנינא א"כ ליכא מאן דפליג עליה דר"ח ואף על פי כן טרח תלמודא לאוקומה אפי' תימא דלא כר"ח וה"נ דכוותה וצ"ע לדברי מרן. ולדידי חזי לי טפי למימר דכיון דלא אשכחן מאן דפליג אדרבנן בהא מלתא אלא רבי הוא דקאמר במנה ומצא מאתים או להפך המנה הנשאר מעשר בהא מלתא לא אזלינן בתר סתמא לומר הלכה כסתם משנה וטעמא דמלתא דכלום טעמא מאי אמרינן הלכה כסתם משנה הוא משום דישרו בעיני רבי דברי החולק ושתף דעתו עמו והו"ל רבים ופסק כס' זו משא"כ בכה"ג דנתגלה לנו דהוא לבד הוא דאמור להא מלתא הגם דישרה בעיניו וכתב לה בסתם לית הלכתא כוותה כיון דקחזינן דסברא יחידאה היא ורבים פליגי עלה:

דף יא.

גמרא היכי דמי אלימא במפורחים ולא במדדין כו' לעולם באין קן תוך חמשים אמה וכגון דקיימא בקרן זוית כו' ע"כ הרי"ף ז"ל השמיט כל פסקא זו ורבי' מהרי"ק בב"י כתב ולא ידעתי למה כו' עכ"ל. ואולי דסובר הרי"ף דהש"ס דטרח לישבה הוא משום דבעי לאוקומה למתני' אפילו אליבא דמאן דאמר ספק מוכן שרי וכדכתי' לעיל בדברי הרמב"ם אבל אחר האמת למאי דקי"ל ספק מוכן אסור איכא חידותא דדינא בדין אם אין שם אלא הם הרי אלו מותרין לו' דהגם דס' מוכן אסור הכא שרי והגם דליכא קן תוך ן' אמה סד"א דלמא איניש מייתי ליה ואיתרמי ואתי וכיון דהוו רובא דעלמא הגם דאיכא קרוב קמן אמינא דבכה"ג שקילי קרוב ורוב דעלמא דליתיה קמן ונכנס בגדר ספק קמ"ל כיון דלא הוי ספק שקול שרי והש"ס לפי דסובר דמתני' קיימא אפי' תימא ספק מוכן מותר להכי מקשה שפיר פשיטא דשרי ולא מצי לשנויי כדשנינן וא"ת סוף סוף אמאי לא השמיענו דבר זה דבקאי בקרן זוית לא אתי ואפי' תוך ן' אמה ונפקא לענין דינא בהיכא דקיימא בקרן זוית לשרויי הגם דאיכא שובכים תוך ן' אמה י"ל דסובר הרי"ף דמלתא פשיטא היא דמאי דתנן בפרק לא יחפור תוך ן' אמה של בעל השובך לס' ר' חנינא דאמר הלך אחר הרוב טעמא הוי משום דאין הגוזל מדדה טפי מחמשים אמה כדאמרי' התם. ולהכי תמצא שהשמיט הרי"ף התם בפרק לא יחפור הא מלתא דאין הגוזל מדדה טפי מחמשים אמה משום דסמך דמשתמעא מלתא ממה דכתב הלכה כר' חנינא והא נמי

מלתא דפשיטא היא דהוי טעמא משום דעד גבול זה חזי לקיניה וממילא משמע דאי הוי בקרן זוית אפילו תוך חמשים לא אתי אלא דתלמודא הכא מחמת שנדחק מטעמא דכתיבנא אמר דתנא חש למאן דלא ידע טעמא דגוזל משום דלא חזי לקיניה אלא דרחוק בעיני דרך זה ומה גם להרא"ש שגם הוא השמיט כל פסקא זה:

והנכון בעיני לומר בדעת הרי"ף והרא"ש ז"ל דסוגיין דהכא לא קיימא אלא למאן [למאי] דסבר הש"ס לאוקומי מתני' אפי' תימא דלא כר' חנינא כדמשמע ממה דקאמר עלה דהאי פסקא לימא מסייע ליה לר' חנינא ודחי כדקאמר אבייי כו' הרי דדעת הש"ס לאוקומי מתני' אפילו דלא כר' חנינא ומשום הכי הוא דקעביד כולי האי משא ומתן אבל לפום מאי דמסקי' כר' חנינא לא קיימא מלתא הכי. ודע שכתב הרא"ש בפרק לא יחפור וז"ל אמר ר' חנינא רוב וקרוב הלך אחר הרוב וכן הלכתא ומלתא דפשיטא היא דתנן ובנמצא הלך אחר הרוב אפילו נמצא קרוב לנבילה אלא ר' חנינא אפי' קורבה דמוכח אתא לאשמועינן דאזלינן בתר רובא עכ"ל וכתב בנמוקי יוסף בפ' לא יחפור וז"ל מתני' מפרש בגמרא דהאי ניפול הוא גוזל קטן שמדדה ברגליו ואמר מר עוקבא כל המדדה אינה מדדה יותר מחמשים אמה הלכך הוי של בעל השובך דליכא למימר הלך בתר רובא דעלמא ונימא מעוברי דרכים נפל דמתניתין מיירי בשביל של כרמים שאין דרך עוברי דרכים לשם ומשום הכי נמי כשנמצא בין ב' שובכים קרוב לזה שלו כו' ע"כ. הרי דהגם דליכא שובך תוך ן' אמה חיישינן דמייתו ליה עוברי דרכים ואיכא רובא דעלמא אלא בהיכא דליכא למיחש לרובא דעלמא וכגון בשביל של כרמים אז הוא דאמרינן של שובך ומהשתא כשנפרש מתני' אליבא דר' חנינא אנו מתחייבים לפרשה בדרך זה עצמו דפירשנו מתני' דלא יחפור דמאי דקתני ואם אין שם אלא הוא הרי אלו מותרין פי' בהיכא דליכא למיחש לאחרים דמעלמא דליכא למיחש דמעוברי דרכים נפל וכגון דהוי בשביל הכרמים מותרים ולדרך זה ליכא לאקשויי פשיטא דחידוש גדול קמ"ל דלא שרי אלא אם אין שם אחרים כלל על אופן האמור אבל כל דאיכא למיחש לאחרים אזלי' בתר רובא ואסיר הגם דליכא קן תוך ן' אמה ומהשתא אוקמתא דסוגייא הכא לא קיימא כהלכתא להכי השמיטוה הרי"ף והרא"ש מההלכות דלא קאמר לה תלמודא אלא מחמת שנדחק לשנויי פשיטא דפריך הוכרך להמציא חילוק זה וכיון דמתני' מתפרשא שפיר תו לא צריכנן להני שינויי זו היא שיטת הרי"ף והרא"ש:

והרמב"ם כתב בפ"ב מהי"ט וז"ל זמן בתוך הקן ומצא לפני הקן אם אין שם בקן אלא הם ואינם יכולין לפרוח אע"פ שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך ן' אמה הרי אלו מותרים שאין המדדה מדדה אלא כנגד קנו בשוה עכ"ל נראה מדבריו ז"ל דמפרש מאי דקתני

מתני' ואם אין שם כו' פי' בקן והאמת אתו לפום מאי דכתיבנא לעיל בכולא פי' דתלמודא דמתני' אזדא אפילו תימא ספק מוכן שרי דלזה טרח תלמודא להנהו שינויי אבל לדידן דספק מוכן קיימא הלכתא דאסיר להכי אשמועינן הרמב"ם דלא שרי אלא אי ליכא בקן אחרים כלל אבל אי איכא בקן אחרים הגם דאיכא מרובין כוותייהו אסיר הגם דליכא רובא גם שהמזומנים ושאינם מזומנים שוים למקום שנמצאו עתה לפני הקן ואין אחד מהם קרוב לומר הלך אחר הקרוב ונמצא הספק שקול אעפ"כ אסור מטעם דהוי ס' מוכן וספק מוכן אסור ובפט"ו מהלכות גזילה כתב וז"ל גוזל הנמצא קרוב לשובך בתוך ן' אמה הרי הוא של בעל השובך חוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו שאין הגוזל מדדה יתר על חמשים אמה נמצא בין ב' שובכים של קרוב מחצה למחצה יחלוקו בד"א שהיו יוני השבכות שוים במנין אבל אם היו יוני הא' רבים הלך אחר הרוב אע"פ שהוא רחוק עכ"ל דעת הרב ז"ל ברורה היא דלא סבר הרב הלך אחר הרוב אלא בשובכים הנמצאים בתוך ן' אמה אבל רובא בעלמא כה"ג דנימא דעוברי דרכים אייתוה ונפל לא אמרינן בזה הלך אחר הרוב כמ"ש הרב הנ"י ז"ל ולפי דבריו מפרשי' מאי דקאמר הש"ס התם בפ' לא יחפור וז"ל וליזיל בתר רובא דעלמא ומשני הב"ע בשביל של כרמים דאם איתא דמעלמא אתו כיון דמדדי כו' ע"כ בשלמא לפום מאי דכתב הנ"י ופירשנו שיטתו של הרי"ף לדרכו נימא דהכי פי' דאפילו תוך חמשים אמה לא אמרינן של שובך כל דחיישינן למעלמא ולהכי פריך שפיר וליזיל בתר רובא דעלמא ואמאי קתני של בעל השובך וקושיא זו אכולה מתני' קא פריך בין רישא דקתני תוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך בין נמצא בין ב' שובכים ומשני אה"נ אלא דהב"ע בשביל הכרמים דליכא עוברי דרכים ומה שגמר אומר דאי איתא דמעלמא כו' הכי פירושו וכי תימא אתי מעצמו לא מצית אמרת דכיון דמדדי לא מצי אתי דכל דמדדי כו' והיינו שיעור חמשים אמה דטפי מחמשים אמה לא חזי לקיניה אי נמי לא גרסינן לה וכ"כ הרשב"א ז"ל בחי' בתרא כתיבת יד באחת מהגירסאות דאשכח. אלא להרמב"ם קשה מאי פריך תלמודא ונראה לומר דהרמב"ם מפרשה כפיר' רש"י שפירש דהש"ס ס"ד דמאי דקתני מתני' נמצא בין ב' שובכות פי' אפילו חוץ לחמשים אמה ולהכי פריך וליזיל בתר רובא דעלמא ומשני בשביל וכו' פירוש וע"י הכרמים משכחת לה דמדדה טפי מחמשים אמה אבל מעלמא ליכא למיחש דהא כרמים מפסיקין בינה ובין קנה ולא אפשר שתדדה כל דלא חזיא לקינה כפום האי פי' משכחת לה דאפילו חוץ לחמשים אמה דהוי לבעל השובך אי הוי שביל הכרמים אלא דקשה אמאי לא כתב הרמב"ם דין זה ובשביל של כרמים אפילו חוץ לחמשים אמה של בעל השובך דהא מדבריו מוכח דלא אמרינן של בעל השובך

אלא בנמצא תוך ן' אמה לשובך. ואולי דסובר הרמב"ם דהאי שינוייא דמשני הש"ס לאו במסקנא להלכתא קאמר לה אלא לפום מאי דס"ד לפרושי מאי דקתני מתני' נמצא בין ב' שובכות כו' מיירי אפילו טפי חוץ מחמשים אמה להכי משני ליה אפילו תימא כדבריו אפשר לאוקומה בשביל הכרמים אבל כפי האמת לעולם מתניתין לא איירי אלא בתוך חמשים אמה ודרך הש"ס לשנויי למקשה אפילו לפי סברתו ואפילו אינה אמת ונפקא מינה אי אשכח איזו ראיה דמתניתין איירי בנמצא חוץ לחמשים אמה דתיהוי מתרצא מתניתין עזה"ד וכל עוד דלא אשכחן קיימא מתניתין כפשטה דלא מיירי אלא בתוך חמשים אמה וזה פסקיה דהרמב"ם. ולענין הלכה לענין י"ט אזלינן לקולא ולא אסרינן מחששת עוברי דרכים ומה גם דהוי כ"כ סמוך למקום שזמן קרוב כזה מכריע הוא לספק זה דרובא דעלמא דמייתו ליה עוברי דרכים ולענין מציאה אין להוציאו מיד המוציאו ואוקי בחזקתו ממונא ואמרינן הלך אחר הרוב כדעת הרי"ף שפי' בו לפי דברי נמוקי יוסף ז"ל:

שם גמרא בש"א אין נוטלין את העלי כו' משנה זו פיר' במסכת שבת דף קכ"ג וקכ"ד בשלשה אוקמתות לרבה מיירי במוקצה דחייש עליו והו"ל מוקצה מחמת חסרון כיס ולרבא מיירי במוקצה דהוי מלאכתו לאיסור ולצורך גופו ומקומו שרי אלא מחמה לצל אסור ולאביי נמי במוקצה דהוי מלאכתו אלא דסובר דאסור לצורך מקומו בשלמא לרבה דמפרשה במוקצה מחמת חסרון כיס חידותא דדינא קמ"ל דאפ"ה קא שרו ב"ה משום שמחת י"ט ולאביי נמי נוכל לומר דב"ה לאו משום שמחת י"ט התירו אלא מעיקרא דדינא התירו וקמ"ל ב"ה דלא התירו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו אסור וכדמפרש בברייתא דקתני ושוין שאם קצב דאסור לטלטלו בכל גוונא ודלא כרבא וכדמותיב ליה נמי אביי התם בשבת אלא לרבא קשה כיון דאפי' לצורך מקומו שרי מאי חידותא במשנה זו לענין דינא לב"ה והתוספות התם במסכת שבת ד"ה הכא נמי מחמה לצל כתבו דאשמו' דאפילו בהא פליגי ב"ש ולא שרו מחמה לצל ע"כ. לדבריהם כולה מתני' אינה אלא לאשמועינן חומרת ב"ש דאם לבית הלל בלא שמחת י"ט שרי אפילו לצורך מקומו ונראה דאיכא נמי חידותא דדינא לדעת ב"ה דלא התירו מחמה לצל אחר שקצב מטעם דאי לא שרית ליה אתי לאימנועי משמחת י"ט והגם דלא מתניא בהדיא איסורא דמחמה לצל משתמעא שפיר דלא קתני אלא שריותא דקצב ולא חש דתידוק מינה לאסור לצורך מקומו משום דצורך מקומו וצורך גופו חדא מלתא נינהו לדעת רבא ואפשר עוד לומר דלדעת רבא מפרשי מתני' דב"ש סברי גזרינן דלמא ממליך ולא תבר ואשתכח דמטלטל ליה שלא לצורך ולהכי אמרו אין נוטלין את העלי וכו' וב"ה לא גזרי' וכפום השתא ב"ש

אזלי לסברתם דגזרו אין מוליכין תבלין ומדוך וכו' ולא מדוכה כו' דחיישי' דלמא ממליך והתם חששת האמלוכי היא דלא שחט מטעם דקאמר הש"ס והכא מחמת דחייש על העלי מחמת דקפיד עליו מיהא טפי מתבר גרמי וממנע ולא תבר ונמצא טלטלו שלא לצורך גופו ולא לצורך מקומו ותברא דגרמי יודה רבא ג"כ דלכ"ע שרי דלא קיימא ואפי' חדתא ולא חייש עלה:

שם גמרא אמר אביי מחלוקת בעלי כו' ק' מאי קמ"ל אביי אליבא דב"ש כיון דלא קי"ל כוותייהו ואולי דלפום מאי דפירשתי לעיל בדעת אביי בפי' דמתני' דעיקר דינא דשמעינן הוא דלא שרינן כלי שמלאכתו אלא לצורך גופו אבל לא לצורך מקומו וכדדייק להדיא תנא דושוין שאם קצב דאסור לטלטלו וכדפריך בשבת מינה לרבא דשרי לצורך מקומו כדאיתא התם אם כן אם נאמר דה"ה דתברא גרמי פליגי תתחייב לומר דמאי דתני עלה ושוין דאסור אכולה מלתא דאפליגו קאמר ושוין וכו' וא"כ כי היכי דבתברא גרמי לאביי לא מצי לפרושה אלא במחמה לצל דהא לא קאסר אביי לצורך מקומו אלא בכלי שמלאכתו לאיסור אבל כלי שמלאכתו להיתר לא אסר לצורך מקומו דאי נמי אסרינן ליה הוי מחמה לצל וכפ"ז נתחייב לפרש ושוין כו' דאסור היינו מחמה לצל ואם כן ליכא לאוכוחי מידי מושוין לאסור כלי שמלאכתו לאיסור מקומו לזה אמר דתברא גרמי ליכא מאן דפליג וממילא לא קאי ושוין אלא אעלי שמלאכתו לאיסור וקמ"ל דאסור לטלטלו לצורך מקומו והרמב"ם השמיט מהלכותיו דינא דמתני' אי בעית אימא לדעת התוס' דליכא שום חידוש אלא לב"ש הרי לא נפקא לן מידי לענין דינא ואב"א למאי דכתיבנא דאשמועינן דלא שרינן מחמה לצל דלמא אתי לאמנועי הא מלתא לא אצטריך רמב"ם לאשמועינן לה אחר שהשמיענו בה' שבת דכלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל אסור כל דלא שרי ליה להדיא מישתמעא מלתא דאסור אב"א למאי דכתיבנא בפלוגתא דב"ש וב"ה אי גזרינן דלמא ממליך כו' כיון דלא כתב רמב"ם דגזרינן משתמעא מלתא דשרי וב"ה דהוצרכו לומר דשרי הוא משום ב"ש לאפלוגי אדידהו אתו ורבינו הקדוש שהשמיענו פלוגתייהו לומר דאי משכחת ברייתא דאסר כה"ג ב"ש היא וב"ה פליגי עלייהו והלכתא כבית הלל:

וראיתי להרב בעל פר"ח שדחה דעת הרי"ף והרמב"ם ואסר עלי זה בחזרה אפי' לצורך גופו ומקומו מידי דהוה אזירי ומזורי דחייש עלייהו וכו' וכאוקמתא דרבא ברישׁ פ' כל הכלים ואמר דכי היכי דלא לפליגו סוגיי דתלמודא אמרי' דמקמי דשמעיה להההיא דרב שני דההיא מחמה לצל אבל לבתר דשמעה שני ליה דעלי הוי מוקצה מחמת חסרון כיס כו' יעש"ד בסוף סי' תצ"ט מדברי הרב נראה דסבר דאוקמתא דעלי דמי לסירי ומזורי כו'

דבריש כל הכלים ואוקמתא דמחמה לצל תרוייהו כרבא נינהו ולהכי מיישב הרב הא מקמי דשמעה להיא דרב דסיכי וזירי כו' הא לבתר דשמעה ודעתי לא היא דהך דמשני דדמי לסירי וזירי כו' הוא רבה בה"א והאי דמשני מחמה לצל הוא רבא באל"ף ויש לי להוכיח מדברי התוס' דהך דמדמה לסירי וזירי הוא רבה בה"א ומאן דמשני במחמה לצל הוא רבא באל"ף ממה שכתבו בד"ה איתיביה כו' וז"ל איתיביה אביי מדוכה כו' בשלמא לדידי מוקמי' לצורך מקומו והוה מצי לשנויי כרבי נחמיה כו' ואביי עצמו הוה ידע דהא משני ליה רבא לעיל הכי אלא פריך לרבא אולי יאמר תירוץ אחר כו' ע"כ מוכיחין דברי התוס' דלאו רבא דהכא הוא עצמו דלעיל דא"כ הכי הול"ל דהא כבר הקשה ליה לעיל אלא מהדר לאקשויי אולי יאמר תירוץ אחר ודוק תו ממאי דגמרו אומר התוס' ורבא לא בעי לשנויי כרבי נחמיה דלית הלכתא כוותיה ורבה דמשני כרבי נחמיה משום דמשמע ליה אין מטלטלין אותה בכל גוונא ע"כ הרי להדיא דתרתי נינהו דמלבד דקדוק דבריהם שהזכיר שם רבא כמה פעמים עוד היכי אמרי לא בעאי לשנויי כו' והא איהו גופיה שני ליה אליבא דרבי נחמיה לעיל אלא ודאי דתרתי נינהו ופשוט. תו פשיטא דאם כבר הקשה ליה אביי לרבא ושני ליה תו לית ליה לאהדורי לאקשויי פעם שנית אלא ודאי ברור כשמש דמאן דמשני דדמי לזירי ומזורי הוא רבה ומאן דמשני ליה מחמה לצל הוא רבא באל"ף וכיון דבין אביי בין רבא דבתראי נינהו סברי דלא דמי לסירי וזירי הלכה רווחת דהלכה כבתראי מרבא ואילך אלא ודאי דכדברי הרי"ף והרמב"ם עיקר להלכה ולמעשה. והרא"ש דברי הירושלמי הטוהו ולאו מלתא היא דהירושלמי דעתו כדעת רבא וכבר אידחיא בתלמודא דידן ותו לא משגחינן בירושלמי כיון דאתבריר דינא מתלמוד בבלי ועיקר ותו לא מידי:

שם גמרא אפילו לצלי כעין קדירה כו' איכא למידק סוף סוף קשה לצלי תנן ואי עביד כעין קדירה הרי אינו צלי והיה נראה לומר דהא קמ"ל כל שיצא משיעור הרגיל לצלי הגם שאינו ראוי לקדירה אלא כעין לקדירה אסיר זהו חידותיה דאביי וזו נראית דעת רש"י אלא דהרמב"ם כתב בפ"א מהלכות י"ט וז"ל ומותר למלוח לצלי על גבי העור כו' במה דברים אמורים במולח לצלי שאינו צריך מלח הרבה וכו' ע"כ במאי דכתב הרמב"ם שאינו צריך מלח הרבה רמז לה למלתיה דאביי ואי תימא דאביי חדית תנאה במין מליחת צלי לאיסור הוה ליה לרבינו לאשמועינן לה דהא ליכא מאן דפליג עליה דאביי:

ונראה דדעת רמב"ם דהכי פי' דברי אביי לא שנו אלא לצלי פי' לא תימא כיון דאיסור זה מעיקרא אינו אלא מדרבנן ואפילו מליחה לקדירה שרי דליכא איסור דאורייתא וכמו שכתב הרשב"א בחידושיו וז"ל לקדירה לא ואף על גב דאף הוא כלאחר יד הוא כיון

דאפשר ליה בפורתא לא ממנע ושחיט הלכך לא שרו דכל דאפשר לאוקומי גזירות הללו בי"ט כשבת מוקמי עכ"ל. מעתה אפילו לקדירה שרי וסד"א דבדבר זה דאמרו דאין מולחין אלא לצלי די להיכירא ואפי' ימלח שיעור גדול לית לן בה דרבנן דגזור טעמא מאי גזור דלמא אתי למלוח להדיא העור לעבדו ולזה בגדר איסור דלקדירה תו ליכא למיחש קמ"ל דדוקא צלי ולעולם כל שיעור מליחה דלצלי שרי ולא התנה אביי תנאי לאסור בשי' מליחה ומהשתא סליק פסקא דהרמב"ם ז"ל על נכון שלא התנה בשיעור מליחת צלי:

דף יא:

גמרא אמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות אעפ"י כו' רב אדא בר אהבה מערים ומלח גרמא גרמא ע"כ. נראה דפי' דסוגיין הכין הוא דשמואל אמר דמצי למלוח כמה חתיכות כאחת פי' ואינו צריך למלוח גרמא גרמא בהערמה אלא להדיא ימלח כמה חתיכות הגם שאינו צריך אלא לחתיכה א' ורב אדא בר אהבה מחמיר הוא דס"ל דאסור למלוח הרבה חתיכות ביחד בלא הערמה זו אלא על ידי הערמה והרמב"ם כתב בפרק א' מהלכות י"ט וזה לשונו ומולח אדם כמה חתיכות בשר בבת אחת אף על פי שאינו צריך אלא לחתיכה א' ע"כ נראה מדבריו ז"ל דמפרש דמלתיה דשמואל מייתי לה תלמודא להלכה דמותר למלוח הכל ביחד אפילו לכתחילה ומלתיה דרב אדא בר אהבה דקמייתי היא מדת חסידות כי חסיד במעשיו הוה ואיהו עביד לגרמיה ואה"נ להלכה לא יאסור רב אדא במלתיה דשמואל ולזה לא אמר הש"ס רב אדא אמר מערים כו' דאז הוה שמעינן דפליג אלא קאמר הש"ס מעשה חסידים למאן דבעי לקיים מילי דחסידותא. והרב המגיד כתב דהרמב"ם סובר דרב אדא פליג אדשמואל ופסק רמב"ם ז"ל כשמואל והאמת הוא דאי מפרשינן מאי דקאמר שמואל מולח אדם כמה חתיכות בבת אחת פי' בבת אחת כההיא דאמור גבי דין נתערב דם חיה כו' אם יכול לכסות הכל בדקירה אחת פשי' דשמואל לחומרא ורב אדא בר אהבה לקולא אלא דאנן לא מפרשינן לה הכי והנלע"ד כתבתי וטעמא דשמואל דשרי למלוח טפי ממאי דחזי ליה נראה דכיון דאין דעת אדם שוה באכילה לפעמים יראה בעיניו לאכול חתיכה אחת ואח"כ ימלך לאכול אחרת ולא הראשונה ודעת רב אדא בר אהבה תגיד להכי ימלח הכל ויכין ולעת האוכל את אשר יבחר יגש אליו לאכול ולזה שרי למלוח הכל:

שם גמרא מהו דתימא טעמא מאי משום שבות כו'. כתב הרמב"ם פכ"א מהלכות שבת הלכה כ"ז וז"ל ומניחין רטיה על גבי המכה לכתחלה במקדש שאין איסור שבות במקדש עכ"ל. לכאורה דברי הרמב"ם הם היפך דברי הגמרא וכבר תמה עליו הרב תי"ט במסכת

עירובין דמהגמרא מוכח דלאו משום שבות דמותר במקדש נגעו בה אלא משום תחילתן התירו סופן אבל משום שבות ישנו לשבות זה במקדש והגם דאשכחן שהתירו כמה מיני שבות במקדש כדאיתא התם בעירובין התרת נגר הנגרר וקשירת נימא וכדומה עם כל זה שבות כזה לא היו מתירין אם לא משום תחילתו והיכי קאמר הרמב"ם ז"ל משום דאין שבות:

ונראה דהרמב"ם ז"ל דקדק לשון הגמרא דקאמר מהו דתימא טעמא מאי משום דאין שבות דהכי הול"ל מהו דתימא דטעמא הוא משום דאין שבות במקדש דאז נשמע שפיר דבא לשלול דלא נימא האי טעמא דמשום דאין שבות אבל מאומרו מהו דתימא טעמא מאי כו' מוכח דזה מונח קאי אלא שהטעות הוא דהוה אמינא אפי' כהן דלאו בר עבודה להכי אתא עולא וחדית דלא אמרו אין שבות אלא בכהן במקדש בבן עבודה אבל כהן דלאו בר עבודה לא ואיכא טעם נכון בדבר דכיון דלאו בר עבודה מאי שייכות אית ליה במקדש והרי הוא כבמדינה ועמידתו במקדש אינה מסירה ממנו איסור שבות כיון דלאו בר עבודה הוא ולעולם טעמא הוא משום דאין שבות במקדש וכי תימא והרי בחזרה אין עוד צורך בכהן לעבודה שכבר עבד והו"ל כאלו אינו בן עבודה לזה אמר משום תחילתן התירו סופן פי' בשביל הסרתה שהוא לצורכי עבודה נגעו גם בחזרתה לומר בה דאין שבות במקדש כאלו היא צורכי עבודה וצורכי מקדש הגם שאין בו צורך עבודה כל עיקר ולעולם התרה זו עיקרה הוא משום שאמרו אין שבות במקדש דאלו הוה שבות במקדש לא היו מתירין חזרתה ושיעור פירוש מאמר התירו סופן משום תחילתן הכין הוא משום שתחילתן הוא צורך עבודה הסיר הרטיה הגם שסופן שהוא החזרה אין בו צורך עבודה כלל אפילו הכי משום תחילת עבודה התירו הגם שאין בה צורך עבודה ודלא כמו שפי' רש"י דמשום תחילתן הוא דלמא יעבוד העבודה והרטיה על בשרו ודרך זה רחוק שיהיו חוששים לכהנים לעבוד עבודת עבודה בפיסול ואנן תנן כהנים זריזים הן אפילו באיסורים קלים ומכ"ש באיסורי תורה כאלו החמורים פשיטא דלא חשידי בהכי ומעתה נסתלקה קושייתנו מעל הרמב"ם. ואם תאמר סוף סוף הוה ליה להרמב"ם ז"ל להשמיענו חידותא דדינא דאתא עלה עולא דהיינו דלא אמרי' אין שבות במקדש אלא בכהן דבר עבודה אבל לא בכהן דלאו בר עבודה יש לומר דסמך הרמב"ם דלא נטעה בהכי לומר אפי' דלאו בר עבודה על מה שאמר כבר בפ"ט מהלכות שבת וז"ל בהלכה ח' ומותר לחתוך יבלת במקדש ביד אבל לא בכלי ואם היתה יבישה חותכה אפילו בכלי ועובד עבודה עכ"ל דקדק הרב לומר ועובד עבודה לומר שלא התיר שבות זה אלא לכהן דבר עבודה אבל כהן דעלמא דלאו בר עבודה אסיר והרי הוא כאלו ישראל לענין דבר

זה. ומלתא כהאי ברמז כל דהו סגי ואדרבה אומר אני דכל שלא התיר הרמב"ם אפי' כהן דלאו בר עבודה בכלל איסורא קאי אלא דלגלות מלתא כתב הרמב"ם להדיא ועובד עבודה לגלות דעת עולא ולא זו בלבד אלא דכתב הרמב"ם ג"כ בפרק עשירי מהלכות כלי המקדש וז"ל כהן שלקה באצבעו מותר לכרוך עליה גמי בשבת או בגד שאין בו ג' על ג' ועובד עכ"ל דקדק רבינו לומר ועובד שלא היה צריך שאם נתכוון לומר שאין בגד פחות משלש על שלש חוצץ לעבודה כבר כתב בסמוך הלכה שלפני זו וז"ל כרך בגד על בשרו כו' כגון על אצבעו אם היה בו ג' על ג' הרי זה חוצץ ופוסל פחות מכאן אינו חוצץ ע"כ א"כ מה צורך יש לומר בהלכה זו ועובד הא ודאי לא אתא אלא לאשמועינן דלא התירו שבות זה אלא משום שעובד ונפקא מינה דבכהן דלאו בר עבודה הוא לא שרו ליה וכפי זה כולהו שבותי שהתירו לכהן לא התירו אלא בכהן דבר עבודה ולאו דוקא בשבות דחזרת רטיה וכדעת המפרשים ז"ל הפך הרמב"ם וסב' זו נכונה ואמתית מצד עצמה ועיקר ועוד דלדברי הרמב"ם מתיישב הש"ס על נכון דמאי דקאמר טעמא מאי וכו' דמשמע דזה מונח קיים ולהחולקים קשה כדכתיבנא לעיל. ותו בשלמא לדעת הרמב"ם ניחא אלא להחולקים על דרך זה קשה דמנא ליה לעולא דהכא נגעו בה משום תחיל' דבר דלמא לא יסיר הרטיה דלמא משום אין שבות במקדש התירו והגם דנאמר דיסבור עולא בשבות זה דחמור מי יאמר דלא התירוהו במקדש דמי עמד בסודם ומה גם דאנן סהדי דאינו חמור ואי משום דאסרו לכתחילה דלמא לכתחילה הוא דהוי שבות חמור דכל דהתנא אוסר להדיא השבות אה"נ דאמרינן דזה הוי שבות חמור ולא התירוהו ותו קשיא לדבריהם ז"ל היכא אשכחן דחששו לכהנים דלמא יעשו איסור חמור כה"ג ויעבדו בחציצה במזיד ויחללו עבודתן ולדברי הרמב"ם הכל ניחא:

שם גמרא מהו דתימא טומאת ע"ה ברגל כו' משמע דרב יהודה סובר הלכה כרבי יהודה. והרמב"ם בפי"א מהלכות מטמאי משכב ומושב כתב וז"ל הפותח חביתו ברגל כו' ועבר הרגל הרי החבית בחזקת טומאה כו' ע"כ פסק הרב ז"ל כחכמים ואנן קי"ל כיון דאמוראי גילו דעתם דהלכה כיחיד תו לא חיישינן לכללא דקי"ל דהלכה כחכמים ואולי דכיון דאיכא אמוראי אחריני בתראי מרב יאודה דמייתי הש"ס בחגיגה דשקיל וטרי אליבא דחכמים כדאיתא התם יע"ש לזה פסק כוותייהו:

דף יב.

גמרא תני תנא קמיה דר"י כו' ע"כ מדברי ר"י מוכח דמדאשכחן דסברי ב"ה מתוך בהוצאה מוכרחים אנו לומר דה"ה בשחיטה אמרינן מתוך וכמו כן מדברי ר"י דקאמר בסמוך פוק תני לברא להך תנא דתני קמיה דחייב על המבשל גיד בי"ט משום בישול

דב"ש היא דסברי הכי אבל לב"ה מתוך שהותרה לצורך כו' ע"כ. ומהשתא כל שהותר בי"ט שישנו בצורך אכילה גם דעבד ליה במלתא דליכא צורך אכילה כלל לא לקי. והרמב"ם כתב בפ"א מהי"ט וז"ל כל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה בי"ט שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מהוצאה מרשות לרשות והבערה שמתוך שהותרה הוצאה בי"ט לצורך אכילה הותרה שלא לצורך אכילה לפיכך מותר בי"ט להוציא קטן או ס"ת או מפתח וכיוצא באלו מרשות לרשות וכן מותר להבעיר אע"פ שאינו לצורך אכילה ושאר מלאכות כל שיש בו צורך אכילה מותר כגון שחיטה אפיה בישול כו' וכל שאין בהם צורך אכילה אסור כגון אריגה כתיבה כו' ע"כ משמע מדברי הרמב"ם דלא אמרו מתוך אלא בהוצאה והבערה אבל שחיטה ואפיה וכדומה לא אמרינן בהם מתוך שהותרה כו' ודבר זה הוא הפך הגמרא כדכתיבנא בסמוך דאפילו בשחיטה ובישול אמרינן מתוך לדברי ר"י בר אבדימי ור' יוחנן דפסק הרמב"ם כוותייהו דאי לדברי רבה דפליג ואמר דלמא בהוצאה פליגי ומטעמא דכתיב בירמיה ולא תוציאו משא ביום השבת לדבריו לא אמרינן מתוך כלל אלא מטעמא דקרא אוכח באיסור האי מלאכה ליתיה בי"ט כל עיקר והרמב"ם נקט למלתיה מטעם מתוך שהותרה. וראיתי להרב פר"ח שכתב דטעמו של הרמב"ם משום ההיא דאמרינן במכלתין דף כ"ב בעו מאביי מהו לכבות הנר משום דבר אחר ואסר ש"מ דלא אמרינן מתוך וממילא שמעינן דלא קיימא לן כסוגייא דהכא ע"כ ודבריו דחוקים דכיון דבסוגיין תלת אמוראי ר"י בר אבדימי ור' יוסף ואף ר' יוחנן כולהו קיימי בסברא אחת דאמרינן מתוך בכל המלאכות גם תלמודא מדקאמר ואף רבי יוחנן סבר לה כו' משמע דהכין סביר ותו דקי"ל הלכה כר' יוחנן לגבי בתראי מיניה ותו רבה ורב יוסף הלכה כרב יוסף א"כ התם דבעא מיניה אבא בר מרת' מאביי ואסר ליה לכבות הנר מפני דבר אחר הו"ל לאותובי מר' יוחנן דלא מצי אביי לפלוגי ומכ"ש דכלהו אמוראי קמאי קיימי הכי ואפילו לרבה דקאמר הכא דילמא בעירוב והוצאה פליגי סובר דאי אמרינן במתוך פליגי יצדיק דכי היכי דאמרי' מתוך בהוצאה אמרינן נמי מתוך בשחיטה כדקאמר ר' יצחק והראיה דפליג במתוך דהוצאה ואי תימא שיש סברא לומר דאמרינן מתוך בהוצאה ולא אמרינן מתוך בשאר דברים א"כ הו"ל לרבא להקשות לר' יצחק ממאי דב"ש היא דלמא לא אמרינן מתוך אלא בהוצאה ולא בשחיטה ומתני' דהשוחט בית הלל היא אלא ודאי דגם לדעת רבה אי אמרינן מתוך בהוצאה אמרי' נמי בשחיטה ומהשתא בין לר' יוחנן בין לרבה ורב יוסף ור"י בר אבדימי כולהו סברי דאי אמרינן מתוך בהוצאה אמרינן מתוך בשחיטה ובישול וכדומה וא"כ היכי אמרי' דמצי אביי לאפלוגי אכולהו ויסכימו עליו בעלי הש"ס אלא ודאי דהא מלתא ליתא והאמת הוא כמ"ש התוס' דשאני

ההיא דכבוי נר משום דבר אחר דהוי כמכשירין דאסירי בי"ט כדקי"ל הוא ולא מכשיריו והכי מוכח ממשמעותא דסוגיא התם ועיקר:

גם ראיתי למופת דורנו הוא ה' מוהר"ר חיים אבולעפייא נר"ו שכתב דטעם הרמב"ם הוא משום ההיא דאסרו מוגמר שאינו דבר השוה לכל נפש ולא אמרינן מתוך וכו' ע"כ ודבריו גם הם דחוקים חדא א"כ אמאי לא מותיב מינה לאמוראי דהכא דסברי דאמרי' מתוך דהא לכולהו תנאי דהתם מודים דלגמר אסיר ותו אחר האמת שניא ההיא דאמר קרא לכל נפש דבר השוה לכל נפש הרי דהתורה מעטה הדבר להדיא ולא דמי למה שאנו דנין בו מתוך אלא נראה ליישב דברי הרמב"ם ז"ל דטעמו הוא מההיא דגרסינן בפסחים דף מ"ו והובא במכלתין דף כ"א דפליגי רבה ור"ח באופה מי"ט לחול דר"ח אמר לוקה ורבה אמר אינו לוקה מטעם הואיל ומקלעי אורחים כו' ע"כ. קשה לר"ח אמאי לוקה והא קי"ל כב"ה דאמרינן מתוך ונהי דאיסורא איכא מלקות מיהא לא לקי והיה נראה לתרץ קושיא זו דר"ח סובר כרבה דב"ה וב"ש בעירוב והוצאה פליגי ולכ"ע לא אמרינן מתוך להכי פליגי הכא לר"ח ולרבה לא לקי מטעם הואיל דוקא אבל לא מטעם מתוך דאל"כ אמאי אצטריך לטעמא דהואיל אלא דאין נר' לאוקומי ר"ח בשיטת רבה כיון דקיימא מלתיה פריכא ואדרבה מסתברא לומר דרבה עצמו לא קאי הכי מכח פירכת אביי ומה גם דרבה גופיה לא קאמר לה בפשיטות אלא בדרך דלמא וכיון שכן אמרינן דאי הוה ידע רבה דר' יוחנן הכין סביר הוה שביק לספקיה מקמי פשיטותיה דרבי יוחנן ותמצא דהתוס' ז"ל כתבו בכתובות דף ז' ד"ה אלא מעתה כו' וז"ל וא"ת ולדידיה נמי תקשה וכי לא סבר דאמרינן מתוך כו' וי"ל דהיה סבור דטעמא דב"ה משום דאין עירוב והוצאה בי"ט כדס"ד מעיקרא בביצה ואע"ג דהתם פריך עלה דלמא דר"פ לא שמיע ליה כו' ע"כ מוכח מדברי התוס' דדברי רבה לא קאי הכי ואי הוה שמיע ליה לרבה פירכת רב יוסף הוה הדר ביה א"כ היכי מוקמינן לאמוראי דסברי מלתא ולא קיימא הכי ומכח זה בהכרח לומר דטעמא דמתוך לא מהני לפטור המבשל בי"ט לחול אי לאו טעמא דהואיל למאן דאית ליה הואיל וטעמא דמלתא כיון דמעקר בדעתיה צורך י"ט ועביד לחול אי נמי כיון דקרא מיעט לכותים ולכלבים דכתיב לכם כדתניא דף כ' וז"ל א"ל ב"ה לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים הרי מיעט כל שאינו לצורך י"ט בכגון זה לא מצינן למימר מתוך דהרי קרא אסר אבל בהוצאה והבערה יש לנו לומר מתוך כאשר אבאר בס"ד ולזה הגם דכתב הרמב"ם בדין הוצאה והבערה מתוך שהותרו כו' כתב בפרק זה הלכה ט"ו בדין המבשל מי"ט לחול דפטורו הוי מטעם הואיל. ומהשתא פי' דסוגיין לדעת הרמב"ם הכין הוא דפי' דמתניתא דקתני אין מוציאין את הקטן כו' וב"ה מתירין טעמא הוא הגם דהוצאה

זו אין בה שום צורך באכילה כל עיקר אעפ"כ שרינן ליה מטעם מתוך פי' מתוך הכין הוא דבהוצאה אין פעולה נעשית באוכל כלל כמו הבישול והאפיה וכדומה שעושה מעשה בגוף האוכל עצמו אלא שמוציאו ממקום למקום וכפי האמת נאמר אליו שיאכל במקום שיש שם האוכל וכשאנו מתירין לו להוציאו הרי שהתרנו חפצו בהוצאה הגם שלא נעשה מעשה באוכל כל עיקר משום זה דנו מתוך שאנו רואין שהותרה הוצאה לצורך הגם שאין מעשה באוכל כלל מזה אנו יודעים דהותרה הוצאה אפילו לכל מאי דצריך דהרי צורכו הותר ולא צורך האוכל זהו פירוש אומרו מתוך ובזה נחה דעתי בענין זה דמתוך דאין סברא לומר מתוך על דבר שאינו דומה דשלא לצורך אינו דומה לצורך ולדרכינו נתיישב על נכון אלא דצריך לדעת בעיקרא דמלתא מנא לן דהוצאה אפילו באוכלין ומשקין מותרת בי"ט דלמא לא התירה תורה אלא מלאכות הנעשים באוכלין עצמן אבל הוצאה לא דאמרינן ליה שילך לאכלם במקום אשר הם מצויים שם והיה נראה לומר דדעת חכמים היא זו דכיון דהוצאה מלאכה קלה היא מותרת אפילו בכה"ג אלא דזה דוחק לומר דחכמים בסברא זו יקילו באיסור תורה והנכון בעיני דהאי קרא דלא תוציאו משא ביום השבת דקאמר רבה בשבת ולא בי"ט גם ר"י בר אבדימי ור' יוסף ושאר אמוראי דרשי ליה הכי הרי שהותרה הוצאה בי"ט אלא דאנו אומר' יגיד עליו רעו מידי דהוה שאר מלאכות שהתיר הכתוב בי"ט שאינן אלא לצורך אכילה הא נמי דכוותייהו ואצטריך לאשמועינן כי היכי דלא נימא כיון דאין האיסור בגוף האוכלין לא שרינן בי"ט כדכתיבנא בסמוך קמ"ל ולדרך זה הרוחנו ליישב מאי דהוה קשה לס' רב יוסף דרשת ביום השבת דמשמע ולא י"ט וכבר התו' העירו עליה דאמרו ולרב יוסף יאמר דירמיה היה מזהירן על החמור אולי ישמעו לו ותירוצם ז"ל דוחק לומר הכין אלא דרב יוסף סובר דבין ב"ש ובין ב"ה מודים בדרשת הכתוב אלא דהפסוק מה שנשמע מיניה להתיר אינו אלא באוכלין ומשקין לבית הלל כדרך שכתבתי וב"ש סברי לא אמרינן מתוך ולא שרינן אלא הוצאת אוכלין ומשקין מידי דהוה שאר מלאכות דמותרים בי"ט:

ומהשתא אנו אומרים בהוצאה מתוך הגם שאינו באוכלין ומשקין כגון הוצאת תינוק או מפתח וכו' ומהטעם שכתבתי ואתא ר"י בר אבדימי ודן כיוצא בזה בשוחט עולת נדבה בי"ט דאין לוקה מטעם מתוך פי' עזה"ד כי היכי דאנו אומרים דנין דבר מדבר בהוצאה כיון דדמי ואנו אומרים כי היכי דשרי רחמנא הוצאה באוכלין גם הוצאה דכלי כגון מפתח וכדומה מ"ל זה מה לי זה הא נמי כי היכי דשרי רחמנא שחיטה לאכול הוא או אורחיו אי מקלעי ליה ואפילו רצה להרבות להם בשחיטת בקר וצאן לתוספת מרובה שפיר דמי מתוך זה אני למד לומר שאינו לוקה אם עשה כן לה' ושחט עולת נדבה והא

לא דמיא למבשל לכותי ולכלבים דההיא רחמנא א' לכם ולא לכותים ולא ולכלבים ולא שייך לומר בה מתוך וכמו כן השוחט או המבשל לחול פשיטא דאסור דבר תורה דמה מתוך שייך בה והרי הוא כשוחט לכותי נמצאת אומר דשני מתוך הם דשאני מתוך דאנו אומרים בהוצאה למתוך שאנו אומרים בשחיטה וכדומה דמתוך דהוצאה אנו מתירין אפילו אין שום צורך באכילה כל עיקר דהרי אנו מתירין הוצאת קטן ומפתח ומתוך דאכילה דכוותה כגון המבשל לבהמה ולכותים לא אמרינן אלא דוקא בדדמי כגון שוחט עולת נדבה לפני אלקי עולם מטעמא דכתיבנא והמבשל גיד ג"כ לאוכלו הגם דאסור כבר כתבו התו' ד"ה הכא נמי דכיון דבדעתו לאוכלו הוי צורכי אוכל נפש וכיוצא בזה אנו אומרים מתוך דהא הוא לאוכלו מבשלו ומאי דלא אכיל ליה לאו מחמת י"ט אלא מחמת איסור אחרינא הוא דהוי זו היא דעת ר"י בר אבדימי ורב יוסף ור"י ודעת רבה נסתפק לומר דלמא לא אמרינן מתוך כל עיקר לא בהוצאה ולא בדכוותה ופלוגתייהו בהוצאה הוא למר אית ליה עירוב כו' ואין עירוב והוצאה בי"ט פי' בהאי פליגי ב"ה סוברים דקרא אתא להתיר איסור הוצאה בי"ט ואפילו באבנים ואין עירוב והוצאה בי"ט כל עיקר וב"ש סוברים יש עירוב והוצאה בי"ט ולא דרשי הך דרשא כל עיקר ואי נמי דרשי לא מוקמו לה במידי דלצורך אכילת יום טוב דוקא ולהכי פריך עלה ליפלגו באבנים ודחי דבריו:

ובזה יעמדו דברי הרמב"ם ז"ל על נכון מ"ש כל מלאכה שחייבין עליה בשבת אם עשה אותה בי"ט שלא לצורך אכילה לוקה חוץ מהוצאה והבערה כו' דוקא הוצאה והבערה הוא דשרי הגם דאין בהם צורך אכילה כל עיקר כגון להוציא ס"ת ותינוק מה צורך אכילה יש בזה ודכוותה בשאר מלאכות כגון המבשל לבהמה ולכלבים לא אמרינן בכה"ג מתוך ולקי עלה אי לאו טעמא דהואיל דחדית רבה במ"ש הרמב"ם ז"ל בה' ט"ו ודע דדין הבערה ודין הוצאה כחדא נינהו דהגם דהבערה כתיב לא תבערו ביום השבת ובירושלמי מייתי פלוגתא דב"ש וב"ה ב"ה כפלוגתייהו הכא בהוצאה וז"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת בשבת אין אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בי"ט ע"כ ולהכי השוה אותם הרמב"ם. ומה מאד יערב דרכינו שפי' דגם רב יוסף ושאר אמוראי מודים בדרשת ביום השבת דבזה לא קשיא לאמוראי מהא מתניתין ודוק וא"ת סוף סוף הא אינו שוחט עולת נדבה דליכא צורך אכילה כל עיקר בשלמא מבשל גיד נימא צורך אכילה מיקרי כמ"ש התו' אלא שוחט עולת נדבה אין בו צורך אכילה וא"כ נהי דלא מצי רמב"ם לכלול שאר מלאכו' בהדי דין מתוך דהוצאה משום דלא דמו סוף סוף הו"ל לאשמועינן דין שוחט עולת נדבה דלא לקי:

ונראה לומר חדא מתרתי או דהא נמי אכילה קדושה היא דכתיב את קרבני לחמי לאשי אי נמי כל דלא אשמועינן דלקי ש"מ דלא לקי אלא דקשה דהא ממה שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות חגיגה הלכה ט' וז"ל מותר להקריב בחולו של מועד נדרים ונדבות דכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם מכלל דקרבין במועד כו' ע"כ. מוכח דדבר תורה אסור ליקרב בי"ט וא"כ שמעינן דלוקה אלא ודאי דהאמת הוא דהרמב"ם סובר כר"י בר אבדימי דמוקי למתניתין דהשוחט עולת נדבה בי"ט לוקה ב"ש היא טעמו הוא משום דסובר כהך תנא דאמר דב"ה סברי נדרים ונדבות וכמ"ש הרשב"א בחידושיו למסכת י"ט כתיבת יד והרמב"ם פסק כמ"ד דבית הלל סברי נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט ובזה שלל שפיר גם עולת נדבה דלא הותרה בי"ט ובזה מתדייקי שפיר דבריו כמין חומר דכל מלאכות אין מותרים אלא לצורך אכילה ובזה כלל המבשל גיד והמבשל נבילה וטריפה דצורך אכילה גם כן נינהו כדברי התוס' ושלל עולת נדבה ואפילו עולת חובה נשללת בדבריו אלא דהתירא דידה לאו מכח אך אשר יעשה לכל נפש אלא מקרא אחרינא כידוע ואמר חוץ מהוצאה והבערה אפי' אינם לצורך אכילה כגון להוציא מפתח וכיוצא שרי ומטעמי דכתיבנא. וא"ת והרי אמרינן בכתובות דף ז' וז"ל רב פפא משמיה דרבא אמר בשבת אסור לבעול בתחילה בי"ט שרי א"ל רב פפי לר' פפא מאי דעתיך מתוך שהותרה חבורה לצורך הותרה שלא לצורך כו' ע"כ א"כ מוכח דאמרינן מתוך אפילו במידי דלאו צורך אכילה לאו קושיא היא דהא מלתא דבועל בעילת מצוה אחשבוה כאוכל עצמו והראיה דקאמר התם דהא עדיפא מהמוגמר דאינו שוה לכל נפש אבל לבעול בתחי' הוי לחם אשר הוא אוכל. ומה שכתב הרמב"ם לפיכך מותר בי"ט להוציא קטן כו' איכא לספוקי בדעת הרב אם הוציא אבנים בי"ט אי אמרינן טעמא דפרט קטן הוא לומר אבל אבנים אסור מדרבנן או דלמא אסור מדאורייתא נמי:

ונראה לדייק ממאי דכתב הרמב"ם בסדר זה לפיכך מותר בי"ט להוציא קטן וכו' ולא כתב עז"ה מתוך שהותרה הוצאה כו' הותרה שלא לצורך כגון להוציא קטן כו' דבזה היה נשמע שמה שאנו אומרים מתוך הוא בדרך זה דוקא בקטן כו' אבל הוצאת אבנים לא אמרינן בהו מתוך ולדרך זה יהיה איסור הוצאת אבנים מדאורייתא ולקי עלייהו ומדלא אמר הכין ואמר לפיכך משמע דדין מתוך הוא מותר מוחלט לכל ואפילו להוציא אבנים אלא דמה שאנו מחליטין בו ההתר הוא בקטן כו' אבל אבנים אסור מדרבנן והוא אומ' לפיכך מותר להוציא קטן אבל אבנים לא. אלא דאיכא למידק לדרך זה אמאי דקדק לומר הרמב"ם מתוך שהותרה כו' הותרה כו' אכילה דכיון דהתר זה דמתוך הוי אפילו אבנים הול"ל מתוך שהותרה כו' הותרה שלא לצורך ולא הול"ל תיבת אכילה הא לאו מלתא

היא דהא אי הוה אמר הרמב"ם הותרה שלא לצורך היה בנשמע אפילו להוציא בשכר לגויים או להוציא אבנים לצורך בנין למחר ולא כן הוא דאין אנו מתירין אלא דצורכו בי"ט דוקא אבל שלא לצורך י"ט כל עיקר ודאי דאסור דבר תורה ולקי עליה אלא דחידותא דדינא דהוי בהוצאה והבערה הוי אפילו אינו באכילה אלא להוציא דברים שהוא צריך להם ביום טוב ואפילו אבנים אם הוצרך לישב עליהם ה"ז מוציא אלא דרבנן אסרום משום גדר י"ט נמצינו אומרים לסברת הרמב"ם דהוצאת אבנים שלא לצורך י"ט לוקה עליהם והוצאת אבנים לצורכו בי"ט בכל גוונא אינו לוקה אבל אסור מדרבנן ולדרך זה יתיישב מאי דפריך רב יוסף לס' רבה ליפליגו באבנים דלדעת רבה דסבר דלא אמרינן מתוך ופלוגתייהו דב"ש וב"ה הויא בקרא דביום השבת למר דריש ליה ולמר לא דריש ליה א"כ בשלמא אי אמרינן דלכ"ע לא שרי קרא אלא בצורכי אכילה אלא דב"ה סברי מתוך ומוסיפין להתיר אפילו הוצאה דאינה צורך אכילה וב"ש סברי לא אמרינן מתוך ודוקא צורכי אכילה ניחא אלא לדידך דב"ה דשרו הוצאת קטן הוא מטעם קרא דעקר לה לאיסור הוצאה בי"ט אם כן אפילו אבנים לבנין לשתרי דהא קרא שרי ליה:

דף יג:

גמרא כיצד מולל אבייי וכו' כיצד מנפח כו' פרש"י כיצד מולל בי"ט דאמרינן לעיל כו' כיצד מנפח כדאמרינן לעיל כו' בשבת ע"כ הוכרח רש"י לפרש חדא בי"ט וחדא בשבת משום דבשבת לא אתמר התר מולל דנימא דעלה קאי והרמב"ם בפ"ג מהלכות י"ט כתב וז"ל מוללין מלילות ומפרכין קטניות בי"ט ומנפח על יד על יד בכל כחו ואפילו בקנון ותמחוי אבל לא בנפה כו' ע"כ. ובפרק כ"א מהלכות שבת כתב וז"ל המולל מלילות מולל בשינוי כדי שלא יראה כדש כו' ע"כ. מוכח דמוקי ז"ל בשבת אבל בי"ט לא בעי שינוי כל עיקר וטעמו ז"ל חדא דלא לאוקומי רישא בי"ט וסיפא בשבת והגם דלא הוזכר התר מלילה בשבת ה"ק כיון דאסר תנא מלילה בשבת הבא למלול כיצד מולל ושרי כו' והכי תניא להדיא בשבת פ' מפנין דף קכ"ח וז"ל מולל ואוכל ובלבד וכו' ע"כ ויש מהפוסקים ז"ל שסוברים כדעת רש"י ומפרשי הך ברייתא במין מלילה אחרת והיינו לרכך האוכל כו' ואני תמה בדבר זה דאפילו תימא דאימוראי הוו מפרשי לה הכי להדיא היינו מקשים להם מנא לן לפרושי מולל דהכא בכה"ג ומולל דהכא בכה"ג ומה גם דלא אדכר במלתייהו הא מלתא ואנן נפרש פירושי' כהאי משום קצת דוחק דכיצד מולל דהכא שיכול להתפרש ג"כ לדרכינו ומה גם דכפי האמת מכיפיה מבריך מסיפ' דמלתיה דקאמר כיצד מנפח מוכח דבשבת קאי וטפי הוי דוחק לפרש רישא בי"ט וסיפא בשבת מדוחק כיצד מולל שאנו דוחקים לפרשה אם בא למלול אלא ודאי דכדברי הרמב"ם

עקר וההלכות נמי הכי אוקמוה וגם הרשב"א גילה דעתו בתר הכי דנטה אחר הרי"ף והרמב"ם וכן עיקר:

דף יד.

גמרא דכ"ע מיהא מלח בעי שינוי מ"ט ר"ה ור"ח חד אמר כל הקדירות בעו מלח וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל כו' לכאורה משמע דאין הלכה כשמואל חדא דכמה אימוראי פליגי עליה ותו דקי"ל הלכה כסתם משנה ועוד שמואל ור"י הלכה כר"י ור"י הוא דאמר הלכה כסתם משנה ומלתא פסיקתא היא לס' ר' יוחנן כדאיתא בחולין וכדכתיבנא במסכת מגילה דלר"י כל סתם משנה הלכה כוותה וא"כ הכא נמי הלכה כסתם משנה ודלא כשמואל אלא כיון דלדברי תנא דמתניתין משמע דמלח במדוך של אבן אסיר אפילו בהטיית המדוכה דאי לא תימא הכי אדמהדר לאבן של עץ ליפלוג בשל אבן עצמה אלא ודאי דשינוי זה דהטיה לאו שינוי גדול הוא כשינוי מדוך של עץ אלא לפי מאי דקאמר רב אחא ברדלא לבריה אצלי ודוך מוכח דהוי משום דסבר כשמואל דפסק כברייתא דקתני לא נחלקו ב"ש וב"ה כו' גם ממה דקאמר הש"ס רב ששת שמע כו' ודלמא אצלי אצלויי כו' מוכח דסבר הש"ס דאי אצלי אצלויי שפיר דמי א"כ כיון דאימוראי בתראי וסתמא דתלמודא משמע דסוברים כשמואל הכי נקטינן וא"ת אי תימא דשמואל סבור אמאי הצריכו אצלויי והא איהו סבר דנידוכין כדרכן י"ל דכיון דנידוכין במדוך שלהם של אבן מקרי שפיר כדרכן אלא דאימוראי בתראי נראה כוונתם לעשות שינוי קל כזה במלח דסוף סוף יכול לעשותו מעי"ט ואינו מפיג טעמו עוד נראה לומר דהלכה כשמואל משום דמעשה רב דכיון דעבד רב אחא עובדא כוותיה גם מדקאמר עלה דההיא דרב ששת דלמא אצלויי אצלי ש"מ דכי עביד הכי ש"ד הכי פסקינן הלכה והרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות י"ט כתב וז"ל אבל דכין את התבלין כדרכן שאם ידוך אותם מבערב יפוג טעמן אבל מלח אינו נידוך בי"ט אלא א"כ הטה את המכתשת או שידוך בקערה וכיוצא בה כדי שישנה שאם שחק את המלח מערב י"ט לא יפיג טעמו ע"כ מוכח דפסק כשמואל וכרב אחא ברדלא ומהטעמים שכתבנו אלא דקשה בדברי הרמב"ם ז"ל שכתב אלא אם כן הטה המכתשת או שידוך בקערה אמאי לא קאמר או שידוך במדוך של עץ כדקתני בית הלל וקמהדר לומר בקערה דהוי שינוי גדול טפי ממדוכה של עץ. ותו קשה למה הוצרך מעיקרא למימר או שידוך בקערה פשיטא דשרי לדוך בקערה דהוא שינוי גדול מהטיה של מדוכה אפי' של עץ ומכ"ש של אבן ונראה לומר דהרמב"ם דעת אחרת עמו דסובר דאין הלכה כשמואל אלא כסתם משנה ככללין ורב אחא דאמר אצלי ודוך כסתם מתני' סובר ולא כשמואל דאי כשמואל לא בעי שום שינוי כל עיקר וטעם דאסר אצלי

ודוך פי' דאפי' במכתשת של עץ בלא אצלויי אסיר וטעמ' דכיון דבמלח הצריכו בה שינוי בימיהם היו רגילין לדוך המלח במדוך של עץ כבמדוך של אבן. ומהשתא תו ליכא שינוי בשל אבן להכי קאמר ליה אצלי ודוך וסובר הרמב"ם ז"ל דאצלויי שידוך שלא כדרכו מוטית הוי שינוי עדיף משינוי אבן לעץ וכל דרך זה השמיענו הרמב"ם בעטו עט דודים שכתב או שידוך בקערה שלל מדוכת העץ דלא מהני כדרב אחא ולא שרי אלא או בהטית המדוכה או בקערה אבל זולת זה אסיר ונסתייע ג"כ הרמב"ם לדרך זה במאי דקאמר הש"ס אהך דר"ש דשמע קל בוכנא כו' ופריך ודלמא אצלי כו' ולא קפריך דלמא של עץ היתה ש"מ דלא שנא עץ ל"ש של אבן אסיר אי לאו בהטיה ולזה פסק הרמב"ם דאין התר בשום מכתשת בלא הטיה ואין לדחות דשל אבן מנבח קלה משל עץ דהרי תבלין נמי מנבח קלייהו טפי ממלח ועכ"ז הקשה ודלמא תבלין אם כן הוה ליה לאקשויי במקום דלמא תבלין לימא של עץ דשרי בה אפי' מלח אלא ודאי דאפי' בשל עץ. ותדע דהרמב"ם לא פסק כשמואל מדכתב בפי' המשנה במשנה שלפני זו שחלקו ב"ש וב"ה בהולכת מתנות לכהן כתב עלה וז"ל ואומרים בזו המשנה דב"ש וב"ה חולקים בהולכת חלה כו' ומודים בתרומה אינו אמת אלא הן מודים בחלה כו' וחולקים בתרומה כו' ע"כ. ובמשנה שלנו דתבלין כו' הביא המשנה ופירשה על סדר הכתוב בה ולא אמר שאינו אמת אלא הן מודים בתבלין דנידוכין וכו' וחולקין במלח לצלי כו' כדקתני בברייתא. ואם איתא דסובר הרמב"ם כשמואל ולית הלכתא כמשנתנו כי היכי דאמר במשנה הסמוכה לזו דאינה אמת אלא כדקתני בברייתא הול"ל הכא נמי אלא ודאי דפסק הרמב"ם ז"ל כסתם משנה וכיון שכן מפרש למלתיה דרב אחא כדכתיבנא ותו לא מידי וחלק הרמב"ם ז"ל בין מלח ושאר תבלין כבית הלל דלא הצריכו שינוי אלא במלח והגם דדברי רב אחא סתם קאמר לבריה אצלי ודוך לא חש לפרושי ליה דבמלח קאמר דמלתא דפשיטא דהלכתא כב"ה ולכולהו תנאי בין תנא דמתני' בין תנא דברייתא תבלי לב"ה לא בעי שינוי ומנין יבא הטעות לומר דבתבלין קאמר וכבר כתב הרי"ף ראיות עוד להא מלתא מדקאמ' הש"ס עלה דההיא דר"ש בתר דאמר דהוה צליל דמוכח דלא אצלי הדר פריך דלמא תבלין וכו' ש"מ דבתבלין לא בעי שינוי והן אמת דדעת הרי"ף בישובא דסוגייא דלא כדעת הרמב"ם דאיהו ז"ל סבר כרב אחא וכשמואל ופסק כוותיה מההכרחות שכתבנו מתחילה בפירוש דסוגייא דמעשה רב אבל הרמב"ם ז"ל בשיטת הרי"ף ז"ל קאי לענין דינא דדוקא במלח הוא דבעי שינוי אבל לא מטעמיה וכדכתיבנא:

וראיתי להרב פר"ח סי' תק"ד שכתב וז"ל ואע"ג דמההיא דפרכינן דלמא תבלין הוו משמע דתבלין לא בעו הטיה מ"מ מההיא דאמרינן אמר ליה רב אחא לבריה אצלי ודוך

מדקאמר סתמא משמע דכל תבלין צריכין שינוי קצת ודלא כהרי"ף בהלכות ע"כ. ודבריו ז"ל תמוהים דהא כיון דמהש"ס נתגלה להדיא דתבלין לא בעו אצלויי לו יהיה שנצדיק עיון זה בדברי רב אחא אם הש"ס חולק עמו לית הלכתא כוותיה מי זה אמר דשבקי' סתמא דתלמודא דמוכח מיניה להדיא דתבלין לא בעו הטיה ועבדינן כרב אחא דמשמע מיניה דצריך להטות והרי"ף משום להשוות דברי רב אחא עם סתמא דתלמודא כתב דרב אחא גופיה במלח קאי ומאי דקאמר כי דייכת משום דתבלין מלתא דפשיטא דלא בעו שינוי לדעת ב"ה לכולהו ובסברא זו קיימי הגאונים ובעל הלכות פסוקות והרי"ף ורמב"ם וסמ"ג והרשב"א והר"ן ז"ל ומ"ש שם רמ"א ז"ל בשם הגמ"י הוא ענין אחר שאינו נכנס בחילוק פירושי הסוגיא וז"ל העולם נוהגים כשדכין תבלין בי"ט לעשות קצת הטיה או שינוי אחר דמתוך כך יהיו זכורים שלא לדוך יותר מהצריך לי"ט עכ"ל אין כונת הסמ"ג לומר דדעת רב אחא דאמר לבריה אצלי ודוך בתבלין דהא הסמ"ג גופיה כתב להדיא בפי' דלא קאמר רב אחא אלא במלח. ודברי הסמ"ג הכא אינם אלא להודיע מנהג לפי שהיו שוגגין לדוך ביותר מהצורך לי"ט היו נוהגין לעשות הכר לדבר ולא מן הגמרא הוא זה ואין זו גזירה אלא למי שחושש לטעות נאמר אליו עשה זאת והנצל מהשגיאה ומהשתא מה מקום לדברי הפר"ח לומר ודלא כהרי"ף לא כן הוא דודאי גם סמ"ג כהרי"ף ס"ל, ומה שכתב הרמב"ם טעמא דתבלין מפיגין משום דהכי רהיט כוליה תלמודא דטעמא דתבלין משום דמפיגין טעמן ומאי דלא קאמר דמוריקא נמי בעי לשנויי כדקאמר הש"ס מלתא דמשתמעא שפיר היא מדקאמר טעמא דהתר תבלין משום דמפיגין טעמן וטעמא דמלח משום דאינו מפיג כל שאינו מפיג בתבלין פשיטא דדינו כמלח וכ"כ בהלכות גדולות וא"ת א"כ דמוריקא נמי בעי אצלויי אמאי לא פריך תלמודא עלה דההיא דרב ששת דאמר הא ודאי לאו. נשמט מכאן וחבל על דאבדין:

דף יד:

גמרא תניא אמר ר"ג במה דברים אמורים וכו' לא צריכא כו' ע"כ כתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות י"ט וכן הבורר קטניות בי"ט בורר כדרכו כו' אבל לא בנפה ולא בכברה בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל וכו' ואם היה טורח בברירת הפסולת מן האוכל יתר מטורח ברירת האוכל מן הפסולת אעפ"י שהאוכל מרובה בורר את האוכל כו' עכ"ל קשה א' למה הוצרך לומר חלוקת פסולת מרובה מהאוכל כיון דהגמרא פריך עלה פשיטא ומה גם דכיון דאדכר בסמוך לה חלוקת פסולת מרובה בטורח דבורר האוכל הגם דנפיש בשיעורא מה צורך לומר חלוקה ראשונה ותו למאי דאמרינן דלא אזלינן בתר ריבוי הטורח ולא בתר ריבוי

המתברר הגם כי רב הוא כיון דזוטר בטרחא א"כ כי היכי דהתנה הרמב"ם בסיפא דבורר את האוכל אם הוא רב בטורח דצריך לברור האוכל כמו כן הול"ל בדין בורר את הפסולת דאם מרובה האוכל בטורח יברור הפסולת הגם כי רב הוא מהאוכל ואמאי לא חדית לן האי דינא דריבוי הטורח הוא העיקר אלא בדין בורר את האוכל. ונראה דדעת הרמב"ם בפי' דסוגייא כאשר אבאר בס"ד וכדי להבין הסוגייא איכא למידק במאי דקאמר הש"ס לא צריכא כו' ועד השתא פשיטא כיון דנפיש בטרחא היכי שרינן לברור פסולת מתוך אוכל ונפיש בטרחא וי"ל דס"ד דסוף סוף כיון דבערך המתברר הוי האוכל מרובה בשיעור אזלינן בתר השיעור כי רב הוא ויודו בית הלל דשרי לברור בפסולת מתוך האוכל הגם דבערך המתברר נפיש ליה בטרחא קמ"ל דכיון דנפיש פסולת בטרחא הגם דהאוכל נפיש בשיעור אוקי הא לגבי הא ושקילי נינהו ולזה לא שרינן ליה לברר הפסולת מתוך האוכל דחייב עליו בשבת טפי מבורר אוכל מתוך פסולת כידוע דלא התירו בית הלל למעבד הכי אלא לפי רוב המעשה כשיברר האוכל או ששוין בטרחא ועדיף האוכל בשיעורא או דשוין בשיעורא ועדיף האוכל בטרחא בזה הוא דאמור ב"ה יברר פסולת מתוך האוכל אבל כל דהאוכל נפיש בטרחא הגם דהפסולת נפיש בשיעורא או להפך דהאוכל נפיש בשיעורא והפסולת נפיש בטרחא יברר האוכל ולא הפסולת וכפ"ז פי' דברייתא הכין הוא בד"א כשהאוכל מרובה פי' יש בו יתרון כגון שהם שוים בטורח והאוכל נפיש בשיעור או שהם שוים בשיעור והאוכל נפיש בטורח אבל פסולת מרובה יש בו ג"כ ריבוי שהוא מרובה בטורח הגם דזוטר בשיעור או נפיש בשיעור הגם דזוטר בטורח דברי הכל יברר האוכל והש"ס דלא נקט אלא נפיש בטרחא וזוטר בשיעורא חדא מנייהו נקט ואפשר דחידושא נקט דאפי' זוטר בשיעורא ומכ"ש נפיש בשיעורא הגם דזוטר בטרחא סוף סוף הוא מברר הרבה. ומצינן למימר נמי דהש"ס מלתא שקולה נקט ומצי' לפרושה אאוכל ואפסולת אאוכל עז"ה דנפיש בטרחא האוכל הגם דזוטר בשיעורא בורר האוכל ואפסולת עז"ה נפיש בטרחא כו' כדפרישית ובזה נחה דעתי במאי דהוה קשיא לי דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא דמרישא משמע דדוקא לא התירו אלא כשהאוכל מרובה הא שוים אסור לברור כדרכו אלא בורר האוכל ומסיפא משמע דוקא כשהפסולת מרובה מן האוכל הוא דבורר את האוכל הא שוים בורר את הפסולת והייתי רוצה לתרץ בזה דברייתא נעשה קתני עז"ה בד"א כשהאוכל מרובה הא שוים נעשה כפסולת מרובה ובורר את האוכל. ולפי דרכינו אין אנו צריכין לומר זה דסיפא דקתני אבל פסולת מרובה דבורר את האוכל הוי גדר שוים כדדייק וזוטר בשיעורא דמשמע דהאוכל מרובה בשיעור ואעפ"י כן בורר את האוכל הרי דשוים

בורר האוכל ומינה שמעינן נמי דאוכל ופסולת שוים בשיעור ושוים בטרחא דבורר את האוכל דלא התירו ב"ה לברור כדרכו אלא כשיש יתרון בברירת הפסולת כדפרישית. ובזה נבא להבין אמרי קדוש ועליון הרמב"ם דסובר בפי' דסוגיא כדכתי' דנפיש בשיעור חשיב כנפיש בטרחא וחידותא דדינא דקאמרי בפסולת מרובה בטרחא דאסיר לברור כדרכו הגם דזוטר בשיעורא הוא הגם דאוכל נפיש בשיעורא ושקילי נינהו אפילו הכי אסור לברור כדרכו ולהכי לא קאמר הרמב"ם אלא אם היה טורח בברירת הפסולת טפי מברירת האוכל בורר האוכל הגם דנפיש בשיעורא ולחומרא אבל אם היה טורח בברירת האוכל טפי מברירת הפסולת לא אמרינן דיברור הפסולת הגם דנפיש בשיעורא והיינו מאי דפסיק ותני ברישא ואמר אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל פי' מרובה בשיעור בכל גוונא יברר האוכל ולא התנה בו שום תנאי דמשמע דאפי' האוכל נפיש בטורח אעפ"י כן בורר האוכל ולא שרינן ליה לברור הפסולת בכה"ג ובזה נתישבו דברי רבינו ג"כ שהוצרך לכתוב חלוקה ראשונה שנתכוון לאשמועינן זה והן הם הדברים שכתבנו בפירוש' דסוגיא דבין אם האוכל מרובה בשיעור והפסולת מרובה בטורח יברר האוכל והוא מה שהשמיענו הרמב"ם בחלוקת ואם היה טורח בברירת הפסולת בין אם האוכל מרובה בטורח והפסולת מרובה בשיעור יברר האוכל והוא מה שהשמיענו בחלוקה ראשונה שכתב אבל אם היתה פסולת מרובה בשיעור בכל גוונא בורר האוכל הגם דנפיש האוכל בטרחא דהא לא חלק הרב דבעינן דאין האוכל נפיש בטרחא ודוק:

שם גמרא תניא אמר ר' אליעזר בר צדוק וכו' הרמב"ם לא פסק כר"י ולכאורה הוה קשה אמאי דהא מדמייתי תלמודא מתניתין לפרש מלתיה דרבן גמליאל משמע דכוותיה סביר ותו דמעשה עדיף ולזה יכול לדחות בדאמרינן במסכת מגילה דף כ' אין מביאין ראיה מהמתיר אפי' במעשה אלא תלמודא דמייתי לה קשה:

ונראה דרבן גמליאל הכי קאמר אפילו מדיח וכו' פירו' דמוסיף על דברי בית הלל דבית הלל התירו בורר פסולת מהאוכל למעוטי בטרחא כדקתני רבן גמליאל טעמיה דבית הלל משום טרחא ואתא ר"ג והוסיף תיקון אחר כדי למעט בטרחא ולא יברור ביד משום דמפיש טרחא בי"ט זהו עיקר טעמו אבל משום ברירה פשיטא דבורר פסולת מתוך האוכל ברירה גמורה הוי טפי ממדיח ושולה ומהשתא נתיישב מה שהקשינו דכיון דר"ג לאקולי טרחא הוא דקא מהדר להכי מייתי תלמודא למאן דבעי למיהוי חסידא ויקיל טרחא בי"ט ליעביד הכי וליכא ג"כ הכא מעשה עדיף דהא אין ראיה מהמעשה דאסור לברר ביד דאמרינן אה"נ דבורר ביד בשלמא למאי דהוה מפרשי' דלב"ה אסרי מדיח ושולה ור"ג מתיר הו"ל מעשה עדיף אבל השתא דמפרשי' דלב"ה פשיטא דשרי אלא

דהתירו לו אפי' לברור ביד הפסולת מתוך האוכל כ"ש הוא דאם רצה מדיח ושולה א"כ לא שייך למי' מעשה עדיף:

שם גמרא בעי רב אשי ג' גברי כו' הרי"ף השמיט בעיא דרב אשי והר"ן ז"ל כתב ואיכא דפירש דהוי לחומרא וכדעת בה"ג דפסקה לחומרא. ובדברי בה"ג לא מצאתיה וה' בעל ים של שלמה כתב דהוי לחומרא משום דכיון דרב אשי דחתים תלמודא אמר תיקו דקיימא עד שיבא מורה צדק משמע דאסיר יעש"ד ואין דבריו נראים דכיון דלא אפשיטא ולית לן שום פשיטות קאמר עלה תיקו ולא נפקא מכללא דדיני דקי"ל ספיקא דרבנן לקולא ולו יהיה דיאמר לה רב אשי להדיא דאסיר מקשי' ליה אמאי והא קי"ל ספקא לקולא וכללא הוא. והיה נראה לומר דכיון דפלוגתא היא דב"ש וב"ה דלב"ש אין משלחין בהמה חיה ועוף ולב"ה משלחין הגם דקי"ל הלכה כב"ה ה"מ היכא דהתירו להדיא אנו דוחים דעת ב"ש מקמי דעת ב"ה אבל כל דמסתפקי' בדעת ב"ה כהכא הרי דעת בית שמאי קיימא קמן לאיסורא ואין ספק מוציא מידי ודאי גם בזה לא מפשינן פלוגתייהו כדקי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן אלא דעכ"פ קשה הו"ל להרי"ף לאתויי הבעיא דכיון דלא הביאה כל עיקר היכן רמז הספק לומר עליו לחומרא וי"ל דנתחכם הרי"ף שלא להביא הבעיא משום דעקר הס' מדברי רב אשי הוא דנפיק לן פי' דזולת רב אשי לא תני רב יחיאל אלא שלא יעשה בשורה והאי' הוא בג' גברי מה לי ג' מינים או מין א' ורב אשי הוא דהוליד הספק לזה כשהשמיט רב אשי והביא בהלכות תני רב יחיאל ודאי דלא שנא ליה ואסור ואולי כי נתכוון הרי"ף ג"כ במאי דשינה לשון הברייתא וכתב שלא יעשה דמשמע דהאיסור הוא בשורה כל דעושה בשורה אסיר ורב אשי דנסתפק הוא לפי גירסת שלא יעשנו לשון יחיד פי' חד מינא להכי בעי ג' מיני' כו' מהו אבל לפי מה שכתב שלא יעשה ומה גם לגירסא אחרת שמצאתי בנוסחי הרי"ף שלא יעשם משמע אפי' ג' מינים אסור וטעמו של הרי"ף דפסק לחומרא הגם דרב אשי מסיק ליה בתיקו הוי מטעמא דכתיבנא וצריכא לי הא מלתא תלמו'. והרמב"ם כתב וז"ל כל דבר כו' לא ישלחנו בשורה ואין שורה פחותה מג' כיצד הרי ששלח לחברו בהמות או יינות ביד ג' בני אדם כאחד או ארבעה זה אחר זה וכולן הולכין בשורה א' הרי זה אסור שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם הרי זה מותר עכ"ל פסק רבינו בדעת רב אשי לקולא דלא כהרי"ף וכפשטא דמלתא ומשמע ליה דהגם דהוי פלוגתא דב"ש וב"ה לא אמרינן כל דמסתפקינן בבית הלל יחזור הדין לסברת בית שמאי אלא דאיכא למידק בדברי הרמב"ם אמאי בחלוקת ג' נקט כאחד ובחלוקת ד' זה אחר זה דמשמע דג' בעינן שיהיו כאחד ממש זה לפני זה עד שנראים כאדם אחד אבל ארבעה

הגם דמרוחקים זה מזה ואינם כא' אעפ"כ כיון שהם נראים כשורה אחת אסורים וצריך לדעת מנא ליה לחלק בהכי ואפשר לומר דדייק דברי התוספתא דקתני בכה"ג אין שורה פחותה מג' דהול"ל שיעור שורה ג' ופשיטא דאנא אמינא דארבעה מכ"ש דהוו שורה ומדקתני הכי משמע דשורה דג' פחותה היא והגם דחשיבא שורה יש הדרגה לשורה דהויא טפי מג' ולהכי כתב הרמב"ם ז"ל הדרגה ביניהם:

שם גמרא תניא ר"ש מתיר כו' מדמייתי תלמודא ברייתא דמפרשא מלתיה דר"ש משמע דקאי להלכתא. וראיתי להרי"ף שהביאה בהלכות וכתב עליו הר"ן דמדהביאה משמע דפסק כר"ש. והרמב"ם כתב בפ"ה מהי"ט וז"ל אין משלחין בי"ט תבואה כו' אבל משלחין מפני שמבשלן בי"ט או קולה אותם ע"כ. ונראה דטעמא דהרמב"ם דסובר דמאי דמייתי תלמודא ברייתא דר"ש משום דת"ק התיר בקטניות ואיכא בכלל קטניות עדשים להכי מייתי ברייתא דמפרשא מלתיה דר"ש דאיהו הוא דמתיר בעדשים מטעם דחזו לעשות רסיסים אלא לת"ק לא הוו בכלל קטניות ואסיר והיינו טעמא דהרי"ף נמי דהביאה בהלכות לגלות לן דעדשים לאו בכלל התר קטניות דקתני ת"ק והרמב"ם במתק לשונו שכתב מפני שמבשלין אותם או קולה אותם בזה שלל העדשים שאינן ראויין לא לבשל אותם ולא לקלותם ותדע דמהדר ר"ש למעשה רסיסין ותלמודא דאצטריך לאתויי ברייתא דר"ש משום דלא נתפרש בברייתא טעמא בקטניות והוה אמינא דגם לעשות רסיסין הוי מלתא דמשלחין בשבילן בי"ט ומהשתא קמו הרי"ף והרמב"ם בדעת אחת קדוש עליון:

שם גמרא והתניא לא יעלה עליך כו' עד סוף הסוגיא קשה מאי פריך והלא משנה ערוכה בפ"ט דכלאים וז"ל הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים וא"כ לוקמה למשנתנו בכרים וכסתות. והיה נראה לומר דטעמא הוי משום דכסתות וכרים כיון דאין בהם משום כלאים מאי חידותא דדינא בהו דקתני ואעפ"י שיש בהם כלאים וליכא למימר דמלתא אגב אורחין קמ"ל דכרים וכסתות אין בהם משום כלאים וכדאמרינן בריש ברכות אמתניתי' דקתני משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן דקאמר הש"ס מלתא אגב אורחיה קמ"ל כהנים אימת כו' והקשו התוס' התם והא משנה ערוכה היא העריב שמשו אוכל בתרומה ותירצו אורחיה הוא דאי מצי לאשמועינן דינא דרך קצרה הגם כו' יע"ש דע דההיא דוקא מיירי כגון ההיא דברכות דעיקר הדין אתי לגופיה זמן ק"ש ואפיק ליה בהאי לישנא דאכילת תרומה כי היכי דשמעינן נמי זמן כהנים וכמ"ש ג"כ התוס' בגיטין אבל בנ"ד כל החלוקה מיותרת כל עיקר ולא אצטריך לדינא דמתני' ולהכי לא בעי תלמודא לאוקומ' בכרים וכסתות וקאמר וכי תימא חזו למסוך תותיה וחדית לן תנא

הכא דבכה"ג שרי ואפי' אינם כרים וכסתות והתניא כו' פי' אה"נ דהוי מצי להקשות ממתני' דקתני כרים וכסתות דמשמע דוקא כרים וכסתות אבל מידי דאיכא לספוקי ביה משו' נימא אסיר אלא משום דבמתני' דכרים וכסתות לא מפרשא טעמא דאיסורא להכי קא פריך מברייתא דקתני איסורא להדיא ומפרשא נמי טעמא דאיסורא והדר פריך וכי תימא דמפסיק ביני ביני והיינו חידותא דדינא דמתני' ואע"פ שיש בהן כלאים והאמר ריב"ל כו' ואפי' עשר כו' אלא בוילון כו' פי' וחידותא דדינא דקמ"ל מתני' הוא דלא חיישינן שמא מתחמם כנגדו לאוסרו משום הכי מחמת כלאים ופריך והא אמר עולא כו' דחיישינן לשמשו כו' ומסיק בקשין וחידותא דדינא דמתני' הוא חידותא דדינא דרב הונא בריה דרב יהושע והיינו דקא מסיים הש"ס ואמר וכי הא דאמר רב הונא כו' וחידותיה הוא דסד"א כיון דגזרינן על השלמות להציען תחתיו ואפילו תחת עשר מצעות דליכא למיחש לנימא הא נמי כיון דמין שמלות הוא אסרינן הגם דקשה קמ"ל. וא"ת תלמודא אמאי לא פריך מעיקרא מברייתא דקהלא קדישא דאוסר אפילו עשר מצעות. ונראה דברייתא דמשום נימא מיירי בדברים שדרכן להציע ובריתא דקהלא קדישא מיירי בדברים שדרכן בהעלאה ולזה קא תני בברייתא קמייתא דאיסורא הוי משום נימא טעמא דאיכא נימא הא ליכא נימא דהיינו דאיכא מידי דמפסיק דלא תעלה נימא שרי ובריתא דקהלא קדישא דמיירי בדברים שדרכן בהעלאה אסרום אפילו בעשר מצעות דליכא מיחוש להעלאת נימא ולזה דייק תנא דקהלא קדישא ואמר משום לא יעלה פי' כיון דמין זה דרכו בהעלאה החמירו בו ועל פי הדברים צריכים לומר דשאני כרים וכסתות מוילון קשה ונמטא גמדא דנרש דאלו קשים ביותר אבל כרים וכסתות אינם קשים כ"כ אלא שהם עבים ואינם נכרכין מצד עוביין וכרים וכסתות אסורים בנגיעת בשר אבל וילון קשה אפילו בנגיעת בשר שרי. שוב ראיתי להר"ן שכתב כדברינו אלא דהרמב"ם כתב בפ"י מהלכות כלאים וז"ל וכן מותר מן התורה לישב על מצעות של כלאים שנאמר לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך ומדברי סופרים אפילו עשר מצעות זו על גב זו והתחתון כלאים אסור לישב על העליון שמא תכרך לו נימא על בשרו ע"כ מוכח מדבריו דאינו סובר לחלק כמו שחילקנו בין כלאים הראוים למצע לראויים ללבישה ויהיב טעמא דשמא תכרך לו נימא אפי' למצע תחת עשר מצעות ולדבריו ברייתא דקתני משום נימא ובריתא דעשר מצעות טעמא חד אית להו. גם במ"ש הרמב"ם שם וז"ל בד"א ברכין כגון יריעות ושמלות אבל קשין שאינן נכרכין כגון כרים וכסתות מותר לישב עליהן והוא שלא יהיה בשרו וכו' וכן פרוכת כלאים אם היא רכה אסור שמא יסמך השמש עליה ותעלה על בשרו ואם היתה קשה שאינה נכרכת מותרת עכ"ל הנה הרב

ז"ל השוה דין כרים וכסתות לדין סדין וקאמר דטעם היתר שניהם שוה משום דקשים וחדא מלתא נינהו ולדבריו ז"ל ק' מאי קפריך הש"ס כלאים למאי חזו והרי כרים וכסתות דקתני להדיא מתני' וי"ל דסובר הרמב"ם דהש"ס דמקשה הכא אמתני' דקתני אעפ"י שיש בהן כלאים ה"ה דהוה מקשה עלה דההיא דקתני כרים וכסתות אין בהם משום כלאים מדקתני אפילו י' מצעות ובמאי דמשני תלמודא למתני' דמיירי בקשים משני נמי אהך דכרים וכסתות פי' דלא גזרו אלא בשלמות וסדינים דאורחייהו למכרך בהו הוא דגזור אפילו תחת עשר מצעות אבל כל דבר קשה לא גזרו בו והוכיח כן מדאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא דנרש שרי הרי דאפי' עשוי כמין בגד כיון דהוא קשה ואינו מתהפך לא גזרו בו והיינו טעמא נמי דמתניתין דכלאים והיינו נמי דמיירי בהו תנא דידן דואף על פי וכו':

דף טו.

גמרא אמר רב פפא ערדילין אין בהם משום כלאים ע"כ. כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות כלאים וז"ל מנעל שהוא כלאים ואין לו עקב מותר ללובשו שעור הרגל קשה הוא ואינו נהנה כו' ע"כ. כתב הרב כ"מ ז"ל דדעת רבינו דזהו מנעל של זרד דקתני מתני' ומאי דמחדש רב פפא הוא ערדילין היינו מנעל של זרד דקתני מתני' כו' עכ"ל ואין דבריו נראים דאם כן הוה ליה למימר רב פפא מאי מנעל וכו' ערדילין ולא לימא ערדילין אין בהם משום כלאים דמשמע דדינא הוא דאתא לאשמועינן לא פירושו של תיבת זרד:

ונראה דדין דרבינו הוא פי' מאי דקתני מתני' מנעל של זרד אבל ערדילין לא הביאה בהלכות משום דלא נודע הכונה בה אלא המכוון הוא דהוה דבר קשה ולזה כשכתב בהלכותיו וז"ל אין אסור משום כלאים אלא בגדים כו' כגון כתונת כו' אבל צלליין וכו' שעושין העם לצרור בהם מעות או תבלין כו' ע"כ בזה נכלל כל דדמי דאין דרך חימום בכך ותדע דבגמרא בתר דאמר ערדילין אין בהם משום כלאים אתא רבא וחדית צררי דפשיטי ודבזרני דגם בהם ליכא משום כלאים ומזה אתה למד דערדלין קשין טפי מדאצטריך רבא לחדש בצררי כו' ומעתה כתב הרמב"ם צררי ומכ"ש ערדלין. וליכא לפרושי דדעת רבינו במנעל של זרד דקתני מתני' דאין בו משום כלאים פי' מטעם שכתב שם רבינו עובדיה דאין רגילות לעשות מצמר ופשתים ודומה למאי דקתני רישא דהך מתני' רבי יוסי אומר הבאים מחוף הים אין צריכין בדיקה ומנעל של זרד וכו' חדא דבחדא מחתא מחתינהו וכן פי' רבינו שמשון והשמיט הרמב"ם דין זה לפי שבזמן הזה אין לסמוך על הני כללי וכדקאמר בירושלמי אירשא דמתניתין דהא הרמב"ם גופיה פי' שם באותה מתניתין דנעל של זרד וז"ל מנעל זרד הוא דמות מנעל שנותנים תחת כפות

רגליהם להולכים על היצועים ע"כ הרי להדיא מה שכתב הכא הוא מה שפי' בפי' מנעל של זרד ואינו נתון אלא תחת כפות הרגל וכה"ג אפילו כלאים ודאי מותר מטעם שכתב כאן אלא ודאי כדפרישנא. ומ"ש ואין לו עקב ה"פ שעושי' הכלאים בכפות הרגלים אבל אינם מגיעים למעלה על עקב הרגלים שהעור שם רך ודע דסוף הרגל לצד הערקום נקרא בכללותו עקב ולא תחת הרגל לבד ותדע דכתיב וידו אוחזת בעקב עשו ואם לא היה נקרא עקב אלא כף הרגל במה יאחז צדיק וכאן נתכוון הרמב"ם לומר שלא יהיה למנעל זה חלק שיכסה העקב חוץ מכף הרגל לבד דאל"כ הנה חלק שם מתחמם בכלאים והוא מה שפיר' בפי' המשנה ואמר תחת כפות הרגל:

שם גמרא סנדל כו' מאי טעמא לא כו' הרמב"ם השמיט שליחות סנדל המשומר וי"ל דכיון דמאי דהתיר כל שנאותין בו בחול ודייק כגון תפילין מוכח דדוקא תפילין דאין איסור לבישתו בי"ט גופיה אבל סנדל המסומר דאסור ללובשו לא והת' דמי לתבואה דבי"ט אסור ליהנות ממנה משום איסור מלאכה שבה וזה איסור לבישתו מחמת מסמרותיו מטעם הגזירה. והתר טלטולו דדייק אביי לשלול דעת הסוברת לגזור אי שרית ליה לטלטולי אתי ללובשו לא אצטריך הרמב"ם לאומרו דכל דלא גזר אתה שומע ההתר ומטעם מוקצה גם כן הנה נכלל בדין כלי שמלאכתו לאיסור דלצורך גופו ומקומו מותר ודבר פשוט הוא דתורת כלי עליו:

שם גמרא ולא מנעל שאינו תפור פשיטא לא נצרכא וכו' הרמב"ם השמיט הלכה זו מספרו ולכאורה ק' כיון דנחת תנא לאשמועינן שאינו תפור אע"ג דנקיט בסיבי דהוה ס"ד לשרויי א"כ צריך הרמב"ם ג"כ להשמיענו. ונראה דפירכת הש"ס דפריך פשי' הוא לפי מאי דקס"ד אינן תפורים כלל ולהכי הקשה פשיטא וכד משני ליה דנקיט בסיבי פי' וסד"א כיון דע"י הדחק הגם שאין רגילות ללובשו בכה"ג שרי קא משמע לן דלא והא דמיא לתבואה דהגם דחזי לעשות לודיות ורסיסין כיון דאין רגילות להכי לא והרמב"ם ז"ל כיון דכתב דין איסור תבואה דאסיר הגם דחזי למידי טפי ממאי דחזי ללבישה האי מנעל דנקט בסיכי בזה לא הוצרך לומר האי מנעל שאינו תפור וא"ת מתניתין נמי אמאי אצטריך לאשמועינן כיון דאמרה אי' תבואה הא לאו קושיא היא מידי דהוה דקתני כלים תפורים ושאינם תפורים לאשמועינן דברים המשתלחים בין במידי דחזי למיכל בין במידי דחזי ללבישה ותמצא עוד דהרמב"ם השמיט בגדים תפורים ושאינם תפורים וסמך על מה שכתב בדרך כלל כל שנאותין כו' מה שלא סמך התנא לומר הכי. ואולי דתנאי נינהו מר נקט למלתיה בכלים ומר נקט למלתיה באוכלין ורבינו הקדוש שכתב לכולהו משום חידותי דדיני ודפלוגתי ונפקי מנייהו להסביר המשניות ולגלות על

משניות אחרות. עוד דבהאי מתניתין דמשלחין כלים איכא כמה חידותי דדיני חדא הך דכלים כלאים דשרי לשלוח ושמעינן הך דקשים דשרי וגם הך דטלטול סנדל המסומר וכדדייק אביי דסתם לן רבי דלא כהך תנא דברייתא דאסר אפילו טלטול דלמא אתי ללובשו אבל הרמב"ם ז"ל אין צורך לכתוב אלא דבר הלכה הנשמע מכללי המשניות ותו לא:

שם גמרא אמר אביי תפילין וכו' היה בא בדרך וכו' עד סוף סוגייא. לפום האי סוגייא מוכח דאיכא ד' חילוקי דינים א' אם מצא תפילין במקום שאין משתמרין מהזלזול של כלבים וכדומה אפילו מחתן בארעא צריך להכניסם משם והיינו חידותא דדינא דשמעינן ממשנת המוציא תפילין כו'. ב' אם מצאן במקום שמשתמרין מזלזול הכלבים וכדומה ולא משתמרין מגנבי ורוב הגנבים ישראל הרי זה מניח אותן במקומן ג' אם היו בראשו וקדש עליו היום או היה בא בדרך אפילו הגיע למקום שמשתמרים מהכלבים אם אינם משתמרים מהגנבים אפילו רוב הגנבים ישראלים לא יניחם שם אלא יכנס בהם על ראשו עד ביתו שהוא משתמר מהכל וב' חילוקי דינים אלו שמעינן להו בדברי אביי דקאמר היה בא בדרך כו' יכניסם לביתו דשרי להכניסם עד ביתו בהיכא דבית הסמוך לחומה לא מנער אלא מהזלזול ודוקא היה בא בדרך. ד' אם היתה בית סמוך לחומה משומרת מהכל אסור ליכנס בהם עד ביתו אלא יניחם בבית הסמוך לחומה והיינו חידותא דדינא דשמעינן בברייתא דקתני היה בא בדרך כו' יניחם בבית הסמוכה לחומ' ואוקימנא לה בהיכא דמינטרא מכל ואפי' מגנבי הגם דרובא דגנבי ישראלי' ולא תימא כיון דהכניסם מרה"ר לרה"י תו ליכא מיחוש איסור ויכניסם עד ביתו קמ"ל דאין להכניסם עוד והרמב"ם בפי"ט מה' שבת הלכה כ"ג כתב וז"ל המוציא תפילין בשבת ברשות הרבים לובשן כו' וחולצן בבית כו' ע"כ ושם הלכה כ"ו כתב שכח ויצא בהם לרה"ר ונזכר שיש לו תפילין בראשו מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו או לבית המדרש ע"כ. ובפ"ד מהלכות תפילין הלכה י"ב כתב וזה לשונו היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה וקדש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו וחולץ היה יושב בבית המדרש כו' עד שמגיע לביתו וחולץ ואם יש בית סמוך לחומה שמשתמרין בו מניחם שם ע"כ. ובפי"ט מהלכות שבת הלכה כ"ג כתב דין מתניתין בהמוצא תפילין כו' ודייק באו' ברה"ר לומר דוקא מצאן ברה"ר שהוא מקום שאינו משומר אפילו מהכלבי' בזה הוא דהתיר להכניסן כו' אבל אם מצאן בבית אפי' בבית שאינו משומר אלא מהכלבים ודכוותייהו לא יכניסם והגם דהרמב"ם נקט רשות הרבים לאשמועינן שריותא דהכנסתם מרשות הרבים לרשות היחיד עכ"ז שמעינן נמי ממילא דמאי דשרי הוא ברשו' הרבים דוקא. ומאי דכתב שם

בהלכה כ"ו אשמועינן דאם היו בראשו לא מצרכינן ליה להניחם כל דלא הוי רשות הרבים כי היכי דדייקינן מהמוצא דלא חיישינן אלא ברשות הרבים לא כן הוא אלא אפילו פגע בבית שאינו רשות הרבים לא יניחם אע"פ כן אנו מתירין לו להוליכן לביתו שהיא משתמרת מכל הדברים בין מהכלבים בין מהגנבים ולזה דייק לומר תיבת ביתו וזהו חידותא דדינא דאשמו' אביי בשם ריב"ל דיכול להכניסם עד ביתו ולא יניחם בבית הסמוך לחומ' הגם שהוא חצר המשתמר' מזלזול הכלבים ודוקא היכא דהיו בראשו והאי דינא גופיה הוא דאשמועינן ג"כ בפ"ד מהלכות תפילין הלכה י"ב שרשמנו שם שכתב היו תפילין בראשו כו' עד שמגיע לביתו דייק לומר תיבת ביתו לאשמועינן דדוקא בהיכא דמשתמרת מכל הדברים בין מהכלבים בין מהגנבים ודוקא אם היו בראשו הא לאו הכי לא שרינן ולא אתא הכא אלא לאשמועינן חידושא דלאו דוקא אם היה בא בדרך דהוי טריד בדרכו או אם היה בבית המדרש דטריד בתלמודיה אלא אפילו היכא דשכחם דהיינו שהיו עליו ופשע והניחם עליו עד אותו זמן דמן הראוי היה לו למשמש בהם בכל זמן כמו שכתב הרמב"ם התם אף על פי כן התירו לו להכניסם:

ומצאתי תוספתא בסוף תוספתות דעירובין דאיתא התם וז"ל מי שיצא לרשות הרבים ונזכר שיש תפילין בראשו מכסה את ראשו עד שמגיע לביתו ואם היה בית המדרש נוטלן ומניחן במקום מוצנע עד כאן לשון התוספת' והם דברי הרמב"ם שכתב שכח כו' פי' שכח בכהאי גוונא שרי להוליכו כו' ומאי דגמר אומר לבית המדרש הוא דברי הברייתא והכוונה דאם היה שם בית המדרש קרוב לא יוליכם לביתו והוא שכתב בפ"ג מהלכות תפילין ואם יש בית סמוך לחומה שמשתמרין כו' והוא דינא דברייתא דקתני עד שמגיע לבית הסמוך לחומה ודקדק לומר שמשתמרין לו' כאוקמתא דמוקמינן לה דמיירי במשתמרת מהכל מהכלבים ומהגנבים אבל אם אינה משתמרת מהכלבים ומהגנבים יוליכם עד ביתו. ומעתה נמצאו כל חילוקי הגמרא כתובים להדיא בדברי רבינו. אלא דפש גבן למידק במה שכתב בפרק י"ט מהלכות שבת בדין המוצא תפילין וכו' וחולצן בבית ולא אמר וחולצן בביתו כמו שכתב שם בדין מי ששכח וכמ"ש בהל' תפילין בדין היה בא בדרך או היה יושב בבית המדרש שדקדק לומר בשניהם לביתו. ונראה דדעת הרמב"ם היא דבתפילין של אדם התירו לו להכניסן לביתו שהוא מקום המשתמר מהכלבים ומהגנבים ואפי' רוב גנבי ישראל דליכא למיחש לזלזול התפילין וטעמא משום פסידא דממונא דהא ליכא איסורא כ"כ אבל תפילין שמצא ברה"ר לא התירו לו אלא להכניסן משום שלא יתזלזלו ולזה כל שהכניסן לבית אחת הגם דאיכא למיחש משום הגנבים לית לן בה אי הוו רוב גנבי ישראל דאי לא תימא הכי ורוב גנבי

גויים הרי באנו לכלל חששת הזלזול של התפילין ומידי דהוה הכלבים דחיישינן ולהכי לא התירו להוליכם לביתו וטעמו של הרמב"ם הוא מדקאמר תלמודא מהו דתימא רוב לסטים ישראל נינהו ולא מזלזלי בהו קמ"ל ע"כ משמע דהגם דליכא זלזול אעפ"י כן שרינן ליה להכניסם לביתו משום פסידא דידהו שיהיו נאבדי' וצריך לקנות אחרים ולא שרינן ליה אלא דוקא בדידיה אבל מצאן דהשתא לאו דידיה נינהו ונמצא דלית ליה שום פסידא לא התיר לו אלא להכניסם במקום שיהיו ניצולין מהזלזול דהיינו שהתירו להכניסם בחצר המשתמר מהכלבים וכדומה להם אבל להכניסם בחצר המשתמר מהגנבים ג"כ היכי דהוו רוב גנבים ישראלים לא שרינן דלא קפדינן אם יגנבו ביד רוב גנבי יש' מאחר דליכא אלא דדרא דממונא וליכא זלזול התפי' ולהכי היכא דהוו רוב גנבי' הם גויים צריך להכנים' עד ביתו שמשתמרת מהכל:

פרק ב

דף טו:

גמרא רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין כו'. רב אשי פליג אדשמואל דאין טעם העירוב משום כבוד שבת אלא משום כבוד י"ט שלא יזלזלו להכין בו צורכי חול ואף רב חסדא נמי סבר כדעת רב אשי כדקאמרינן בפסחים דף מ"ו וז"ל מדאורייתא צרכי שבת נעשים בי"ט ורבנן גזרו שמא יאמרו אופין מי"ט ואיסור זה מד"ס שלא יבא לבשל מי"ט לחול ע"כ והר"ן דעת אחרת עמו בפי' הסוגיא יע"ש. ואיכא למידק ס"ס מאי בינייהו דשמואל ורב אשי מה לי אי הוי מהאי טעמא או מהאי טעמא. וי"ל דאיכא בינייהו דלשמואל ס"ל דשבת וי"ט חדא קדושה נינהו ולהכי לא גזרינן דיאפה לחול דלא טעו אינשי דהו"ל כמאן דעביד לי"ט גופיה ולרב אשי ב' קדושות נינהו ובזה הוא דטעו ולר"ח נמי דאמר התם בפסחים דגזרינן דלמא יבשל לחול אינו סובר דחדא קדושה נינהו למאי דכתבו התוס' התם יע"ש ולמאי דנימא דר"ח סובר ב' קדושות ואעפ"כ קאמר דטעמא הוא משום שמא יבשל לחול א"כ אין הכרח מדברי שמואל דסובר קדושה אחת וא"כ הדרא קושיין לדוכתה מאי בינייהו ואולי דאיכא בינייהו דלדעת רבא דמשום כבוד שבת כל שעשה העירוב אפי' קודם שנים או ג' ימים הוי היכר ולא שכח שבת אבל לרב אשי דהוי טעמא שיאמרו י"ט אינו מכין לשבת וכ"ש לחול להאי טעמא בעי שיעשה תבשיל בעי"ט דבהכי הוי היכרא שעושה זה משום שאסור לבשל מי"ט לשבת אבל אם יעשה בריחוק זמן לא מנכרא ליה מלתא להדיא לזכור האיסור דזכרון זה צריך לזוכרו בי"ט עצמו לבל יכין בו לחול משא"כ לטעמ' דלבל ישכח שבת להכין לו כל צרכו דכל שיעשה ההיכר קודם

יום טוב לבל ישכחהו אפילו בריחוק זמן יספיק שלא ישכח. והרא"ש ראיתי שנתעורר לבקש מאי בינייהו ואמר בהפך מדברינו יע"ש ודבריו ז"ל דחוקים וכבר הקשה עליו הר"ב יש"ש יע"ש ואחר האמת כל הדברים הנאמרים בענין זה לא מתיישבי שפיר לדעת מאי בינייהו:

שם גמרא ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו בגמ' מסקינן מאי כל שהוא כזית ומדקתני ואם שייר משמע אבל לכתחלה לא מהני כזית אלא בעי טובא ובאכלו דיעבד אנו מתירין לו אם נשתייר כזית והרמב"ם בפ"ו מה' י"ט כתב וז"ל עירובי תבשילין שיעורו אין פחות מכזית וכו'. משמע דאפילו לכתחלה כשמניח יכול להניח כזית ומדיוקא דמתני' לא משמע הכי ואל תשיבני מדקאמר ר' אבא לקמן סתם עירובי תבשילין צריכין כזית דההיא בשיור אבל לכתחלה לא ותדע דפריך עלה דההיא דר' אבא ממתני' דקתני נשתייר כל שהוא סומך עליו ש"מ דר' אבא בנשתייר מיירי וההיא דשמנונית שעל גבי הסכין ועדשים שבישולי הקדרה נמי דקאמרינן כזית מצינן למימר דמיירי בנשתייר אבל לכתחלה לעולם אימא לך דלא. ונראה דהרמב"ם דייק לה מברייתא דקא מייתי בסמוך וז"ל תחלתו וסופו אין לו שיעור ומפרשי' לה מאי אין לו שיעור למעלה אבל למטה יש שיעור בכזית מדקא משוה תחלתו לסופו ש"מ כי היכי דסופו בכזית תחלתו נמי בכזית. ומהשתא צריך לתת טעם אמתני' דקתני לה בדיעבד. ואולי שנתכוון לומר דאפילו נאבד מה שהכין לעירוב כל שנשתייר כשיעור כזית אעפ"כ מבשל עליו ולא תימא כיון דלדידיה הכין טפי כל שנאבד רובו כאלו נאבד כולו קמ"ל כל שנשתייר כזית ואצ"ל אם מעיקרא לא עירב אלא בכזית:

שם גמרא חלקהו חציו לה' כו' ודאמרי' בתענית ירדו אחר חצות משלימין דמשמע דכבר התענו רוב היום וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מה' תעניות הכא לאו דוקא חציו לה' אלא מעט פחות מחציו והרמב"ם כתב בפ"ו מה' י"ט וז"ל לא יהיה אוכל כל היום כו' אלא בבקר משכימי' לבה"כ ומתפללין וקורין כו' וחוזרין לבתיהם ואוכלים והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום ואחר חצי היום מתפללין מנחה וחוזרים לבתיהם לאכול ולשתות ע"כ. הרמב"ם חש להערתינו ואמר שבחצי הראשון שלה' יאכלו בו סעודה כדי שלא יהיו בו בתעני' חצי השני אחר מנחה יהיה הכל להם וכשאתה בא לצרף מה שמחסרין בחצי שלהם בקריאה ובתפלה יהיה כשיעור מה שאכלו בו מחצי שלה' א"כ צריך שלא להאריך בסעוד' של שחרית שא"כ נמצא גזול מחצי שלה' ב"ה ונראה דגם מאי דקאמ' ר"א או כולו לה' לאו דיתבי בתענית כוליה יומא דהא אסו' להתענו' בי"ט אלא דטעמי מידי אחר תפילה ואחר הדרשא ג"כ בסוף היום היו אוכלים כמו שאמר ר"א

גופיה לתלמידיו אחר סיום הדרשא אלא דבעי רוב היום לה' ולזה היה מאריך בדרשא עד סמוך לערב שעה א' או שתים:

שם גמרא מאי לאין נכון לו כו' איכא דאמרי למי שלא כו' קשה אמאי קאמר שלחו מנות לאין נכון לו או משום שלא הכין העירוב הרי תניא לקמן דף י"ז וז"ל מי שלא הניח עירוב כו' כיצד הוא עושה מקנה קמתו לאחרים ואופין ומבשלין לו ע"כ. א"כ ה"נ אמאי ישלחו לו משלהם וי"ל כיון דמקנה להם קמחן וחוזרים הם ונותנים לו במתנה מיקרי שלחו מנות לאין נכון לו. וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכות י"ט עד שיקנה לו שנמצא זה מבשל שלו ואם רצה יתן אחר כך לזה שלא הניח במתנה ע"כ. הרי דכה"ג חשיב מתנה ולז"א שלחו מנות וכו' שנתכון לומר דינא דברייתא דקמחו אסיר ודוקא אחר שיקנהו למערב ואז יהיה נקרא שלהם לקיים בו שלחו מנות שאם לא יקנהו לא מצי ליאמר עליו שלחו מנות הרי שלהם הוא ואי נמי לא הוה זמן שיכולין לבשל לו בו אעפ"י כן אין צורך שיתנו הם משלהם אלא יקחו חליפתו ממנו ודוק' בתורת מתנה גמורה כדי שמה ששלחו לו הם יוכל להקרא עליו לשון מתנות וכפ"ז לס' איכא דאמרי בתרא מי שלא הניח עירוב בלא אונס אסור לבשל לו קמחו אפי' ע"י תקנתא דמקנה קמח וכו' והשמיט הרמב"ם ז"ל דין זה וכתב סתם וז"ל מי שלא הניח עירוב כו' ואם רצה יתן לו במתנה ע"כ. וטעמו כיון דברייתא קתני מי שלא הניח וכו' משתמעא שפיר כלישנא קמא לזה פסק כלישנא קמא:

דף טז.

גמרא אמר רב דגים קטנים מלותי' אין בהם משום בישולי גוים אר"י ואם צלאן גוי סומך עליהן כו' משמע דוקא צלאן אבל בלא"ה הגם שמלוחין הגם שנאכלין חיין אין סומכין עליהן משום עירובי תבשילין. וקשה לדקתני בברייתא דמייתי תלמודא בע"ב וז"ל תבשיל זה צלי ואפי' כבוש כו'. הרי להדיא דהגם שאינו מבושל ולא צלי סומך עליו ומ"ש מדגים מלוחים וראיתי להטור בסי' תקכ"ז שהשמיט מהלכות כבוש משמע שקושייתנו דחקתו וכתב הב"י דסובר הטור דמדרב יוסף נשמע דלא קי"ל כברייתא דקתני כבוש סומכין עליו וסובר הטור דכבוש במים נמי נקרא כבוש וממאי דקאמר רב יוסף דגים מלוחים בעי צליה כ"ש דכבוש במים בעי בישול או צלי ע"כ משמע מדבריו דאם היה סובר הטור דכבוש הוי דוקא בציר וחומץ הוה מחלק בכבוש דכבוש דהוי טפי ממליח לא בעי בישול אלא לצד שסובר כבוש במים בהכרח דהוי דלא כרב יוסף דהצריך אפילו במליח צליה וקשה לדבריו דהא פסק בש"ע י"ד סי' ק"ה ס"ה וז"ל איסור שנשרה עם ההיתר מעת לעת בצונן מיקרי כבוש והרי הוא כמבושל וכו' ואם הוא כבוש בתוך ציר או חומץ אם שהה כדי שיתננו על האור כו' ע"כ הרי דדעת מרן בפי' כבוש

הוא במים א"כ כיון שפסק סי' תקכ"ו ס"ה וז"ל תבשיל זה אפילו צלי כו' ואפי' כבוש כו' ע"כ הרי דכבוש אפילו במים סומך עליו א"כ אמאי גמר אומר שם באותו סעיף וז"ל ועל דגים הקטנים שבשלן ע"כ. מאי אירייא בשלן והלא ק"ו הוא מכבוש שפסק שאין צריך בישול וכמ"ש הוא ז"ל והגם דמצינן לומר דמאי שכתב מרן אינו אלא כדעת הטור שטעמו שהשמיט כבוש משום דסובר דכבוש במים בזה באה לו הסברא לומר דאדחייא ברייתא דקתני כבוש מדמייתי הש"ס הך דר' יוסף דמצריך במליח צלייה אבל לדידן אפילו כבוש במים מערבין בו ולא במליח אלא דסברא מרחקת דבר זה דלפחות להוו שקילי כבוש במים ומליח. והרמב"ם כתב בפ"ו מהל' י"ט וז"ל תבשיל שאמרו לענין עירוב זה אפילו צלי אפילו שלוק אפילו כבוש או מעושן כו' אפילו דגים קטנים שהדיחן במים חמין והדחתן היא בישולן לאכילה עכ"ל פסק כברייתא ומשמע דסובר דמלתיה דרב יוסף דהצריך צלייה בדגים קטנים אדחייא מחמת הברייתא והגם דלא אותיב תלמודא מינה לרב יוסף כללא הוא דכל דהברייתא משתמעא ודאי דלא כוותיה אינו חש הש"ס להקשות דודאי דדחוים דבריו דלא פריך הש"ס אלא אם מסתפק דאיכא לשנויי וכל זה הסכימו אליו בכללי התלמוד ומהשתא כיון דברייתא קתני להדיא כבוש הרי הוא כמליח דסומך עליו אלא דלדברי מרן שפסק בכבוש דסומך עליו והצריך בדגים קטנים שצריך לצלותן צ"ע והנכון בעיני לומר דכיון דמתניתין קתני דבעי תבשיל לעירוב בעינן מידי דהוי מבושל ובברייתא חדית דינא דכבוש הגם דאינו מבושל ע"י אש כיון דאמור רבנן דהוי כמבושל סומך עליו לעירוב ודגים קטנים הגם דמלוחים הם וקי"ל מליח כרותח ה"מ דה"ל מליח כרותח דוקא במליחה דהוי כמליחה דלקדירה דאינו נאכל מחמת מלחו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ג"כ להדיא בפ"ט מהלכות מ"א ה' י"ח יע"ש אבל מליחה דדגים קטנים היא מליחה ולא עד מאוד שיעור שממתקת אותן באכילה ואינן מולחין אותן הרבה כל עיקר ולא הוי רותח ובמליחה זו הם נאכלים כמות שהם חיים ומהאי טעמא הוא דאמר רב אין בהם משום בישולי גוים מטעם שנאכלים כמות שהם חיים אבל לענין עירוב כיון שלא נתבשלו ולא היתה להם מליחה גדולה דהוי כרותח הגם שע"י מליחה זו קטנה הוי להו מעט בישול אינו נקרא תבשיל לסמוך עליו בעירובי תבשילין ותדע שכתב הרמב"ם בפ"ז מהמ"א וז"ל דגים קטנים שמלחן ישראל או כותי הרי הם כמו שנתבשלו מקצת בישול ואם צלאן כותי אח"כ מותרים ע"כ. ובהלכה שאחריה כתב וז"ל דג שמלחו כותי ופירות שעשנן עד שהכשירין לאכילה הרי אלו מותרים מליח אינו כרותח בגזירה זו ומעושן אינו כמבושל ע"כ. קשה אחר שכתב הרמב"ם דגים קטנים שמלחן כותי כו' וצלאן כותי דשרי מה צורך להשמיענו במליחת דגים גדולים דלא יאסרו

מחמת מליחת כותי אלא ודאי דחידוש גדול השמיענו בהלכה ב' דלא שמעינן במליחת דגים קטנים משום דמליחת דגים קטנים אינה מליחה דכרותח לומר הנה הוא בישול דגזור רבנן בישולי גוים וזה בכלל אלא מליחה קלה ודומה למקצת בישול אבל מליחה גדולה דהוי כרותח והוי בישול ממש אימא דהוי בכלל גזירה דבישולי גוים קמ"ל דג שמלחו כותי דסתמא במליחה גדולה והוי כרותח דהוי מבושל ואעפ"י כן שרי מטעם דלא גזרו אלא בישול דאש ממש ולא מליח ולא מעושן ואפשר דאשמועינן ג"כ הלכה ראשונה דדגים קטנים הגם דלא נמלחו מליחה דכרותח אעפ"י כן אם בשלן גוי שרי דמקצת בישול זה מוציאן מידי איסור בשולי גוים נמצאת אומר דמליחת דגים קטנים אינה כרותח ומהשתא מי הוא זה שידין בהם בכבוש לענין עירובי תבשילין דשאני כבוש משום דהוי כמבושל ואה"נ מליח דנמלח במליחה דהוי כרותח מערבין עליו מידי דהוה כבוש וכפ"ז עולין פסקי מרן על נכון שכתב דכבוש סומכין עליו ודגים קטנים מלוחים צריכין צלייה ופש גבן ליתובי דעתא לדעת הטור שהשמיט כבוש. ונראה דהטור סבר דדגים קטנים לפעמים עושים להם ג"כ מליחה גדולה דהוי כרותח ואעפ"כ מצריך רב יוסף צלאן והגם דבברייתא קתני כבוש סומכין עליו איכא תנא אחר דלא קתני כבוש אלא צלי ושלוק וכן מצאתיה בפרק ב' דתוספתות די"ט וכיון דכן לא חש הש"ס לאותובי לרב יוסף מהברייתא דהא איכא דתני כוותיה ובכגון דא דאיכא פלוגתא דתנאי פסקי' כתנא דסבר רב יוסף כוותיה וכפ"ז למאי דנאמר דמליחת דגים קטנים לא הוי מליחה גדולה דהוי כרותח ובהכי הוא דמיירי דהכי הוא מנהגם ולא חיישינן ללפעמים דמולחין אותן מליחה גדולה כפ"ז יודה הטור לפסק הרמב"ם כדכתיבנא וא"ת כפי דרכינו הוי מלתא מחלוקת במציאות דהטור סובר דהוי מליחת דגים קטנים במליחה גדולה דהוי רותח ולרמב"ם הוי מליחה קטנה דלא הוי כרותח לאו קו' היא דלעולם דרכם הוא במליחה קטנה אלא דסובר הטור דלפעמים מולחים אותן הרבה להתקיים ימים רבים ואעפ"כ קאמר רב יוסף אם צלאן ולהרמב"ם דברי רב יוסף הוא ברגיל ואגב ראיתי לתת לב במאי שפי' מרן בי"ד סי' קי"ג דפירוש דברי הרמב"ם שכתב דג שמלחו כו' היא בדג גדול שמלחו ובשלו גוי דאסיר ודייק ממה שאיחר הרמב"ם דין דג גדול אחר דין מליחת קטנים כו' יע"ש דאחר המחילה מכבודו אין דבריו נראין דהרי כתב הרמב"ם שם באותו פרק ה' י"ד וז"ל ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי כגון בשר ודג תפל כו' יע"ש הרי דאפילו דג גדול אם הוא מליח אין בו משום בשולי גוים אלא ודאי דדג שמלחו אפי' הוא גדול ונאכל ע"י הדחק אם בשלו גוי מותר ואדרבה השמיענו הרמב"ם

ז"ל בבישול דגים קטנים דאין בהם בישולי גוים ומכ"ש דגים גדולים שמולחים אותם מליחה גדולה דהוי כרותח כדכתיבנא ועיקר:

דף טז:

גמרא ההוא סמיא כו' סמוך אדידי כו' איכא למידק דמדקאמר ליה שמואל סמוך אדידי ולא קאמר ליה אנא מערבנא אכוליה נהרדעא משמע דהוה ידע דכבר עירב שמואל אכולה נהרדעא ולא הוצרך לומר לו אלא סמוך אדידי א"כ ק' אמאי הוה עציב וזה יכולין לדחוק דלעולם לא הוה ידע דעירב שמואל אכולה) נהרדעא דאין הכרח לומר דמסתמא דבני העיר הוו מערבין אכולה מתא ותדע דאמרינן במכילתין דף ו' דרבינא הוה יתיב קמיה דר' אשי חזייה דהוה עציב משום דלא ערב וא"ל שיעשה ויתנה כו' ומדלא א"ל סמוך אדידי משמע דלא הוו רגילי כולהו לערובי אכולה מתא וה"נ אפשר דלא הוה ידע סמיא דשמואל ערב אכולה נהרדעא ומאי דלא א"ל להדיא אנא מערב אכולה נהרדעא וכו' שמואל חדא דנפקא מחדא א"ל סמוך אדידי וממילא מודיעו דמערב אכולה נהרדעא ותדע מדאמר למעלה מכריז ר' יעקב מי שלא הניח כו' יבא ויסמוך על שלי כו' ולא קאמר להו אנא מערבנא אכולה מתא וממילא ידעו השוכחים לסמוך והא נמי דכוותה והגם דאיכא לחלק שאני התם עכ"ז יכולין לפרש הכי. ומהשתא שמואל דהוה מערב מה הוא מועיל בעירובו כיון דלא הוו ידעי בני מתיה דערב עלייהו ומהראוי הו"ל להכריז כר' יעקב בר אידי וי"ל דלא הוה מכריז מטעמא דגילה דעתו בההיא עובדא דההוא סמיא דא"ל פושע את ולא משתרי ליה בעירובו ופיר' שאין דעתו של שמואל על הפושעים כמו שאבאר בדיבור שאחר זה בס"ד. ולפי זה אם היה מכריז היו נכנסים גם הפושעים בכלל והגם דמצי להכריז ולפ' דוקא מי שאינו פושע עכ"ז מי מפיס ומה גם שתורת כל א' בידו וכל א' יאמר לאו פושע אנא לזה לא הוה מכריז ומהני עירובו אכולה מתא שאם בא אדם ושאלו ויודע שלא פשע יאמר אליו סמוך אדידי וליכא לאקשויי דילמא מעיקרא השוכח עירוב לא יבא לשאול כיון שאינו יודע שעירב דהא כל השוכח עירוב בא אצל חכם לומר לו תקנה היכי ליעביד וכדקתני במתני' בסמוך כיצד הוא עושה מקנה קמחו כו' א"כ כשיבוא אצלו יאמר אליו סמוך אדידי כדקאמר לההוא סמיא שנה אחת שלא היה פושע. אי נמי טעמא שלא היה מכריז משום דהוה ידע דכל דלא מנח עירוב יבא אצלו למחר לומ' לו מה יעשה ודוקא ר' יעקב דאפשר דלא הוה מפורסם באתריה כשמואל להכי הוה בעי לאכרוזי וכפ"ז אה"נ שלא היה חושש שמואל לפושעי' וטעמא דההוא סמיא עיין בדיבור שאחר זה. ודע דמאי דאמרינן דהוי פושע דוקא דלא ידע מעי"ט דאיכא מאן דעירב עליו ופשע ולא עירב זה שאנו קורין עליו פושע אבל כל

שמערב י"ט יודע שיש אדם שמערב עליו או על כל בני העיר ודאי דאפילו לכתחילה אם ירצה שלא לערב ולסמוך על המערב כיון שזיכה לו ועירב עליו הרי הוא כשלוחו ודוקא לא אמר שמואל להההוא סמיא פושע את אלא לפי שלא היה יודע ששמואל ערב אכולה מתא וכדכתיבנא דהא לא אשכחן מאן דסבר דהגם דערב עליו אדם אחר וידע ביה מעי"ט אם לא עשה עירוב וסמך על זה שעשה בשבילו שיקרא זה פושע אדרבא נאמר אליו הלכה למעשה אם תרצה סמוך על זה שעשה לך ולא תעשה אתה שום עירוב ופשטא דדברי הש"ס דאמר למעלה אבוה דשמואל שערב אכולה נהרדעא ר' אמי ור' אסי מערבי אכולה טבריא משמע דהוו מפטרי לבני נהרדעא ובני טבריא מעשות עירוב שהיו רוצים בני העיר שלא לטרוח בעירוב היו הם מערבין עלייהו וסומכים עליהם ולא היו צריכין בני העיר לערב והגם דאיכא לדחויי דה"ק מערב אכולה כו' ונ"מ לשוכח. קושטא דהוינן מפרשי הכי אי הוה קדם לן דאין נכון שיסמכו על המערב כל העיר וצריכין לערב כל א' בפ"ע אז הוינא מפרשי הך דמערבי אכולה כו' בדרך זה הגם דהוי דוחק משא"כ אחר האמת דלא אשכחן מאן אמרה להא מלתא דאין אדם יכול לסמוך על עירוב שעושה אחר עליו אמאי דחקי' פשטא דמלתא נמצינו אומרים ב' הלכות א' דכל דאיכא מאן דמערב אכולה מתא אם הודע לון מעי"ט דאיהו מערב עלייהו מאן דבעי לסמוך עליו יסמוך ואינו צרי' לערב כל עיקר אפילו לכתחילה. ב' אם לא אודע להו מעי"ט חייבים כולן לערב ואם שכח א' מהן הרי זה סומך על המערב עליו כשמודיעו בי"ט ודעת הרמב"ם ז"ל בזה עיין בדיבור שאחר זה:

שם גמרא לשנה חזייה כו' א"ל לכ"ע שרי ולך אסיר פושע את ע"כ. בין בדעת הסמיא בין בדעת שמואל בדעת הסמיא אמאי הוה עציב ולא סמך אדשמואל וזה יכולני לומר דלא ידע דשמואל הוה מערב כל שנה ושנה אכולה מתא וכדכתיבנא לעיל דלא הוה מכריז ולהכי נתעכב כמעשהו אשתקד וכטעמו הראשון אלא שמואל דא"ל לכ"ע שרי ולך אסיר בשלמא מאי דאצטריך למימר לכ"ע שרי נתכוון לומר אליו שערב גם בשנה זו אכולה מתא מה דלא הוה ידע איהו אלא מאי דאסר עליו מ"ט והרי שכחה מצויה היא ומאי פשיעותא איכא. והר"ן כתב וז"ל פושע את דכיון דעציבת גילית אדעתך שאינך רוצה לסמוך על אחרים ולא הנחת ואף אני אין דעתי על הפושעים שאינם רוצים לסמוך עלי עכ"ל. דברי הרב לכאורה אינן מחוורין לפי דעתי חדא אמאי חושדו לסמיא בהכי דילמא לא הוה ידע דשמואל ערב וכי היכי דהוה עציב בשנה ראשונה ואין הכרח לומר דאם ערב בשנה אחת על כל בני מתא שיעשה כן בכל שנה ולהכי הוה עציב דילמא לא עירב אכולהו לסמוך עליו ב' וכי בשביל שלא רצה לסמוך על שמואל ורצה לערב הוא

יקרא פושע מה תאמר שהפשיעה היא ששולל בדעתו שאינו חפץ לצאת בדשמואל הגם שישכח ולא יערב דבר תימה הוא זה אטו בשופטני עסקי' מאי דעתו דסמיא למיעבד כי האי ופשי' דשמואל ג"כ לא יחשדנו בדבר זר כזה שאין אדם עושה דברים זרים ופשעים בלא הנאה וסיבה ראויה לו כזה ג' אמאי אצטריך למימר ליה פושע את מאי אירייא פושע דקאמר ליה בלא טעמא דפושע הרי הוא שולל בדעתו עירובו של אחר וזה אינה עבירה שיקרא עליה פושע וכי מי ששולל בדעתו הנאה מאחר יקרא פושע והר"ן ז"ל הרגיש ליישב ואמר פושעים שאינם רוצים לסמוך עלי ע"כ. משמע שהקפיד שמואל על ששללו מדעתו שלא לסמוך עליו וע"ז קראו פושע ודרך רחוק הוא זה ואפשר דדעת הר"ן היא עז"ה דשמואל הוה ידיע אכוליה מתא דמערב אכולהו ובשנה א' דחזייה דהוה עציב חשיב שמואל דלאו אדעתיה דההוא סמיא דשמואל מערב והעירו שיסמוך עליו. אי נמי שנה ראשונה חשב ההוא סמיא דבעי' דעת מי שהניחו בשבילו וכדבעי בסוגיין אי בעי' דעת מי שהניחו בשבילו או לאו בהא נמי הוה מסופק ההוא סמיא וא"ל שמואל סמוך אדידי פי' ולא בעי' דעת מי שהניחו בשבילו וכפשיטותא דסוגיין אבל בשנה אחרת דחזייה דהוה עציב דן שמואל ביה דלא הוה ניחא ליה למיסמך עליו משום שסובר שאין מהני עירוב שעושים אחרים אלא מה שעושה הוא בעצמו וזה הוא פשע שפשע בדברי חכמים שחכמים סוברים דעירוב שעושים אחרים עליו יוצא בו והוא אינו רוצה לצאת בשל אחרים א"כ אדם כזה ראוי לקנוס דהגם שבדיעבד ירצה לסמוך אסיר והיינו דקאמר ליה לכ"ע שרי ולך אסיר משום שפושע הוא שמורד בדברי חכמים והוא אומרו פושע את וכפ"ז מאי דאמר הר"ן שאינם רוצים לסמוך עלי לאו דוקא עליו אלא בשביל שהוא ערב נקט להא מלתא ביה ואה"נ אם היה מערב אחר נמי יקפיד שמואל על הסמיא ולפום האי פירושא האי סמיא פושע גדול שהמרה בדברי חכמים וראוי הוא לכל קנס וקנסו שמואל כפי הנראה לו לפי שעה ואה"נ אי הוה נראה לו לקונסו באופן אחר והכל לפי ראות עיני הדיין ובזה ליכא לאקשויי למה השמיט הרמב"ם ז"ל דין זה דפושע בשהזכיר הלכות אלו דפושע דהכא הוא שאינו מודה להלכה א' שהורו חכמים והוי כממרא על דברי חכמים ובזה לא קא מיירי הרמב"ם ולעולם כל ששכח לעשות עירוב ואפילו שנה אחר שנה לא נתן דעתו ושכח הרי זה סומך על המערב על כולה מתא ולדרך זה מפרשינן טעמא דשמואל שלא היה מודיע דהוה מערב אכולה מתא כדרך ב' שפירשנו בדיבור שלפני זה. וחוץ מדרכו של הר"ן נראה לומר ששכח שנה אחר שנה ולא היה יודע דשמואל הוה מערב תמיד אכולה מתא לומר שסמך עליו להכי קראו פושע והגם דאמרי' בברכות בדין השוכח ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב' דשוכח אנוס הוא ולא מחלקינן בין

שכח פעם א' לשכח יום אחר יום שאני ההיא דהא מאי דאנו אומרים שוכח פושע לאו משום דמחליטין דלא משכחת לה שיאנס בשכחה דזה שיבוש דפשיטא דשכחה מצויה בבני אדם ושלא לדעתו ישכח אלא דמשכחת לה שישכח מחמת הפשיעה שיסלק הדבר מדעתו ולא יחוש לו ומשכחת לה נמי שתאנסהו השכחה לזה בתפלה דהויא מלתא דליכא למיחש שמזלזל בה ואינו חש שישכחנה דבני אדם לא מזלזלי בתפלה וכמ"ש הב"י בישובא דקו' דאמאי בנ"ח אפי' איכא פיתחא אחרינא אנו מצריכין אותו להדליק בשני פתחים משום חשדא והעובר על פתח בה"כ אנו אומרים דלא חשדי ליה דאמרי אחלף באידך פיתחא ואמר דשאני תפלה דלא חשדי ליה אינשי דפושע משום דכ"ע מזדהרי בה יעש"ב. והגם דהך ישובא לא סליק שפיר מטעמא אחרינא סוף סוף בהא מלתא הוי טעם לשבח דלענין תפלה טפי מזדהרי בה אינשי משא"כ מצות עירוב דהוי דרבנן משום היכירא לומר ק"ו מי"ט לחול כו' בהאי מלתא אם שכח ב' פעמים רצופים תלינן למימר דפושע הוא ומצד זלזול דמזלזלי במלתא דרבנן הוא דשכח ולא אנסתו השכחה עוד אפשר לומר שמכירו היה שמואל דפושע היה ומזלזל בדברי חכמים ולזה כשראה שגם שנה שניה לא הניח אמר בודאי שפושע הוא כחזקתו שהיה מחזיקו בה והוא אומרו פושע את פי' בעלמא מכירך אני שאת פושע ולזה לכ"ע שרי פי' אפי' שוכחים דכוותך ואת אסיר ולפום השת' דברי שמואל לדרך שפי' בהר"ן ז"ל נקרא פושע כל מי שאינו מאמין בדברי חכמים שאמרו לסמוך על המערבין לו ולפי דרכינו לדרך הא' נקרא פושע כל מי ששוכח שנה אחר שנה ודוקא במלתא דרבנן כהא דגזרו שמא יטעה. ולדרך הב' דוקא מי שהוא מוחזק בפושע בעניינים אחרים אם שכח ב' פעמים זה אחר זה הגם שהוא אומר שכחתי דייניגן בשכחתו דין פושע. והרמב"ם ז"ל שהשמיט דין דפושע לדרך זה בין אם נאמר דמפרש דמאי דקרי ליה פושע למה שקדם אליו בידיעתו בין למאי דנפרש דקרי ליה פושע בשביל דהוי מלתא דרבנן קנס ליה בשכחתו דהוי פשיעה אין זה אלא הוראת שעה שיכול הדיין לקנוס כמו שיראה בעיניו ולא להוראה הוי הא מלתא ותלמודא דמייתי לה הוא להודיע דמצינן למיקנס אפי' בכה"ג דמיבטיל משמחת י"ט עכ"ז אם יראה בעיניו לקנוס כה"ג הכל כמו שיראה בעיניו למגדר מלתא ולזה לא כתבו הרמב"ם ז"ל דכבר הודיע במקומו דרשות ביד החכם לעשות ככל אשר יראה בעיניו ואת"ל דדעת שמואל היא דכל שפושע בכה"ג ואינו מניח עירוב לא שרינן ליה לסמוך בי"ט על אחרים מדהוה ר' יעקב בר אידי מכריז סתם כל מי ששכח כו' משמע דבכל גוונא יסמכו אדידיה וקיימא מלתא בפלוגתא דאמוראי ופסק כר' יעקב והרמב"ם בפ"ו מהלכות י"ט כתב וז"ל המניח עירובי תבשילין כדי שיזכה לו ולאחרים וכו' ואינו

צריך להודיע לאלו שזיכה להם מעי"ט כו' אבל הן צריכין לידע שזיכה להם ועירב להם ואח"כ יסמכו עליו ויבשלו אעפ"י שלא ידעו אלא בי"ט הרי אלו מותרים ע"כ. מ"ש א"צ להודיען כו' פי' כשיערב העירוב אינו צריך להודיע להמערב עליהם אלא מערב סתם הגם שהם אינם יודעים בשעת הנחת העירוב שום דבר ולזה כשהזכיר הרמב"ם ידיעתם של המערב עליהם דקדק לומר צריכין לידע שכבר זיכה להם כו' אמר תיבת כבר לומר שהידיעה היא אחר שכבר עירב לא קודם שזה כבר שלל במ"ש ואין צריך להודיע כו' והיינו מאי דמסיקי' דדעת מי שהניחו לו לא בעינן ומ"ש אבל הן צריכין לידע פי' ואפילו בערב י"ט שיש להם זמן לעשות עירוב אם יודעים שחכם א' עירב להם יסמכו עליו ולא יערבו הם אם ירצו יסמכו על מה שערב להם האחר והיינו מאי דשמעי' מעובדא דאבוה דשמואל ור"א ור' אסי דהוו מערב כו' והיו סומכין עליהן לכתחילה ולא היו מערבין וליכא לפרושי דברי הרמב"ם במאי דכתב יסמכו עליו כו' פי' אם שכחו ולא ערבו מעי"ט וידעו בי"ט יסמכו עליו והוא מה שגמר אומר הרמב"ם אע"פ שלא ידעו אלא בי"ט כו' אבל לעולם מעי"ט כל שיש שהות לערב אין להם לסמוך על המערב להן וכמו שפי' בדעת ר' יעקב בר אידי הא ליתא דממה שדקדק לומר הרמב"ם ז"ל הרי אלו מותרים גילה שאין מאמר אעפ"י נרדף וסמוך אדלעיל מיניה דא"כ אמאי הוצרך לומר הרי אלו מותרים הרי אמר בסמוך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו וכשאמר אעפ"י וכוונתו לומר גומרן של דברים דבהכי מיירי מאי דקאמר ויבשלו ויאפו מה מקום בעולם לומר הרי אלו מותרים אלא ודאי דמלתא אחריתי קאמר מאי דלא השמיענו בתחילת דבריו דבתחילת דבריו השמיענו שיסמוך על המערב עליו אפילו מעי"ט ולא יערב הוא כדכתיבנא ובתר הכי השמיענו חידותא דדינא דאפילו לא ידע בעולם שיש מאן דמערב להו אלא בי"ט שפיר דמי ומותרים לסמוך דדעת מי שהניחו לו בעינן עוד כתב הרמב"ם שם וז"ל ויש לו לאדם לערב על כל העיר וכו' ולמחר מכריז ואומר כל מי שלא הניח עירובי תבשילין יסמוך על עירובי עכ"ל במ"ש ויש לו לאדם וכו' הודיע דמצוה לערב על כל העיר וכדעבדי כל האמוראים דמייתי הש"ס. ואמר לאדם לפי שבזה אין הפרש בין חכם למי שאינו חכם כל שיודע לערב מצוה לערב על כל העיר. ומ"ש למחר מכריז כו' שלל דעת שמואל ואפילו לפום מאי דפי' דסובר דמי שלא הניח שנה אחר שנה וכדומה פושע הוא דמהאי טעמא לא הוה מכריז דהגם דנאמר דכך היא דעת שמואל פסק כר' יעקב דהוה מכריז וטעמו משום דמעשה עדיף ואפי' מי שפשע ולא הניח יבא ויסמוך. וא"ת דהא ההוא עובדא דההוא סמיא נמי נימא ביה מעשה עדיף הא ליתא דבהוראה להיתירא כדעביד ר' יעקב הוי חידוש לומר עליו מעשה עדיף מהוראה לאיסורא דשמואל לההוא סמיא דחומרא

היא והגם דאיכא קולא לענין שמחת י"ט הא מצי לתת קמחו ומאכלו במתנה לזולת ויבשל לו ולפום מאי דפרישית דדוקא לא אמר שמואל אלא להההוא סמיא מהטעמים הנז' שפיר השמיט הרמב"ם דין פושע אפילו לשמואל:

וראיתי להרא"ש והאחרונים שכתבו דאם עירוב אדם א' לבני העיר אין רשאים לסמוך עליו לכתחילה ולא יעשו עירוב אלא דוקא אם שכחו בשוגג. ולא ידענא מנין להם דבר זה ואולי שסוברים דר' יעקב שלא היה מכריז אלא בי"ט מוכח שלא היה רוצה שיסמכו עליו אלא בזמן שאין בידם לתקן והיינו בי"ט ושכחו לערב אבל מעי"ט צריכין לעשות ודעת הרמב"ם ז"ל לא כן ואין הוכחה מדברי ר' יעקב וכדכתיבנא:

דף יז.

גמ' ובמוספין כו' ומסיים בשל שבת כו' פי' חותם מקדש השבת וכבית הלל דקאמרי בבריתא שהביא הש"ס למעלה ולהכי לא קאמר רב הלכה כת"ק ואמר לית הלכתא כאותו הזוג וכמ"ש התו' וא"ת והא קי"ל הלכה כב"ה י"ל דרבי דחולק בברייתא ואומר שיאמר מקדש השבת וי"ט והזמנים יאמר דלא אמרו כן ב"ה כל עיקר ומה שראיתי למרן בכ"מ בפ"ב מהלכות תפילה שכתב דדעת הרמב"ם שכתב שם וז"ל שבת שחל בח"ה כו' במוסף מתחיל בברכה אמצעית בשל שבת ומשלים בענין שבת כו' יע"ש. שדעת הרמב"ם דמאי דקתני בברייתא ומסיים בשל שבת לאו אחתימה קאי אלא בענין שבת כגון ישמחו במלכותך יע"ש. פי' זה יוצדק אם היה תנא דברייתא גומר אומר וחותם בשל שבת ור"ח כמו שסיים הרמב"ם ז"ל אבל כיון דאמר ומסיים בשל שבת ותו לא פשיטא דאחתימה קאי גם מההכרחות דכתיבנא לעיל ליתא להאי פי' דמרן בברייתא. והרמב"ם ז"ל לפום דנחת לאשמועינן כל פרטי דינא ונוסחות התפילה להכי השמיענו גם האי פרטא דדינא דישמחו במלכותך ופשוט:

שם גמרא אמר רב מניח אדם עירובי תחומין וכו' אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין ומתנה וכו' הרמב"ם כתב בפ"ו מה' י"ט וז"ל כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו ב"ד של א"י מקדשין על פי הראיה והיו בני הגליות עושין ב' ימים מן הספק לפי שלא היו יודעים יום שקדשו בו בני א"י אבל היום שבא"י סומכין על החשבון כו' אין י"ט שני אלא מנהג בעלמא ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי תבשילין ע"כ. וכתב הר"ן במכילתין על דברי הרמב"ם וז"ל ואין דבריו מחוורי' דרבא דא"ל מסתבר' דלדידיה הוא דקאמר ואע"ג דבקי בקיבועא דירחא כו' ע"כ ואני אומר דהא לאו קו' היא כל עיקר דהא כלום מאימת קבילו עלייהו משום מנהגה הוא מזמן דבטל קידוש החדש ע"פ הראיה אבל כל זמן שהיו מקדשין על פי הראיה כלהו בני

גולה על הספק היו עושין ב' ימים ותמצא שכתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות קידוש החדש וז"ל ומאימתי התחילו כל ישראל לחשוב בחשבון זה מסוף חכמי הגמרא בעת שחרבה א"י ולא נשאר שם ב"ד קבוע אבל בימי חכמי המשנה וכן בימי חכמי הגמרא עד ימי אביי ורבא על קביעות א"י היו סומכין ע"כ. הרי דבימי אביי ורבא על פי קידוש החדש שהיו קובעים בא"י היו סומכין וכיון דכן כל בני הגולה משום ספיקא הוו עבדי ולא משום מנהגא ולהכי קאמר רבא מתנה אדם וכו' ולא קשה מידי וכפ"ז מאי דאמרי' בריש מכילתין דף ד' שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם כו' עליהם כחובה זה היה בימי אמוראי בתראי אחר אביי ורבא אלא אי קשיא הא קשיא מדגרסי' במכילתין דף ו' וז"ל רבינא הוה יתיב קמיה רב אשי בב' י"ט של ר"ה חזייה דהוה עציב א"ל אמאי עציב מר א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין א"ל ולותיב מר האידנא מי לא לא אמר רבא מניח אדם כו' ומתנה א"ל אימור דאמר רבא בב' י"ט של גליות בר"ה מי אמר ע"כ והרי רבינא ורב אשי בתראי נינהו וקאמר ליה רבינא לרב אשי שיניח ויתנה כרבא ואמאי הא כבר הפסיק קדושת החדש בא"י עפ"י הראיה מימות רבא. וי"ל כיון דעד רבא היו מקדשין על פי ב"ד ורבינא הוה בימיו דרבא כדמשמע בברכות פר' מי שמתו דא"ל רבינא לרבא א"כ בזמן דא"ל רבינא לרב אשי יניח ויתנה עדין הוו מקדשין בא"י ועדין הוה רבא קיים וכל ימיו דרבא היו מקדשין ע"י הראיה בא"י ולא הוה מהני להו מאי דהוו בקיאי בקיבועא דירחא כל דמקדשי בא"י על פי הראיה וא"כ מספק הוו עבדי ובזה מהני תנאה ומאי דאמרי' דף ד' ע"ב שלחו מתם היה אחר שנפטר רבא דמאז פסק קידוש החדש על פי הראיה בא"י כדעת הרמב"ם:

שם גמרא ת"ר אין אופין מי"ט לחבירו וכו' הקשו חכמי הישיבה וכו' למה השמיט הרמב"ם ולא כתב האי דינא דאין אופין מי"ט לחבירו והגם דכתב בפ"א אין אופין מי"ט לחול עכ"ז יש לבעל הדין לחלוק דלי"ט שרי ומה גם למאי דפסק הרמב"ם כדעת רבא דאמרי' הואיל ואי מקלעי כו' וא"כ אין איסור זה אלא מדרבנן איכא למימר דדוקא מי"ט לחול אסור אבל מי"ט לחבירו לא אסרו ומה גם דמתני' נחתא להכי והודיעה איסור זה דמי"ט לחבירו. וי"ל דכיון דכתב בפ"ו וז"ל י"ט שחל להיות ע"ש אין אופין וכו' בי"ט מה שהוא אוכל למחר בשבת עכ"ל. כ"ש הוא מי"ט לחבירו והגם דבההיא התיר לאפות ולבשל ע"י עירוב לא טענינן לו' דנעביד עירוב מעי"ט לבשל מי"ט לחבירו דלא מצינן למגמר מדין י"ט לשבת דדוקא התם כיון דלא מצי לבשל בשבת ולא סגי בלא"ה הוא דאמור רבנן תקנתא אבל י"ט מותר לעשות בו כל צרכי אוכל נפש שצריך וא"כ אתה למד מדברי הרמב"ם ז"ל איסור זה דמי"ט לחבירו כמי"ט לחול. ולמאי דקתני בברייתא

נמי אין אופין כו' מי"ט לחבירו גירסא זו לאו גירסת הרי"ף וז"ל גירסת הברייתא שכתב הרי"ף ת"ר אין אופין מי"ט לשבת ק"ו מיום טוב לחול באמת אמרו ממלאה אשה קדרה כו' ע"כ וזו נמי היתה גי' הרמב"ם מסתמא ובזה לא ק' מידי:

שם גמרא רשב"א אומר ממלאה אשה כל התנור פת וכו' ע"כ פי' רש"י ד"ה ממלאה כו' דבחד טירחא סגי וכן בנחתום כו' ע"כ. משמע דוקא דאינו עושה אלא טורח א' אבל אם הוצרך לב' טירחות אסיר והטור סי' תק"ג כתב דטעם ממלאת הוא שבזה התבשיל מתוקן יותר כו' ע"כ. וכן משמע שהיא דעת הרשב"א והרמב"ם בפ"א מהי"ט כתב וז"ל ממלאה אשה קדרה בשר כו' וממלא נחתום חבית כו' וממלאה אשה תנור שבזמן שהפת מרובה נאפה יפה ומולח אדם כמה חתיכות בשר בבת א' כו' יע"ש ממ"ש דין ממלאה קדרה וממלא נחתום וכו' ולא כתב טעם בהם ובשכתב אח"כ דין תנור של פת כתב טעמו משום שנאפית יפה מוכח דקדרה וחבית מים טעמייהו שוה דהוי מטעם דחדא טורחא סגי להו וכפי' רש"י ולזה כשבא לדין התנור הוצרך לתת בו טעם החדש דליתיה בשני הלכות הקודמות ודין מולח כו' שכתב הרמב"ם אחר דין תנור פת הגם דאין טעמו שוה לשלפניו דהא אינו משביח במליחת חתיכות מרובות ומן הראוי הו"ל להסמיכו עם דין חבית של מים דהיתירא הוי מטעם טירחא אחת והא דכוותא י"ל דלפום מאי דכתיבנא לעיל בדף י"א ע"ב ד"ה אמר שמואל כו' דחידוש קמ"ל דאפי' בבת אחת שרי הגם דאינו צריך אלא חתיכה אחת ומכ"ש גרמא גרמא וכל חד לימא נמלך אני ולזו אני צריך דבזה נמצא שכל א' שמולח לצורכו מולח כפ"ז הכא מתיר הרמב"ם אפי' בבת א' פי' הגם שעושה להדיא ריבוי והוא אינו צריך אלא למועט מן המועט ומחזי כמבשל שלא לצורך אעפ"י כן שרי והוא אומרו בבת אחת פי' בלא הערמה דגרמא גרמא ומכ"ש אם יערים וימלח גרמא גרמא דשרי. ולא חש הרמב"ם לפרש בדבריו דמאי דקא' בבת א' פי' בטירחא אחת דא"כ הו"ל לכותבה לחלוקה זו בהדי ממלא נחתום כו' כדכתי' אלא ודאי דכונתו היא דאפילו מולח כל חתיכה בפ"ע דדכוותה בפת אסור כי לאו מטעם דנאפה הפת יפה הכא שרי למלוח כמה וכמה בבת אחת בלא הערמה מטעם דכל א' יש בה צורך י"ט דילמא בעת האוכל יחפוץ לאכול ממנה והגם שמולח הרבה יש בהן צורך יום טוב ולדרך זה הגם שתיבת בבת אחת היא קצת דחוקה אמרי' דנקט לישנא דגמרא:

שם גמרא איבעיא להו עבר ואפה מאי ת"ש מי שלא הניח כו' איכא לספוקי בכונת הבעיא אי לא מספק' ליה אלא במזיד אבל שוגג פשיטא ליה להתירו או דילמא אפי' בשוגג מבעיא ליה והגם דאמר עבר דמשמע ל' עבירה וכההיא דאמרי' בס"פ כל שעה דף מ"ב דאמרי' התם בדין אין לשין אלא במים שלנו וקאמר עברה ולשה מהו ופי' רש"י ז"ל

וז"ל שקרובה למזיד היא ע"כ. משמע דמפרשה בשוגג וכ"כ בב"י סי' תנ"ה יע"ש וא"כ הא נמי דכוותה וליכא למימר דהא לא מצי לספוקי בה דהא אפילו בשבת משנה ערוכה היא המבשל בשבת בשוגג יאכל כו' א"כ כ"ש הוא מבשל בי"ט הא ליתא דהתם מאי דקתני מתני' יאכל היינו במ"ש אבל ליומו אסיר והכא נמי יש מקום להסתפק אי אסרי ליה לאכול בשבת עד מ"ש א"ד לא קנסינן ליה וכתב הרא"ש ז"ל התם בעברה ולשה וז"ל כתב אבי העזרי דוקא עברה במזיד דומיא דעבר ואפה בפ"ב די"ט וכו' יע"ש. משמע דפשיטא ליה דעבר ואפה הכא לא מיבעיא ליה אלא במזיד ואין אני רואה הכרח דה"נ מצינן לפרושה בשוגג והגם דתלמודא בעי לפשט הבעיא מההיא דקתני ואם הערים אסור ש"מ דבעיא במזיד היא דאי בשוגג שאני מערים דמזיד הוא וערום יערים עכ"ז מצינן למימר לעולם דבשוגג קא בעי ולאו דמזיד פשיטא ליה אלא בתרווייהו מסתפק והש"ס מפשיט ליה דמזיד מיהא אסור ואה"נ דקיימא שוגג עדין בבעיא ודחי רב אשי דאפי' מזיד לא תפשוט ושאני הערמה וס"ד תלמודא למפשט מה מעשר פירותיו והמטביל כליו בשבת דקתני במזיד אסור דאחמור רבנן במלתייהו אפי' איכא עונג שבת והא נמי דכוותא דאסור מיהא במזיד ודחי דהתם מיירי דאינו מבטל עונג שבת דאית ליה פרי ומאני אחריני אלא דבמאי דקאמר הש"ס לא צריכא ק' דהא לא צריכה לא שייך למימר אלא לקו' היתור והפשיטות אבל הכא הול"ל שאני התם כו' ונראה לומר דהך דלדעת הרא"ש דבשוגג פשי' ליה דשרי ולא מיבעיא ליה אלא במזיד א"כ מתני' דקתני בשוגג יאכל תקשי פשיטא ומוכרח אתה לומר דלא צריכא אלא דאית ליה פירי ומאני אחריני ואעפ"כ קיל"ן דבשוגג יאכל וישתמש והיינו דקאמ' הש"ס לא צריכא פי' משנה זו מכח רישא דשוגג יאכל מתוקמא דלא צריכא אלא דאית ליה פירי אחריני ומהשתא לא תפשוט מינה וא"ת א"כ תפשוט לאידך גיסא טעמא דאית ליה פירי אחריני הא לית ליה אפי' מזיד יאכל לא היא דאיכא למימר דמזיד לא יאכל בכל גוונא קאמר ודוקא רישא דשוגג מכח קו' פשיטא אנו מפרשי לה בדאית ליה אבל בסיפא תשאר בסתמ' בכל גוונא וכפ"ז רישא דבשוגג יאכל בכל גוונא וסיפא דמזיד לא יאכל בכל גוונא:

והרמב"ם ז"ל כתב בפרק ו' וז"ל עבר ואפה ובשל לשבת אין אוסרין עליו ולמה החמירו ואסרו על המערים כו' יע"ש פסק לקולא כיון דהוי ספיקא דרבנן. או אפשר דלפום שינוייא דרב אשי דההיא ברייתא דקתני ואם הערים אסור דהערמה החמירו בה דייקינן מדלא אסר התנא אלא הערמה ש"מ דמזיד אסור ורב אשי נמי אפשיטא ליה מהך ברייתא מדלא קאמר דילמא שאני הערמה ותלמודא דמהדר למפשט בעייא מהמעשר והמטביל והמבשל בשבת הוא לסתור מאי דמשתמע מדברי רב אשי דשרי בעי לאוכוחי

דאסיר ודחי תלמודא לכולהו וממילא קיימא מילתיה דרב אשי והגם דרב אשי קאמר למילתיה בכה"ג הערמה קאמרת כו' דמשמע דאינו אלא דוחה לפשיטותא ולא מוכח מידי מהערמה עם כל זה מינה דמפשטה נמי ועיין בדיבור שאחר זה:

דף יז:

גמרא תנן המעשר פירותיו כו' לא צריכא כו'. ק' או' לא צריכא דלא הול"ל אלא הכא במאי עסיקי' דאית ליה פירי אחריני כו' וי"ל דדחיה זו היא רחוקה ואי הוה אמר ההיא דאית ליה פירי אחריני לאו כל כמיניה למי' הכי דסתם קתני מתני להכי נתחכם לומר שינוייא דמתקבל לז"א לא צריכא פי אתה מתחייב לאוקומה בכה"ג וכמו שפי' למעלה בד"ה אבעיא להו ולפום שינוייא דמשני לא אסיר במזיד אלא באית ליה פירי אחריני ואה"נ בי"ט המעשר והמטביל אסירי אי אית ליה פרי אחריני אבל אי לית ליה שרי בין בי"ט בין בשבת ולשינוייא דא"נ דאפשר בשאלה המטביל כליו אפילו לית ליה אחריני אסיר דאפשר בשאלה והרמב"ם ז"ל כתב בפרק כ"ג מהלכות שבת וז"ל המטביל כלים בשבת שוגג ישתמש בהם במזיד לא ישתמש בהם עד מ"ש ע"כ. מאי דלא מחלק בין אית ליה אחריני ללית ליה נוכל לומר דסמך על שינוייא בתרא דקאמר בש"ס אפשר בשאלה וסובר דמסתמא שכיחי לשאול אלא קשה אמאי לא הזכיר אלא שבת ולא השמיענו דין זה גם בי"ט והיה נראה לומר דסובר דלפום מאי דקאמר הש"ס בסיומא דמלתא כדפריך מהמבשל איסורא דשבת שאני הא מלתא בכולהו דיני נמי דאתמרו בשבת לא גמרי' י"ט מיניה והמעשר והמטביל דאסור במזיד דוקא שבת אבל י"ט אפילו אית ליה פירי ומאני אחריני לא אסרינן ליה. אלא דקאמר ממאי דכתב הרמב"ם גופיה שם באותו פרק בדין המעשר ה' ט"ו וז"ל המגביה תרומות ומעשרות בשבת או בי"ט בשוגג יאכל ממה שהתקין במזיד לא יאכל עד מ"ש עכ"ל הרי דהשוה י"ט לשבת במעשר א"כ סובר דכי היכי דקתני מתניתין בשבת במזיד אסור ה"ה בי"ט וא"כ אמאי לא השוה נמי י"ט לשבת בדין המטביל ע"ק אמאי לא התנה באיסור של המזיד בדאית ליה פירי אחריני כדקאמר הש"ס להדיא בדאית ליה פרי אחריני אבל אי לית ליה אפילו במזיד מותר אפילו בשבת והרמב"ם ז"ל כתב סתם בשלמא מאי דלא חלק בדין המטביל נוכל לומר כמ"ש למעלה דסובר מן הסתם שכיח לשאלה משא"כ הכא במעשר פירות:

ונראה לפרש דהרמב"ם אזיל לשיטתיה דפירש בפרק ד' מהלכות י"ט דטעמא דאסור להטביל כלים מעי"ט הוא מטעם שמא ישהה ובפרק כ"ג מהלכות שבת כתב טעמא דאסור להטביל כלים בשבת הוא מטעם דנראה כמתקן ופירשנו דבריו לקמן דף י"ח יעש"ב וכפ"ז האי שינוייא דמשני הש"ס איסורא דשבת שאני אינה צודקת אלא במבשל

בי"ט או מטביל בי"ט דבאלו מתחלק י"ט משבת כאשר אבאר אבל מעשר ותורם לא מצי למימר איסורא דשבת שאני דהא אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד וכל חוץ מאוכל נפש שוים י"ט לשבת ודוקא במבשל מי"ט לשבת דהיתר גמור הוא ואפילו מדרבנן ליכא איסורא בגוף המעשה שמבשל לשבת אלא דחששו שמא יטעה ויאמר מבשלין מי"ט לחול עבוד ליה רבנן היכירא שיעשה עירוב דבזה לא יטעה ובכה"ג אם לא עשה העירוב ועבר ובישל שרי וכמו כן במטביל כלי בי"ט דמדינא שרי להטביל כלים בי"ט בכל גוונא ואפילו מדרבנן ליכא איסורא כל עיקר בטבילת כלים בי"ט ואפילו נטמאו מעי"ט אלא שגזרו שמא ישהה כליו טמאי' שנטמאו קודם הרגל אבל הגוף המעשה ליכא שום מיחוש איסור ואפילו מדרבנן ולזה אם עבר וטבל לא אסרי' עלויה משא"כ המטביל בשבת והמעשר בשבת דאיסורייהו מחמת גוף המעשה דהוי כמתקן מנא וכמ"ש הרמב"ם שם בפכ"ג מהלכות שבת בטעם איסור הטבלת כלים בשבת וז"ל מפני שהוא כמתקן מנא ע"כ מה שלא כתב כן בטעם איסור טבילת. כלים בי"ט בפ"ד מהי"ט וז"ל כלי שנטמא מערב י"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזרה שמא ישהא אותו בטומאתו כו' יע"ש. הרי דלחששת תיקון כלי ליכא דלא גזור רבנן בי"ט איסור זה ולהכי קאמר הש"ס איסורא שאני ולא אמר שאני שבת דחמיר דלאו משום חומרא וקולא נגעו בה אלא בשינוי הטעמים עז"ה שבת דטעם האיסור מחמת איסור שבגוף המעשה דהיינו דמבשל אסור ד"ת וגם המטביל איסורא דרבנן דהוי כמתקן כלי דהוי דומה למלאכה אסרוה רבנן אם עבר במזיד אבל י"ט משונה הוא משבת דמבשל ומטביל מותרים ניהו ואין בגוף המעשה איסור אפי' מדרבנן אלא דאסרו הטבילה משום שמא ישהה כליו טמאים והמבשל שאם לא יעשה היכר העירוב יטעה טעות אחר בעלמא תטעהו דעתו ויחשוב שמותר לבשל בי"ט לחול בכה"ג לא אסרו אם עבר ועשה ולא תלמוד איסור מזיד די"ט מאיסור מזיד דשבת דשאני הא מהא אבל המעשר בי"ט תגמור שפיר מדין מעשר בשבת דחדא טעמא איתי להו משום דנראה כמתקן בי"ט ונראה כמתקן בשבת וכדתנן בפרק משילין דף ל"ו וז"ל ואלו הן משום מצוה לא מקדישין כו' ולא מגביהין תרומה ומעשר כל אלו ביום טוב אמרו ק"ו בשבת אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ע"כ. הרי דאיסור הגבהת תרומות ומעשרות י"ט ושבת כהדדי ניהו וטעם אחד להם וליכא למימר שבת שאני דהא אין בין י"ט לשבת בהא מלתא אתאמרא וכיון דטעמייהו שוה כי היכי דקתני במתני' המעשר בשבת במזיד אסור הוא הדין בי"ט מה שאין כן במטביל דשאני שבת כדכתיבנא ותדע דהמטביל בי"ט מותר להטביל ובשבת אסור אלא דבכלים טמאים מערב יום טוב אסור להטביל מטעם גזירת שיהוי כלים טמאים אבל גוף הטבילה

מותר ולזה פסק הרמב"ם בדין המעשר דשבת ויום טוב כהדדי נינהו לאסור מזיד ובדין המטביל דוקא שבת אבל יום טוב אפילו מזיד מותר ומהשתא מתני' דהמעשר מתוקמא כדס"ד תלמודא לומר דה"ה י"ט המעשר במזיד אסור אלא דלא מפשטינן מידי לאסור המבשל בי"ט לשבת מהאי טעמא גופיה ולפ"ז השמיט הרמב"ם חילוק דלית ליה פירי אחריני דאפי' לית ליה אסור ודוק ואל תקשה מה שדקדקנו למעלה במאי דאמר הש"ס לא צריכ' דאתא מכח (ק"ו) רישא דבשוגג יאכל מאי קמ"ל פשיטא דנוכל לומר לפום מאי דכתיבנא דסובר הש"ס כיון דבנדון זה איכא מיחוש האיסור בהטבלה עצמה דהוי כמתקן כלי גזרינן ליה אפי' שוגג אטו מזיד לבל יאמר שוגג אני קמ"ל תו יש ליישב באופן אחר ועכ"פ פסקי הרמב"ם ז"ל יזהירו כזוהר הרקיע:

שם גמ' אמר רבא הלכתא כתנא דידן כו' קשה אמאי אצטריך רבא למימר הלכה פשיטא דסתם במשנה וחולק בברייתא הלכה כסתם משנה. ואפשר לומר דכיון דלא אשכחן מאן דפליג על רשב"א שאמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה כו' ותנא דמתני' לא אשכחן תנא דאמרה להא מלתא דב"ה וב"ש אפליגו בכה"ג תס"ד לומר דלא קיימי הכי קמ"ל דהלכה ותמצא דפריך הש"ס בכל דוכתא מתני' מאי לא כפ' ולא כפ' ומאי קו' דילמא רבי היא דאשכח תנא אחרינא אלא כיון דסדר תנא דברייתא סברות התנאים ולא אמר סברא זאת ש"מ דמשבשתא והא נמי דכוותה דבברייתא לא מתני אלא דברי רשב"א בלא תנא דאמר להיפך וא"כ ס"ד דמתני' ריעא ולא פסקי' כוותה לזה אמר רבא דאעפ"כ פסקי' כתנא דמשנתנו דודאי אשכח תנא בר פלוגתיה דרשב"א ז"ל ואפשר דהיינו נמי טעם הש"ס דקאמר מתני' דלא כי האי תנא ולא ידענא מאי קמ"ל בזה אלא לומר דתנא דמתני' הוא בר פלוגתיה דרשב"א כדכתיבנא ותדע דאמרינן לקמן דף י"ט אמתני' דקתני ב"ש אומרים מביאין שלמים כו' וז"ל אמר עולא מחלוקת בשלמי חגיגה וכו' מתיבי אמר רשב"א כו' על מה נחלקו שהן של י"ט כו' רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא תנאי היא כו' יע"ש ואיכא למידק מי הכריחו לעולא להפך לישנא דברייתא וגם הש"ס הצדיק דבריו בזה ואמאי לימא ברייתא כפשטה ומתני' כברייתא גם למאי דקאמר רב יוסף תנאי שקלת מעלמא מנ"ל לעולא דמתני' כהך תנא ולא כרשב"א ומוכרח לומר דעולא דייק מתני' דקתני בה"א מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן ע"כ ואי מוקמי' למתניתין כרשב"א ומפרשינן שלמים דקתני מתניתין דב"ה שלמים שאינן צורך י"ט נתחייב לפרש ג"כ עולות דקתני בהדה דכוותה וא"כ אפי' כרשב"א לא אתיא להכי הוכרח עולא לפרש דבין עולה בין שלמים דקתני במתני' אינן של י"ט מתירים ב"ה וק' מאי פריך תלמודא לימא ליה מתני' דלא כרשב"א כי היכי דקא' תלמודא עלה דמשנתנו מתני' דלא כהאי

תנא דתניא רשב"א אומר וכו' ולא הוה צריך לאפוכי ברייתא אלא ודאי דכיון דבברייתא לא מייתי אלא דברי רשב"א בלא חולק משמע דליכא מאן דפליג וא"כ מתני' ריעא דלא אשכחן מאן אמר האי סברא וכיון דכן הוצרך רבא לומר דלאו ריעא היא והלכתא כוותה. וא"ת מנ"ל לרבא והלא כיון דלא אשכחן בברייתא אלא דברי רשב"א ז"ל אדרבה מותביה מהברייתא וסתרי' מתניתין כי היכי דמקשינן לקמן גבי הבאת קרבנות בי"ט הא לאו קו' היא דכל האמוראי אמרי מלתא בי מדרשא וקיימא מלתייהו כללא הוא דלא פרכינן עלה משום כלל ותדע דהתם דקי"ל הלכה כרבים והלכה כב"ה לגבי ב"ש ואתו אמוראי ואמרי איפכא והכי קיימי' וטעמא או' משום דהכי קבלו מהראשונים או משום דהכריחו מאיזה הכרח עצום וכמו כן במאי דקמן אפשר דהכי קבל רבא מרבותיו א"נ ידע דאיכא תנא דקתני להדיא במתני' ולא הוצרך לאתויי בש"ס ודע דכל דאיכא מימרא דאמורא מוסכמת דש"ס עדיפא לן ממשנה סתמית. עוד נראה לומר דטעמא דהוצרך רבא לומר הלכה כתנא דידן דאפילו דהתנא דהש"ס דקאמר מתני' דלא כי האי תנא אתא לומר דחיישי' לתנא דברייתא וזה שיעור דברי הש"ס אל תסבור דהאי מלתא מוסכמת היא לאו הכי אלא דלא כהאי תנא והכונה דיש לחוש לתנא דברייתא ולפ"ז אתא רבא וחדית איפכא ואמר הלכה כתנא דידן:

שם גמרא התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר פירו' אפי' לא התחיל אלא תבשיל אחד ה"ז עושה כמה תבשילין ואופה וחוזר ואופה כל מה שירצה וטעמא דמלתא כיון דטעמ' דעירוב הוא שידע דלא הותר אלא ע"י עירוב ולא יטעה לומר אופין מי"ט לחול כל שהתחיל לבשל או לאפות ועירובו קיים תו לא אתי לאפות מי"ט לחול וז"ל הרמב"ם בפ"ו מהלכו' י"ט התחיל בעיסתו או בתבשילו ונאכל העירוב או נאבד הרי זה גומר עכ"ל ממה שדקדק לומר תיבת או משמע דאפי' לא התחיל אלא באפיה הרי זה גומר ומאי גומר אי עיסתו שהתחיל א"כ מאי חדית לן הרמב"ם ז"ל באומרו או בתבשילו פשיטא דה"ה תבשילו מהיכא יס"ד לומר דאם התחיל בתבשיל לא יגמרנו כמו שאנו אומרים בעסתו אלא ודאי דהכי קאמר התחיל בעסתו לבד הגם שלא התחיל בתבשילו או התחיל בתבשילו לבד הגם שלא התחיל בעיסתו יועיל זה לזה וזה לזה. ועוד אי תימא דלא הותר אלא מה שהתחיל הו"ל להרמב"ם להתנות דלא יגמור אלא מה שהתחיל וממה שכתב סתם משמע דהכל קאמר והגם דהרמב"ם התחיל לומר בתחלת הלכה הנז' וז"ל וצריך שיהיה עירוב זה מצוי עד שיאפה כל מה שהוא צריך לאפות וכו' היינו דוקא לכתחלה צריך שיהי' העירוב קיים ולא יאכלנו עד שיגמור כל מה שצריך אבל בדיעבד אפי' קודם שעשה אלא קצת אפיה או קצת בישול די גם נתכוון הרמב"ם לומר בזה דינא דקתני

בברייתא דאם רצה לאוכלו אחר שאפה ובשל הרי זה אוכלו לזה דקדק לומר שאין חייב בקיום העירוב אפילו לכתחלה אלא עד שיאפה ויבשל כל מה שצריך ומסתברא לי דאפילו עדין לא אפה הפת אלא גלגל עסתו כל שעשה מלאכה אחת בי"ט לצורך שבת והעירוב קיים ה"ז גומר הכל ולזה לא אמר התחיל לאפות לומר דלא בעי אלא אפי' גלגל בעיסה גומר כל שאר מלאכות וטעמא כדכתיבנא לעיל:

דף יח.

גמרא תניא כותיה דרב ביבי כלי שנטמא מערב י"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזרה שמא כו' יע"ש. משמע מהש"ס דהגם דברייתא לא קתני אלא בי"ט ל"ש י"ט ל"ש שבת דהא רב ביבי אמתני' דקתני אין מטבילין בשבת קא יהיב טעמא כדמוכח להדיא דכולהו אמוראי קא משנו לדעת הש"ס דקאמר כלים בשבת מאי טעמא לא וא"כ קשה להרמב"ם דפסק בפ"ד מהי"ט וז"ל כלי שנטמא מערב י"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזירא שמא ישהא אותו בטומאתו ע"כ הרי דפסק כרב ביבי א"כ אמאי כתב בפכ"ג מהלכות שבת וז"ל אסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא כמתקן כלי וכו' יע"ש דטעם זה הוא לסברת רבא דיהיב טעמא למתניהי' דהוי כמתקן ודלא כרב ביבי וא"כ הרמב"ם זיכה שטרא לבי תרי וי"ל דטעם הרמב"ם הוא משום דהוקשה ליה בש"ס בתר דמייתי הש"ס ברייתא דקתני להדיא כרב ביבי מאי מייתי בתר הכי שינוייא דרבא דאמ' משום דהוי כמתקן וכי מצי רבא לחלוק על התנא דברייתי' בשלמא מאי דמייתי תלמודא כל הנהו אוקמתי מצינן למימר דלא ידעו הברייתא וכפי האמת כן הוא מדקא מותיב להו אביי התינח בשבת בי"ט מאי איכא למימ' והוצרכו לשנויי גזירה י"ט אטו שבת ואי איתא דידעו לברייתא לימא דטעמא די"ט הוי שמא ישהא וכן ממה דמותיב להו מברייתא דקתני כלים שנטמאו מעי"ט אין מטבילין בי"ט ושנטמאו בי"ט כו' והוצרכו לשנויי טומאה בי"ט לא שכיחא ש"מ דלא ידעו להו ברייתא ואה"נ אי הוו ידעי לה לא הוו משנו הכי ותלמודא נמי לא הוה ידע לה אלא בתר דמייתי לה תלמודא מה מקו' לאתויי דברי רבא אלא ודאי דה"ק דרב ביבי סבר למימר דל"ש שבת ל"ש י"ט דבכלהו יהבינן טעמא שמא ישהא ותלמודא דקאמר תניא כוותיה פי' דקתני חששת שמא ישהא ונ"מ לרב ביבי מצי לאסתיועי מינה למאי דמוקי מתני' בגזירה זו דהרי גזרי' שמא ישהא ובין שבת ובין י"ט אסור מהאי טעמא ולפ"ז ה"ה נמי בשבת מטבילין כמו שמטבילין בי"ט ואתא רבא ופליג אדרב ביבי ולא אברייתא פליג אלא אדרב ביבי בפי' דמתניתי' דקתני איסור טבילת כלים בשבת וס"ל דלא שנא נטמאו קודם השבת לא שנא נטמאו בשבת והגם דמתני' לא איירי אלא בנטמאו קודם כדקתני כלים לפני השבת דמשמע שנטמאו קודם השבת עכ"ז לפום

טעמא דיהיב ידעינן דה"ה אם נטמאו בשבת אסור לטבול בשבת ובריית דמחלקת בין נטמאו מקודם לנטמאן ביום עצמו לא מחלקת אלא בי"ט דוקא וכפי טעם דשמא ישה' יוצדק חילוק זה אבל לפי טעם דמתקן לא שנא ופסק הרמב"ם כרבא דבתראה הוא וכברייתא. כרבא דטעם איסור שבת וכברייתא טעם איסור י"ט. ודע דלפי שינוייא דרבא כל הנהו מתנייתא בין ההיא דמדלין בכלי טמא והוא טהור בין ההיא דמחלקת בין נטמא בולד הטומאה לנטמא' באב הטומאה בין ההיא דנדה טובלת בבגדיה כולהו דוקא בי"ט אבל בשבת אסו' לדלות בכלי טמא ואפילו נטמא בולד הטומאה ולא נדה טובלת בבגדיה ולזה כתב הרמב"ם שם בפ"ד מהי"ט וז"ל נטמא הכלי במשקין טמאים שהן ולד הטומאה מעי"ט מטבילין בי"ט לפי שהוא טהור מן התור' ומדלין בכלי טמא והוא טהור נדה שאין לה בגדים טובלת בבגדיה עכ"ל הרי דמוקי לכלהו קולי בי"ט אבל בשבת אסור דאיכא איסור דמתקן ודוקא בי"ט דליכא גזרת דילמא ישהא כל דמטהר ע"י שינוי לא גזרינן וכתב טעם היתר כלים שנטמאו בולד הטומאה מטעם דלא הוי טומאתם דאוריתא פי' כיון דגזרת איסור טבילת כלים הוא שמא ישהא לא חששו לשיהוי טומאה אלא בטומאה דאוריתא ולא בטומאה דרבנן ומאי דאמור בש"ס טעמא משום דכהנים זריזים לא קיימא הך שינוייא דהא אנן כאוקמתא דרבא פסקינן ולרבא לא איצטריך למימר האי טעמא. והגם דהאי מלתא דכהנים זריזים כוליה תלמודא מסכים לה בכמה דוכתי הכא שאני דהן אמת דכהנים זריזים אבל איכא נמי אינשי דלאו כהנ' ומשכח' לה כגון האוכלין חוליהם על טהרת תרומה וקדש ולאו זריזים נינהו ככהנים במקדש ותלמודא לפי שנדחק לדעת אמוראי דאמרו די"ט גזרינן אטו שבת להכי הוצרך לשנויי דטעמ' דלא גזרינן טומאה קלה אטו טומאה חמורה משום דכהנים זריזים אבל לפי אוקמתא דרבא דטעמא דמתני משום דמחזי כמתקן וטעמא די"ט משום שמא ישהא כדקתני בברייתא ולא גזרינן גזרה לגזרה בהא מלתא לית אנן צריכין להך שינוייא דקאמר הש"ס ולד הטומאה היכי משכחת לה. ותדע דלא קאמר הש"ס אמלתיה דרבא דפריך ליה אבייי כל הנהו פרכי כדקא' אמלתי' דרב יוסף ש"מ דלרבא לא קשה מידי וטעמא דמחלק תנא בי"ט בין טומאה לאוריתא לטומאה דרבנן טעמה בנדה דבדרבנן לא החמירו לגזור שמא ישהא:

תו שבתי לראות דטעמא דהרמב"ם משום דלהך טעמא דהכהנים זריזים קשה מה שהקשו התוספות בד"ה היכי משכחת לה והוכרחו לתרץ דמיירי בכלי מנוקב שאין ראוי לתת בו משקין ותירוץ זה דחוק דסתם קתני מתני' בכל גוונא להכי אמר טעם נכון ואמיתי. וראיתי להוכיח כדעת הרמב"ם ז"ל וכמו שפירשנו מדמסקינן לקמן ע"ב דבריתא בי"ט ומתניתין בשבת דבי"ט מותר להטביל כלי אגב מימיו ובשבת אסור הרי

דמפלגינן בין שבת לי"ט בהטבלת כלים ותליא מלתא כפום טעם האיסור בי"ט דאיסור שמא ישהא כל דאסרינן ליה להטביל להדיא בזה לא אתי לשהוויי. שבת דאיסורו משום מתקן אסור ואפילו ע"י מימיו ואפילו ע"י דלי ואפילו נדה בבגדיה לא שרי אלא דוקא בי"ט וכדכתיבנא לעיל מדלא כתב הרמב"ם כל הני שריות דדלי ודנידה בגדיה אלא בי"ט ולא בשבת ותו לא מידי והרי"ף כתב בהלכות שינוייא דרב יוסף דמשום סחיטה ושינוייא דרב ביבי ותניא כותיה דרב ביבי והשמיט שינוייא דרבא ולכאורה קשה אם כונת הרי"ף לפסוק כרב ביבי אמאי מייתי שינוייא דרב יוסף ותו אמאי לא פסק כרבא דבתראה הוא ומאריה דתלמוד' ועוד דשקיל וטרי תלמו' אליביה.:

ונראה דהרי"ף מפרש מאי דקאמר הש"ס תניא כותיה דרב ביבי כפשטה דהברייתא מסייעא לרב ביבי בשינוייא דמתני' דטעמא דמתני' נמי הוי שמא ישהא ולא כמו שפירשנוה לסברת הרמב"ם דלא קא מייתי תלמוד' תניא כותיה דרב ביבי אלא לומר דאיכא חששת שמא ישהא וכיון דתלמודא מסייע אוקמתא דרב ביבי מהברייתא דטעמא דמתניתי' שמא ישהא הכי נקטינן בין בי"ט בין בשבת והגם דרבא בתרא' הוא ומאריה דתלמודא טפי מרב ביבי עכ"ז כיון דאיכא ברייתא דקאי כותיה וסתמא דתלמודא דהוי בתראה מרבא קא' תניא כוותיה דרב ביבי הכי הלכתא. וטעמא דתלמודא דמייתי רבא בתר דקאמר תניא כותיה דרב ביבי גם דשקיל וטרי במלתיה לאו משום דפוסק כותיה דהא ליתא דהא כבר אמר תני' כותיה דרב ביבי ולא חש על למיטעי בהכי אלא היינו טעמא משום דמכח האי מימרא דהכא דרבא אנו מגלים דעת רבא דאית ליה הואיל ונ"מ לסתור הך שינוייא דמשני רבא גבי ההיא דהחוש בשיניו וכו' דמההיא מוכח דסובר דלא אמרינן הואיל ומכח משא ומתן דעביד הש"ס הכא הכריח וסתר למאי דמשתמע התם ואמר חזר בו רבא מההיא דמסיק מכח מימר' דהכא דסובר רבא דאמרינן הואיל והגם דמאי דאמ' רבא הכא הואיל הוא לפום מאי דמפרש למתני' דטעמא דאסור להטביל כלים בי"ט הוא משום דמתקן מנא וא"כ למאי דסתרינן האי טעמא נעקרה ג"כ סברת הואיל לאו מלתא היא דהא ס' רבא דאמרינן הואיל אי לאו דקאי דעתיה הכי לא הוה ממציא ס' זו מכח מתני' אלא ודאי דלפום מאי דסבר מעצמו דאמרי' הואיל מפרש למתני' הכי וכשיפול הפי' מכח ברייתא או מאיזה טעם שיהיה לא מפני זה יסתור סברתו דאמרינן הואיל ודוק וא"כ כל עיקר מאי דמייתי הש"ס מלתיה דרבא הוא למעבד הך משא ומתן ולאסוקי דאית ליה הואיל ולסתור הך שינויא דהתם דהחושש בשיניו ומאי דמייתי תלמודא מלתיה דרבא באחרו' משום דעבד ביה הך שקלא וטריא דהוי חוץ מההלכה דקיימי' בה דהיינו הך מלתא דהואיל להכי הקדים מלתיה דרב ביבי כדי שלא יפסוק

בענין משא ומתן דהואיל בתוך הענין ופשוט ומאי דמייתי הרי"ף מלתיה דרב יוסף לאו משום דפסיק כותיה במאי דקמן אלא לומר דלא אתא רב ביבי לשנויי טע' דאיסור טבילת כלים אלא בכלים דלאו בני סחיטה נינהו אבל כלי' דבני סחיטה נינהו אסור להטביל בלאו טעמא דשמא ישהא ונ"מ לאסור אפילו כלים שנטמאו בי"ט כל דבני סחיטה נינהו אסור גזירא שמא יסחוט והא מלתא הלכתא היא ואפילו הרמב"ם ז"ל מסתברא דמודה בזה לאסור כל כלים דבני סחיטה נינהו ואפילו נטמאו בי"ט מטעמא דרב יוסף. ותדע דכל זה לדעת הרי"ף אבל לדעת הרמב"ם לא כן היא אלא כדפירשנו לעיל ואל תתמה לפום מאי דפסקינן כרבא לדעת הרמב"ם וכר' ביבי כהרי"ף אמאי לא פסקינן כרבא דיהיב טעמא דדילמא יעבירנו ארבע אמות ברה"ר דאשכחן דכוליה תלמודא מסכי' להאי חששא דאמטו להכי גזרו מקרא מגילה ותקיעת שופר ונטילת לולב בשבת שחל ביום מצותן ודבר זה מוסכם בש"ס י"ל דלא אמרינן דילמא יעבירנו ארבע אמות אלא בשופר וכדומה דהוי דבר מצוה ואדם בהול טפי לקיים מצות חובת היום בין בנטילת לולב בין בתקיע' שופר בין במקר' מגילה אבל להטבלת כלים אינו בהול להטביל כליו בי"ט ואם לא ימצא מקוה לפניו או במקום שאין בו חשש איסור לא יטבילנו ואפילו בהיכ' דלית ליה כלים אחרים אעפ"כ לא הוי בהול דהא אפשר בשאלה כדקאמר הש"ס בסוגיין אמתני' דהמטביל בי"ט כו' דאפשר בשאל' משא"כ מיחוש לולב ושופר ומגילה דחובת המצוה ביום זה עליו ומצוה עוברת היא וחששו חכמים דלמא ילך אצל בקי ויעבירנו כו' ולזה לא הסכימו אמוראי הכא לדעת רבא לומר דטעמא דמתני' משום דילמא יעבירנו ארבע אמו' ברה"ר ודלא כהרא"ש יעש"ד:

שם גמרא אדם נראה כמיקר הא תינח מים יפים וכו' הרמב"ם ז"ל כתב בפכ"ג מה' שבת וז"ל אבל אדם טמא מותר לטבול מפני שנראה כמיקר עכ"ל. איכא למידק אמאי לא פירש הרמב"ם מים שאינם יפים וימות הגשמי' דלית בהו טעמא דמיקר דאסור נמי כדקאמר הש"ס לפעמים אדם בא מן השדה כו' ולפעמים אדם בא מן השדה מלוכלך כו'. וי"ל דלפום מאי דמסיק הש"ס דאמרינן הואיל והותרה טבילה כו' תו לא אצטריך להנהו שינויי דחיקי דפעמים אדם בא וכו' אלא אמרינן הואיל ובימות החמה מותרים לא שנא בימות הגשמים והואיל ושרי לטבול במים היפים גם במים שאינם יפים נמי שרי וכפי זה לא הוצרך הרמב"ם לפרש ולומר דשרי לטבול אפילו במים דלא מיחזי כמיקר דסמך על מ"ש בפ"ג מהלכות שביתת עשור וז"ל כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט' באב בין ביוה"כ ע"כ וכיון דיוה"כ ליכא מיחזי כמיקר ואעפ"כ שרי מינה אתה למד דלא נחלק נמי בימי הגשמים ודכותה:

דף יח:

גמ' לא ס"ד דתנן כל חייבי טבילות כו' הקשו התוס' דלמא הדר ביה מטעמא דאמר במתני' דמחזי כמתקן ותירצו יעש"ד. ולע"ד שני הדרכים שכתבו דחוקים ביותר והנכון בעיני דטעמא דתלמודא דדוקא בהואיל הוא דתלינן החזרה משום דאנן קא חזי' דסבר בה דעת הפוכה פעם אמר אמרינן הואיל כדקאמר בהדיא איהו גופיה הואיל ובשבת שרי והתם בגמיעת החומץ לא אמר הואיל ובזה מצי תלמודא לומר דחזר בדעת זו דהואיל דהא ודאי שאין לו דעת שלימה בסברא זו דהואיל אבל בטעמא דאמר במתני' דהוי מטעם דמחזי כמתקן לא אשכחן ליה הפכיות סברא בזה כל עיקר להכי לא מצינן למימר דהדר ביה ממתקן:

דף יט.

גמרא ת"ר כלי שנטמא מעי"ט כו'. משמע דבין ת"ק ובין ר"ש שזורי מודים דאין מטבילין בין השמשות של י"ט. וקשה אמאי השמיט הרמב"ם דין זה מהלכותיו דהו"ל לאשמועינן חידותא דדינא דשמעינן תנא דגזרו אפילו בין השמשות וי"ל דלפום מאי דפסקינן דטעמא דאיסור הטבילה הוא משום שמא ישהא פי' יניח כליו טמאים עד י"ט שהוא פנוי כו' כפי זה אין מתחלק בין השמשות מי"ט עצמו דגם בין השמשו' הוא זמן שהוא פנוי דהרי הוא זמן דאסור במלאכ' וישנה לגזירה. דהן אמת אי הוה טעמא דאיסור טבילה משום איסור המעשה בי"ט אה"נ דהוי חידותא דדינא דבין השמשות דהוי ספק משא"כ השתא דהוי שמא ישהא שוה הוא השמשות לי"ט גופיה ותנא דברייתא דקתני כלי שנטמ' כו' כל עצמו לא אתא אלא לאפוקי ר"ש שזורי והן אמת דאם לא אתא אלא לאפוקי מר"ש שזורי הכי הול"ל מטבילין כלים ב"ה אלא דכן דרך התנא כל דמצי למימר מלתא דמשתמע מינה תרתי הגם דחד מינייהו לא אצריך קתני ליה באגב וכדאית' בתוס' בריש ברכות כעין זה. ובין השמשות של שבת קתני מתני' להדיא ספק חשיכה ספק כו' אין מטבילין את הכלים וכו' והגם דאמרינן דף ל"ד רבי אומר כל שהוא משום שבות אין אוסרין אותו בין השמשות ופסקה הרמב"ם בפכ"ד מה' שבת כבר חילק הרמב"ם שם דלא אמרי' כל שהוא משום שבות לא גזרו ביה אלא במקום מצוה כגון להביא לולב או שופר וכדומה אבל שאר דברים אסור ואפילו אין איסורן אלא מדרבנן כגון לעשר הודאי אסורים בין השמשות וה"ה טבילת כלים בין השמשות דשבת דאסור כדקתני מתני' ולא הוצרך הרמב"ם ז"ל לאומרה נשמעת היא מן הכלל שכתב וכפי זה איסור טבילת כלים בין השמשות אסור בין בשבת בין בי"ט בשבת הכי איתא להדיא בדברי הרמב"ם ובי"ט לא הוצרך לפרש מטעמא דכתיב לעיל ואפשר לנו לומר דכיון דלא אשכחן דכתב

הרמב"ם להתיר בי"ט סמך לדון הכי בי"ט מאמרו ולהטביל כלי שנטמא בולד הטומאה בבין השמשות של שבת אפשר לצדד בה ולומר דדמי לעישור דמאי דקתני במתני' דהו"ל דרבנן טומאת הכלי דרבנן והטבלתו בשבת דרבנן ובין השמשות דרבנן או אפשר לומר מדלא מפליג תנא בה כי היכי דמפליג במעשרין דקתני בסיפא אבל מעשרין את הדמאי כו' ולא קתני ג"כ אבל מטבילין את כלי שנטמא בולד הטומאה משמע דבהטבלת כלים לא מפלגי' וכן נראה עיקר וטעמא דסוף סוף מתקן כלי הוא ודוקא עשור דמאי מטעמא דרוב עמי הארץ מעשרין הוא כדקאמר הש"ס בכמה דוכתי והרמב"ם נמי ממה שלא חלק אלא בדמאי דרוב עמי הארץ מעשרין מינה אנו למדים דטבילת כלים שנטמאו בולד הטומאה דלא דמיא לה ואסיר וכל זה בשבת אבל בי"ט כלי שנטמא בולד הטומאה אפילו בי"ט עצמו מותר להטבילו כמ"ש הרמב"ם להדיא בפ"ד מהי"ט הלכה ח':

ופש גבן לתת טעם להרמב"ם דפסק כרבי דאמר כל דאסור משום שבות לא גזרו בין השמשות וחילק דדוקא בהיכא דאיכא משום מצוה או בשעת הדחק כגון שהיה טרוד אבל בר מן דין לא שרי בין השמשות ולא חילק הרמב"ם בין עירובי תחומין לעירובי חצרות והש"ס לא משמע כן דקאמר בישובא דמתני' דקתני התם בשבת שלשה דברים צריך אדם לומר בע"ש קודם חשיכה ערבתם כו' ספק חשיכה ספק אינו חשיכה כו' אבל מערבין כו' והקשה הש"ס רישא לסיפא דמרישא משמע קודם חשיכה אין אבל ספק חשיכה אין מערבין ומסיפא משמע דס' חשיכה מערבין ומשני כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצרות ע"כ והרמב"ם לא חלק בין שני עירובין אלו. ונראה לומר דמפרשה על זה האופן רישא דקתני אסור בערובי חצרות כיון דלית ביה מצוה אסיר ופשטה נמי הכי משמע דאין אדם אומר בכל ע"ש בביתו ערבתם על ערובי תחומין אלא על ערובי חצרות וסיפא דקתני ספק חשיכה מערבין מיירי בעירובי תחומין כיון דאית ביה מצוה דהא אין מערבין ערובי תחומין אלא לדבר מצוה וכיון דהוי לדבר מצוה מותר בין השמשות ובזה מרויחין נמי מנא ליה להרמב"ם דלדבר מצוה הוא דשרי אלא דכלהו רבוותא לא מפרשי לה הכי וגם הרמב"ם בפירוש פירשה דרישא דאסיר הוא בעירובי תחומין והיה נראה לומר דבתר דאשכחינן ההיא דעירובין דאמר רבי דכל דאיכא משום שבות מותר בין השמשות ואשכחן נמי רבינא התם דטרח לישב הך משנה דנתנו בראש הקנה בזמן שהוא תלוש ונעוץ כו' דאתיא כרבי ש"מ דהלכתא כותיה ומהשתא אי מפרשי' הכא דבעירובי תחומין אסור הויא מתני' דלא כרבי ולהכי מפרשינן כדפירשנו ברישא בעירובי חצרות דלית בהו מצוה וסיפא בעירובי תחומין דאית בהו מצוה מן הסתם:

אלא דמצאתי להרמב"ם גופיה כתב בפ"ו ומהלכות עירובין הלכה י"ב וז"ל וספק העירוב כשר אעפ"י כן ספק חשיכה אין מערבין עירובי תחומין לכתחילה ואם עירב הרי זה עירוב ע"כ. דברי רבינו מוכרחים הם דמיירי אפילו בעירובי תחומין שהם לדבר מצוה דאי מיירי בעירובין שאינן לצורך מצוה מאי איריא ספק חשיכה דנקט אפילו מבעוד יום נמי אסור לערב עירובי תחומין לכתחילה אם לא לצורך מצוה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל עצמו בפרק הנז' הלכה ו' וז"ל אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כו' ואם עירב וכו' אלא לדבר הרשות הרי זה עירוב עכ"ל. אלא ודאי דאפילו לדבר מצוה קאמר הרמב"ם ז"ל דאין מערבין עירובי תחומין בין השמשות מהשתא בהכרח דמפרש מאי דאמר בש"ס דקאמר כאן בעירובי תחומין פי' רישא דאסר כאן בעירובי חצירות בסיפא דשרי וכמו שפירש בפירוש המשנה ועיקרי והגם דפסק הרמב"ם כרבי דכל שהוא משום שבות מותר בין השמשות במקום שיש מצוה אעפ"י כן פסק בעירובי תחומין אפילו משום מצוה אין מערבין משום דשאני עירובי תחומין דאית ליה סמך מדאורייתא החמירו בו לכתחילה דאי לא תימא הכי קשה סתמא דהכא עם סתמא דעירובין דקתני נתנו בבור כו' הרי זה עירוב ואוקמוה התם בעירובין דף ל"ד כרבי דאמר כל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות והכא סתם לן בעירובי תחומין דאפילו לצורך מצוה לא' לזה בהכרח לומר דהא נמי אתייא אפילו אליבא דרבי ומטעם הנ'. ומאי דהצריך הרמב"ם בהתר השבות בין השמשות צורך מצוה משום דרבי דאמרה להא מלתא דאין שבות בין השמשות בעירובי תחומין אמרה וקי"ל אין עושין עירובי תחומין אלא לצורך מצוה כדאמר רב יוסף שם בעירובין ופסקה רבינו בפ"ו הלכה ו' א"כ מנא לן להתיר שלא במקום מצוה ודן הרמב"ם שעת הדחק דכוותה דכיון דלא הוי בהא מלתא איסור כל דאניס לא אסרינן ליה ומאי דמסקינן בש"ס סיפא דהך מתני' דקתני אבל מערבין דמיירי בעירובי חצרות ומשמע דליכא מצוה ואפילו הכי שרי ולהרמב"ם ז"ל לא שרינן אלא במקום דאיכא מצוה כבר כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות עירובין הלכה כ"א וז"ל ומערבין עירובי חצרות ושתופי מבואות בין השמשות אע"פ שהוא ספק כו' יע"ש הרי דכתב התר ערובי חצרות ואפילו ליכא מצוה והוא מאי דאוקימנא בש"ס סיפא דמתני' בערובי חצרות ואפילו ליכא מצוה ובזה מודו כ"ע ואפילו רבנן דפליגי עליה דרבי דקיל טפי ערובי חצרות כאו' ז"ל ושבות זה דאסרו רבנן לעשות עירובי חצרות בשבת קיל מכל שאר השבותים דאסרו חז"ל כגון לשוט ולעלות באילן ולהטביל כלים ולהגביה תרומות ומעשרות ולזה כל שאר השבותים לא הותרו בין השמשות אלא במקום מצוה ושבות זה דעירובי חצרות הותר בין השמשות אפילו אין בו צורך מצוה ולא שעת הדחק

אעפ"כ שרי נמצינו אומרים ג' חילוקי דינים בבין השמשות עירובי תחומין אפילו לצורך מצוה אין לעשות לכתחלה. כל שאר השבותים חוץ מעירובי חצרות לדבר מצוה מותרים בב"ה. עירובי חצרות מותר אפילו אין בו צורך מצוה וראיתי להרב כ"מ שכתב בשם ה"ר אברהם בנו של הרמב"ם דהרמב"ם למד לומר דשעת הדחק הוי כבמקום מצוה מההיא דקתני במתני' אבל מערבין וטומנין כו' ומוקמינן ליה בעירובי חצרות וערובי חצרות לית בהו מצוה ואעפ"כ שרי הא ודאי דמיירי בשעת הדחק כו' יע"ש ודבריו קשים דלדבריו ז"ל עירובי חצרות דקא שרי במתני' היינו דוקא בהיכא דהוי טרוד והודחק א"כ אמאי מחלק בש"ס דרישא דמתני איירי בעירובי תחומין כו' לימא רישא וסיפא תרוייהו בערובי חצרות אלא דרישא מיירי שלא בשעת הדחק וסיפא מיירי בשעת הדחק אלא ודאי דליתא. ותו בר מן דין וכי הרמב"ם יעשה אוקמתות במשניות מה שלא הוזכרו ולא נרמזו בש"ס אלא ודאי דליתא. ותדע עוד דכשכתב הרמב"ם בפ"א דין היתר עירובי חצרות לא התנה בו דדוקא בשעת הדחק ומשמע ודאי דבכל גוונא מתיר אלא ודאי כדכתי' עיקר:

שם גמרא מטבילין מגב כו'. פי' רש"י הבא להחמיר על עצמו ולהטביל כו' יע"ש והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות י"ט וז"ל מי שהיה טהור לתרומה ורוצה ולהטביל לקודש מותר כו' וכן פי' בפי' המשנה ומסתברא לומר שזו היא ג"כ דעת רש"י ומה שפי' הבא להחמיר פי' ולאכול על טהרת קדש דאי לא תימא הכי ק' פשיטא דשרי הא לא מטהר מידי בטבילה זו ותו חומרת טבילה זו היכא כתיבא אלא דק' לי לדברי הרמב"ם דפי' האי קולא דמגב לגב כו' בי"ט ולא כתבה בשבת דמש' דבשבת אסור ק' השתא כלי שנטמא בולד הטומאה מעי"ט מותר להטבילו בי"ט כמ"ש רבינו שם בהלכה שלפניה כלי שהיה טהור לגמרי אלא לטובלו משום מעלה שעשו חכמים בטהרות מיבעיא וי"ל דאצטריך למימר דלא תימא דוקא כלי שנטמא בולד הטומאה מותר מפני שהוא צריך להטבילו להשתמש בו בי"ט התירו לו להטביל אבל כלי זה שהוא טהור והוא נמלך בי"ט להטבילו להוסיף טהרה על טהרתו להשתמש בו במעלה אחרת אימא דלא משום דאין בזה שום צורך י"ט והו"ל טרחא שלא לצורך קמ"ל ולהכי נתחכם הרמב"ם והקדים לומר דין התר מטבילין כלי שהיה טהור לתרומה כדי להשתמש בו קודש ובתר הכי כתב דין כלי שנטמא מעי"ט בולד הטומאה וכתב הטעם לפי שהוא טהור מן התורה לומר דבזה אני צריך לתת לך טעם לפי שהוא טהור מן התורה אבל בהלכה שלפניה אין צריך לתת טעם זה והוצרך להשמיענו לאו משום שלא תטעה דאסור שמא ישהה אלא לבל תאמר טירחא שלא לצורך הוי קמ"ל. אלא דפש גבן ליתובי דעתא לדעת הרמב"ם

בישוב דברי הברייתא דקתני כיצד מגב כו' הרוצה לעשות בתו ע"ג כדו כו' עושה כיצד מחבורה כו' היה אוכל בחבורה כו' וא"כ לדברי הרמב"ם הכי פירושה אמר גתו במקום מעלה ראשונה וכדו במקום מעלה שלמעלה ממנה וידוע הכונה ואמר מחבורה לחבורה פי' אפילו כבר הטביל דהיינו למעשר דנימא דכבר יש להם מעלת טהרה אחרת לא נתיר לו לטרוח בשביל מעלה אחרת ורישא דהתיר לו מיירי דאין לו שום מעלה דהטבלת כליו אלא טהרת חולין התרנו לו להטביל למעשר לעשות מעלת טהרה א' בי"ט אבל אם כבר יש לו טהרת י"ט מעשר לא קמ"ל ודרך הרמב"ם במשנה אינו כדרכו ביד:

שם גמרא אמר עולא כו' כל הסוגיא פי' למעלה בגמרא דף י"ז ע"ב ד"ה אמר רבא הלכתא כו' יע"ש:

דף יט:

גמ' ר"ש אומר הרי הוא אומר כו' עיין מ"ש בחגיגה דף י"ז:

שם גמרא ומאי שנא חג הסוכות כו' לומר שזה אחרון ע"כ הקשה החכם השלם כמה"ר חיים יאודה אמזאלה ה"י א' מבני הישיבה ה"י א"כ נימא היינו דאיכא בין ר"א בר' שמעון לת"ק ולעולם לכ"ע אין קריבין בי"ט וחג הסוכות דקתני היינו בחה"מ ותרצתי לו דאם כן הו"ל לפרושי דמדקתני סתם משמע אפילו בי"ט בשלמא ת"ק פי' למלתיה מדקאמר ולא בעצרת מפני שהוא י"ט דזה הוי כאלו פי' להדיא דבחה"מ איירי משא"כ ר"א בר"ש דקתני סתם ומה גם שקדם לו דברי ת"ק דאסר בעצרת משום י"ט ולא חש הוא לומר חג הסוכות סתם דמש' אפילו בי"ט ש"מ דאפילו בי"ט והש"ס נתחכם להכריח דבי"ט איירי מקמי דיוק מ"ש חג הסוכות דנקט דבהכי מכריח טפי ואה"נ אי פרכי' בתר דדייקינן מ"ש חג הסוכות דנקט ומשנינן לומר לומר שזה גורם משנינן הכי וכל זה דרך דחוק בש"ס והנכון לומר הוא דטעמא דש"ס הוא דאי תימא דכל עצמו דר"א בר"ש לא אתא אלא לפלוגי לומר דזה גורם לא הו"ל למימר כה"ג מביא אדם בחג הסוכות דמיחזי דשריותא קמ"ל אלא הכי הול"ל חייב אדם להביא כו' ואז שמעי' שפיר דלא אתא אלא לומר דזה גורם ומדקאמר מביא אדם כו' משמע דשריותא הוא דקמ"ל ולזה דייק הש"ס אימת אלימא בח"ה ואתא לאשמועינן דנדרים ונדבות קריבין בח"ה היינו ת"ק דקאמר אבל מביא בחג הסוכות ופירשנהו בתה"מ דמותר להביאם ומשני אלא ודאי בי"ט קמ"ל ר"א בר' שמעון דנדרים ונדבות קריבין בי"ט ובתר הכי קאמר ש"ס מ"ש דנקט האי שריותא בי"ט דסוכות ולא בשאר י"ט ומשני לטעמיה כו' פי' למאי דסבר דזה מעכב להכי נקט למלתיה בחג שחייב להביא בו עכ"פ:

דף כ.

גמרא נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח כו' ההוא גברא כו' פי' רש"י ותו' דטעמא דתנאו שהתנה בטל הוא משום דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כו' וכי הדר אמר כו' לאו מלתא היא ע"כ. לכאורה קשה מההיא דתנן בפ"ב דנזיר האומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן כו' ונולדה לו בת. אינו נזיר ע"כ ואמאי נימא כיון דאמר הריני נזיר כו' נתחייב ובשאמר לכשיהיה לי בן כו' הגם שנולדה לו בת כבר נתחייב וי"ל דלא אמרינן הכי אלא במתנה על מה שכתוב בתורה כגון הכא דאומר הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר או תודה ואצא בה י"ח כו' בזה הוא דאנו אומרים דכבר נתחייב אבל כל שאינו מתנה על מה שכתוב בתורה לא אמרינן הכי. ומדברי רש"י ותו' מוכח דהכא עסיקי' אפילו אמר על מנת שאגלח ממעות מעשר ועל מנת שאצא בה י"ח חגיגה אעפ"י כן חייב בנזירות ובתודה ואינו מגלח ממעשרות ואינו יוצא י"ח חגיגה ותמיהא לי טובא אמאי מחייבינן ליה בנדרו כיון דס"ס גילה דבריו שאינו נודר אלא בתנאי זה. וראיתי להתו' שהעירו על זה בכתובות דף נ"ו ד"ה הרי זו מקודשת ותירצו וז"ל והשתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן דמהני תנאי לבטל המעשה אמרינן דוקא כשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דבני גד כו'. ודע דמאי דאנו למידים משפטי התנאים מתנאי בני גד ובני ראובן והם ארבעה א' להיות תנאי כפול ב' הן קודם ללאו. ג' תנאי קודם למעשה. ד' שיהיה התנאי אפשר לקיימו העלה הראב"ד והסכים לו הרמב"ן והרשב"א בחידושיו במכילתין דלא אמרינן הכי אלא בהיכא דהמעשה נעשה מידי כגון נתינת יד וחליצת יבם וכמו כן המקדש האשה אלא בהיכא דהמעשה נעשה מיד בזה הוא דאנו צריכין לכל חוקות משפטי פרטי הדינים האמורים במעשה בני גד ובני ראובן אבל כל המדבר דברים בעלמא אין צורך לא בכפל התנאי ולא בהקדמה כו' אלא כל דהתנה התנאי מעכב על הדבר. וכן דייקתי ג"כ מדברי הרמב"ם בפ"ו מהל' אישות שכתב וז"ל אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר זה ונתן הדינר בידה והשלים התנאי ואמר אם תתני לי וכו' תהיה מקודשת ואם לא תתני לא תהיה מקודשת הרי התנאי בטל מפני שהקדים המעשה ויתן בידה כו' יע"ש. הרי דהעקר הוא בשביל שעשה כבר מעשה וכדעת הראב"ד ז"ל וכן הוכיח הרמב"ן ז"ל מהירושלמי להדיא וכפ"ז במאי דקמן במקדיש הרי עשה מעשה וגם באומרו הריני נזיר ע"מ שאשתה יין אמירתו בנדרים כמעשה חשיבא וכאלו עשה מעשה ולזה אנו צריכין שיהיה התנאי דומה לתנאים האמורים שם בבני גד ובני ראובן ושם לא היו התנאים הפך ד"ת תו הקשו התם התו' על זה מההיא דאמרינן בסוף מסכת מנחות האומר הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חוניו יגלח בבית המקדש ואם גלח בבית

חוניו יצא ומפרשינן ליה בש"ס האי גברא לצעורי נפשיה נתכוון אי סגי בטרחא דבית חוניו טרחא טפי לא מצינא לאצטעורי כו' יע"ש. ואמאי הרי מתנה על מ"ש בתורה ותי' דלא אמרינן מתנה כו' אלא היכא דנתכון לעקור מ"ש בתורה אבל התם סבור הוא שיש מצוה בבית חוניו כמו בבית המקדש ואינו מתכוין לעקור ואית לן למילף מתנאי בני גד ובני ראובן ע"כ. לפי זה מאי דאמרינן דהוי מתנה על מ"ש בתורה תנאו בטל דוקא בנתכון לעקור והמקדש אשה יודע דחייב מן התורה בשאר כסו' ועונה ולו יהיה דימצא מאן דלא ידע אזלינן בתר רובא דעלמא אלא דקשה ואמאי לא נימא הכי נמי בהאומר הריני נזיר על מנת שאשתה יין דסובר דזה מותר וטועה בדין ואינו עוקר ד"ת ובמסכת נזיר דף נ"א תירצו התו' באופן אחר שכתבו בד"ה דהוי מתנה כו' וז"ל וא"ת הא אמרינן הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חוניו כו' ואם גלח בבית חוניו יצא ואמאי הא הו"ל מתנה על מה שכתוב בתורה וי"ל דמשמעות לשונו סובל שני דברים משמע מקדש ואם גלח בחוניו לא יצא ומשמע נמי שאינו מכוין אלא לצעורי נפשיה ואם גלח בבית חוניו יצא ובמקדש הוי חולין לעזרה ונזירות מיתלא תלי וקאי אי מגלח במקדש גלי מלתא דלנזירות מעלייתא נתכון וע"מ דקאמר לאו כלום הוא ואם גלח בחוניו גלי מלתא דלצעורי מכוין ע"כ וקשה אמאי לא אמרינן נמי באומר הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין דלצעורי נפשיה קא מיכוין:

ונראה דשאני האומר על מנת לגלח בחוניו ענין זה כולל עקירת כל הנזירות ולהכי יש צד לומר שמכוין לצעורי נפשיה מה שאין כן כשאומר ע"מ שאשתה יין אין הנזירות נעקרת דלאו כ"ע גמירי דאין נזירות לחצאין, כי היכי דכ"ע ידעי דנזיר בלא קרבן לאו נזיר הוא וכשאמר שיגלח בבית חוניו מוכחא מלתא דאין כאן נזירות כל עיקר אלא לצעורי נפשיה משא"כ על מנת שאשתה יין אין לנו מקום לומר דלצעורי נפשיה מכוין אלא כפשטן של דברים דנזיר ממש קאמר ואין דרכם ז"ל מרווח בהא מלתא והיה נראה לשנויי בהא מלתא באופן אחר והוא דכל היכא דמתנה תנאי בגוף הנדר הפך ד"ת כגון שאמר הריני נזיר והתורה אמרה דבאומרך נזיר יתחייב לאסור יין ותגלחת וטומאת ובא הוא והוציא אחת מהנה והתנה בה שאינו חפץ בה הרי זה מתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל והטעם דכשאמר הריני נזיר הוי כאלו אמר בפיו ובשפתיו הריני נזיר מהיין ומהתגלחת והטומאה ולזה הגם דהדר ואמר ע"מ יבטלו דבריו דלאו כל כמיניה לסתור מה שאמר אבל כל שהתנה דבר שאינו בנשמע מדבריו כגון האומר הריני נזיר ע"מ שאגלח בבית חוניו אין דין התגלחת נשמע במאמר הריני נזיר אלא הוא ענף ויכול להתנות עליו ותדע שאין עיקר טעם בזה מפני שמתנה על מ"ש בתורה לבד דהרי אם קדם לומר על מנת

שאשתה יין ואגלח הריני נזיר אינו נזיר לדעת רבנן דר"ש ולזה תמצא דפליג התם רב המנונא אדרבא דאמר שם בטעם המשנה דקתני האומר הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו אם הקריבה בבית חוניו יצא וקאמר רבא דטעמא הוא דהאי גברא לדורון נתכוון ופליג עליה רב המנונא ואמר דלאו היינו טעמא אלא משום דהוי כאומר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותא כו' ופסק הרמב"ם דטעמו דרב המנונא משום דכשאמר הרי עלי עולה לאו משמעותיה אלא קרבן ולהכי כי הדר ואמר שאקריבנה בבית חוניו סתר הנשמע ולהכי לא מפטרינן ליה אלא מטע' דהוי כמתנה שאינו חייב באחריות' דאינו נשמע הפכיות הא מלתא במאמר הרי עלי עולה ואפילו היה תנאי נגד מה שכתוב בתורה הוה שרי אלא דקשה לפי זה מאי דקאמר הש"ס הכא האומר הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר ופירש"י ותוס' וגם הרמב"ם ד' אפי' אמר ע"מ תנאו בטל ונדרו קיים אמאי והרי לא אמר דבר הפך ד"ת בגוף הנדר. והנכון לומר דזה הוא מ"ש התוס' בכתובות ופירושו הוא עז"ה דהאומר הרי את מקודשת ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה וכן האומר הריני נזיר ע"מ שאשתה יין כו' וכן האומר הריני נזיר ע"מ שאגלח ממעות מעשר כולהו מדקאמר כולהו מדקא' ע"מ דבר זה ש"מ דיודע הוא דחייב בהן שהוצרך להתנות דאי לא תימא הכי אמאי הוצרך להתנות וכיון דכן הרי גילה דעתו דיודע דד"ת הוא כן והוא מתנה לבטל ולזה אין תנאו קיים דממ"נ אם נתכון לבטל ד"ת בטל תנאו דהא מתנה להדיא לבטל מ"ש בתורה ואם נתכון לומר כי היכי דזה אי אפשר גם נדרו אינו נדר א"כ למה נדר לישתוק. אלא ודאי דנתכון עכ"פ לנדור ואינו אלא מתנה לבטל ד"ת ולהכי תנאו בטל והנדר קיים א"נ כיון דיודע דהוי ד"ת הוא גופיה יודע דאי אפשר לבטל ד"ת ודבריו דברי כדי נינהו והוא ע"ד או' ע"מ שתעלי לרקיע כו' ר"י בן תימה אומר שהתנאי בטל מטעם דאין זה אלא כמפליגה בדברים וכתב הרמב"ם דהוי דרך שחוק והיתול ע"כ. והגם דבאומר לאשה על מנת שתאכל חזיר אנו אומרים דתנאו קיים התם חושב שלא תקבל ולא תתקדש ולא תאכל חזיר מה שאין כן השתא דתולה בעצמו ואומר על מנת לבטל דבר תורה אי אפשר שיכוין לאמת התנאי והוי כדברי הפלגה ולהכי תנאו בטל והנדר קיים מה שאין כן הנודר ע"מ לגלח בבית חוניו אין לנו מקום לומר שיודע שבבית חוניו אמרה תורה אין להקריב דנאמר הרי זה מתנה על מה שכתוב בתורה אלא אדרבה כיון דראה דמקריבין שם חשב שאין איסור בדבר ונעלם ממנו האיסור והגם דמתנה על מנת שאגלח בבית חוניו יש לנו מקום לומר דהכי קאמר דלהיות דמקריבין ג"כ בבית המקדש ומקריבין בבית חוניו רצה להקל על עצמו בטרחא שלא לטרוח להעלותו עד בהמ"ק וכדאיתא שם בשילהי מסכת מנחות דלטירחא מועטת נתכון ולעולם אין

להכריח מדבריו שיודע שאסור בבית חוניו דנימא מתנה על מה שכתוב בתורה וא"ת א"כ פשיטא שיכול לגלח בבית חוניו כיון דלא ידע איסורא ולא הוה צריך לאתנויי י"ל לפי שיודע בודאי שבבית המקדש יותר מקום קדוש וראוי מבית חוניו חש לומר סתם שלא יתחייב לגלח בבהמ"ק לזה אמר ע"מ כו' אבל לעולם אין איסור בדבר. נמצינו אומרים כל שמתוך לשון הנדר ניכר שיודע ד"ת והוא מתנה הפך הנדר קיים והתנאי הוי מילי דכדי וכל דאמרינן שאינו נודר אלא על מנת לחושבו שיכול להתקיים תנאו דלמפרע ד"ת אינו לקיים התנאי הוי הנדר בטעות ואינו נדר וכפ"ז כל דמובן מדבריו דיודע דהתורה אמרה הפך תנאו ואעפ"י כן מתנה התנאי בטל והנדר קיים ומהשתא מ"ש רש"י והתו' הכא דטעמא דאמר ר"י נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח הוא משום דכיון דאמר הרי עלי נתחייב דאמירה לגבוה כו' הכי פירושו וכיון דמתנה אחר הנדר תנאי שהוא הפך ד"ת לאו כל כמיניה ותנאו בטל אבל אם אמר אח"כ כשיהיה לי בן וכדומה לא אמרינן בזה אמירתו לגבוה. עוד נראה לומר דרש"י נתכוון לומר דלפום מאי דפרישית דטעמא דהא מלתא דאמרינן מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל היינו טעמא משום דליכא דכותה בתנאי בני גד ובני ראובן כמ"ש התו' בכתו' ומאי דאנו לומדים מתנאי בני גד ובני ראובן לא הוי אלא בעשה מעשה תכף כדעת הראב"ד ורוב עמודי ההוראה והכא באומר הריני נזיר לא עשה מעשה וא"כ אמאי צריכין בנדון זה ללמוד מב"ג וב"ר ולומר דלא אשכחן דכותה הא לא צריך וכל תנאי דהוי מועיל לזה כתב רש"י דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט וכאלו עשה מעשה וכיון דכן תנאו בטל משום דהתנה על מ"ש בתורה ולא חש רש"י לפרושה דדוקא משום מתנה על מ"ש בתורה היא דאמרינן הכי משום דמשנה שלימה היא האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונולד לו בת וכו' אינו נזיר ומלתא דפשיטא היא. ודע דלא אמר רש"י ותי' במאי דקמן דה"ה אם אמר על מנת אלא דוקא באומר הריני נזיר על מנת לגלח כו' וכן באומר הרי עלי תודה כו' אבל בההיא עובדא דההוא גברא דאמר תנו ת' זוז כו' התם דוקא דאמר בסדר האמור בש"ס אבל אם אמר על מנת או דלינסיב ברתי אי נסיב שקיל ואי לא לא ומאי דמתנו לה להההיא עובדא בהדי הך דבעא מיניה ר"ל מר' יוחנן לפום מאי דכתבו התו' הכא בד"ה נזיר וז"ל אבל אם אמר איפכא כו' יע"ש. וכן ומשמע מדברי רש"י שכתב וז"ל וכי הדר אמר על מנת לאו כלום הוא ע"כ. לפי זה מאי דמתנו לה בהדי הך דבעא ר"ל מר"י היינו לומר דדמיא להו בדבר זה דכי היכי דבהנהו בעיי דר"ל דוקא אי אמר בסדר זה אבל אי אפיך לא. ה"ה נמי בההוא עובדא דוקא דאמר הכי אבל אי אפיך ואמר פלוני לינסיב ברתי והבו ליה ארבע מאות זוז הוי דינא הכי אי נסיב לשקול אי לא נסיב לא לשקול וסברא זו סברא

היא וכ"כ הרשב"א להדיא בחידושיו במכילתין וכל זה דוקא בכה"ג דתרוייהו מתנתא יהיב זוזי וברתא אבל האומר הבו לברתי מאה מנה ותעשה כסות ומת ובתר הכי מתה הבת קודם שיתנו לה המאה מנה ובאים יורשיה לתבוע אין להם דין בזה דהנותן אדעתא דכסות אמר ולא דמי לנדון דידן דהכא בדיבור שני שאמר לינסיב ברתי מתנה אחרת הוא נותן וכמו שפירש הרי"ף והרמב"ם בפי"א מהלכות זכייה ומתנה. משא"כ שתעשה כסות לא משמע אלא על מנת שתעשה כסות וכיון דליתא לעשות כסות לא זכתה ודברי הרב תה"ד בשאלה אינו מחוורים בעיני ובפרט במאי דפי' בסוגיין ומה שתמה לא ק' כפום מאי דכתיבנא נמצינו אומרים דלדעת רש"י ותוס' דלא אמר ר"י נזיר ואינו כו' נדור כו' אלא בדאמר בסדר זה אבל אי אפיך לא:

וראיתי להרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות שכתב וז"ל הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו אלא שהתורה אסרה אותו כגון האומר לאשה אם תאכל חלב ודם הרי את מקודשת ואם לא תאכלי לא תהיה מקודשת וכו' ואחר שהתנה נתן הדינר כו' הרי התנאי קיים כו' ואין אומרים בזה מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי בידה שלא תאכל ולא תתקדש ע"כ. הרי דלא אמר דהתנאי קיים אפילו הקדים התנאי אלא לפי שאין זה נקרא מתנה על מה שכתוב בתורה אבל אם היה חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה הגם שהקדים התנאי תנאו בטל א"כ הכא נמי באומר הריני נזיר על מנת שאגלח ממעות מעשר כיון דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה אפילו הקדים ואמר על מנת שאגלח ממעות מעשר הריני נזיר נקרא זה מתנה על מה שכתוב בתורה ויגלחן מן החולין. ולפום השתא לדעת הרמב"ם מאי שייכות להך עובדא דמתנו ליה בהדי הך דבעא ר"ל מר"י:

ונראה לומר דהרמב"ם גילה דעתו בזה ממה דכתיב הני תלת הלכות דמייתי הש"ס הכא בשלשה חילוקי דינים בפ"ב מהלכות חגיגה כתב בהלכה י"ד וז"ל האומר הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתו כו' יע"ש. ובפ"ח מהלכות נזירות ה' י"ד כתב וז"ל הריני נזיר על מנת שאגלח ממעות מעשר שני כו' יע"ש. ובפרק י"א מהל' זכייה ומתנה ה' ב' כתב וז"ל ש"מ שאמר תנו ד' מאות זוז לפלוני וישא בתי כו' הרי זה כמי שנתן לו ב' מתנות י"ש. רבינו חלקם לג' חילוקי דינים משונים בש"מ כתב וישא בוא"ו ובתודה כתב שאצא בשי"ן ובנזיר כתב ע"מ נר' דסובר דאם ש"מ אמר שיקח בתי בשי"ן לא זכה בת' זוז אלא אם יקח בתו אבל הנודר תודה הגם שאמר שאצא חייב ואינו יוצא אבל אם אמר ע"מ ה"ז פטור מתודה דהרי לא נדר אלא ע"מ וטעם שאצא הוא משום שאינו מוחלט שהוא תנאי ויכולה להתפרש דמילי מילי קאמר עז"ה ושאצא בה ג"כ ידי חובת כו' אבל בנודר נזיר הגם דאמר על מנת הרי זה נזיר וטעמא משום דהוי מתנה על מ"ש בתורה וכדכתיבנא

וא"ת א"כ גם באו' הרי עלי תודה ע"מ שאצא בה חגיגה הו"ל מתנה על מ"ש בתורה והרי גם הוא מגלה בפיו שאומר היפך התורה מדאצטריך להתנות כדכתיב' י"ל דשאני הכא דלעולם דיודע הוא דחייב בחגיגה ולזה אם אומר ע"מ אין סותר מ"ש בתורה והרי הוא כאילו אומר אני נודר לעשות קרבן חגיגה תודה ולא אשכחן דאסרה תורה דבר זה לזה אם אמר ע"מ תנאו קיים אלא לפי שאמר שאצא ואין זה מוחלט במשמעות שהוא ע"מ לזה אנו אומרים תנאו בטל ולחומרא ואין אנו אומרים כן באו' תנו לפלוני כו' שישא בתי משום דספיקא הוי ואוקמי' ממון בחזקת יורש ותדע דהראב"ד השיג על דברי רבינו באומר הרי עלי תודה שאצא בה חגיגה וכתב שאין כן הוא אלא דוקא באומר ואצא בה אבל שאצא באומר ע"מ ותנאו קיים ובפ"ח מהלכות נזירות בדין האומר הריני נזיר על מנת שאגלח ממעות מ"ש לא השיג מוכח דדעת הראב"ד כדפרישית דבאומ' הרי עלי תודה ע"מ שאצא בה חגיגה אין זה מתנה על מ"ש בתורה ודעת הרמב"ם כן היא ג"כ אלא מטעמא אחרינא הוא דחייב. ולפי שתי הלכות אלו דר"י לא שוו בטעמייהו לכ"ע דהמתנה בנזירות הוי מתנה על מ"ש בתורה ואפי' אמר להדיא לשון תנאי כגון ע"מ מחייב אבל הלכה דהנודר בתודה הוי כאו' מילי מילי כיון דלא אמר ע"מ אבל אם אמ' ע"מ פטור מחגיגה ומטעמא דכתי':

שוב מצאתי דכותה דהא מלתא בפ"ק דר"ה דאמרי' התם דף ו' אמר רבא מ"ל כגון דאמר הרי עלי עולה ע"מ שאיני חייב באחריותא. וכתבו התו' דהא לא דמי למתנה על מה שכתוב בתורה ע"כ הרי דהגם דלישנא דהרי עלי ד"ת שהוא חייב באחריותה עכ"ז כשאומר ע"מ שאיני חייב באחריות' הו"ל כנדר שבממון שהוא אינו נודר אלא ע"מ שלא יתחייב באחריותו דהא נמי דכותה שאינו נודר תודה אלא ע"מ שלא יתחייב מכיסו אלא ממעות מעשר. וא"ת א"כ מה נדר נדר י"ל דנדר שיביא החגיגה בסדר תודה בלחם ותנאי התודה. ומהשתא לדעת הרמב"ם מאי דמתנו הך עובדא דההוא גברא גבי הך דר"י משום דדמי לדין האו' הרי עלי תודה שאנו מחייבין אותו מטעם דמילי מילי משמעין מלתיה ודכותה ההיא עובדא משום דמשתמע מלתיה מילי מילי אנו דנין בו הכי. והראב"ד סובר דאפי' שאצא בה חגיגה תנאו קיים ודוקא שאו' ואצא בה וטעמו כדכתיבנ' והגם דהאי דינא דהרי עלי תודה קאמרי לה בהדי ההיא דהריני נזיר כו' וההיא אפי' אמר ע"מ עכ"ז לא שוו לענין האי דינא דע"מ אלא בענין אם הקדים התנאי או איחר ותדע מההוא עובדא דההוא גברא דמייתי הש"ס עלה והתם בהכרח דאם אמר ע"מ התנאי קיים:

שם גמרא וממאי דב"ה שלמי חובה משלמי נדבה וכו' האי פירכא למאי דאמרינן בפר' שתי מדות דף צ"ג דתנן כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה חוץ מבכור ומעשר ופסח ת"ר

קרבנו ולא פסח שיכול והלא דין הוא ומה שלמים שאינן בעמוד והבא טעונין סמיכה פסח שהוא בעמוד והבא אינו דין שטעון סמיכה ת"ל קרבנו ולא פסח כו' יע"ש. כפ"ז לאו פירכא היא דאי תימא דאיכא למיפרך מה לשלמי' שמצוין תא' שאינו מצוי מאי קו' היא דהגם דהתם פריך הש"ס מה לשלמים שטעון נסכים ותנופה חזה ושוק עכ"ז לא תני הא בהדייהו משמע דהא מלתא דמצויים לאו שינוייא הוא לדחות מחמתיה קו' דחיוב והש"ס הכא לא חש לפירכיה משום דק"ו הוא וכן דרך הש"ס וגם למאי דמסיק התם דקרבנו לרבות כל בעלי קרבן לסמיכה הרי דלאו מדרשא דכמשפט קא דריש לה אלא ודאי דהאי ברייתא ב"ש היא וכדברי ר"י בר אבא ולזה תמצא דפריך הש"ס אמלתיה דר"י ואמר וסברי ב"ש שלמי חובה לא בעו כו' ואי תימא דאידחו דברי ר"י מאי פריך למלתי' בתר דדחו להו תלמודא ל"ל למיטרח במלתיה כל עיקר אלא ודאי כדכתיבנא:

דף כ:

גמרא מאי בינייהו כו' פי' לא תימא דאיכא בינייהו נטמאו אימורין כו' והבשר קיים דלרבא זורק להתיר הבשר ולרבה בר"ה כיון דנטמאו אימורין הגם דאיכא בשר לא יזרוק וכמ"ש התוס' דהול"ל איפכא. וכפ"ז נ"ל פירכא מהך מתניתי' דקתני דכבשי עצרת לכ"ע אלא איכא בינייהו נטמא בשר פי' דלכ"ע אי איכא בשר קיים זורק הגם דהיתר בתר זה אינו מן הדין דהא שלא כדין נשחט עכ"ז מצי לאכלו השתא מיהא ופלוגתייהו בנטמא בשר למר כו' ולמר כו' וכפ"ז נ"מ נמי עבר ושחט עולה למר יזרוק הדם ולמר לא יזרוק ולפ"ז תבין אמאי לא קאמר איכא בינייהו עולה דכונת הש"ס לשלול היפוך הסברא כדכתיב' וכמ"ש התוס' וממילא נשמע נמי דא"ב עולה נמי:

דף כא.

גמרא ומי אית ליה לר"ח הואיל כו' לכאורה משמע דה"ה דה"מ למיפרך אפילו אליבא דרבא דאית ליה הואיל דלא מהני לן הואיל אלא שלא ללקות עליו אבל איסור מדרבנן איכא ותדע דמבשל מי"ט לשבת הגם שהוא על צד ההכרח אעפ"כ בעי' עירוב אבל בלא"ה אסיר וטעמא דפריך לר"ח משום דהוי קו' אלימתא טפי ועוד דבדידיה עסקינן להכי מקשה אליביה וכפ"ז למאי דמשני דאית ליה נבילה עסקינן גם לרבא בעי' להאי שינוייא וראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות י"ט שכתב דין זה ולא התנה דבעינן דאית ליה נבילה אלא כתב סתם וז"ל עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה נאפית בי"ט עכ"ל מוכח דבכל גוונא קאמר ונראה דהרמב"ם דעת אחרת עמו בפירוש דסוגיא דידן דתלמודא לא פריך אלא לרב חסדא אבל לרבה לא קשה וטעמא משום דהגם דלא קאמר רבה אלא לענין מלקות ה"מ כשמבשל להדיא לצורך חול או לצורך שבת שאין צורך

יום טוב באמצע אבל למאי דקמן כיון דאיכא צורך רועים באמצע וכל חדא וחדא נדון בה לצורך רועים אופה דזה אפילו לכתחלה שרי ולא אסרינן ליה כיון דעיקר איסור זה אינו אלא מדרבנן ולא קא פריך תלמודא אלא לר"ח דלית ליה הואיל וכיון דכן איסור זה דאורייתא נ"ט זה ולזה לא התנה הרמב"ם בדין זה תנאי דאיכא ליה נבלה כיון דפסק כרבה דאית ליה הואיל:

שם גמרא הני בני באגה דרמו עלייהו וכו' א"ל חזינא וכו' ע"כ פירש רש"י דפליגא אהך דר"ח דאמר עיסה חציה כו' והתוס' משום בטענת שאני הני דבני באגה אי אפשר ליתן פת לתינוק אלא בתר אפיית הפת לבני חיל ולא מקמי הכי ולא דמי לעיסה חציה כו' דאפשר למפליגה ולאפות של ישראל לבד והרמב"ם בפ"א מהי"ט כתב וז"ל בני החיל שנתנו קמח לישראל לעשות להם פת בי"ט אם כשנותנו כו' שכל פת ופת ראויה לתינוק ע"כ משמע שדברי רבינו דאפילו יתנו הפת לתינוק בתחלה קודם אפיית הפת אינן מקפידין אעפ"כ מותר דאי לא תימא הכי הו"ל לפלוגי וצ"ל לדעת רבינו מאי שנא מעיסה חציה של גוי דאסיר ופסקה הוא עצמו בתחלת הלכה זו דהרי זה מגיד דסובר דלא פליגי כמו שכתבו התוס'. ונר' בדקדק דברי הרמב"ם אמאי השמיענו הלכה זו בבני החיל לישמועינן בעיסת גוי כו' אם כשנותנין פת לתינוק כו' בשלמא בש"ס אמרינן מעשה שהיה כך היה ובאו ושאלו הלכה למעשה ולעולם אה"נ עיסת גוי. אלא דרמב"ם הו"ל לאשמועינן דין כללי עיסת הגוי כו' והגם דאיכא לדחויי דנקט לישנא דגמרא עכ"ז לאו דבשל דיוקא אמרינן הכי. ותו אמאי איחר לומר תיבת י"ט בסיומא דמלתא ולא אמר על זה הדרך בני החיל שנתנו בי"ט קמח כו' אלא ודאי שבת כוון לומר דמשום אונס והפסד ממון הוא דשרי לזה אמר בני החיל דוקא ואמר לאפות בי"ט ולא לאחריו והא מלתא לא הוה נשמעת אי הוה אמר תיבת בי"ט סמוכה לנתנו ודוק. ודע דכל איסור דאורייתא אם נאנס לעבור עליו לבד מג"ע וע"ז וש"ד הרי זה יעבור ואל יהרג ודוקא מיתה אבל הפסד ממון לא יעבור ויפסיד ממונו ולא יעבור וכדמשמע בסמוך דא"ל ר' יהודה בן בבא לשמעון התימני דלא הו"ל לבשל לבני החיל הגם דהוה חוטפין כל ממונם ודקדק לומ' לו שהרי אמרה תורה לכם ולא לנכרים פי' כיון דהוי איסור תורה לא היה להם לעבור מפני הפסד ממון אבל איסור דרבנן יעבור ולא יפסיד ממונו וכן ההיא דאמרינן לקמן דף כ"ב דבעא מניה אביי מרבא מהו לרדות את הכלי בי"ט היכא דאיכא ס' נפשות לא קא מיבעיא כו' כי קא מיבעאי לי משום איבוד ממון וכו' ע"כ ההיא נמי ריבוי איסור תורה הוא אבל איסור דרבנן פשיטא דחיישינן לאיבוד ממון ובמאי דקמן לאפות לבני החיל איכא הפסד ממון ועובדא דשמעון התמני תוכיח להכי חזינן אי יהבי רפתא לינוקא

ולא קא קפדי בכי האי גוונא לא הוי איסורא אלא דרבנן וכיון דאיכא חשש הפסד ממון שרינן אבל אי קפדי אם כן הוי איסור דאורייתא דלכם ולא לכותים אמר רחמנא ואסיר דהכא ליכא הואיל. ולפום השתא מאי דקא פריך תלמודא מההוא עובדא דשמעון התמני משו' דהוה ס"ד דהגם דיהבי לינוקא ולא קפדי הוי איסור דאורייתא ועיין דיבור שאח"ז המתחיל ופליגא:

דף כא:

גמרא ופליגא דריב"ל כו' פרש"י דפליגא כו' אהא דרב הונא דלעיל דאמר אי יהבי רפתא כו' ע"כ והרמב"ם שם בפרק ראשון פסק להא דריב"ל שכתב וז"ל מזמנין את הגוי בשבת ואין מזמנין בי"ט ע"כ ואיהו פסק בהא כרב הונא כמו שכתבתי בדיבור הקודם לזה. ומהראשונים אמרו דלא גריס ופליגא ושניא ההיא דרב הונא משום דאי אפשר לתת פת לתינוק אלא אחר אפיית הפת של בני החיל כמ"ש התוס' ולמאי דכתיבנא נמי בדעת הרמב"ם דבני החיל היינו טעמא משום דאנסי בהפסד ממון שפיר לא גרסינן ופליגא אלא דאית לן למיקם עלה דמלתא במאי דקא בעי תלמודא בסמוך לסברת ר"י הגלילי דקי"ל כותיה דלכלבים אסיר הני סופלי לחיותא היכי שרינן להו ע"כ מאי קא בעי והלא אפילו בשבת דאיכא איסור אפילו אוכל נפש אדם אפ"ה שרינן לטלטולי כל דהוי מאכל בהמה ומאי קא בעי תלמודא גם דהוצרך לשנויי דמטלטלין אגב ריפתא ואמאי והתוס' פירשו דהאי סופלי לא חזו לחיותא אלא ע"י הדחק. והרמב"ם לא פסק בהלכותיו הא מלתא דסופלי לחיותא דבעינן אגב רפתא כדמסיק תלמודא ולמיקם עלה דהא מלתא זה אביט דגרסינן בשלהי נוטל דף קמ"ג וז"ל הני גרעיני דתמרי ארמייתא שרי לטלטולי הואיל וחזיין אגב אמן ודפרסייתא אסור שמואל מטלטל להו אגב רפתא שמואל לטעמיה דאמר עושה אדם כל צרכו בפת. רבא מטלטל להו אגב לקניא דמייא כו' רב פפא זריק להו אחורי המטה אמרי עליו על ר' זכריה בן ביקולס שהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן ע"כ הרמב"ם פסק בפכ"ו מהל' שבת הלכה י"ו וז"ל כל הקליפות והגרעינין הראוים למאכל בהמה מטלטלו אותם ושאינם ראויים אוכל את האוכל וזורקן לאחוריו ואסור לטלטלן ע"כ מוכח מדבריו שתי הלכות א' דאפילו אוכל הפרי בשבת אעפ"כ אם הגרעין ראוי לבהמה מטלטלין הגרעין להדיא ב' דאסור לטלטל קליפין שאינן ראוין לבהמה אגב ריפתא ואגב ליקנא דמיא ואצ"ל לעשותן גרף של רעי וטעמו משום דפסק כרב פפא דמייתי תלמודא בסיומא דמלתא והעדות שהעידו על ר' זכריה והגם דר' זכריה וכל הנך אמוראי דמייתי הש"ס מלתייהו הוי בקשייתא דחזו לחיותא עכ"ז כיון דלדידן כל דחזו לבהמה אפילו נולד בי"ט ובשבת שרי לטלטולה להדיא כאשר אבאר בס"ד מוקמינן להך

דינא בדבר דלא חזי לבהמה ומאי דהוו הנך אמוראי קפדי לטלטל אפילו מלתא דחזי לבהמה כבר כתבו התוס' דלדידהו הוא דעביד אדם חשוב שאני אבל לעולם לענין הלכה מצינן למימר דכל דחזי לבהמה לטלטלו ביד ואפילו נולד בי"ט והגם דהתוס' בדשמואל אמרוה אנן נימא גם בשאר אמוראי אלא דאית לן למידק ממ"נ אי פסק כר"ש דשרי נולד כה"ג א"כ הו"ל לשרויי אפילו שאינם ראויין למאכל בהמה דהא אמרינן בשבת שם דכ"ט וז"ל מסיקין באגוזים אכלן אין מסיקין בקליפיהן דברי ר"י ור"ש מתיר עכ"ל הרי דאפילו אינן ראויין לאכילת בהמה אעפ"כ שרי להו להסקה. ולזה יש לומר דלא שרי ר"ש אלא בי"ט מטעם דחזו להסקה אבל בשבת להסקה ליכא למאכל בהמה לא חזי לזה אסור בטלטול ולעולם פסק רבינו כר"ש אלא דקשה ממ"ש בפ"ב מהלכות י"ט וז"ל וכן כלים שנשברו בי"ט אין מסיקין בהם מפני שהם נולד כו' כיוצא בו אגוזים ושקדים שאכלן מעי"ט מסיקין בקליפות בי"ט ואם אכלן בי"ט אין מסיקין בקליפיהן ע"כ הרי פסק רבינו כרב יאודה דאסר נולד כה"ג קושטא דאיש אלקי"ם החליף הענין בענין דבברייתא הסדיר שלש חלוקות דאיפליגו בהו ר' יאודה ור"ש א' בשברי כלים ב' בגרעיני תמרים ג' בקליפי אגוזים ורבינו ז"ל הזכיר שלש עניינים אלא דאפיק גרעיני תמרים ועייל קליפי שקדים הרי זה מגיד דעתו משום דגרעיני תמרה לא נכנסו בגדר זה ומותרים הם ואפילו אכלן ביום טוב מטעם שכתב בפכ"ו מהלכות שבת וכדכתיב מלתיה בסמוך וא"כ הדר' קושיין לדוכתה מ"ט פסק כר"ש בחדא ולא בכולה מלתא:

וראיתי להראב"ד ז"ל שכתב וז"ל כיוצא בו אגוזים ושקדים כתב ראב"ד מעולם לא שמענו זאת הנסחא ע"כ כתב ה"ה שדברי הראב"ד הם על נוסחא הב"ש כתב הרמב"ם ז"ל וז"ל ויש נוסחא שכתוב כו' עכ"ל ואני אומר דאם היתה כונת הראב"ד להכחיש בנוסחא השנית הי"ל לרשום דבריו בסוף דברי רבינו שכתב ויש נוסחא לא בתחלת דבריו ע"כ אני אומר תמיהתו היא על מ"ש הרמב"ם אגוזים ושקדים שמעולם לא שמענו נוסחא זו של שקדים אלא גרעיני תמרה הוא דאתאמרא בפלוגתייהו דר"ש ור"י ונ"מ אפילו חזי למאכל בהמה אסר רב יאודה ולישב קו' לדעת הרמב"ם נראה דפסק רבינו כמשנה דפרק נוטל דף קמ"ג דתנן בש"א מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין כו' ובה"א מסלק הטבלא כו' ואמרינן עלה התם והובא בריש מכלתין וז"ל אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית הלל במקום ב"ש כו' ע"כ ופי' רמב"ם בפירוש המשנה דמיירי אפילו אינם ראוים לבהמה. ולפום האי משנה אפילו הוו הקליפין והעצמות נולד דהיינו דאכלו הבשר והפירות בי"ט והניחו העצמות והקליפין בטבלא אעפ"כ שרי לטלטולינהו בהדיא בידים ולא סבר לשרויי אפילו אינם ראוים לבהמה משום דמתני' דקתני בה"א מסלקין מן הטבלא כו'

איירי בראוי לבהמה דוקא ואוקמינן לה התם בש"ס כר"ש דאפילו ר"ש לא שרי אלא בראוי לבהמה וכ"כ התוספות בד"ה עצמות והגם דאשכחן דר"ש שרי קליפי אגוזים אפילו אכלן בי"ט היינו דוקא בי"ט משום דחזי להסקה אבל בשבת דליכא הא מלתא דהסקה מודה דאסורים בטלטול כל דלא חזי לאכילת בהמה. אלא דקשה ליה להרמב"ם למה שדייקנו מדבריו שכתב בפ"ב מהי"ט דלא אסר בטלטול אלא מאי דלא חזי למאכל בהמה אבל מאי דחזי לבהמה שרי בטלטול אמאי והלא למאי דמסיק רב נחמן בריש שמעתין ובשבת נחמיר ולא אתי לזלזולי פסקינן כר"ש דלהכי אפכה להדיא דמסלקין מעל הטבלא עצמות וקליפין ותני לקולא בשם ב"ה. דוק מינה דבי"ט דקיל ואתי כו' אסיר לטלטולי ואפילו חזי לבהמה. ותדע דהרמב"ם פסק כרב נחמן דלהכי בי"ט פסק כרב יאודה בההיא דחיתוך נבילה לפני הכלבים שכתב בפ"ב די"ט וז"ל בהמה שמתה בי"ט אם היתה מסוכנת מעי"ט הרי זה מחתכה לפני הכלבים ואם לאו הואיל ולא היתה דעתו עליה ה"ז מוקצה ולא יזיזנה ממקומה ע"כ משמע דפסק כר"י בי"ט וכן כתב ה"ה ז"ל בשם ההלכות אדברי רבינו. ועיין מ"ש בפי' בגמרא דף כ"ז ובהל' שבת פרק כ"א שכתב וז"ל מחתכין את הדלועין כו' ואת הנבלה לפני הכלבים כו' ע"כ לא התנה שנתנבלה בע"ש או בשבת והיתה מסוכנת מערב י"ט משמע דבכל גוונא שרי וכר"ש דשרי במוקצה הגם דלא הוה דעתיה עילויה ובפר"א מהלכות שבת ג"כ מוכח דפסק כרב נחמן שפסק וז"ל ויש בי"ט מה שאין כן בשבת איסור מוקצה שהמוקצה אסור בי"ט ומותר בשבת מפני שיום טוב קל משבת אסרו בו המוקצה שמא יבואו לזלזל בו עכ"ל הרי להדיא דפסק כרב נחמן והגם דאשכחן ליה לרבינו דפסק כרבא בדין כבר כתבתי בריש מכלתין דלא הוו תרי פסקי דסתרן יע"ש. ומהשתא קשה אמאי לא אסר בי"ט נולד כה"ג הגם דחזי לבהמה כה"ג דסופלי דתמרי דפליגי בהו ר"י ור"ש דהגם דפסקינן כר"ש בשבת מכח סתם משנה דמסלקין מעל הטבלה בי"ט אסיר כר"י משום דקיל ולא אתי לזלזולי: **ונראה** דרבי' למד דין זה מסוגיין דהכא דבעי מיניה אביי מרב יוסף לר"י דאמר לכם ולא לכלבים הני סופלי לחיותא היכי שרינן כו' ע"כ האי בעייא סובלת שני דרכים אי אמרינן דמיירי דהני סופלי הופרשו מערב י"ט קשה מאי בעי והלא מוכן לבהמה מעי"ט מי איכא מאן דאסר והגם דר"י מיעט לבהמה היינו במלאכה כגון לתקן לה מאכל אבל לשדויי קמה מאי דמוכן לה מי איכא מאן דאסר והתו' תירצו דהני גרעיני לא חזו להדיא לבהמה אלא ע"י הדחק ודרכם ז"ל צריך חיזוק דקשה חדא מאן אמרה להא מלתא דלא חזו בלא תיקון. ותו אדרבא אנן קא חזינן דהגמלים אכלי לסופלי בלא שום תיקון שלא על ידי הדחק ואפי' את"ל דאיכא חיותא אחריני דלא אכלי להו הכי אלא ע"י הדחק עכ"ז מנל"ן

דאהך חיותא קאי אביי ותו מנל"ן דמפליגינן במאי דחזי לבהמה אי הוי ע"י הדחק לשלא ע"י הדחק והסבר' נותנת דכל דחזי לבהמה ואוכלתואפי' אפי' כשהיא רעבה ואין לה מה לאכול מקרי חזי לכלבים ומכל הני טעמי אין דבריהם ז"ל מחוורים ועוד עיין בסמוך או סובל דברי אביי דמיירי באכלם בי"ט והגם מדברי התוס' דשלהי נוטל גם ממה שכתבו הכא בד"ה עושה אדם מוכח דמסקי דבעיית אביי דהכא היה בסופלי דאכלו תמרי בי"ט דהוה להו נולד לר' יהודה דאסר התם בשבת דף כ"ט וגם רמב"ן העלה בפי' הסוגייא דמיירי דנאכלו בי"ט אלא דאיהו ז"ל פי' דאביי לאו פרוכי פריך אלא שיולו שייל ורב יוסף דמשני ליה ס' דר' יהודה לא אסר גרעיני תמרה דהא מעיקרא גרעין והשתא גרעין ולא סבר מאי דקאמר הש"ס התם דמעיקרא מיכסו והשתא מיגלו כו' יעש"ד במלחמו'. וק"ל לדבריו מאי דעת אביי בההיא דר' יהודה דגרטני תמרה ממ"נ אי הוה סבר כרב יהודה אמר רב שאמרו משמו דהוו נולד א"כ מה מקום לשאלתו כיון דקיל"ן כר' יהודה בי"ט פשיטא דאסירי ומעיקרא לא הוה בעי ואי נמי ספוקי הוה מספקא ליה הכי הו"ל לשיולי לרב יוסף הני סופלי הוו נולד לר"י או לא והגם שיש לדחות גם על כל דחיה איכ' גבן פירכי ודברי התו' תמוהים אצלי דלפי מה שהעלו דהכא באכל תמרי בי"ט מיירי א"כ מה מקום לקושייתם ראשונ' אדברי אביי דאמר היכי שרינן ממה שאנו נותנין תבן וטלטול שער אפונים כההיא בהוכנו מערב י"ט ואם כוונתם ממשנת מטלטלין שער אפונים התם מיירי בשבת ובשבת קי"ל כר"ש ואביי בי"ט מיירי דהכי דייק במילתיה היכי שרינן בי"ט וכו' והגם דקאמר בתר הכי תינח בי"ט בשבת מאי כו' אפרשינה בסמוך בס"ד א"כ תי' דמקשה בפשיטות להתירא אדרבא הוה מקשה להיפך לאיסורא כר' יהודה והנכון אצלי לומר דדעת רמב"ם בפי' דגמרא הכין הוא דאביי הגם דידע פלוגת' דר"י ור"ש בסופלי אי שרו להסקה או לא לר"י אסיר משום נולד ולר"ש שרי מקשה שפיר עז"ה בשלמא לר' עקיבא דסובר דנפש דקאמר קרא בהמה ג"כ במשמ' כפ"ז תמרי וגרעי' הוו כשני מיני אוכלים דבוקים יחד ומוכנים הם מאתמול אלא לר"י הגלילי דשאני ליה נפש אדם מנפש בהמה א"כ הגרעינים לאו מוכני' נינהו כתמרי והו"ל נולד בי"ט ואפי' לר"ש דשרי להו בהסקה ה"ט משום דהא מיהא הסקה צרכי אדם היא ומזמין איניש בדעתיה כל דחזי ליה לאיניש אבל לבהמה אפשר דגם ר"ש יאסור והגם דשרא ר"ש לטלטול שער אפונין ועצמות וקליפין מעל השולחן בשבת ולר"ש ל"ש י"ט ל"ש שבת דהא אנן הוא דמחלקינן בהכי אבל לר"ש מאי דשרי בהאי שרי בהאי עם כל זה אית לן למימר דמוקצה כהאי חמור הוא דמעיקרא מיכסו והשתא מיגלו וכדאמר הש"ס בצרכיו' דהוצרך לאשמועינן גרעיני תמרה הגם דכבר אשמועינן קליפי אגוזים דהוה אמינא ה"מ

קליפי אגוזים דמעיקרא מגלו וכו' אבל גרעיני תמרה כו' ע"כ. הרי דמוקצה כהאי גוונא חמור טפי ומנא לן דשרי ר"ש לבהמה לר"י הגלילי והגם דהתוס' כתבו התם בשבת בד"ה דאין זה חשיב חומרא כו' אבל לא סבר אלא כפשט' דתלמודא דמחלק במיכסו ומגלו וכו' ותמיהת אבי היא בין ביבשתא בין ברטיבתא דגם ביבשתא הגם דאמר, ר"ש דשרו להסקה והואיל וחזו להסקה חזו לשרויי לחיותא עכ"ז סוף סוף יקשה דהא קי"ל כר' יהודה בי"ט דקיל אלא כבר משני ליה רב יוסף הואיל וחזו להסקה הדר אקשי ליה רטיבתא ובשבת כו' והא ניחא ליה טפי לאקשויי מקושי' והא קיל"ן בי"ט כר' יהודה משום דמצי לומ' ליה לא היא דבהא מלתא קי"ל כר"ש אפי' בי"ט להכי אותביה קושיא אלימא ובתר דמשני ליה אגב ריפתא תו לא אצטריכינן להנהו שינויי דחזו להסקה ודחזו להסק גדול ואפילו תימא לר"י מטלטלין להו אגב ריפתא וכפום השתא סליק דינא מדברי אבי ורב יוסף דלא מטלטלין דבר דחזי לבהמא אלא אגב ריפתא ואתא תלמודא ואמר אהא מלתא ופליגא דריב"ל פי' דלריב"ל מטלטלין כל דחזי לבהמה אפי' שלא אגב ריפתא דאמר ריב"ל מזמנין את הגוי בשבת ואין מזמנין בי"ט שמא ירבה בשבילו ע"כ פי' והא היכא דאיכא שיורי כוסות דלא חזו אלא לבהמה בשלמא שיורי כוסות דישראל עצמן אמרי' לא סגי בלאו הכי אי נמי מטעמא אחרינא אלא לזמן לגוי והרי אי מזמנו אצטריך לטלטולי שיורי כוסות דגוי דלא חזו אלא לבהמ' הא ודאי דסובר דמאי דחזי לבהמה שרי ליה לטלטוליה וליכא למימר דה"נ משום דמטלטליה אגב ריפתא לא היא דלפום מאי דמסיק הש"ס הכא וכי עושין גרף של רעי לכתחילה ה"ה נמי נימא דלא מזמנינן לגוי כי היכי דנטלטל שיורי כוסות אגב כסא וכי שרי רוצה לומר לזמן לגוי ש"מ דסובר דמאי דחזי לבהמה לית ביה משום מוקצה דהא מלתא דשיורי כוסות הוי נולד טפי מגרעיני תמרה ואע"פ כן שרי ריב"ל דלא כרב יוסף ולהכי פסק רמב"ם דמלתא דחזייא לבהמה אפי' בי"ט הלכה כר"ש דשרי משום דפסק כריב"ל ובזה נסתלקה ג"כ תמיהת הפוסקים על רמב"ם ז"ל שפסק בההיא דבני חילא כו' ופסק כריב"ל לחושבם דופליגא קאי אדרב הונא דשרי בההיא דבני חילא ולמאי דכתי' לא קאי אדרב הונא אלא אדרב יוסף והרווחנו טעם גרעיני תמרה דאכל תמרי בי"ט דהוו נולד לר"י ולא אסרם רמב"ם בי"ט. ודע בהאי מלתא דחזי לבהמה לא מחמרינן בה בי"ט לגמרי והגם דאמר ר"נ י"ט דקיל כו' פסקינן כר"י דלא לכל אמרה רב נחמן דהא איכא הרבה מיני מוקצה דשרי בשבת. ושרי בי"ט ג"כ ואת"ל דלכל אמרה ר"נ לא פסקי' כוותיה במאי דקמן משום דאדכריה רבא למר שמואל ודרש כריב"ל והרב המגיד ישב דברי ופליגא באופן אחר יעש"ד וכבר תמהו עליו האחרונים ואנא דאמינא דדברי הרב צ"ע:

שם גמרא ור"ה לטעמיה כו' אופין לו כו'. הרמב"ם ז"ל השמיט הא דר"ה מהלכותיו ומוחכא מלתא דסובר דלתנא דברייתא דקתני כיצד הוא עושה מקנה קמחו לא סבר כתנא דמייתי הש"ס לסיועי לר"ה וסובר דעל ידי הקנאת קמחו אופין לו ומבשלין לו ככל אשר יחפוץ ולא נראה לו לפרושי דהאי תנא מיירי בהיכא דלא הקנה קמחו דבכה"ג שרי לאפויי ולבשולי דבר מועט דא"כ טפי הוי חידותא דדינא דלשמועינן תנא האי שריותא דאיהו גופיה שרי מחידותא דשריותא על ידי הקנאה אלא ודאי דפליגי ותנא נמי דקתני אופין לו פת א' וכו' ע"י אחרים קאמר דהכי נמי דייק אופין ומבשלין ולא קתני ה"ז אופה ומבשל גם תיבת לו תגיד דהאופה והמבשל הוא הזולת ויש מי שרצו לפרש דקאי אבני ביתו ולאו מלתא היא דאמאי לימא מלתא כהאי דאיכא למטעי בה אלא דאחרים קאמ' וע"י הקנאה ופליג אתנא דכיצד הוא עושה דע"י הקנאת קמחו יאפו לו ויבשלו לו מאה מיני תבשילין:

דף כב.

גמ' בעי מיניה אבא בר מרתא כו' ע"כ. טעמיה דאביי דא"ל הכי אפשר בבית אחר כו' ולא אמר ליה להדיא אסור משום דלא ליטעי ויחשוב דלא אסר ליה אלא משום דמן הסתם פשיטא דמצי לעשות רצונו בלאו הכי כגון שידחוק עצמו וילך לבית אחר או לעשות מחיצה או לכפות כלי על הנר דמן הסתם אין לך אדם שיהיה חסר אחד משלוש אלה. אבל אה"נ אי לא אפשר בחד מינייהו כגון דלית ליה יכבה הנר וכדתניא ואם בשביל שלא יתעשן הבית וכו' להכי נתחכם אביי ואמר לו אפשר בבית אחר כו' עד דאמר להדייא דלית ליה שום תיקון ואעפ"כ אסר. והתוס' הקשו דקי"ל כר"י דאמר לכם לכל צרככם ותירצו דמסי' הלכה ואין מורין כן. אי נמי דלא אמרי' לכם לכל צרכיכם אלא בדבר שהוא אוכל נפש אבל דבר אחר ועישון הקדרה לא ע"כ וק"ל לדבריהם ראשונים דאי אביי סובר הלכה כר' יהודה אלא דאין מורין כן אמאי א"ל לאבא בר מרתא אסיר דהא מאי דקיל"ן אין מורין כן היינו למדרשא בפירקא לפרסומי היתירה בפני ע"ה אבל לחכם הבא לישאל אמאי יאמרו לו הלכה הפך האמת. וההיא דבשלהי אין צדין דהעלים רבה ולא רצה לומר לו לרב נחמיה דלחדדה קא מכוין משום דחש עליה דרב נחמיה דלדרשא בפרקא אבל לא אמר ליה דאסור לחדדה ולא אורי ליה לא איסורא ולא התירא ותדע דהא ודאי דידע רבה דרב נחמיה ירגיש בו מה שהרגיש בו אחר האמת ואעפ"י כן לא נמנע רבה מעשו' מעשה לפניו דהגם דירגיש דלחדדה לית לן בה ובמה שאמר להעביר שמנוניתה הוא דעביד ידע ממילא דלא למדרישה בפירקא ולעולם אי שאיל חכם אורויי אורינן ליה להתירא כהלכה ולא אמרינן אין מורין אלא לומר בפני, ע"ה ועיין

בדברי רמב"ן במלחמות ותמצא דברינו עצמן וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד גבי ההיא דאין מורין כן דר"י וז"ל אין משחיזין כו' אבל מחדדה כו' ואין מורין דבר זה לרבים כו' ע"כ. הרי דמאי דאנו אומרים אין מורין כן הוי דוקא לרבים ואולי כי גם במאי דקמן היתה השאלה קמי ע"ה ולזה העלימו ההלכה מחשש ע"ה דהוו קיימי בהדי שואל ועיין מ"ש בפ' אין צדין דף כ"ח.:

וראיתי לרמ"א בהג"ה סי' שט"ו סעיף א' שאסר לעשות מחיצה בשבת בפני הנר לשמש מיטתו וכת' דלא שרינן אלא בי"ט ונתן ה' המג"ן בסי' תקי"ד ס"ק ב' טעם לדברי רמ"א דלא התיר אביי לאבא בר מרתא לעשות מחיצה אלא משום דלאו תיקון גמור הוא דהא הלכה כר"י ושרי לכבות אלא משום שאין מורין כן אסר ליה ובכה"ג הוא דשרא ליה מחיצה דהא לא עביד תיקון במחיצה זו אבל בשבת דאסור לכבות והמחיצה עביד תיקון אסור ע"כ דבריו ז"ל צודקים לדרך ראשון של התוס' אבל לדרך שני שכתבו התוס' דלא אמרי' הלכה כר"י דנדון זה הוי איסור כיבוי הנר בי"ט כבשבת ליתא לדבריו ז"ל וכיון דכן דכיבוי הנר בשביל דבר אחד והוי אסור דבר תורה ואעפ"י כן קאמר ליה דלעביד מחיצה מינה נשמע ג"כ לשל שבת דשרי וכד דייקינן שפיר מתירוץ ב' של התוס' נשמע לדרך הראשון דלאו מחמת דליכא תיקון כ"כ הוא דשרא ליה מחיצה דמן הסתם לא נשנית דעת התוס' בין דרך ראשון לשני לענין האי פרטא דדינא ואי הוו סברי דלא שרינן מחיצה בי"ט אלא מטעם דליכא איסור כיבוי בי"ט לא מצי לשנויי תירוץ ב' אלא ודאי דליתא ודוק. וא"ת סוף סוף הא הויא ליה מחיצה המתרת שעל ידי מחיצה זו מתיר לשמש לאו קושיא היא דמאי דאמרי' מחיצה המתרת אסורה היינו דוקא כגון מחיצה המתרת לענין שבת דאסור לעשות מחיצה לטלטל על ידה זו היא הנקראת מתרת א"נ לעשות מחיצה להתיר סוכה וכדומה שצריך הוא לגופא של מחיצה. אבל מחיצה זו אינה לגופה של מחיצה אלא בשביל הנר ואם היה לו כלי לכפות עליה או מקום לסלק הנר שם לא היה צריך לגוף מחיצה זו לא מיקרי כה"ג מחיצה המתרת וכדאיתא להדיא בדברי ר"ת דאיהו מאריה דהאי דינ' דאילו לרש"י כבר העלה הר"ן בדבריו דאפי' מחיצה המתרת מותרת בשבת וז"ל רמב"ם בפ"ד מה' י"ט ואין מכבין את הנר מפני תשמיש המטה אלא כופה עליו כלי או עושה מחיצה בינו לבין הנר כו' ואם אינו יכול לעשות א' מכל אלו ה"ז אסור לכבות כו' ע"כ. הרי דדעת רמב"ם בהכרח שהיה כפי' שני שכתבו התוס' דלא אמרינן בכיבוי הנר משום דבר אחר הלכה כר"י ואין מורין כך אלא אסור גמור ואעפ"י כן התיר המחיצה בי"ט וכן הרי"ף מוכח מדבריו דמאי דאמר אביי עלה דההיא דאין מכבין את הבקעת ההיא ר"י היא כו' פירושא הוא ולית הלכתא כותיה דהך משנה ולא

משום דאין מורין כן כמו שכתבו התוס' בתירוצם ראשון ואעפ"י כן כתב בהלכות התר עשיות המחיצה בי"ט בפני הנר לשמש מטתו הגם דאסור גמור הוא. ורמב"ן והסכימו עמו הר"ן והרשב"א ז"ל ג"כ סובר דמאי דאסר אבייי לאבא בר מרתא לכבות הוא משום דבזה לא פסקינן הלכה כר' יהודה ולא דמי להההיא דהשחזת סכין דאמרו בה הלכה כר"י ואין מורין כן נמצינו אומרים לדעת הרי"ף ורמב"ם ורמב"ן והרשב"א והר"ן הגם דאיסור גמור לכבות הנר בי"ט אעפ"י כן התירו מחיצה בפני הנר לשמש מיטתו ולא אשכחן מאן דפליג עלייהו והגם דהתוס' אמרו בדרך ראשון דדעת אביי היא הלכה ואין מורין כן. וכמו כן הרז"ה פי' כדעת זו עכ"ז אין להוכיח מזה דאי הוה איסור גמור הוה אסרינן עשית מחיצה ופשוט וכיון דפשטה דסוגייא וכולהו רבוותא פסקו להתיר מאן הוא דלא חש לקמחיה לאסור:

וראיתי להרב מגן אברהם בסי' הנז' שאמר דמה דהתור אביי לעשות מחיצה היינו מערב יום טוב אבל בי"ט גופיה לא שרי ודבריו ז"ל אינם צודקים בדברי רמב"ם ז"ל מיהא דדברי רמב"ם בי"ט נינהו ופשוט. קושטא דהמרדכי כתב דמעשה במהר"ם ז"ל בחדר שהיו לו בו ספרים והיה ישן בו היה תולה מחיצה בפני ספרים בלילה ובליל שבת היה תולה אותה מע"ש לפי שבשבת אסור לעשות מחיצה כל שאינה אלא לצניעות כו' ע"כ. דעת זו אין לה יסוד מהגמ' ומה לנו לחוש לה כנגד כל הפוסקים ראשונים ואחרונים והש"ס רהיט כוותייהו ולענין הלכה אין לחוש לאסור כל עיקר אלא אוריי מורינן להתיר ומשמיא מיהב יהבי לשרויי כל מין דין ועיין מ"ש בס"ד בדף כ"ח:

שם גמרא אבל מר עמיץ ופתח א"ל וכו' מסייע אין בו ממש ע"כ ק' מההיא דאמרינן דאם המגלח מסייע הרי זה לוקה ואמאי והא אמרי' דמסייע אין בו ממש ובשיטה המקובצת כתב בשם הריטב"א ז"ל דשאני מסייע דמגלח ממסייע דשבת וכחילת עין דמסייע דגבי שבת אינו צריך למסייע אבל מסייע דכחילת עיין הגם דצריך לעמיץ ופתח עכ"ז כיון דלא מינכר דלהכי מכוין דדרכם של בני אדם למעבד הכי לזה שרי אבל המתגלח צריך לסיוע זה וגם מיחזי דלהכי מכוין דמקרב לו השער לגלחו לזה אסור ואין דבריו נראים דהא אדרבא המנענע ראשו לכאן ולכאן טפי אית לן לומר דלאו להכי מכוין ודרך בני אדם לנענע ראשם הילך והילך מלומר בעמיץ ופתח דדרכם של בני אדם להכי ומחזי ודאי דלמכחל מכוין דאי לא תימא הכי אמאי עמיץ ופתח בדרך זה דפתח ותקף הדר עמיץ והנראה לי לומר הוא דהא דאמרינן מסייע אין בו ממש דוקא כשאתה בא לחייבו על המעשה כגון העושה מלאכה בשבת או הכוחל עין דכשאתה מחשיב מעשהו ה"ז עבר אבל המתגלח דהגם דלא עשה מעשה כל עיקר הנה הוא עבר על לאו דלא תקיף

ולא תשחית אלא שאתה בא לפוטרו ממלקות מטעם לאו שאין בו מעשה אבל הלאו ודאי שעבר עליו בזה הוא דאמור רבנן כל שהוא שעשה מהמעשה ואפילו מסייע חייב דמהני לן בזה שלא לחוש בו לאו שאין בו מעשה. ותדע דהא לר"י סובר דלוקה אפילו על לאו שאין בו מעשה כל עיקר די לן לומר לרבנן דפליגי עליה דמהני האי מעשה ולא עבדינן להו דפליגי בקצוות ודכוותה אשכחן דאמרי' במציעא חסמה בקול ר"י אומר לוקה מ"ט משום דעקימת שפתיו הוי מעשה ע"כ פי' כיון דעכ"פ הנה חסם פרתו ואינה אוכלת מחמ' גערתו ועבר לאזהרת לא תחסום כו' אלא דחסר לן מעשה ללקות עליו מדין כל לאו שאין בו מעשה וכו' לזה קאמר ר"י דאהני עקימת שפתיו בזה לחייבו מלקות אבל במקום דלא עבר אלא אם נחשיב המעשה מעשה כזה בעינן מעשה גמור ולא מהני מסייע ולא עקימת שפתיים:

שם גמרא מחלוקת להריח אבל לגמר דברי הכל אסור אבעיא להו מהו לעשן וכו' א"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר כו'. כתב רמב"ם בפ"ד מהל' י"ט וז"ל אין מעשינין בקטורת בי"ט מפני שהוא מכבה ואפי' להריח בה וא"צ לומר לגמר הבית והכלים שהוא אסור ומותר לעשן תחת הפירות כדי שיכשרו לאכילה כמו שמותר לצלות בשר על האש עכ"ל לדבריו ז"ל נראה לכאורה נר חרס שהסקו מותר להניח עליו בשמים כדי להריח דהא לא אסר אלא מטעם שהוא מכבה דון מינה כל שאינו מכבה מותר. הגם דאיכא אולודי ריחא בחרס עכ"ז רמב"ם השמיט דין איסור אולודי ריחא ולא כתב הך דרבה ור' יוסף דאסרי סחופי כסא אשיראי משום מוליד ריחא וה' המגיד כתב דרמב"ם רמז לאיסור זה במאי שאמר דלגמר הכלים אסור עכ"ל. ואין דבריו נראין בזה דהא מאי דאסר הרמב"ם גימור בית וכלים סמכו לאיסור להריח וכתב טעם איסור משום מכבה אבל משום מוליד ריחא לא אסר כל עיקר. גם הרי"ף בהלכותיו השמיט מימרא דסחופי כסא אשראי ומאי דאתמר עלה מוכח דסובר דלאו הלכתא נינהו ואולדי ריחא שרי ולא מבעיא בהיכא דמעשן פירות דהוי צורכו אוכל נפש ולא קפדינן ביה לא לכבויי ולא לאולודי ריחא אלא אפי' בהיכא דליכא צורכי אוכל נפש כגון לעבורי כסא אשראי אף על פי כן שרי מדהשמיט הרי"ף והרמב"ם אלא דקשה לי דמאן אשכחן דפליג עלייהו דרבה ורב יוסף דהא מלתא דאעבורי כסא אשיראי ואדרבא מהש"ס משמע דתלמודא שקיל וטרי אלבייהו וטרח לישב ההיא דתניא מוללו כו' משמע דסובר דהכי הלכתא והגם דקא' אמימר מאי קטורא אי לעשן הרי מוליד ריחא וקאמר רב אשי לעולם לעשן ומידי דהוה בישרא אגומרי דמשמע דדחה הך דמוליד ריחא שאני התם דלעשן ובלעשן פירות לא קפדינן לא לכבות ולא לאולודי ריחא אבל בלאו הכי מנ"ל לשרויי.

ונראה דסובר רמב"ם דרבה ורב יוסף דאסרי בההיא דסחופי כסא אשיראי לפום הך סברא יצא להו לאסור כל עשן פירי אפי' על גבי חרס ושורת הדין הכי נותנת דכיון דאסרי הנאה אפי' בדרך זה דסחופי כסא מזה יצא להו להחמיר אפי' בלעשן פירות הגם דהוי מידי דאוכל נפש כיון דאינו כ"כ שוה לכל אדם אסיר אבל אי הוו סברי סחופי כסא שרי לא הוו מחמירי לאסור לעשן אפי' ע"י חרס הגם דאיכא מבעיר הו"ל מבעיר כלאחר יד ושרי מדאו' וידיעת ההפכי' שוה מאן דסבר דעל גבי חרס שרי ואצ"ל מאן דשרי אפי' ע"ג גחלים כ"ש דשרי סחופי כסא אשיראי כיון דלא עביד מלאכה דאינו לא מבעיר ולא מכבה דשרי דלא גזור רבנן גזירת כהני לבטל עונג י"ט וראיה לדבר מדקאמר הש"ס עלה דההיא דאמר רבא ע"ג חרס נמי אסור רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו סחופי כסא אשיראי אסור ע"כ. ואי תימא דהא מלתא מודים בה כולי עלמא אמאי מייתי לה אמילתא דקיימא בפלוגתא דמשמע דאינהו הוא דאמרי הכי משום דאזלי לטעמייהו דוק מינה דלא כ"ע קיימי בשיטייהו בהך דכסא אשיראי אלא ודאי דהכין הוא דמאן דמקיל בלעשן ושרי בשביל שמחת י"ט פשיטא דקיל טפי ולא יאסור אולודי ריחא כל דליכא איסור תורה מכבה ומבעיר וטעמא דפסקי' להתיר לעשן הגם דרב אסר וקיל"ן כרב באיסורי הכא שאני משום דרבא דהוא בתראה פסק כשמואל דשרי וגם רב אשי סבר כרבה מפשטה דברייתא דמייתי הש"ס בסמוך דאמר ר"א בר צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית ר"ג כו' מביאין ערדסקאו' ומעשינין אותם מעי"ט ופוקקין נקביהן מערב י"ט למחר כשהאורחין נכנסי' פוקקין את נקביהן ונמצא הבית מתגמר מאליו אמר' א"כ אף בשבת מותר לעשות כן ע"כ והא הכא דכשמתעשן הבית מתעשינין כלי הבית וגוף הבית ואעפ"י כן אמרו לו אף בשבת מותר לעשות כן שרי הגם דאיכא אולודי ריחא והגם דאיכא לשנויי שאני התם דלא מכוין להכי אלא להריח עכ"ז מדקתני ונמצא הבית מתגמר מוכח דאפי' מכוין לכל הבית שפיר דמי והגם דאין להכריח כן עכ"ז מסתייעין אנו לומר דהלכה כרבא ורב אשי דפשטא דברייתא נמי קאי כוותייהו. והרא"ש ג"כ השמיט הך דרבה ורב יוסף משמע דקאי בשיטת הרי"ף והרמב"ם וגם הטור השמיט מהלכו' הך דרבה ורב יוסף משמע דקאי בשיטת הרי"ף ורמב"ם והרא"ש אלא דבכה"ג השמיט אוקמתא דרבא והך דרב אשי שכתב וז"ל אבעיא להו מהו לעשן ר' ירמיה וכו' אמר אסור ושמואל אמר מותר אמר ר"ה אסור לעשן מפני שהוא מכבה כו' א"ר יהודה ע"ג גחלת אסור ע"ג חרס מותר רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אפי' ע"ג חרס אסור משום דקא מוליד ריחא רב ור"י תרווייהו כו' מסחף כסא כו' אסור משום וכו' ע"כ. הנה מדלא כתב בהלכותיו אלא אוקמתא דרבה ורב יוסף והשמיט מימרא דרבא ורב גביהה ומאי דאמר עלה רב אשי

ה"ז מגיד דפסק כרבה ור' יוסף ודלא כרבא ורב אשי. וק' לי בדברי גאון היכי שביק לרבה ורב אשי דבתראי נינהו והתירו אפי' על גבי גחלים ופסק כרבה ורב יוסף והא קי"לן דהלכה כבתראי. וי"ל דסובר הגאון דהגם דאיכא רבה דבתרא הא איכא אמימר דבתראה טפי מרבה וקאמר אהך דדרש רב גביהא קטורא שרי מאי קטורא וכו' ואי לעשן אסיר ע"כ. הרי דדעת אמימר לאסור הגם דידע דרבה שרי קאמר ליה בפשיטות לעשן אסיר ש"מ דהכי הלכתא וגם רב אשי דאמר ליה לאמימר אנא אמריתה נהליה מדלא קא מתמה אדמימר אמאי אסיר והא אמר רבא וכו' משמע דלדידיה נמי לאו הכין הלכתא אלא דמשני אדרב גביהא דמאי דדרש בפתחא דנשיאה לאו דעת עצמו אלא איהו אמר ליה הך שמועה ולא אמרה ניהליה הלכה פשוטה אלא משמיה דגברא רבה ואיהו כיון דשמעה משם גברא רבא לא חש לשנותה בסתם ולא הוצרך רבא אשי למימר לאמימר מנו גברא רבא משום דבמאי דאמר ליה מידי דהוה בשרא אגומרי בזה ידע אמימר מרה דהאי שמעתא דכבר הוה ידיע לכולהו מלתיה דרבה ולעולם דרב אשי נמי לא פסיק הלכתא כרבה וכיון דכן הדרן למפסק הלכתא ככללין דרב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכרבה ור' יוסף דאסרו אפי' ע"ג חרס משום מוליד ריחא. והרשב"א בס' עבודת הקודש בשער הג' כתב וז"ל אין עושין מוגמר בי"ט שאין זה שוה לכל נפש והרי זה מוליד ריח שלא לצורך נפש ואיסור כלי שנתגמר לא ירפה אותו ע"ג בגדים כדי שיקלטו הריח שהרי מוליד הריח בבגדים עכ"ל פסק כרבא ור"י דאסרי סחופי כסא אשיראי ומשמע דדעתו בדין זה היה כדעת בה"ג. אלא דכתב הרב הנז' בסוף שער שלפני זה וז"ל מעשינין את הפירו' בבשמים כדי שילקטו הבושם ואע"פ שנותן הבשמים ע"ג הבשמי' ומכבה ומבעיר ומוליד ריח שזה כצולה בשר ע"ג גחלים וכו' ע"כ מוכח דפוסק כרבא ורב אשי לשרויי אפי' ע"ג גחלים ואעפ"י כן פסק ואולודי ריחא אסור וס' זו לא כרמב"ם ולא כבה"ג לבה"ג אסור לעשן אפי' ע"ג חרס ולרמב"ם מותר אולודי ריחא ונר' דהרשב"א סובר כדהוה ס"ד מעיקר' כשהקשתי לדעת רמב"ם והוא דלעשן כיון דאוכל נפש הוא שרי אפי' אגומרי ואולודי ריחא דאסרי רבא ור"י כיון דלאו במלתא דאכילה היה הגם דליכא הבערה וכיבוי אסיר מטעם אולודי ריחא ואפשר דרבה ורב אשי יודו בזה ולא סבר מה שדייקנו לעיל לדעת רמב"ם וריף. נמצינו אומרים ג' סברות הגאון פוסק כרב וכרבה ור"י דאסרי אפילו לעשן ע"ג חרס: והריף ורמב"ם והרא"ש והטור פוסקים כרבה ורב אשי דאפי' על גבי גחלים מותר לעשן ואולודי ריחא בהיכא דליכא כיבוי שרי אבל אם מכבה אסור אפי' להריח דהוי טפי קצת צרכי הנפש מעישן הכלים ואצ"ל בעישון הבית והכלים, והרשב"א כדעת הריף וסיעתו בעישון פירות ואוסר באולודי ריחא אפי'

ליכא לא הבערה ולא כיבוי ולענין הלכה נר' להתיר אולודי ריחא דהא גדולי המורים לא חששו לאיסור זה ומה גם דהוי מלתא דרבנן דכל כי האי אזלינן לקולא ומרן בשולחנו הטהור פסק אולודי ריחא אסור וגילה דעתו בב"י שנמשך אחר דברי הרב המגיד במ"ש ע"ד רמב"ם וכבר כתבתי למעלה שאין נראה כן מדברי הרמב"ם. והעולם הורו כדעת מרן וכיון דכן לית אנן יכולים לשרויי הא מלתא מידי דהוה דבר התר שנהגו בו איסור ומה גם דנהגו איסור בהוראת חכם שסמך על קצת מהראשונים דאסרי ומהשתא גם אנן אורינן להתירא אלא הא מלתא כל דאיכא צד ספק בדבר מקלינן בכל גוונא ושרי לתת תבלין על אוכלין בשבת אפי' תבלין שמולידין ריח במאכל וכמו כן לערב מים של ורדין ביין או במים ודלא כדעת הרב המגן שאסר והוא ז"ל אסר לחושבו דהא מלתא הוי מלתא דפשיטא דאולודי ריחא אסור ואלו עמד בסודינו לא היה פוסק לאסור:

דף כג.

גמ' קירוד כו' ואין עושין חבורה, כתב רמב"ם בפ"ד מהלכות י"ט וז"ל מסירין זבובין הנתלין בבהמה אעפ"י שהן עושים חבורה ע"כ משמע דסובר גדולים וקטנים דקתני בברייתא היינו זבובים לא על שיני המגררת. והשתא ניחא דאי על המגררת קשה אמאי עושין קירוד שעושה חבורה לבהמה תיפוק ליה דאיכא צער בעלי חיים ואסור אפי' בחול ד"ת ועושין קרצוף ששניה גדולים שאין עושים חבורה אלא ודאי דקאי אזבובים כדעת הרמב"ם גם דזה אתי לדיוקי מאי דקתני קטנים ועושין חבורה גדולים ואין עושין חבורה דלדברי רש"י דקאי אשיני מגררת הכי הו"ל למימר קטנים שעושין חבורה גדולים שאין עושין חבורה כיון דקאי אשיני מגררת יפרש שיעור הקטנים הוא שיעור שיעשה חבורה התנה כשמסירין אותם הזבובים הקטנים עושין חבורה והוא או' ועושין חבורה גדולים וכו' ואין עושין חבורה בהסרתן ואז הוה אמר שעושין חבורה אז תבין דהזבובים הוא שעושין חבורה ולא היא אלא הסרתן הוא שעושה חבורה וכפ"ז המגררת שבה' מסיר בין הגדולים בין הקטנים אין לה שניים אלא חלקה אי נמי בידים מסירין אותם:

פרק ג

דף כד.

גמ' הא בביבר קטן הא בביבר גדול ה"ד. ביבר קטן וכו' ע"ס הסוגייא ע"כ. רמב"ם בפ"י מה' שבת כתב וז"ל הצד דבר וכו' כיצד כגון שרדף אחר צבי עד שהכניסו לבית כו' או שהפריח את העוף עד שהכניסו לטרקלין רחב הרי זה פטור שאין זו צידה גמורה שאם יבוא לקחתו צריך לרדוף אחריו כו' כל מקום שאם ירוץ בו יגיע לחיה בשהיה א' או

שהיו הכותלים קרובים זה לזה עד שיפול צל זה לזה הרי זה מקום קטן ואם הבריח כו' חייב ומקום שהוא גדול מזה המבריח חיה או עוף לתוכה פטור ע"כ. מדבריו הכא מוכח דאין גמר צידה לדג אלא בספל אבל בבריכה ואפילו קטנה אינו נקרא ניצוד בה גם מוכח דפסק כאוקמתא דמסקי' לחלק בין ביבר קטן לביבר גדול והשמיט מאי דמחלק הש"ס בין ציפור דרור לשאינה דרור דציפור דרור דוקא למגדל הוא גמר צידתה אבל שאינה דרור כל דהכניס' אפי' לביבר אם היא מקורה הרי זה נגמרה צידתו. ובפ"ב מה' י"ט כתב רמב"ם וז"ל דגים שבביברים גדולי' וכן חיה ועוף שבביברין גדולים כל שהוא מחוסר צידה עד שאומר הבא מצודה ונצודינו ה"ז מוקצה ואין צדין אותם בי"ט ואם צד לא יאכלו וכל שאין צריך מצודה הרי זה מוכ' וצדין אותו בי"ט כו' ע"כ. משמע מדבריו דביבר קטן לכ"ע אין בו מציאות לומר שנאמר הבא מצודה ונצודינו ולא מפליגינן אלא בביבר גדול ואפי' דגים אין נקרא מחוסר צידה אלא בביבר גדול וצריך לומר הבא מצודה כו' ודבריו ז"ל מוקשי' מהש"ס ומדבריו עצמו שכתב בפ"י מהלכו' שבת שכתבתי בסמוך דבדגים כתב דלא מיקרו אינם מחוסרי צידה אלא בספל אבל בביבר ואפילו קטן מיקרי מחוסר צידה גם בחיה ועוף ק' מדבריו שכתב שם דכל דהמקו' שצדו לתוכו גדול משיעור האמור בדבריו שם זה מוחלט דלא מיקרי ניצוד גמור והכא קאמר דלא מקרי מחוסר צידה אפי' בביבר גדול בכל אופן אלא אם אומר הבא מצודה. וסוגיא נמי מסכמת למ"ש בפ"י מהלכות שבת ולא למה שכת' בפ"ב מה' י"ט דהא מחלקינן להדיא בין ביבר קטון לביבר גדול והגם דבתר הכי קאמר הש"ס אמלתיה דרשב"ג ה"ד מחוסר צידה ומשני כל שאומר הבא מצודה כבר פי' רש"י ז"ל דחד שיעורא הוי דאלת"ה לא הוה מייתי הש"ס הך אוקמתא דלעיל ואוקמתא דהכא דהבא מצודה בכה"ג דמחזי דלא פליגי ומה גם למאי דמשמע מדברי אביי דרשב"ג לא פליג אדת"ק. והגם דהתו' כתבו על פרש"י שהוא דוחק מטעם דאמאי קא בעי תלמודא אחר שכבר פי' לעיל היכי דמי ביבר גדול כו' ע"כ הלא אפי' לפי דבריהם לא פליגי אוקמתא דשמואל אאוקמתא דלעיל דביבר קטון וביבר גדול:

ונראה לי דדעת רמב"ם היא דלענין חיוב שבת אינו חייב עד שיגמור צידתו עד שהוא בידו פירוש שאין צריך עוד לטרוח עליו לקחת אותו אם ירצ' אבל אם עדיין צריך לטרוח אם ירצה לקחת אותו הגם שבענן הצידה כבר הוא ניצוד באופן שאם יבוא אדם אחר ויקחנו משם למקום אחר כגון שיקחנו מטרקלין רחב לטרקלין דמטו טוליה אהדדי פטור אף על פי כן הרי זה פטור זה שהכניסו לטרקלין זה הגדול מטעם דצריך טורח לקחתו וחשיב בזה לא נגמרה צידתו ולזה דקדק לו' שאם יבוא לקחתו צריך לרדוף אחריו כו' פי'

הגם דעכ"פ ברשותו ואין לו לישמט ואפי' בלא הבאת מצודה יכול ליקחנו ולזה לא אמר רמב"ם שאם יבוא לקחתו צריך לומר הבא מצודה ונצודינו כמ"ש בפ"ב מה' י"ט כמו שאבאר בע"ה אבל בי"ט רוח אחרת עמו שאם הוא בגדר שהצד אותו משם אינו חייב עליו בשבת הגם שאסור לצודו אעפ"כ בי"ט מותר לצודו ולהכי כתב בפרק ב' די"ט וז"ל כל שהוא מחוסר צידה עד שאומ' הבא מצודה ונצודינו פי' עד גדר זה הוא דאני אוסר לך אבל אם הוא בגדר שאינו אומר הבא מצודה הגם דצריך לטרוח לקחת אותו דהיינו בטרקלין גדול שאמר בשבת דהצד לתוכו פטור דכוותיה בי"ט מותר וסובר רמב"ם דלא כפי' רש"י שכת' אידי ואידי חד שיעורה כמו שאבאר בס"ד בסמוך טעמו. ומהשתא לא קשא פסקי רמב"ם אהדדי דבשבת כתב דדגים אינו חייב עליהם אלא אם שולה אותם בספל דבזה אין שום טירחא אם יבא לקחתו ומקרי נגמרה מלאכת הצידה אבל לבריכה פי' ביבר אפי' קטן הנה הוא צריך טירחא לקחת אותו משם ולא נגמרה מלאכת הצידה ופטור עליה וכבר ידוע דכל פטור הוא אסור וכמו כן בחיה ועוף אינו חייב אלא אם יכניסם לבית או לטרקלין קטן דבתר שהיה מגיע לקחת החיה ה"ז נגמרא הצידה וחייב אבל לטרקלין גדול מזה הרי זה צריך טירח' בקיחתו משם ולא נגמרה הצידה ופטור וכבר כתבתי דהבא לקחת החיה מטרקלין הגדול או הדג מהביבר הקטן ה"ז פטור אבל אסור אבל בי"ט בין דג מביבר גדול בין חיה ועוף כל שאין בו אלא טירחא מותר ליקחנו י"ט ולאכול ולזה אמר דגים שבביבר גדולים פי' דוקא גדולים וכן חיה ועוף שבביברים גדולי' אינם אסורים אלא אם הם מחוסרין צידה עד גדר שאומר הבא מצודה כו' אבל אם אין צריכים מצודה הגם שיש לו טורח בלקיחתן מותר וטעמא משום דצידה בי"ט מותרת דבר תורה אלא שחכמים אסרוה וכמו שגילה דעתו רמב"ה בפ"א להדיא א"כ די שיעמוד בגזירת צידה האסורה דבר תורה שהוא גדר זה דצריך מצודה אבל אם אין צריך להביא מצודה אינו אלא מדרבנן ולא גזרינן גזירה לגזירה ומותר לגמרי:

וכפום השתא הצד בשבת מביבר שיש בו דגים או חיה ועוף שצריך להביא מצודה חייב עליו ולזה הקשה אביי לאוקמת' זו והרי אווזים ותרנגולים דאומר הבא מצודה כו' ותנן הצדן פטור אבל אסור ומשני שאני אווזים כו' דבאים לכלובן ומסקי' דבאין לכלובן ולא עבידי לרדויי פי' הגם דאי בעי לקחתן אומר הבא מצודה עכ"ז כיון דאי בעי לקחתן כשבאים לכלובן הם נוחין ליקח ואינן נשמטין משם לא מיקרו מחוסי' צידה שצריך להביא מצודה והרמב"ם שהשמיט האי דינא דאווזים כו' דע דליכא שום חידותא דדינא בהו כל עיקר אלא דלא הוה ידע המקשה דהנך אווזים באים לכלובן ואינם נשמטים דאי הוה ידע פשיטא דלא הוה מקשה א"כ ליכא בהו חידותא דדינא דנימא אמאי השמיטו

הרמב"ם אלא חידותא דמציאות ופשוט וא"ת ס"ס קשה דגים אדגים דמדברי הרמב"ם בפ"י מה"ש משמע דאם הבריח דג לבריכה קטנה דהיינו ביבר קטן פטור וממ"ש בפ"ב מהי"ט דגים שבביברים גדולים משמע דבביברים קטנים ליכא תנאה דודאי נצודים הם. הא לא קשיא דאה"נ דודאי ניצודים הם אבל צריכים טורח וכל שצריך טורח לא מיקרי ניצוד גמור להתחייב עליו להכי לא אשכח הרמב"ם ז"ל לחייבו אלא בספל ולגבי י"ט ביבר קטן פשיטא דלא בעי מצודה לצודו ובטורח קצת יקחנו ולזה לא התנה אלא בביבר גדול שוה לחיה ולעוף. ואחר שיישבנו דברי הרמב"ם בטוב טעם נוכיח כדבריו מהש"ס ראשונה מדקאמר הש"ס אדרשב"ג ה"ד מחוסר צידה משמע דעד השתא לא ידע וכמו שדייקו התוס' על דברי רש"י ז"ל והגם דאיכא למדחי דתרי ישיבות הוו בישיבה אחת איתמר הך דה"ד אמלתיה דרשב"ג ובישיבה אחרת אתמר הך דאיתמר אמלתיה דת"ק ומסדר הש"ס סדר הדברים על סדר המשנה. אכתי ק' דעכ"ז הו"ל לרב אשי למימר מלתיה אדרשב"ג דהלכה כמותו עז"ה ה"ד אומר הבא מצודה ונצודנו כל דרהיט כו' א"נ ותו הגם דרב אשי אמרה אמלתיה דת"ק עכ"ז כיון דהיינו פירוש דהבא מצודה ונצודנו הו"ל לסדר מלתיה דרב אשי בתר מלתיה דשמואל לומר דהיינו הך ומה גם דשי' זה דאומר הבא מצודה אינו פשוט כפי המשמעות דזה הוא ביבר גדול כו' ותו היכי מצינן לפרושי אידי ואידי חד שיעורא דלרב אשי כל דלא מטי לה בחד שחיה או דלא מטו טולא דכותלי אהדדי הוי ביבר גדול ואתמהא וכי לזה צריך הבא מצודה ונצודנו ואמאי ליעבד ב' שהיות או שחיות ולא אצטריך מצודה ותו קשה לדברי רש"י מאי פריך אביי מאווזים ותרנגלים שאומר הרי אווזים כו' דאומרים הבא מצודה כו' לפרש"י דפירש הבא מצודה היינו ביבר דלא מטו טולא דכותלי או דלא מטי ליה בחד שהיה מאי מקשה אביי בפשיטות והא אווזים כו' שאומר הבא מצודה כו' מי גילה לו סוד זה ומי יאמין לשמועתו דמיירי בביבר גדול שאומר הבא מצודה ונצודנו דילמא מיירי בביבר קטן ולהכי פטור בשבת אבל אסור דסוף סוף קטרח במלתא דלא חזי ליה בשבת ואם כן מעיקרא אביי לא הו"ל למפרך כל עיקר מינה ולדברי רמב"ם ניחא דהכא לאו במקום גדול וקטן איירי אלא משום דנשמטין וצריך להביא מצודה ולקחת אותם דבזה הוא דגלי מלתא רשב"ג וכל שאין צריך מצודה כו' אפילו הביבר גדול בכפלים משיעור דרב אשי לית לן בה. וא"ת א"כ ס"ס אמאי קבע הרמב"ם להלכה בביבר גדול דוקא ולא תלה מלתא בהבא מצודה וכו' ל"ש ביבר קטן ל"ש ביבר גדול וכמו שדייקנו מדברי אביי הא לאו קושיא היא לעולם אה"נ דדכותה דהא מלתא דאביי פשיטא דלא בעי' תנאי ולא הוצרך הרמב"ם להתנות ביבר גדול אלא בביברים פי' אם זה העוף או החיה הוא בביבר שהוא שמור

ואינו יוצא משם כל עיקר בזה הוא שהתנה שאם הוא בקטן ליכא תנאה אבל אווזים ותרנגולים שיוצאים וחוזרים פשיטא דכל דצריך מצודה מיקרי מחוסר צידה. מכל הני דוחקי פנה הרמב"ם ז"ל מדרך רש"י ופי' דלאו אידי ואידי חד שיעורא גם לא ניחא לפרש כפי' התוס' דקאמר מאן שם לך מאן פלג לך לפרושי מלתא סתמית דקאי אחדא מתרתי להכי בחר לו דרך ישכון אור ופי' הש"ס דהכי קאמר ה"ד כל שמחוסר צידה כל שאומר הבא וכו' פי' לא כמ"ש ביבר גדול כו' דבכה"ג מותר בי"ט ולא אסיר אלא שצריך מצודה דהוי כסדר שאם צד אותו בשבת חייב זה הוא דאסור בי"ט ורשב"ג פליג הכא את"ק דת"ק אפילו שאינו מחוסר צידה שחייב עליה בשבת אסור ורשב"ג דוקא מחוסר צידה. בזה ניחא ג"כ מ"ש רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג מכלל דפליגי והגם דאביי א"ל לר"י מכלל כו' ושתיק ליה ר"י פשיטא דהני תלת אמוראי רברבי לא אמרו מלתא בכדי ורב יוסף הוה נשמט מאביי מלתא ולא נ"מ מידי לענין הלכה משום דהוה מטריחו בקושיות ולעולם ודאי דפליגי וכל זה בי"ט אבל בשבת לא. והראיה מדלא בעי הש"ס ה"ד מחוסר צידה אלא הכא גבי י"ט ולא בעי התם בשבת כדבעי הכא ולא משני מידי ש"מ דלא מפרש שמואל הכי במלתיה דרשב"ג אלא בי"ט ולא בשבת דבשבת לא בעי' דאומר הבא מצודה ונצודנו אלא כל דאיכא טירחא קרי מחוסר צידה וכפי' רב אשי ולהכי פסק הרמב"ם בהל' שבת לחלק בביבר גדול וביבר קטן וכפי' רב אשי ואל יקשה בעיניך דהא רשב"ג כמו שאמר בשבת אמר בי"ט ואמאי ישתנה פירוש דבריו אחר שהם בקוטב אחד הכא והתם והגם דהכי משמע מדברי שמואל כדפרשינן עכ"ז קשה אדשמואל מנ"ל הא לאו קושיא היא אדרבה מדאצטריך למתני רשב"ג הא מלתא הכא והתם ש"מ דמאי דקאמר הכא לאו היינו דקאמר התם וה"ט דשמואל דפי' הכא בי"ט מלתא דרשב"ג בסדר זה דפי' הוא באומר הבא מצודה ונצודנו וההיא דשבת כפשטה דאתמר עלה ביבר גדול וביבר קטן והחילוק משבת לי"ט כבר כתבנו דבשבת כשאנו באים לחייבו על מלאכת צידה אין אנו מחייבין אותו מדאורייתא עד שיעשה הצידה שאין אחריה טירחא וכל שיש אחריה טירחא פטור ואותה טירחא אסורה בשבת ומותרת בי"ט משום דבי"ט הצידה מותרת ד"ת וכשאסרו חכמים לא אסרו אלא צידה שחייב עליה בשבת ד"ת וכל בר מן דין מותר בי"ט לגמרי:

וראיתי לגדול דעה הרמב"ם כתב אמתני' דהצד צבי וז"ל והלכה כחכמים כאשר פי' רשב"ג עכ"ל ובפי' משנתינו כתב וז"ל והלכה כרשב"ג ע"כ נתחכם לומר בדרך זה להודיע דהתם בשבת פרושי קא מפרש רשב"ג מלתיה דת"ק והכא בי"ט חילק וזה מסכים למה שפירשנו והעלינו בו. ואשכילך דרך הש"ס לדרכו של הרמב"ם דע דמשא ומתן

דעביד הכא הש"ס בי"ט ובשבת לא איתמר אלא אמתניתין די"ט אלא דמסדר התלמוד לקח מאי דקאמר אמתניתין די"ט וסדרה אמתניתין דשבת ונתחכם לסדר מאי דנוגע למתני' דהתם והיינו חילוק ביבר קטן וביבר גדול ומאי דאתמר עלה ה"ד קטן ה"ד גדול משום דהאי פי' קאי במתני' דשבת אפילו לרשב"ג דאיהו לאו לפלוגי אתא אלא לפרושי כדכתיבנא ותדע דהך שקלא וטרייא אלא אמתני' די"ט ולא אמתני' דשבת אלא דהש"ס סדר התם מאי דאתמר הכא דאלת"ה אמאי שביק התם לפרוך אמתניתין דשבת ורמי מתנייתא די"ט אי"ט והו"ל למפרך אדשבת גופיה עז"ה ורמינהי אבל צדין חיה ועוף מן הבברין כו' בשלמא חיה אחיה כו' אלא עופות אעופות קשה כו' ואמאי מהדר למיעבד פירכא די"ט אי"ט ושביק דידיה בשלמא הכא בי"ט הגם דהוה מצי לרמויי מתני' דשבת אמתני' די"ט אמרינן ניחא ליה לרמויי י"ט אי"ט אלא התם בשבת אמאי שבק דידיה ומהדר לרמויי תרתי מתנייתא אחריתי אלא ודאי דלא אתעביד בש"ס אלא חד משא ומתן ומייתי לה מסדר הש"ס אמתני' דשבת כדאתמר במקומו ולא הביא מאי דאתמר הכא אדרשב"ג משום דלא איתמר הך פי' דרשב"ג אלא במתני' די"ט ומטעם דכתיבנא ולהכי פסק הרמב"ם בשבת כאוקמתא לחלק בין ביבר קטן לביבר גדול והגם דמייתי התם ג"כ מלתיה דרב יוסף דאמר הלכה כרשב"ג ולפום מאי דפריש דמדאצטריך למימר הלכה מוכח ודאי דפליגי והכא בשבת לא פליג אלא פרושי קא מפרש למלתיה כת"ק וא"כ לא הוה בעי לאתויי דהלכה כרשב"ג י"ל דאצטריך משום דסוף סוף במלתיה דת"ק לא מפליג בין ביבר קטן לביבר גדול ורשב"ג הוא דחדית לפלוגי בין ביבר קטן לביבר גדול ולהכי אצטריך תלמודא לאתויי הך דאמר ר"י דהלכה כרשב"ג שאם רצונך לומר דת"ק לא מפליג בין קטון לגדול הרי רשב"ג דמפליג והלכה כמותו ומסתברא לי דשמואל דאמר הלכה כרשב"ג אתרתי מתנייתא דשבת ודי"ע אמרה. ופש גבן חדא אמאי השמיט רמב"ם חי' צפור דרור ושאינה דרור בשלמא בי"ט נימא דנכלל דין זה בכלל דכל שאומר הבא מצודה וכו' דצפור דרור אפילו טרקלין מקורה אומר הבא מצודה וכו' אלא בשבת דליתיה להאי כללא הו"ל לחלק וי"ל דדקדק בדבריו ז"ל שכתב בסוף דבריו וז"ל ומקום שהוא גדול מזה המבריח חיה ועוף לתוכו פטור ע"כ דוק מינה הא אין הטרקלין גדול מזה חייב על העוף ואמאי והרי כתב בתחלת דבריו דדוקא למגדל הוא דחייב אבל לבית פטור אלא ודאי דתחלת דבריו מיירי בצפור הנשמטת והיינו דרור דקאמר הש"ס וסובר הרמב"ם ז"ל דכל צפור שדרה בבית ובשדה היא נקראת דרור ואפילו בבית מקורה ואינה יוצאה מכלל זה אלא עוף שהוא דר בבית דוקא ואינו יוצא מהבית כל עיקר כגון אווזים ותרנגולים דהגם דלפעמים יוצאים מהבית עיקר דירתם בבית ולהכי כשהתנה הרמב"ם

לומר שאם צד בבית פטור דקדק לומר צפור דסתם צפור דרור היא ותדע דתנא דמתני' קתני צפור סתם והיא דרור א"כ כשאנו מזכירין צפור סתם היא הדרה בבית כבשדה ולא חש רמב"ם שתטעה לומר כל ציפור כל כנף לזה גמר אומר ואמר דבטרקלין גדול אם צד עוף לתוכו פטור לומר הא קטון אם צד עוף לתוכו חייב מהשתא תדוק שפיר דרישא דפטר לבית היינו בצפור דוקא משום שנשמט אפי' בבית או בטרקלין אפילו קטון וכבר כתבנו שכל שאינו מזומן לו לקחתו אלא על ידי טורח לא נגמרה צידתו ופטור הצד לשם. וכפ"ז לענין י"ט אפילו ציפור דרור שדרה בבית ובשדה אם היתה בטרקלין שאינה יכולה לצאת משם חזינן אי מטו לה בחד שחיה מותרת דהא אינו חייב אם צד אותה שם וכל שאינו חייב על צידתם בשבת מותר בי"ט ודינה כשאר חיה ועוף דבעי' ביבר גדול ואומר הבא מצודה ונצודינו ואז הוא דאסור ולהכי לא כתב רמב"ם חילוק ציפור דרור בי"ט ובזה סלקו דברי רמב"ם ע"כ תורת משה אמת:

שם גמרא אין הלכה כר"ג וכו' טעם או' אין הלכה כר"ג ולא אמר הלכה כת"ק משום דמלתא דפשיטא דהלכה כרבים לגבי יחיד ולא אתא אלא דלא תימא כיון דמייתי תנא דמתני' מלתיה דר"ג בדרך מעשה וקיל"ן מעשה עדיף דהא קאמר שאם היה רצונו ליקח ממנו היה לוקח וליכא איסור' לזה אמר אין הלכה כר"ג פי' הגם דמעשה הוא כו' א"נ אי הוה אמר הלכה כת"ק הוה שמעינן משום דהוו רבים לגבי יחיד ולא כן הוא דהא למאן דמתני לה אברייתא בפלוגתא דר"י ור"ג ואף על פי כן קאמר הלכה כר"י הגם דלא הוי אלא יחיד לגבי יחיד ומהך לישנא נשמע ללישנא קמא דלאו מטעם ת"ק דהוו רבים פסק כוותיה. א"כ לפום הך לישנא דמייתי הש"ס דמתני לה אפלוגתא דרשב"ג א"כ סובר שמואל דאם מצא הרשתו' מקולקלים מותרים והא לא משתמעא מדברי ת"ק ואדרבא ממשמעותא דהך פלוגתא דת"ק ורשב"א משמע דכל דלא אידכר במלתיה שריותא דרשתות מקולקלות סובר לאסור ומינה נשמע דדעת שמואל לשרויי במצאן מקולקלות וא"כ אי הוה אמר הלכה כת"ק הוה נשמע לאסור אפי' מצא רשתות מקולקלות מעי"ט לזה אמר אין הלכה כר"ג והבן. ולא תקשה מהך לישנא דקאמר הלכה כר' יהושע משום דשאני ההיא דקאמ' בהאי לישנא ס' מוכן אסור כפום לישנא האי לא מתמעט מצאן לרשתותיו מקולקלים דהוי ס' מוכן דאיכא למימר דמצאן מקולקלים מעי"ט לא מקרי האי ס' מוכן ושרי משא"כ בדברי ת"ק במתני' דקתני לא יטול מהן אלא א"כ יודע שניצודו מערב י"ט משמע שיודע ודאי אבל מצא הרשת מקולקלת לא וכמו כן דברי ת"ק דרשב"א דאסר כל רשת ומכמורת מדייקי שפיר דבריו דמקולקלין אסור כת"ק דמתני' אלא דק' לי למ"ש רמב"ם בפ"ב מהלכו' י"ט וז"ל מצודות חיה וכו' שפירסן מעי"ט לא יטול מהם

בי"ט אלא אם כן יודע שנצודו מעי"ט ע"כ. מוכח דפסק דמצאן מקולקלין מעי"ט לא מהני ואסירי וק' בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא לא פליגי בהכי דאפי' ללישנא קמא מדייקי בלישנייהו טפי לשרויי מצאן מקולקלין. ונראה דדעת רמב"ם ז"ל היא דמלתא דפשיטא דאם מצא הרשתות מקולקלי' מעי"ט דניצודו מעי"ט דכיון דנתקלקלו תו לא ציידי ומאי דאשכח בודאי דמעי"ט ניצודו ובהא ליכא פלוגתא ודלא כדעת האחרונים דמשכחת לה שנתקלקלו מעי"ט ולא ניצודו וביום טוב ניצודו אלא דאשכחן פלוגתא לת"ק ורשב"ג ואיתמר עלה הלכה כרשב"א הכין היא לת"ק ס' ניצוד מותר דלא משמע דאסר אלא בניצודין בי"ט מדלא קתני להדיא אפי' ספק ניצודו מעי"ט דהוה צריך לפרושי משום דהוי מלתא דמן הסתם לא שרינן ספק כיון דהוי מלתא דרבנן דפשיטא דאנא אדון בספיקא לקולא וכל דלא אמר בפי' שרי ולא מוקמינן למלתיה אלא בודאי ניצודו ב"יט. ותדע דבהכי פליגי מדאצטרי' רשב"א למימר דס' מוכן אסור כדדייק הש"ס במילתיה ואי תימ' דלת"ק נמי ס' מוכן קאסר אמאי אצטריך רשב"א למתני איסורא לא הול"ל אלא מצאן מקולקלים בידוע כו' דבזה הוא דפליג את"ק לדעת רש"י ודעימיה אלא דרשב"א הוא דחדית דינא דאיסור ס' מוכן ואהא קאי שמואל ואמר הלכה כרשב"א ז"ל אבל במצא מכמורות מקולקלות ליכא מאן דפליג ולא אצטריך רמב"ם ז"ל לאומרה ורשב"א גופיה לא קאמר כסדר זה אלא לומר דכל דלא מצאן מקולקלים מערב י"ט הו"ל כודאי ניצודו בי"ט נ"מ דלא למעבד שום קולא בספ' מוכן ואפילו נתערבה באלף אסורות אי נמי חדית לן דכיון דמצאן למצודות מקולקלות הגם דלא ידע ודאי דאיכא חיה ועוף ניצודין דהא לפעמים מתקלקלת המצודה ונשמט העוף והחיה ואינן ניצודין ואעפ"כ מקרי זה מוכן ונוטל מהם בי"ט ורמב"ם במה שהשמיענו הדין הסוכר אמת המים כו' ומצא בה דגים הרי אלו מותרים בזה נכלל הא חידותא דדינא והבן. ולפ"ז מה שהקשינו אמאי לא אמר שמואל הלכה כת"ק מתרצים לדעת רמב"ם בישוב ראשון שכתבנו או בישוב ב':

וראיתי להרב כמוהר"ר חיים אבולאפייא בספר מקראי קודש שכתב דת"ק מיירי בפי' מכמורת ומצודות בי"ט דאין דרך לפרוס מצודות מיום ליום אחר וכו' יעש"ד ודבריו צריכין חיזוק מאן אמרה להא מלתא ולהפך יוצדקו הדברים דדרך לפרוס המצודות ולהניחן פרוסות תמיד וכשהמצודה תוס' לוקחים הניצוד וחוזרים ופורסים אותה ונמצאת תמיד מצודה פרוסה על כל החיות ולו יהיה שנצדיק דבריו עכ"ז במאי דקמן דאסור לפרוס המצודה בי"ט פורסים אותה מעי"ט ויגיד ע"ז דברי רשב"א דקתני מצאן מקולקלות כו' א"כ שפירסו אותם מעי"ט לצוד בי"ט ולזה אמר מצאן כו' מצאן מקולקלות בי"ט כו' אלא ודאי דהעיקר כדכתיבנא והיא דעת הרב המגיד ומ"ש הפר"ח בזה ליתא:

דף כד:

גמ' מותרים למאי רב אמר וכו' הגם דכבר אפסיקא הלכתא דלא כר"ג אפליגו במשמעותא דמלתיה משום דמינה נשמע לת"ק ולהכי בעי תלמודא מותרים למאי דאי נימא מותרים בטלטול נפקא לן דלת"ק דאסר אפילו בטלטול אסר ואי תימא מותרים באכיל' נפקא לן לת"ק דלא החמיר בס' מוכן אלא באכילה ולא בטלטול וכיון דאמר רב דפשיטא ליה דשמועתו דלו דקבל מרבי הדר ר' מינה ואמר ליה לקבל אם כן אפסיקא לן הלכתא לת"ק דאסור אפי' בטלטול והרמב"ם בפ"א מהל' י"ט כיילא חדא שכתב וז"ל כל שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלטלו בי"ט אלא לצורך אכילה ע"כ. הא למדת דכל דאסור באכילת דין מוקצה ואסור בטלטול ופשוט:

שם גמרא מיתיבי נכרי כו'. פירש בשלמא למ"ד מותר לקבל מצינן למימר דלרשב"ג שרי בטלטול הגם דודאי בני יומן ולפי דרבנן פליגי עליה אפילו בספק כו' לזה נקט פלוגתייהו בס'. ומשני דלדידך נמי לא מצית למימר דיסבור ר"ג למישרי בטלטול בני יומן כו' דהא לא אשכחן מאן דסבר הכי והא מלתא לאו מלתא מוכרעת אלא דהתרצן קאמר הכי:

שם גמרא אמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא כו' עד סוף הסוגיא. מדלא ערבינהו ותנינהו משמע דדין דבר שיש במינו במחובר ודין דבר הבא מחוץ לתחום מחולק והיינו דבר שבמינו לא מיבעיא אם הוא ודאי חתכו הגוי מהמחובר אלא אפילו ספק אסור מדאמרינן אם יש במינו במחובר פי' אפילו אין יודעים ודאי שזה בא מהמחובר בי"ט ואסור בכדי שיעשו אפילו למי שלא הובא בשבילו דהא לא מחלק כן אלא בבא מחוץ לתחום ודבר שאין במינו במחובר אינו אסור אלא בהיכא דידעינן ודאי שבא מחוץ לתחום ואפי' ידעינן ודאי שבא מחוץ לתחום אינו אסור בכדי שיבא מחוץ לתחום בחול אלא מותר תכף אחר יציאת יום קדוש דהא לא אמר בו בכדי שיעשו וביום קדוש גופיה מותר למי שלא הובא בשבילו נמצאו ג' קולות בבא מחוץ לתחום ואסור בדבר שבמחובר א' ספק. ב' בכדי שיעשו ג' לישראל אחר כל א' מאלו מותר בבא מחוץ לתחום ואסור בדבר שבמחובר. ורש"י ז"ל תמה על היתר לישראל אחר אמאי והא הו"ל מוקצה ותירץ דגבי איסור תחומין דרבנן הקלו ע"כ והסכימו לתירוץ זה התוס' משום שלא מצאו תירוץ אחר לתימא שלהם ולדעת הרמב"ם ז"ל הגם שהוא פסק במחובר וצידה בדברים של אוכל נפש מותרת ד"ת וא"כ דמו לדין ההוצאה עם כל זה מסתבר לחלק בהוצאה משום דהותרה אפילו שלא לצורך כמ"ש בפ"א דהוצאה מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך הרי דקולא היא בי"ט אפילו הוצאה דמרשות לרשות ואצ"ל תחומין דאפילו בשבת ליכא אלא מלקות

אפילו למ"ד תחומין דאורייתא אלא דחכמים משום צורך שמחת יום טוב הקלו בהוצאה מרשות לרשות וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות י"ט אבל איסור תחומין אסרו דהא ליכא מניעת שמחת י"ט בזה כמניעת שמחת י"ט אם היו אוסרים ההוצאה בי"ט שכתב הרמב"ם ז"ל התם ולמה לא אסרו ההוצאה הגם דאפשר לעשותה מעי"ט כדי להרבות בשמחת י"ט ויוליך ויבא מה שירצה ולא יהיו ידיו אסורות כו' ואין טעם זה צודק בהבא מחוץ לתחום ולעולם עיקר הוצאה ואצ"ל תחומין בי"ט אינה אלא מדרבנן ואין לה עיקר מן התורה בין בדברים שהם בדבר אכילה בין בדברים שאין בהם צורך אכילה ולהכי הקלו משא"כ מחובר וצידה שלא הותרה ד"ת אלא לצורך אבל שלא לצורך חייב עליה כשאסרו חז"ל אפילו לצורך מטעם שכתב הרמב"ם החמירו באיסורם בשלא לצורך ולזה בצידה ומחובר הגם דמדאורייתא שרו גזרו בהו בספקם וגזרו בכדי שיעשו שמא יאמר לגוים לעשות בי"ט וגזרו בין להובא בשבילו בין למי שלא הובא בשבילו שמא יאמר לגוי גם זה השני להביא לו מן המחובר ולענין טעם האיסור בהלכות אלו רש"י כתב שלא יהנה ישראל במלאכה שנעשית בי"ט ופי' לערב מותר בכדי שיעשו הוא אפילו הוא י"ט ב' ולדעת התוס' טעם האיסור הוא שמא יאמר לגוי להדיא להביא לו ולפום הא נפקא להו לאיסורא עד לערב דמוצאי י"ט ב'. והרמב"ם מ"ש בפ"א מהלכות י"ט וז"ל דבר המחובר לקרקע שנעקר בראשון יאכל בשני ע"כ. משמע דאינו אסור עד מוצאי י"ט ב' ולא מחלק בין נעקר מעצמו לעקרו גוי והביאו לישראל וזה כדעת רש"י. אלא ממ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות שבת וז"ל ולא אסרו בכל מקום שימתין בכדי שיעשו אלא מפני דבר זה שאם תאמר יהא מותר מיד שמא יאמר לגוי לעשות לו ונמצא הדבר מוכן וכיון שאסרו עד שימתין לערב בכדי שיעשו לא יאמר לגוי לעשות לו שהרי אינו משתכר כלום כו' יע"ש לפום האי כללא מוכח דדעת הרמב"ם כדעת התוס' וכיון דכן אסור עד עבור י"ט ב' וימתין לערב בכדי שיעשו. ולפי זה מאי דכתב הרמב"ם בפ"א דמחובר שנעקר בראשון יאכל בשני פי' שנעקר מעצמו או שעקרו גוי לעצמו וזה רוצה לקחת ממה שלפניו דבזה ליכא הך חששא למיסר בכדי שיעשו אבל במביא גוי לישראל ואפילו אין אנו יודעין אם בשביל ישראל תתכן ס"ס כיון שמביאין דורון לישראל מיחזי כבדידיה טרח ואי שרינן ליה אתי למימר ליה לעשות כן ומסתברא דגם לאחר אסורין בכדי שיעשו וטעמא דאלת"ה יחליף תשורתן זה לזה ועודינה לחששא ראשונה שיאמרו לגוי להדיא להביא מהמחובר ויחליפו ולא הוי כה"ג גזרה לגזירה דאי לא הא לא קיימא הא אי נמי אי שרינן לב' למי שלא באו בשבילו ליהנות מיד חיישי' דילמא יאמר לגוי להביא לו ויחשוב דאין איסור אלא להנות בי"ט אבל בשני מותר ויצוה לגוי להביא ומשתכר

ליהנות אחר י"ט מיד לזה גזרו גם למי שלא באו בשבילו עד לערב בכדי שיעשו וז"ל הרב בפ"ב מהל' י"ט גוי שהביא תשורה לישראל בי"ט אם יש מאותו המין במחובר לקרקע או שהביא כו' שאפשר לצודן בו ביום הרי אלו אסורין עד לערב וימתין בכדי שיעשו כו' ואם אין מאותו המין במחובר או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמאתמול נעקר או ניצוד אם הביאו מתוך התחום מותר ואם הביאו מחוץ לתחום אסור והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום מותר לישראל אחר כו' יע"ש. אמר הביא תשורה כדקאמר הש"ס אתא לומר דוקא הביא תשורה שיש מקום לומר שבשבילו עקרם מהמחובר אבל אם עקרם הגוי לעצמו יכול הישראל ליקחם ממנו הגם שנהנה הישראל ממלאכת י"ט ודלא כפי' רש"י ומדכתב חלוקה ראשונה דיש במינו במחובר סתם אסור ובחלוקה שנייה דמחוץ לתחום הוצרך להתנות בה תנאי דלא אסיר אלא למי שבא בשבילו. ש"מ דרישא לא מפלגי' בין הבא בשבילו לאחר והאיסור שכתב ברישא ישנו לכל ישראל בשוה ובעי' לערב בכדי שיעשו זו היא דעת הרמב"ם ז"ל:

שוב ראיתי ראיה גמורה מדברי הרמב"ם דגם לאחרים אסורים בכדי שיעשו שכתב בפ"ו מהלכות שבת וז"ל ואם היה הקבר בפרהסיא וכו' לא יקבר בו אותו ישראל עולמית ומותר ליקבר בו ישראל אחר והוא שימתין בכדי שיעשה וכן כל כיוצא בזה ע"כ. הרי דגם למי שלא נעשה בשבילו אנו מחמירין עליו בכדי שיעשה והגם דהתם מיירי בדין קבר שלא יקבר בו עולמית אין דבר זה עושה קולא וחומרא בערך ישראל אחר. וראיתי לה"ה ז"ל שכתב דדעת הרמב"ם ז"ל כדעת רש"י ונעה אחריו מרן. וכפום מאי דכתיבנא ליתא דודאי דעת הרמב"ם לאו כדעת רש"י ועיקר. גם ממה שלא כתב הרמב"ם איסור בכדי שיעשו אלא בספק מחובר מוכח דבבא מחוץ לתחום לא מחמרי' לאסור בכדי שיעשו ודי לן לאסור בי"ט גופיה. ופש גבן לפרושי מ"ש הרמב"ם ז"ל אם הביאו מתוך לתחום מותר ואם הביאו מחוץ לתחום אסור וק' דמתחילת דבריו שכתב אם הביאו כו' משמע דוקא ודאי הביאו מתוך התחום אבל ספק אסור וממה שגמר אומר ואם הביאו מחוץ כו' משמע אבל ספק מותר. וליכא לאוכוחי ממ"ש הרמב"ם בפ"ו מהלכות שבת וז"ל גוי שהביא חלילין כו' אע"פ שהביאן מצד החומה ימתין למוצאי שבת בכדי שיבואו ממקום קרוב כו' שמא בלילה הביאום ממקום אחר עד החומה ובבוקר נכנסו בהן. ע"כ. הרי דמחמרינן בספק בא מחוץ לתחום. איכא לפלוגי שאני ההיא משום דכיון דלא היו תוך החומה ואנו רואין דבשבת באו לעיר ואתה בא לדון בהם לומר דילמא מע"ש באו וכשקדש היום כבר היה סמוך לחומה לזה אנו אומרים דלא היא דילמא בליל שבת באו ולנו בצד החומה דהא סוף סוף חוץ לתחום לנו אבל לעולם דבר שאין אני יודע אם כאן

היה אם הביאו מחוץ לתחום אנו אומרי' כאן נמצא וכאן היה קודם שבת. ותו לכשתהיה חוכך בחילוק זה איכא לפלוני באופן אחר דשאני התם דבשבת הוא וס' דאוריתא הוי ומה גם להרמב"ם ז"ל דפסק דתחומין דשבת דאוריתא להכי אחמרי' בספיקייהו ואפי' בחלק תחומין דהוו דרבנן מחמרינן בספיקייהו אבל בי"ט דאיסור הוצאה גופה דחמירא הותרא אפילו שלא לצורך דבר תורה ואין לך איסור הוצאה ולא יציאה חוץ לתחום ד"ת מנ"ל לאסור דספיקא דידיה ותדע שהרי אנו מקילין לענין ישראל אל אחר שלא בא בשבילו בדבר הבא מחוץ לתחום ומחמירנן בדבר שמינו במחובר הגם דתרוייהו דרבנן לדעת הרמב"ם ופשוט: ונראה דדעת הרמב"ם דספ' אם באו מחוץ לתחום מותר וסיפא דדבריו דוקא ורישא ה"ק אם יכולין לתלות שהביאו מתוך התחו' דאי לא תימא הכי הו"ל להרמב"ם לערבינהו וליתנינהו לאיסור מינו במחובר עם איסור בא מחוץ לתחום ולימא הכי גוי שהבי' תשורה כו' אם יש במינו במחובר וכו' או יש לחוש שהובא מחוץ לתחום הרי אלו אסורים וכו' ואם אין וכו' ואין לחוש שבא מחוץ לתחום כו' מותר ואמאי הבדיל דין זה דחוץ לתחום בפני עצמו אלא לומר דהחומרות שדקדק בדין המחובר ליתנהו בדין הבא מחוץ לתחום וליכא למידחי לעולם ספק אסור אפילו בבא מחוץ לתחום וטעמא דפלגינהו הוא משום חומרת בכדי שיעשו דלא הוצרך בכדי שיעשו אלא בס' מחובר אבל בבא מחוץ לתחום לא החמירו להצריך להמתין בכדי שיעשו ולעולם לענין ס' שקילי נינהו לאו מלתא היא דעל מי סמך הרמב"ם לשרויי טעמא דפלגינהו אהא דבכדי שיעשו ודילמא איפכא דבכדי שיעשו שוים לאיסורא בין המחובר בין הבא מחוץ לתחום וטעמא דפלגינהו הוא משום דין הספק. והגם דדקדק לומר אם הביאו מתוך התחום דמשמע אבל מחוץ אסור לא מצינן למימר דסמך עלה דהא אמר ג"כ ואם הביאו מחוץ אסור דמשמע דוקא ודאי הוא דאסור אבל ס' מותר ובדברי הרמב"ם ז"ל אין נכון לומר דמפרשי' ליה בדרך נעשה אלא ודאי דאתרוייהו נתכון הרמב"ם דמחולק איסור מיחוש חוץ לתחום מאיסור מחובר ככל החומרו' דאתמרו באיסור מחובר. ונתחכם הרמב"ם לאשמועינן קולת הבא בשביל זה מותר לזה במיחוש חוץ לתחום דבזה תדע דבמיחוש מחובר לא שנא ומינה נמי תדע דקיל מיחוש חוץ לתחום ממיחוש מחובר ולא גמרי' זה מזה. ואפשר לי לתת טוב טעם דמיחוש דברים הבאים מחוץ לחומה לא כריך ספיקייהו בגוף הדבר כי היכי דכריך ס' המחובר בפירות דכל פרי מוחזק דמחובר הוא ולהכי אסרינן בספיקיה עד דידעי' ודאי דנחתך מקמי י"ט אי נמי דחזינא ליה דכמיש מה שאין כן הבא מחוץ לתחום אתה מביא עליו הספק מבחוץ ולאו ספיק' הוא ואדרבה אמרי' כאן נמצא וכאן היה ומטעם זה לא חש הרמב"ם ז"ל עלן למיטעי לאסור ספק כזה ונראה

דאפי' בהיכא דידעינן ודאי דפירות אלו חוץ לתחום משתכחי אין זו חזקה כיון דאין כח הספק דאתית עליה בגוף הפרי עצמו במחובר אלא דאתית עליה מס' המקום שהיה בו ואין המקום קובע הס' בגופו של פרי ותו בר מן דין מהיכא יס"ד לאסור ספק כי האי כיון דלא הוי אלא משום גזירה דילמא יאמר לגוי פשיט' דספיקו שרי בשלמא במחובר דאיסורו בי"ט משום מוקצה כבר אמרו דהחמירו בס' מוכן ולזה כיון דהחמירו באיסור ס' מחובר בי"ט החמירו ג"כ לערב בכדי שיעשו אפילו בספק הגם דאיסורו הוי משום דילמא יאמר לגוי משום דלא פלוג משא"כ איסור הבא מחוץ לתחום דאין איסורו אלא מחמת גזירה שיאמר לגוי פשיטא דספ' מותר ולהעמידך בסוד העיון אשכילך דע דמאי דאנו מדייקי' במלת' לומר דלא שרי אלא ודאי אבל ס' לא היינו כשבאה הודעת האיסר וההיתר במלתא כההיא דדייקינן בסוגיין בההיא דרשב"א דקתני בא ומצאן מקולקלין מעי"ט בידוע דמערב י"ט ניצודו בא ומצאן מקולקלין בי"ט בידוע שבי"ט ניצודו בזה הוא דאנו מדקדקין שפיר דיוקא דריש' אדיוקא דסיפא דמריש' משמ' דוקא מצאן מקולקלין מעי"ט הא ס' כו' ומסיפא כו' משום דלא אתא רשב"א אלא לאשמועי' דגדר ההתר ואמ' דגדר ההתר הוא דמצאן מקולקלין מערב י"ט מוכחא מלתא ומכרחא דלדיוקא קתני משא"כ בכה"ג דנקט הרמב"ם ז"ל ואמר ואם אין במינו במחובר כו' אם הביאו מתוך התחום מותר לא אתא בזה לשיעור ההתר והאיסור בדבר הבא מחוץ לתחום אלא לשמור דלא תימא דכל שאין מיחוש במחובר תו ליכא למיחש למידי לזה אמר תנאי הוא הדבר אם לא הביא וכו' וכאן לא דקדק גבול הצריך בענין זה וכשבא להגדיל האיסור של הבא מחוץ לתחום דייק בלישניה ואם הביאו מחוץ לתחום אסור דקדק לשלול הספ' ממה שלא עשה גבול לאיסור אפי' בס' שהיל"ל ואם ספק הביאו מחוץ כו' ובזה מסילת העיון תגיד דרישא לאו דוקא דלא אתא בו להגביל שיעור היתירא דידה וסיפא דוקא דהא נתן שיעור שחייב עליו מלקות וכדרך זה מפרשי' בש"ס ודוק. נמצינו אומרים לדעת הרמב"ם דבר שיש במחובר אסור אפי' ספיקו ולערב בכדי שיעשו בין לו בין לאחרים והבא מחוץ לתחום דוקא להבא בשבילו וגם ודאי מחוץ לתחום ודוקא בי"ט עצמו ואן צריך לערב בכדי שיעשו גרסי' בעירובין דף מ' וז"ל ההוא לפתא דאתא למחוזא נפק רבא חזייה דכמישא שרא רבא למיזבן מיניה אמר הא ודאי מאתמול נעקרה מאי אמרו מחוץ לתחום הבא בשביל ישראל זה מותר לאחר וכ"ס הא דאדעתא דנכרים אתא כיון דחזא דקא מפשי ומייתי אסר כו' ע"כ. לכאורה ק' לפום מאי דכתיבנא דדוקא דורון הוא דאסיר אמאי אצטריך רבא לטעמא דכמישא אפי' אי לא כמישא אם הגוי אדעתא דנפשיה טרח או אדעתא דאחריני לא אסיר לישראל. ולאו קושיא היא דמאי דכתיבנא לחלק בין עושה

גוי לצורך עצמו לעושה בשביל ישראל היינו לאסור בכדי שיעשו מחשש דכיון דבשביל ישראל עשה חיישינן שיאמר לו ישראל להדיא שיעשה בשביל עצמו כיון דמאי דעבד בשביל ישראל עבד דמיא הא להא משא"כ גוי העושה בשביל עצמו ולא בשביל ישראל לא גזרי' שיאמר לו ישראל לעשות בשבילו כיון דהשתא נמי לאו בשביל ישראל עבד אבל לאסור בי"ט גופיה אסור משום דכיון דמחובר הוא מוקצה הוא כמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות י"ט דכל שנעקר בראשון יאכל בשני אבל בראשון מוקצה הוא ואסיר ולא מפלגי' בזה בין הבא בשבילו לאחר שלא בא בשבילו דלכולהו הוי מוקצה. וא"ת גם הבא מחוץ לתחום בשביל הגוי יהיה אסור משום מוקצה לאו קושיא היא דזה לא חשיב מוקצה כיון דאיסור הבא מחוץ לתחום לאו איסור חמור לא החמירו בהקצאתו ותדע דטבל אם עבר ותקנו מוכן הוא אצל שבת הרי דדבר דהקצאתו מחמת איסור קל לא החמירו בו ה"נ דכותה דכיון דקיל טפי הקלו באיסור הקצאתו כל שהביא הגוי לעצמו והקלו אפי' הביאו בשביל ישראל דאסור שמא יאמר לו הבא לא אסרי' בכדי שיעשה ולישראל אחר מותר מיד זו היא. נמצינו אומרים דשני מיני איסורים איכא בהא מלתא א' איסור מוקצה ואחד שמא יאמר לגוי איסור מוקצה אינו אלא בדבר שבמינו במחובר דכל דבר שבמחובר מוקצה הוא ואפי' ס' החמירו בס' מוכן ואין איסור זה דאיסור מוקצה בבא מחוץ לתחום ואיסור גזירת שמא יאמר ישנה בדבר הבא מחוץ לתחום אם בא בשביל ישראל גם ישנה בדבר שבמחובר לאסור לערב בכדי שיעשו. ואסדר ההלכות העולים לשיטתו זו. א' דבר שבמחובר אפי' עקרו הגוי בשביל עצמו או בשביל גוי אחר אסור לכל איש ישראל בי"ט ב' ואפי' ספק מחובר. ג' ודוקא בי"ט עצמו אבל לערב מותר מיד ד' אם יש מיחוש שבשביל ישראל בא אסור אבל ישראל ואפילו למי שודאי לא הובא בשבילו כיון דהביאו דורון לישראל אחד ואפי' ספק ונוסף בו דגזרי' אפי' למי שלא הובא בשבילו בכדי שיעשה שמא יאמרו לגוי להביא ה' דבר הבא ודאי מחוץ לתחום אם הביאו הגוי שלא לצורך ישראל מותר בי"ט מיד. ו' ואם ודאי בשביל ישראל וס' חוץ לתחום מותר ז' ואם ספק שהביאו לצורך ישראל נמי מותר מיד אפילו ודאי מחוץ לתחום דהא לא אשכחן איסורא לא בש"ס ולא בדברי הרמב"ם ז"ל אלא בגוי שהביא תשורה דמוכחא מלתא דלצורך ישראל הביא והגם דבההיא דעירובין קא' רבא להתיר הבאה מחוץ לתחום מטעם דאיכא רובא דישראל לא תידוק מינה הא מחצה אסיר לא היא אלא דקושטא דמלתא קאמר גם מאי דקאמר התם כיון דחמא דמפשו ומייתי אסר להו פיר' רש"י שם וז"ל אמר ודאי אדעתא דישראל קא מייתו ע"כ הרי דהתם לאו משום ספיקא אסר אלא דמסתמא ודאי אדעתא דישראל הא ספק שרי אפי' ודאי מחוץ לתחום מייתו

ולמדייק ג"כ מדברי רש"י ז"ל דדעתו דאין לאסור בספק בא בשביל ישראל אלא בודאי ח' ואם קרוב לומר דלצורך ישראל בא כגון שהביא תשורה וגם ודאי שבא מחוץ לתחום אסור לישראל זה שבא בשבילו ט' ודוקא בו ביום אבל לערב מותר מיד ולישראל אחר מותר מיד. בי"ט וראיתי מי שרצה לומר דאפי' בבא חוץ לתחום אסור בכדי שיעשו גם אסור אפי' ס' בא חוץ לתחום והם דברים תמוהים בעיני דכיון דלא אידכר בש"ס איסור בכדי שיעשו אלא באיסור מחובר מנ"ל לאסור בבא מחוץ לתחום כיון דאין הדבר אלא משום גזירה לא להוסיף עליו גם בענין ס' כיון דאין איסור זה אלא דרבנן דילמא יאמר לגוי א"כ הו"ל ספק בגזירה דרבנן ולקולא ולא דמי לס' מחובר משום דהו"ל ספק מוכן והחמירו בו גם באיסור לערב בכדי שיעשו דאסרינן אפי' בספיקא אמרינן דלא פלוג באיסורייהו דכיון די"ט גופיה אסור דרבנן ולערב בכדי שיעשו אסור דרבנן לא פלוג למימר דאיסור י"ט גופיה אסור בספיקא ואיסור לערב מותר בספקא דלא למחזי כחוכא ואיטלולא דלאו כ"ע גמירי להכי כיון דהוצרכו לאסור ספקא בכוליה יומא אסרו גם לערב משא"כ י"ט דכל עצמו לא אסור אלא גזירה שמא יאמר לגוי למה אסרינן ספיקיה והעיקר אצלי הוא מ"ש לדעת הרמב"ם:

דף כה.

גמרא וצפור דרור צריך לקשר בכנפיה שלא תתחלף באמה ע"כ. פירוש משום דלפעמים מזדמן אמה לידו ויקחנה בלא טורח הגם שכפי האמת צריך לומר בה הבא מצודה ונצודינו. והרמב"ם שהשמיט דין זה אינו צריך דהא כיון דהשמיענו דס' מוכן אסור ממילא כל דאמה ובתה דמו אהדדי ומיחלפי אסור ובעי למעבד היכירא ותנא עצה טובה קמ"ל ואשמועינן נמי בזה דספק מוכן אסור:

דף כה:

גמרא אורח ארעא קמ"ל פי' רש"י וז"ל ולא משום איסור טריפה והתוס' ז"ל הקשו דבסמוך משמע שיש איסור בדבר דאמר נטיעה מקטע' רגליהון דקצבייא. ותירצו דהגם דליכא איסור דבחזקת התר עומדת מיהו אם נמצאת טריפה לאחר שאכל נענש על השוגג כו' יע"ש וקשה למה יענש אם התורה התירה לו לאכול ואמרה היתר הוא זה חשיב אנוס עפ"י הדיבר. תו קשה לדבריהם ז"ל אמאי קא מייתי הש"ס סעד לאורח ארעא קמ"ל דתניא לא יאכל אדם שום כו'. דכל הני דקתני בברייתא ליכא שום מיחוש איסור הו"ל לאתויי דרמי גופיה והגם דאיכא לשנויי דמההיא דרמי איכא למימר דאיסורא קא' ודלא כרב הונא להכי מייתי הש"ס דאורח ארעא קמ"ל ודלא תימא אייתו רבנן לאולופי אורח ארעא הגם דלא הוי חיובא דדינא להכי מייתי דכוותה דתניא לא יאכל אדם שום וכו' הרי

דתנא אתא לאורועי מלתא דאורח ארעא והא נמי דכוותה אלא דס"ס פשטא משמע דהא דמיא להא וכי היכי דליכא מיחוש איסור הא נמי דכוותה והנכון אצלי דהאוכל מבהמה שנשחטה דבחזקת היתר עומדת פשיטא דלית ליה שום עונש ואפי' תמצא טריפה דרבנן שרו ליה ואורח ארעא דקאמר הש"ס דמי ממש להההיא דלא יאכל שום מראשו וכפי' רש"י. וההיא דנטיעה מקטעת כו' לא כפי' רש"י דממהרין לאכול על חזקת היתר דאמור רבנן אלא דמי לכל הני דאתאמרו בהדה דעבדי ממש עבירות רשיעיא שהם הגזלנים ובועלי נדות ועובד ע"ז הא נמי דכוותה דבהדייהו מיתנייא ואף גם זאת דקאמר בהדי קצבייא בועלי נידות ואתרוייהו קאמר נטיעה מקטעת כו' והיכי תקטע הנטיעה רגלי אוכלי בהמה שהלכה מותר לאכול ממנה בשוה עם בועלי נדות דחייבי כריתות אלא ודאי דכי היכי דכולהו עוברים אדאורייתא הא נמי עברי אדאורייתא ובשביל הנא' ממון כשרואין דבר המטריף חיישי שמא יטריפנה החכם ומעלימים אותה ממנו ומאבדין אותה ומעשים בכל יום שהקצבים חוששין להפסד ממון וכשרואין סרכא או בועה מאבדין הריאה או חותכין מקום הטרפות ולזה אמר נטיעה מקטעת כו' דה' גזר שיאבדו פירות ג' שנים להדיא משום איסור והם עומד בפניהם מיחוש ממון ואוכלים האיסור וה' עשה ענין הערלה כדי שיהיו בני אדם להדיא מאבדין ומשליכין הפירות לבזות בעיניהם האיסור הגם שיש הפסד ואין שייכות למימרא דרמי דלעיל עם מימרא דהכא דחצובה כו' ודנטיעה כו' אלא הש"ס הואיל והביא הך דרמי הביא הא נמי וכן דרך הש"ס שוב בא לידי דברי המדרש דמפרש נטיעה מקטעת רגליהון דקצבייא שאין ממתינין לבהמה עד שיתמצה דמה ע"כ. וזה מוסכם לפירושינו ועיקר. וראיתי להרא"ה בחידושיו שכתב אחר שהביא דברי המדרש וז"ל איברא דבמדרש מפרשי לה וכו' אבל אנן ודאי הכא לאו הכי קאמר אלא רמי בר אבא כשמעתיה דלעי' ומשום בדיקה אתי עלה עכ"ל ואני אומר דודאי דה"ק דאי אמרינן כשמעתיה דלעיל כבר הקשינו ודחינו לה זולת אי אמרינן דרמי פליג אדר' הונא וסובר דלאו בחזקת התר עומדת בזה ודאי דמפרשי' לה כשמעתיה דלעיל דהא עבידי איסורא ותלמודא לאו הכי סביר מדמוקי למלתיה דרמי משום אורח ארעא אלא אי אמרת דמכח מימרא בתרייתא דרמי דנטיעה מקטעת כו' מהדרינן לפרושי מלתיה דרמי דפליג אדרב הונא ואידחייא שינוייא דתלמודא דאורח ארעא ולאו מלתא דכיון דמצינן לפרושי דרב חמי כדקאמר במדרש ומשוינן ליה אדר' הונא דהוי הלכתא והראיה מדפריך הש"ס עליה מינה וכדמדייק ממתניתין אמאי מפרשי' ליה פירושא אחרינא ומסקינן לה דלא כהלכתא אלא ודאי דכדברי מפרשי' ועיקר:

שם גמרא ת"ר אין הסומא יוצא כו' ע"ס הסוגיא. מוכח מהסוגיא דלא שרינן לכתופי אפי' צבור צריכי ליה אלא משום ביעתותא או משום דוחקא דציבורא. והרמב"ם בפ"ד מהל' י"ט כתב וז"ל ואין יוצאין בכסא אחד האיש וא' האשה שלא יעשה כדרך שעושה בחול ואיש שהיו רבים צריכים לו יוצאים בכסא אחריו ומוציאין אותו על הכתף אפילו באפיריון ע"כ. מוכח מדבריו דכל דצריכין לו רבים מוציאין אותו על הכתף ואפילו אין הכרח בדבר לא ביעתותא ולא דוחק' דציבורא. ומן הגמרא לא מוכח הכי וה"ה העלים עין מלישב זה ומרן בכ"מ כתב וז"ל ונראה שטעמו משום דאמרי' בש"ס אמימרא כו' אי נמי משום דוחקא דציבורא אלמא דאיש שרבים צריכים לו שרי לכתופי כי היכי דלא לידחקו ליה ציבורא וה"ה מאיזה טעם אחר שיהיה כו' יע"ש וק' לדבריו דהא סוף סוף בעי טעמא אחרינא לבד טעם ציבור צריכין לו או משום דוחקא דציבורא או טעמא אחרינא ולמה הרמב"ם ז"ל לא התנה לענין כיתוף דבעי' דאיכא דוחקא דציבורא או טעמא אחרינא תו ק' להרי"ף אמאי השמיט דוחקא דציבורא דעליה תלא זיניה מרן ז"ל לומר דפסק כהך לישנא דדוחקא דצבורא. ונראה לומר בהביט קודם למאי דכתב הרמב"ם ז"ל יוצאין בכסא אחריו שנראה שמפרש מאי דקתני ברית' אין יוצאין בכסא היינו שלא יצאו בכסא אחריהן ולכאורה מהש"ס לא משמע הכי דקאמר אנא אפיקתיה לרב הונא אנא אפיקתיה לשמואל דמשמע דלאו אכסא לחודיה קאי וי"ל דטעם הרמב"ם הוא מדקאמר הש"ס בסמוך ובלבד שלא יכתף ופירשה הרמב"ם דמוציאין אותו על הכתף ולא ניחא ליה לפרושה כפי' רש"י שמניח זה ידו על כתף חבירו וחבירו וכו' דא"כ הול"ל ובלבד שלא יכתפו דעל הנושאים קאי דהרי הנישא נישא על זרועותיהם של המכתפין זה על זה אלא ודאי שפי' לא יכתף היינו לא ישאוהו על כתיפם א"כ בלא כיתוף היכי דמי לזה פירש שנושאין הכסא אחריהם ואין הכוונה בזה לומר דכיתוף אסיר דהרי גמר אומר ומוציאין אותו על הכתף אפי' באפריון. ומהשתא מאי דאיתמר אנא אפיקתיה לרב הונא וכו' אנא אפיקתיה למר שמואל כפשטא דהיינו על הכתף ממש. וראיתי מי שתמה על הרמב"ם שפי' יוצאין בכסא אחריו והגיה תיבת אחריו ולדבריו צריך ג"כ להגיה תיבת יוצאין ואין אלו אלא דברי הבל שלא עמד בסוד דעת הרמב"ם ז"ל כמו שפירשנוהו. ולפום מאי דפרישנא הרי מעשה דהוציאו לרב הונא ולמר שמואל בכיתוף וקאמר הש"ס ג"כ דסמכו רבותינו וכו' והיינו פסקיה דהרמב"ם דפסק דמוציאין אותו אפי' על הכתף ומאי דקאמר ר' זריקא ובלבד שלא יכתף כו' לא קיימי' הכי אלא כהנהו עובדי כו' דאפי' בכתף שרי למי שצבור צריכין לו ותו כד דייקינן הך דרבי זריקא לכל מאי דמצינן לפרושי במלתיה הוי ודאי פליגא אסתמא דתלמודא דהא מאי דבעי כסא מה אתון ביה סובל ג' דרכים

הא' הוא דלא בעי אלא בהיכא דרבי' צריכים לו דבאין רבים צריכין פשיטא ליה דאסיר מדתניא להדיא ואין יוצאין בכסא והכי קאמר כסא מה אתון ביה אם רבים צריכים לו מותר או אסור ולא ידע להנך עובדי דמייתי הש"ס ומשני ליה ובלבד שלא יכתף פירוש דהגם דרבים צריכים לו אסור לכתף וכפי הוי דלא כהנך עובדי דמייתי הש"ס דאנא אפיקתיה דמשמע בכיתוף ודרך זה מוקשה הוא חדא אם לא ידע שום עובדא מהנך דמייתי תלמודא אלא בריתא דאסרה כסא מנא ליה לחלק בין רבים צריכין לאין רבים וכו' ולו יהיה דנימא דנסתפק בדעתו על מי סמך שיבין שאלתו דקאמ' מה אתון ביה והרי בריתא אסרה סתם והכי הו"ל לשיולי כסא למי שרבים כו' מה אתון ביה ותו ר' זריקא דמשיב ובלבד כו' במה ידע דעל מי שרבים כו' קא בעי והיכן נרמז במלתיה דר' זריקא דמיירי ברבי' צריכין. ותו ק' מאי דקאמר תלמודא והא ילתא דנפקא באלונקי ומשני שאני ילתא דבעיתא אם הבעיא אינה אלא במה שהרבים צריכים לו לילתא מה צורך לרבים בה וכי היא היתה דורשת וא"כ אפי' בעיתא מי שריא. ומ"ש התו' דילתא שבת ראש הגולה כו' דוחק ומחמת ב' קושיו' אלו מסלקין אנו דרך זו ויש עדין לפנינו שני דרכי' א' אם יש איזה התר בכסא או בכל גוונא אסיר ואפי' רבים צריכין לו דאפשר דעד השתא לא הוה ידע היתירא דרבים צריכים לו. ודרך הב' הוא פשיטא בהיכא דרבים צריכים לו דשרי ולא בעי אלא אם יש התר ליחיד ודרך זה נחלק לב' דרכים א' הוא דהוה ידע לבריתא דאסרה וקא בעי אי בכל גוונא אסרה ואפי' בהוצאת כסא אחריו או דוקא בכיתוף ודרך שני דלא הוה ידע הבריתא ונסתפק משום דהוי עובדין דחול אי אסרינן ליה או לא ואמר לו ר' זריקא ובלבד שלא יכתף הנפרש כפי הדרכים שפירשנו בשאלה אם נאמר דבעי אם יש שום היתר בכסא ואפי' למי שרבים צריכים לו מדלא קא מפליג אלא בכיתוף. משמע דלא שנא ליה רבים צריכין לו לאין רבים צריכים לו וכולה מלתא תליא בכיתוף אי איכא כיתוף אסיר אפי' למי שרבים כו' ואי ליכא כיתוף שרי אפי' למי שאין רבים כו' והא ודאי הוי איפכא מסתמא דתלמודא דבסמוך דמפליג בין רבים צריכין לאין רבים כו' ולדרך הב' דלא קא בעי אלא למי שאין רבים כו' אהא חשיב ובלבד שלא יכתף פי' דאם אין רבים צריכים שרי כל דהוי בלא כיתוף ומשתמעא מלתא ממילא דבריתא דקתני אין יוצאין הוא בכיתוף דוקא, והנה בין לדרך ראשון בין לדרך שני אין אנו צריכין לאוקומי דילתא הוו צריכין לה רבים דאפי' אין רבים צריכין אי בעיתא שפיר דמי. אלא דלדרך שני משמע לכאורה דלא פליגא האי דרבי זריקא אדבסמוך דלא מחלקינן בין רבים צריכים לאין רבים כו' אלא בכיתוף אבל בלא כיתוף שרי אפי' אין רבים כו' ולפי זה לא ק' להרמב"ם להתיר כיתוף ברבים צריכין לו אבל ק'

אמאי לא היתר בלא כיתוף למי שאין רבים כו' וכתב סתם ואין יוצאין כו' והיה נראה לומר בדקדק דקדוק א' בדברי הרמב"ם אמאי לא כתב בחלוקת האיסור תיבת אין יוצאין בכסא שהכונה היא אחרי ולא פי' אלא בחלוקת ההיתר לבסוף כשאמ' ואיש כו' יוצאין אחריו כו' ואין זה דרך נכון ומכח זה הייתי רוצה לומר דרישא דאסרי לאו בהוצאת כסא אחריו אפי' בלא כיתוף אסר דלא כן דבלא כיתוף שרי וכרבי זריקא אלא בכיתוף הוא דאסר ולהכי לא אמר ברישא כסא אחריו ובסיפא כשהזכיר ההתר אמר החלוקה שבה אסר ברישא והיא מוציאין אותו על הכתף כו' ומה שהזכיר יוצאין בכסא אחריו בדרך לא זו אף זו והכי קאמ' ל"מ שמוציאין כסא אחריו ולעולם חידוש הפרש שבי רבים כו' לאין רבים כו' הוא הכיתוף. אלא דאין רצוני להכניס בדברי ר' כל כמין פירושים אלו דפשיטא שאם היתה דעתו כן הי"ל להזכיר ברישא בחלוקת האיסור הכיתוף ויאמר אין מוציאין על הכתף כו' ואיש כו'. גם פשטא דמלתא לאו הכי היא. אלא ודאי דלא פסק רבינו להתיר באין רבים כו' אפי' בלא כיתוף וטעמו משום דאפי' לדרך זה ר' זריקא הוי הפך דברי תלמודא דבסמוך דאי תימא דבלא כיתוף שרי אפי' אין רבים כו' א"כ כד שלח ליה ר' יעק' בר אידי לר' יאושע זקן א' היה כו' וא"ל אם רבים צריכים לו כו' ע"כ אמאי טרק גלא באפיה דאי אין רבים וכו' אסיר ואמאי והא שרי בלא כיתוף וההיא בלא כיתוף הוה מדלא אמ' דיצא באלונקי אלא בגלודקי דהיינו כסא שלו אלא ודאי דאפי' בלא כיתוף אסיר כל דאין רבי' צריכין לו ולהכי החליט הרמב"ם לאסור כל שאין רבים כו' אפי' בלא כיתוף. נמצינו אומרים דלכל הדרכי' שיכולין לסבול דברי ר' זריקא הוי הפך מאי דקא' בסמוך ולא פסקי' כוותיה וא"ת אמאי לא פריך אדרבי זריקא מהנהו מימרי דבסמוך דמוכחי דלא כוותיה וכמו שהק' מילתא י"ל משום דהוי מלתא דפשיטא דהוי דלא כוותיה ואדחייא דר' זריקא מקמייהו וכן דרך הש"ס דלא טרח לאקשויי כל כמין דין דפשיט' דפליג ומאי דפריך מילתא כו' דע דלאו חד סתמא דתלמודא נינהו אלא סתמא קמא דפריך והא שלח ר' יעקב כו' הוא סתמ' חד וההיא דרב נחמן ומאי דאתמר עלה הוי ישיבה אחרינא וכן הוא דרך דרבינא ורב אשי דהוו מסדרי תלמודא מאי דאתמר בישיבות כמות שהם ומסדרי להו בגמרא ובהך ישיבה אתמ' כל הך שקלא וטרייא ולא הוה ידיעא להו הך דאנא אפיקתיה דרב הונא ודמר שמואל ולא קיימינן כותיה דהך דר' זריקא ומאי דאתמר עלה מטעמא דכתיבנא. וא"ת סוף סוף רבינא ורב אשי אמאי סדרו הך דרבי זריקא כיון דלא קיימא כותיה י"ל דטעמא דתלמודא דמייתי לה משום דאתמר בה ההיא דילתא ודמרימר ומר זוטרא דהוה קשה ליה לרבינא ולרב אשי מינייהו דהוו מכתפי להו ואפי' אין רבים צריכים להם ולהכי מייתי מאי דאתמר עלה דההיא

דר' זריקא דמשני להו תלמודא דהוו מיבעתי וא"כ לדידן נמי לא קשה דהגם דלא הוו צריכים להו רבים משום דמבעיתי שרו והרמב"ם ז"ל שלא כתב הא מלתא דאי מבעיתי אפי' אין רבים כו' שרי לכתף משום דסמך אמאי דכתב בתחילת פרק זה עצמו וז"ל לא ישא משאות כדרך שעושה בחול כו' ואם אי אפשר כו' מותר ע"כ והא נמי דכותה משום ביעתותא הוי כאי אפשר ושרי:

דף כו.

מתניתין אם יש בו מום יעלה וישחוט כו'. לפום מאי דמפרש לה בגמרא הכי קאמר שמותר לראו' החכם אם יש בו מום פי' אם המום שהיה בו מערב י"ט הוא מום קבוע יעלה וישחוט והגם דאית ליה לר"י מוקצה האי לאו מוקצה הוא כיון דמאתמול ידע בעליו דנפל ביה מום ויודע דרואין מומין דהדין כן הוא לזה דעתיה עלויה ואם לאו פי' דמום דמעי"ט היה עובר הגם דהיום נולד בו מום קבוע שראוי לשחוט עליו הרי זה הגם דהעלהו לא ישחוט. וא"ת האי מום קבוע ומום עובר דקאמרינן היכי דמי אי דבעל הבית ידע בהו במום קבוע דקבוע ומום עובר דעובר קשה פשיט' כיון דידע דמום עובר הוא הו"ל כמאן דליתיה ולית דעתיה עלויה ואמאי אצטריך ר"י דלשמועי' דהוי מוקצה אחר שכבר השמיענו דעדיפא מינה בדין מוקצה בבהמה מסוכנת דאם לא נתנבלה מעי"ט הוי מוקצה והרבה דכותה ונראה דמיירי דבעלים ידעו דאית ביה מום ובין ברישא דמום קבוע בין בסיפא דמום עובר איהו לא ידע אם עובר אם קבוע אלא דלאחר כן בשעת ראיה המומחה מגיד לאדם מום שבו ואם נמצא בו מום קבוע הגם דאיהו לא הוה ידע מאתמול דקבוע הוא כי היכי דיסמוך עליו אעפ"י כן חשיב מוכן ותדע מההיא דאמר רב כהנא בעיית הש"ס בסמוך מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירים בו מותר. והא נמי דכותה ואם נמצא שהיה המום עובר הגם שנמצא בו מום שנפל בי"ט לא אמרי' דסוף סוף הא הוה דעתיה עלויה מעי"ט וצישחטיה כיון דהך דהוה סמיך עליה בדעתו לא היה מום קבוע ונמצא דעתו טועה וכמאן דליתיה ואסור ומדברי הרמב"ם בפי' המשנה נרא' דדוקא שנעשה בו המום קבוע אחר שהעלהו אבל אם היה בו המום קבוע והוא בבור הגם דמאתמול לא היה אלא עובר הרי זה מעלהו ושוחטו והגם דמוקצה הוא היקל בו ר"י משום צער בעלי חיים כיון דלא הוי כ"כ מוקצה דהא מאתמול הוה ליה מום אמרינן דלא אסח דעתיה מיניה כולי האי ומקילינן מטעם צער בעלי חיים ולדרך זה מתישב מאי דהוה קשה לן לפום מאי דמשני תלמוד' בכור שנפל אצטריך ליה ס"ס ליתני לא יעלה ולא ישחוט ומפרשינן הגם דנפל בו מום בי"ט ולדברי הרמב"ם ניחא דאי הוה תני הכי ה"א דהגם דנפל מום והוא בבור לא יעלה וישחטנו ולא כן אלא כל דבבור אית ביה

מום קבוע הגם דמעי"ט לא הוה ביה אלא מום עובר ה"ז מעלהו ושוחטו משום צער ב"ח והגם דצער ב"ח אזיל ליה בהעלאה עכ"ז כיון דהותר הותר ולא החמיר לאוסרו בשחיטה אבל אם לא נראה בו המום הקבוע אלא אחר העלאה דעבר אדם והעלהו דליכא צער בעלי חיים לא שרינן ליה לשוחטו כיון דמעי"ט לא היה כפי האמת אלא מום עובר ור"ש סובר אין רואין מומין בי"ט ולזה אפי' הוה ביה מום קבוע מערב י"ט כל שלא ראהו חכם הרי זה מוקצה גמור דכשלא קרא לחכם מערב י"ט דמן הסתם יודע דלא אתי חכם לראותו דהא אין רואין מומין והוי כגרוגרות וצמוקים ומשמע דאפי' עבר וראהו חכם אינו מן המוכן ולא דמי לטבל דאם עבר ותקנו בשוגג אוכל ממנו דההוא הוי מוכן טפי כיון דאינו חסר אלא הפרשה וכל מאן דהו מצי לאפרושי ומתקן ליה משא"כ הכא דבעי דוקא חכם מי יימר דאיתרמי ליה ומי יימר דמזדקק ליה בזה מפליג ליה מדעתיה טפי מטבל ועיין מ"ש בס"ד בד"ה נולד בו וכו':

שם גמרא ת"ר בכור תם שנפל כו' רש"י ותוס' כתבו תרי גירסאות חד בכור תם שנפל וחד בכור שנפל כו' ולא הכריעו וכתבו עוד התוס' דבסוף מכילתין דנסתפק הש"ס אי סבר רבי איסור מוקצה כר"י או כר"ש ולא הכריע טעמא דלא הכריע מהכא לחד גיסא משום דתלמודא גופיה נסתפק בלישני דברייתא ותמיהא לי מלתא דנימא דתלמודא נסתפק בגי' דברייתא דאי הוה מסתפק הו"ל למבעי בכור תם תניא או בכור תניא. ותו ק' אי תלמודא הוה מסתפק אי בכור תם תניא לקמן דקאמר הש"ס אילימא שאין מומו ניכר כלל פשיטא צריכא למימר. מאי פריך פשיטא לאו מלתא דפשיטא היא מצד עצמה דהא ר"י נשיאה קאמר דאפילו בכור תם דודאי מעי"ט מוקצה גמור הוא דהא אין בו מום אפילו מום עובר ואפ"ה קאמר אם מצא בו מום יעלה וישחוט ומאי דקתני סיפא ואם לאו לא ישחוט לאו משום מוקצה אלא אם לא נמצא בו מום ועבר והעלהו ואיתרמי ונפל בו מום קנסוהו לבל ישחוט וכמ"ש רש"י א"כ מאי פשיטא דקאמר אתא לשלול דעת זה ורש"י ז"ל נתחכם לפרש דאפילו לר"י בר פלוגתיה ואין משמעות פשיטא כן אלא דליכא מאן דמצי למיסבר איפכא אלא ודאי דלא גרסי' תם אלא בכור שנפל ותלמודא שפיר מסתפק בדעת רבי מאי סבר אי כר"ש אי כר"י ולא מצי למיפשט מברייתא דידן משום דמצינן לפרושי למלתיה אי כר"ש אי כר"י והכא בנפל בו מום מערב י"ט ולא איתחזי לחכם ולזה ירד מומחה כו' פי' אם יש בו מום שמכיר בו שמעי"ט הוה ביה מום זה הרי זה יעלה וישחוט דסובר רואין מומין וכו' וכדפירשנו במתני' במלתיה דר"י דהא ס"ס אשכחן תנא דמיירי בדרך זה ואמרינן דרבי אמר למלתיה כדרך עצמה דאמר ר"י לכשתאמר דכבר גילה דעתו דסובר דמוקצה אסיר כר"י ולהכי לא חש הכא לפרושי והוי

ממש כר"י דמתניתין ואי כר"ש מפרשינן ליה דמיירי דנמצא כשבדקו מומחה שלא היה לו מום מעי"ט דאין זה מוכן ומדאצטריך לאשמועינן דלית ליה מוקצה בכה"ג דלא היה מום מעי"ט כל עיקר ש"מ דכר"ש סבירא ליה דר"ש מודה במין מוקצה זה דאסיר דלא אסיק אדעתיה דיפול בו מום מחדש למחר בי"ט והוי מוקצה טפי מגרוגרות וצימוקים וא"כ בעית הגמרא במקומה עומדת הגם דלא הוו גרסי בברייתא בכור תם בלא שום ספק ועיין בסמוך:

שם גמ' הרי אמרו כו' פרש"י וז"ל הרי אמרו כו' וקאמר ליה ר"ש בן מנסיא לר' הרי נחלקו בה דורות ראשונים וניזיל לחומרא עכ"ל. קשה לי מאי הכרח הוא זה דכיון דנחלקו בה דורות ראשונים ניזיל לחומרא אדרבה ניזיל בה לקולא דכל כי האי אזלינן לקולא בדרבנן. ואני אומר דלאו בדרך קושיא קאמר ליה ר"ש בן מנסיא לרבי אלא דעתו קאמר דכבר נחלקו בה ראשונים ודעתו דר"ש נוטה אחר האוסרים ולא רצה לחלוק להדיא משום דכבר קדמוהו ושמעה לדעת זו והסכימה דעתו עמה ולעולם אין הכרח לדברי רבי מהראשונים וא"נ מפרשי דר"ש מכריח לרבי מהרי אמרו ה"פ ממאי דמייתי חלוקת נולד בו מום בי"ט בשם ר"ש מוכח דחלוקה א' בשם רבים מתניא ולזה קא' ליה הרי רבים אמרו אין רואין ותדע דאשכחן נמי בברייתא דמתניא מלתיה דר"ש בשם חכמים דמהאי טעמא סבר ר' זירא למפסק הלכתא כר"ש כדאיתא בש"ס דף כ"ז ואין הכרח זה לר' דמצינו ליה כמה פעמים פוסק כיחיד:

דף כו:

גמרא נולד לו מום בי"ט כו'. בזה לא פליג לא ר"י דמתני' ולא רבי דברייתא למאי דכתיבנא בד"ה ת"ר בכור דהא מעי"ט לאו דעתיה עלויה כל עיקר והוי טפי מגרוגרות וצמוקין ומאי דתני ליה בשם ר"ש דמשמע דאיכא מאן דפליג עליה ה"ק אפי' ר"ש דשרי במוקצה הכא מודה דאסיר ואי הוה תני ליה סתם ה"א דתנא דתני ליה לברייתא תנא ליה בסתם משום דסובר כר"י במוקצה ותנא לרישא בסתם דסבר כר"ש בראית מומין דאין רואין וסיפא דאין זה מן המוכן אפילו עבר וראהו משום דסבר כר"י ולעולם ר"ש לית ליה מוקצה אפילו בנולד בו מום בי"ט קמ"ל דאפילו ר"ש סובר דאם עבר וראהו אינו מן המוכן. וא"ת ס"ס לר"ש מ"ש נולד בו בי"ט מנולד בו מעי"ט כיון דאין רואין מומין הרי כיון דאסור לראות מומין בי"ט הו"ל כבכור תם. י"ל דסובר מידי דהוה טבל דהגם דאסור לתקנו אנו אומרים אם עבר ותקנו שוגג מתוקן ולא הוי מוקצה ה"נ דכותה אבל אם היה תם עי"ט אסחיה מדעתיה כל עיקר דהא לא תלי בידי אדם וכל זה לפום

פשטא דברייתא וכדדייק לה אביי בסמוך ואדחיא בסמוך דאבא בר אוכמא תני לה כו' ונתפרש באופן אחר ועיין מה שאפרש בס"ד:

שם מתני' נמי דיקא. פרש"י בד"ה אין זה מן המוכן וז"ל ומהשתא על כרחך. ושוין כו' בדיעבד קאמר ע"כ. לכאורה קשה כיון דנולד ומומו עמו על כרחך דקיל אפילו מנולד בו מום מעי"ט והראיה דאם עבר ובקר הרי זה מוכן אם כן מה ראיה מייתינן מנולד בו מום מעי"ט לענין ביקור לנולד ומומו עמו לאסור לכתחלה לאו קושיא דאה"נ דאין הש"ס מכריח אלא מוכיח דתרי חילוקי דינים חד נינהו לענין שאינן מן המוכן ומהשתא חלוקת ושוין שקולה יכולני לפרשה דמבקר לכתחלה קאמר ויכולנו לפרש דוקא אם עבר וכיון דאיכא הך דתני רב נחמן אם עבר כו' כי היכי דלא תיקשי ברייתא אברית' נתחייב לפרש דושיין כו' היינו אם עבר ובקר הרי זה מן המוכן והוי נמי כפשטה דהא רישא קתני אינו מן המוכן אפי' דיעבד וסיפא דקתני ה"ז מן המוכן דיעבד נמי קא' עוד עיין לקמן ד"ה איתיביה ושוין הכרח אחר:

שם גמרא ושוין שאם נולד כו'. רש"י פירוש ושוין קאי אר"ש דמיירי בברייתא וארבי יאודה דבמתניתין והוא דרך רחוק דיאמר ושוין אתנא דלא אדכר מלתיה בברייתא כל עיקר והגם דרש"י נתחכם ופירש בדברי ר"ש בן מנסיא והרי אמרו הוא נחלקו א"כ הרי ר"ש בן מנסיא אדכר במלתיה בר פלוגתיה דרשב"י גם על זה אני דן היכן נרמז בדברי ר"ש בן מנסיא שיש חולק לא קתני אלא הרי אמרו אין רואין שהיא דעת ר"ש ונ"ל דפי' ושוין הוא בין רבי בין החולק עליו והם דברי רבי חייא מסדר הברייתות וה"ק דהגם שנחלקו וסובר ר"ש דמחמת איסור ראית מומין אינו מן המוכן אלא אם היה בו מום מעי"ט ועבר וראהו בהיכא דנולד ומומו עמו שזה הוא ר"ש דרואין אותו לכתחלה דאלת"ה דדוקא דעבר וראהו קאמר היינו חלוקה ראשונה וכל עצמו בושוין לא אתא אלא לאשמועי' חידותא דדינא לר"ש דמודה בה א"כ ליתני לה לחלוקה זו בהדי רישא ולימא נולד בו מום מערב י"ט או נולד ומומו עמו אין מבקרין אותו ומובן דלר"ש הרי זה מן המוכן אלא ודאי דסובר דאפילו לכתחילה נמי רואין מומו ומכשירין אותו בי"ט ותו לכי תידוק אין פי' ושוין צודק אלא אם מפרשינן ליה דרואין קאמר דבמוכן לא אשכחן דפליגי ואביי דקא דייק לה מדתני לה בג' בבי ולא משום ושוין כו' משום דלא מכרעא מלתא דרבי סובר במוכן כר"ש ואיכא לפרושי מלתיה דרבי דכרבי יאודה סובר כדפרישית וכפי זה יכולין לפרש ושוין בדין מוכן קאמר דבין ר"ש בין רבי סוברים בנולד ומומו עמו דאין בזה מוקצה לר"ש אם עבר ובקרו ולר"י אפילו לכתחלה וטעמא דר"ש הגם דסובר דאין רואין מומין מידי דהוה נולד בו מום מעי"ט דאם עבר ובקרו מבוקר ואדרבה הא עדיף

דהוה מוכן מעי"ט אגב אמיה ולהכי לא קא מכריח אביי אלא מדקתני ג' בבי דליכא למידחי מידי וא"נ דהוה מצי לאוכוחי ממשמעות ושוין דקתני אלא דמשמעותא דג' בבי עדיפא. וראיתי לרש"י ז"ל שכתב בד"ה ושוין וז"ל שאין בזה משום תיקון ומשום דין שלא היתה בו חזקת איסור מעולם וכדמוקי לה לקמן כגון דיתבי דייני התם עכ"ל וקשה דלמאי אצטריך להאי טעמא אי לר' יאודה כיון דמוכן אגב אמו מעי"ט ובשנולד נולד מומו עמו הא קסבר ר"י ורבי דרואין מומין וראית מומין אינה מקצה אותו מהיות מוכן ונפל בו מום מעי"ט יגיד דסובר ר"י דהוי מן המוכן א"כ עכ"ל שנולד בי"ט ומומו לא היה לו אפילו רגע א' שיהי' בו מוקצה ולר"ש נמי השתא היה בו מום מעי"ט קא סבר דהוי מן המוכן לענין אם עבר וראהו זה שהיה מוכן אגב אמו מעי"ט פשיטא דהוי מן המוכן ואמאי אצטריך לטעמא דקיימי דייני התם ובהכרח לומר טעמו דרש"י ז"ל ובא לתת טעמא אמאי רואין וטעמו משום דפי' הברייתא כפי' אביי דדייק תלת בבי הוצרך לפרושי דחלוקת ושוין פי' הוא דשוין דרואין כו' לפי זה קשה אם כן דברי רב הונא נמי דקאמר נולד הוא ומומו עמו דדייק אביי ברייתא אליביה מירי דקיימי דייני התם אבל לא קיימי דייני התם אין רואין וה"פ נולד הוא ומומו עמו וקיימי דייני התם מבקרין אותו כפי זה מאי פריך ליה ר"נ אבא תני אם עבר ובקרו כו' לא מיבעיא אי מפרשי' כפשטא דמלתיה דאביו הוה תני ברייתא אחת בבכור שנולד ומומו עמו אם בקרו כו' דאמרינן דה"ק אי לא הוו דייני התם דאסור לבקרו אפילו לרב הונא ועבר ובקרו הרי זה מבוקר ולא קשה מידי אלא הגם דנפרש דמאי דתני אבוה דרב נחמן הוא כפירושא דברייתא דידן דושוין אפ"ה לא קשה דאמרינן דאבוה מירי בשלא הוו דייני קיימי התם והכי נמי דייק מלתיה דקאמר אם עבר ובקרו ולזה דוקא דיעבד ורב הונא מירי דקיימי דייני התם ומאי פריך ליה ורב הונא ג"כ אמאי לא השיב לר"נ הכי. ותו קשה דהא הך דקאמר אביי לקמן בדקיימי דייני משמע דאי קיימי דייני התם שרי לראותו לכתחלה דמאי איסורא איכא כיון דעם יציאתו קודם שנאסר התירוהו אין כאן תיקון דמתוקן ועומד הוא וההכרח שהכריחו לפרש כן אינו הכרח די"ל דאם נולד ומומו עמו כיון שלא היה לו שעת איסור כל עיקר הקל ר"ש לראות כיון דאיסור דין בי"ט לא הוי אלא מדרבנן ולר"י אפילו מדרבנן לא אסר לא החמיר ר"ש לאסור בכה"ג משום דלא הוי תיקון גמור ובזה פליג ר"נ אדרב הונא ואמר דגם בזה פליג ר"ש ואסר ראיית מומין ואידחו דברי רב הונא אבל אי קיימי דייני התם לכ"ע שרי אפילו לכתחלה לראותו ולא פליג ר"נ בזה:

שם גמרא אלא דלא איתחזי לחכם מעי"ט כו' כפי זה מוכח דראית חכם מעי"ט מעכבת דכל שלא ראהו חכם ה"ז מוקצה וטעמא דהוי כבכור תם דאסח ליה מדעתיה:

שם גמרא בעא מיניה הלל כו'. ממה דקאמר איתיביה משמע דהלל עצמו מותיב לרבא מהברייתא דושוין דמוכח מינה דאין מוקצה לחצי א"כ מעיקרא מאי בעי ונראה דמעיקרא הוה ס' הלל כרב הונא וכדדייק אביי דאפילו לכתחלה מבקרין מי שנולד ומומו עמו וכפי זה לא הוה מוקצה כל עיקר דהא מבקרין לכתחלה ולזה בעא מיניה ומאי דאותביה הוא בתר דהוכיח הש"ס דדוקא דיעבד קאמר והך משבשתא א"כ הוא מוקצה חצי שבת ופריך שפיר ועיין בדיבור שאחר זה:

שם איתיביה ושוין כו'. מהרש"א ז"ל הקשה א"כ דסובר להוכיח דאין מוקצה א"כ מאי אירייא נולד ומומו עמו דקתני והו"ל למימר אפילו נולד תם ונפל בו מום הוי מוקצה לחצי שבת ואין מוקצה לחצי שבת. ותירץ דמוקצה כזה חמיר ופשיטא דנימא ביה מוקצה לחצי שבת. תוספות ישנים ע"כ. ולפי זה אפשר לומר דהיינו טעמא דנסתפק הלל ובעי לרבא ולא הפשיט בעיא מהברייתא משום דהוה קשה ליה בברייתא מאי אירייא ומומו עמו דקתני ולהכי לא החליט להפשיט מינה אבל עכ"פ הקשה לרבא דהחליט לומר יש מוקצה והא מיהא קתני בברייתא בהיכא דנולד ומומו עמו כו' אלא דדברי תוס' ישנים אינם נראין לע"ד דמה לי מוקצה חמור או מוקצה קל לענין אי אמרינן מוקצה לחצי שבת או לא ועוד החילו' מצד עצמו דחוק דהא בעיא דהלל בגרוגרות וצמוקין דדחי בידים דאין לך מוקצה חמור כזה ואפ"ה בעי אם יש מוקצה ותו לדבריהם למאי דפשיט ליה רבא דאין מוקצה לחצי שבת לפי לישנא בתרא נפיק לן דינא בבכור תם שנולד בי"ט ונפל בו מום דיש מוקצה לחצי שבת ולא אשכחן מאן דמפליג בהכי אלא דכולהו רבוותא פסקי אין מוקצה לחצי שבת ולא פלוג בהכי ואפילו הכי בעי אם יש מוקצה:

ונראה לי לתרץ דמאי דלא קתני בברייתא נולד בי"ט בלא מום למאי דאסיקנא בהך ברייתא דמשבשתא ותרי בבי בין דהיה בו מום מערב י"ט בין דנפל בו מום בי"ט אינם מן המוכן אם כן מאי ושוין שאם נולד ומומו עמו הרי זה מן המוכן בהכרח בדיעבד קאמר וטעמא דאם איתא דמותר לראות מומו הו"ל לאשמועי' חידותא דדינא ולומר ושוין כו' דרואין מומו ביום טוב בשלמא מאי דקאמר ברישא אינו מן המוכן איכא חידותא דאפילו ראהו אינו מותר אלא סיפא דושוין דאיירי היתירא אי נימא דאפילו לכתחילה רואין מומו לימא בפי' רואין מומו וממילא משתמע דהוי מן המוכן ומדקתני הרי זה מן המוכן מוכח להדיא דאין רואין ומאי דלא דייקי' הכי לסברת ר"ה ואביי משום דכיון דאיכא תלת בבי לא חש התנא לומר בכה"ג דלא חש עלן למיטעי בהכי משא"כ השתא וכיון דכן נקט נולד ומומו עמו לומר דאפ"ה אינו מתיר לך אלא איסור מוקצה דהרי זה מן המוכן אבל ראיית מומו אסור ואתא לאפוקי סברת רב הונא דסבר דרואין והבן:

דף כז.

גמ' הכי אמר רבי זירא הלכה כר"ש וכו' אמי ורדינאה כו' מוכח מהש"ס דהגם דקי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י הכא פסקינן כר"ש אלא דישתנה הדין למאי דנימא דטעמא דפסקינן הלכה כר"ש הוא מטעמא דאמר רבי זירא מדתני בברייתא דברי ר"ש בשם חכמים אם כן פסקינן הלכה אפילו אם עבר וראהו חכם בי"ט אסור כל שלא ראהו מעי"ט ואי אמרינן דלאו מהאי טעמא הוא דפסקינן כר"ש אלא כיון דחמינן לר' אמי דאמר שפיר עבד אמי ורדינאה דלא חזא כו' וטעמיה דר' אמי לא ידעינן ליה כפי זה לא פסקינן הלכה אלא לענין דאין רואין אבל למימר דאם עבר וראהו אסור מנא לן קושטא הוא דכיון דליכא קמן אלא ב' סברות ר"י ור"ש אי פסקינן כר"ש אסור אפילו עבר וראהו ואי פסקינן כר' יאודה אפילו לכתחילה רואין אם נפל בו מום מעי"ט עכ"ז מדחזינן לר' זירא דהשיב לשואלו דבר מה אמר הלכה כר"ש ואמר לו לא אנא מסתברא אמרי מדתני בברייתא מלתיה דר"ש בשם חכמים וכו' ואמאי אמר לו לא לימא ליה אין הכי אמרי מדתני וכו' אלא ודאי דאין טעם זה מספיק לפסוק הלכה כר"ש ולסתור כללין. ותו איכא למדחי דכלום מאי אהני לן דתני לה בשם חכמים לומר דלאו ר"ש לבד קאמר להא מלתא אלא יש עמו תנאים אחרים בדעת זו אם לזאת גם ר' יאודה איכא בהדיה ר' יאודה נשיאה דקתני בברייתא להדיא ירד מומחה ויראה וא"כ הוו להו גם כן רבים ומה גם דתרוייהו הלכתא כוותייהו מבר פלוגתייהו הכא ר' יאודה הלכה כמותו מר"ש ורבי ג"כ הלכה כמותו מחברו לזה נתחכם ר' זירא ואמר לשואלו לא אמרתי הלכה אלא מסתברא שאני סובר כר"ש וסברתי זו לא הייתי מוציאה מפי כיון דכללא הוא הלכה כר"י אלא כיון דבברייתא קתני להא דר"ש בשם חכמים בזה היה לו כח לגלות דעתי אבל לא בהכרעא ומהשתא מהך דתני לה בשם חכמים אין הכרח לפסוק הלכה כר"ש. גם מדברי ר' זירא ליכא החלט דפוסק כר"ש וכיון דכן הכרעתינו לענין דינא לא הוי אלא מדרבי אמי דאמר להדיא שפיר קא עביד דלא חזי ואיכא למימר דכיון דאיכא פנים למפסק הלכת' הר"ש מטעם הנז' ואיכא פנים למיפסק הלכתא כר"י מטעם הנז' ממצעינן לומר דלכתחילה לא חזינן ואם עבר וראה אין לאסור להחמיר גם כן כיון דלר"י אפילו לכתחילה שרי ולזה פסקינן דלכתחילה אין רואין ודיעבד לא אסרינן דהא לית לן הכרעת דינא בש"ס אלא לענין ראיית מומין דאין רואין לכתחילה והגם דאשכחן בש"ס דר"י יאודה נשיאה שדר בוכרא דהוה ליה למיחמי ליה בי"ט וגם ר' ירמיה ואי תימא ר' זריקא סברי דרואין וא"כ הגם דר' אמי אמר שפיר עבד דלא חזי ס"ס תליא מלתא בפלוגתא דאמוראי עכ"ז לכתחילה מחמרינן מדקחזינן דהורו להדיא לאיסורא והבו דלא לוסיף עלה אפילו דיעבד

דמי יימר דסב' ר' אמי כר"ש גם בזה וכל זה אי אמרי' דעקר פסקא דהלכה מסתמיך אדר' אמי אבל אי פסקי' כסברת ר' זירא אפי' אם עבר ובקרו אסור והרמב"ם פ"ב מה"י י"ט כת' וז"ל וכן בהמת קדשים שנולד בה מום בי"ט הואיל ולא היתה דעתו עליה מעי"ט אסור לשוחטה ביום טוב ולפיכך אסור לראות מומי קדשים בי"ט גזרה שמא יתירם החכם במומן ויבא זה לשחוט בו ביום אבל רואה הוא המום מערב י"ט ולמחר מתיר או אוסר בכור שנולד ומומו עמו הרי זה מוכן ואין מבקרין אותו בי"ט ואם עבר וראה מומו והתירו הרי זה שוחט ואוכל עכ"ל, דקדק לומר שנולד בו מום בי"ט הגם שכפי האמת אפי' מום שנפל בו מעי"ט אסור לראות מומו כדדייק מלתיה דקאמר בסמוך אבל רואה המום מעי"ט ולמחר מתיר כו' דמשמע דאפי' מום דמעי"ט אסיר נתכוון הרב לומר דעקר גזירת אין רואין מומין שהיא משום שמא יאכל המוקצה ואין מוקצה אלא הנולד בו מום בי"ט להכי נקט שנולד בה מום בי"ט וכשגזרו ראיית מומין גזרו סתם אפי' בדבר שאין בו מוקצה משום לתא דנולד בו מום בי"ט אלא דקשה לי ס"ס היה צריך הרמב"ם לומר שנולד בו מום מעי"ט כו' גילה לי דאפי' מומין דמעי"ט אסור לראותן בי"ט עכ"ז עדיין אין אני יודע אם עבר וראה דאסור לשוחטן וכמו שכבר העיר על זה רב המגיד ז"ל וכתב וז"ל ולא נתבאר בדברי רבינו אם עבר כו' עכ"ל דמכח זה הייתי אומר דדעת הרמב"ם דלא פסקינן כר"ש אלא לאסור לראות מומין אבל לענין אם עבר ובקר לא וכדתי' לעיל אי אמרינן דמאי דאמרינן הלכה כר"ש הוא מההיא דר' אמי לבד ולא מההיא דר' זירא. אלא דממה דקאמ' בכור שנולד ומומו עמו כו' ואם עבר ובקרו הרי זה שוחט יש לנו מקום לומר דלא הוי מוכן אם עבר ובקרו אלא בזה שנולד ומומו עמו משום דמעיקרא נמי הוא מוכן אגב אמו אבל נולד בו מום מערב י"ט דבין השמשות היה מוקצה מחמת איסור ראיית מומין לא אמרינן בו אם עבר ובקרו הרי זה מוכן אלא דיש לנו לומר לעולם ה"ה אם היה בו מום מערב י"ט אם עבר וראהו דמותר ומאי דהשמיענו הרמב"ם דין זה בנולד ומומו עמו משום דהוכר לאשמועינן ביה דהגם דהיה מוכן אגב אמו גזרו בו ראיית מומין משום דאיכא ביה פלוגתא בגמ' ולר"ה התיר אפי' לראות מומו קמ"ל דלכתחילה אסור לזה גמר אומר והשמיענו דאם עבר ובקרו ואיכא נמי חידותא דדינא הגם דדמי לעקר הדבר שבשבילו גזרו ראיית מומין והוא מום דאתי ליה בי"ט והאי נמי בי"ט נתהוה בעולם והגם דהתם הוא מוקצה והכא מוכן אגב אימיה עכ"ז הרי אשכחן דגזרו גם בנפל בו מום מערב י"ט דליכא ביה שום הקצאה דהא ראיית מומין אין בה איסור אלא משום שמא יאכל המוקצה והכא ליכא ואפ"ה גזרינן וא"כ ה"א דגזרינן בנולד ומומו עמו טפי משום דדמי לנולד בי"ט ואסרינן אפילו דיעבד קמ"ל ולעולם ה"ה

נמי היה בו מעי"ט דאם עבר ובקרו הרי זה מוכן מדלא קאמר אלא איסור ביקור וכל זה דרך עקש הוא דכיון דקדם הרמב"ם בפ' כ"ד מה' שבת והשמיענו דכל דהוי מוקצה בין השמשות הוי מוקצה לכולי יומא והכא כיון שכתב דאסור לראות מום שהיה בו מעי"ט א"כ הוי מוקצה א"כ היכי מצינן לדמות דין זה לנולד ומומו עמו דעבר וראהו דהך הוי מוכן אגב אימיה וכשנולד הגם דאידחי ליה מחמת איסור ראיית מומין כשעבר וראהו הדר איחזי ואנן קי"ל אין מוקצה לחצי שבת א"כ פשיטא דדוקא נולד ומומו עמו. ומהשתא דעת רבינו דהלכה כר"ש שזורי משום הך דרבי זירא דהוכיח מברייתא מדקתני למלתיה דר"ש בשם חכמים דבין נולד ביה בי"ט בין היה בו מום קבוע מעי"ט אין זה מן המוכן אלא דפש גבן ליתובי דעתא אמאי נטה הרמב"ם מדבריו של רש"י וכל המפרשים דאמרי דטעם איסור ראיית מומין הוא משום דין וחפש בתר טעמא דגזירה משום שמא יאכל מוקצה דע דבפי' המשנה כתב וז"ל כי הבכור קודש אבל אם נפל בו מום מיד נסתלקה הקדושה ממנו ויהיה מותר ליאכל ע"כ. דקדק לומר מיד נסתלקה הקדושה ממנו לומר שאינו צריך עד שיראנו חכם ואז תוסר ממנו הקדושה לומר כיון דכן הוא הרי זה מתקן דכבר מתוקן מיד בנפילת בו המום נסתלקה ממנו הקדושה ומשום דין נמי ליכא דהכא אין בו משום מיחוש דשמא יכתוב דמהאי טעמא גזרו שלא לדון כדאיתא במכילתין דף ל"ו ותדע דרש"י גופיה לא החליט לפרש בה ולומר דהוי משום דין ונגע בה גם משום מתקן הרי דלא מסייע מלתא להכניסה בגדר איסור שבת אין דנין להכי הרמב"ם ז"ל בחר לו טעמא דאיסור מוקצה עוד יש להוכיח כדברי רבינו דלאו משום לתא דדין אתו עלה דא"כ אמאי פליג ר"י עליה דר"ש דהא משמע מההיא דתנו במשילין לא דנין כו' דליכא מאן דפליג עליה ודוחק לומר דמר חשיב ליה דין ומר לא חשיב ליה דין ולדברי רבינו ניחא דלכ"ע ליכא משום אין דנין אלא דהכא מר גזר ומר לא גזר. עוד מדאשכחן לר"ש בין במשנתינו בין בהך מתני' דאייתי רב אושעיא קא מפיק לאיסורא בהאי לישנא אין זה מן המוכן מוכח דכל עצמו לא אתא עלה אלא משום מוקצה וכי הוא זה עיקר טעמא דאיסור' ואי הוה עקר המיחוש דאתא עלה משום אין דנין לא היה נמנע מהזכירו כל עיקר ולהכי כתב הרמב"ם עקר האיסור משום נולד ביום טוב דהוי מוקצה ונפק לן למיסר ראיית כל מומין ואפי' דמעי"ט דהא ר"ש אסר אפילו נולד בו מום מעי"ט ואל תקשה א"כ כפ"ז אשכחן במוקצה ר"י לקולא ור"ש לחומרא ואנן איפכא שמעינן להו בדין המוקצה דר"י לחומרא ור"ש לקולא. יש לומר דבנולד בי"ט דהשוו ר"י ור"ש דהוי נולד גמור בזה הוא ר"ש לחומרא ופלוגתייהו בשאר מילי דמר קסבר מסתמא לא

מסח איניש דעתייהו מינייהו ולא הוי מוקצה ומר סבר מסח אבל לכשתאמר ודאי מסח בהא ר"ש מחמיר ודאי טפי מר"י:

דף כז:

גמרא לימא תנן סתמא כו' קשה לפום מאי דאסיקנא בריש מכילתין דבי"ט סתם לן רבי כר' יאודה והעלינו התם דלא פליגי אמוראי אהך דר"נ מכח רומייא דסתמא אסתמא א"כ מאי קאמ' הכא לימא כו' וי"ל דה"ק לימא דמהכא נמי איכא לאוכוחי דהאי סתמא דלא כר"ש ודחי מאי דדחו. וקשה סוף סוף כיון דהכי אסקינן מכח ההיא דסתם לן רבי דאין מבקעין עצים כו': אם כן הא נמי דכוותה ואמאי טרח הש"ס לישב המשנה בבנין נופל ונר' דהש"ס שקיל וטרי בה משום דמכח הך משא ומתן נפק ליה משמעותא דמתני' אי במסוכנת אי בבריאה לא קתני מתני' אין מזיזין אלא בבריאה אבל במסוכנת אפילו אליבא דר"י שריא גם נפקא ליה מינה להבין דברי ר' שמעון במאי קא שרי ונ"מ לענין שבת דפסקי' כוותיה ועיין לקמן:

שם גמרא חלוק היה ר"ש אפילו בב"ח שמתו כו' משמעות תיבת אפילו תניד דלאו במסוכנת לבד פליג אלא אפילו בב"ח כו' פליג וכפי זה משמע דר"י אסר אפילו במסוכנת אפילו לדברי מר בריה דרב יוסף ולא נפק' מידי בין האמוראין לסברת רבי יאודה. אלא דקשה כפ"ז עבדינן להו לר' יאודה ור' דפליגי בקצוות דלר' יאודה אסור אפילו מסוכנת ולר"ש שרי אפילו בריאה וכגון הא מלתא לא אמרינן לה אלא לצד ההכרח העצום ושפיר מקשינן למר בריה דרב יוסף מנא לך דפליגי בקצוות. ולהכי נראה לומר דפי' אפילו לא קאי לרבותא דפלוגתא אלא לרבותא דענין פירוש הגם שהם בעלי חיים אעפ"כ פליג בה ר"ש ולעולם לא פליגי אלא בהכי אבל מסוכנת מודים כ"ע. ואולי דמשום דלא נימא דר"י פליג במסוכנת הוא דנטה מר בריה דר"י מדעת מר בר אמימר ואוקי פלוגתייהו בב"ח וקאמר הש"ס דלמר בריה דרב יוסף דסובר בב"ח פליגי תתחייב לומר דמתניתין הכא סתמא דלא כר"ש דהא ר"ש שרי בכל גוונא ודע דהן אמת אי לאו תרגומא דזעירי ודאי הכי הוה מסיק לה כסתם דלא כר"ש וכהך סתמא דאין מבקעין והוה סליק לן דינא דלא אסרינן בי"ט אלא בשאינה מסוכנת ובשבת דכר"ש שרי אפילו אינה מסוכנת ודחי תרגומא זעירי בבהמת קדשים פי' אפילו תימא מתני' כר"ש והכא מחמת דלא חזיא לכלבים כי קדש המה ובזה מודים כ"ע בין ר"ש בין ר"י דהוי מוקצה ודע דהאי תרגומא דזעירי לאו אהאי פירוכא אתמר דהא זעירי תלמיד ר' יוחנן הוה והיכי משני אפירכא דפריך תלמודא אליבא דמר בר רב יוסף אלא ודאי דזעירי פי' המשנה הכי ותלמודא

קא מייתי ליה לשנויי ודייק נמי הש"ס כהך תרגומא מדקתני וכו' וזעירי אפשר דמהאי דיוקא נמי אמרה א"נ הכי קבל מרבותיו:

שם גמרא אלא טעמא דקדשא וכו' לפום האי דיוקא משנה דלמר בריה דרב יוסף מסיק דמתני' אתיא כר' קשה אמאי לא מותיב ליה לימא תנן סתמא כר"ש והא תנן אין מבקעין כו' דסתם לן רבי כרבי יאודה ויכולני לומר דאין זה הכרח כ"כ להכריח לאמוראי דמצו לפלוגי ודלא כאוקמתא דר"נ הגם דתלמודא קאי כותיה דר"נ וכמ"ש הרי"ף עכ"ז לא מצי תלמודא לאקשויי לאמוראי ולהכריחם מינה דמצו לצדודי בחילו' המוקצה אלא דקושטא הוא דמצינן לשוויי דעת מר בריה דרב יוסף אפילו למאי דמסיק הש"ס דבי"ט סתם לי תנא כר"י דלפום מאי דפריך הש"ס למר בריה דאמימר קושיא אלימתא דלדידי מתניתין לא כמאן לא ר"ש ולא ר"י והוכרח לשנויי במסוכנת ומהשתא גם למר בריה דאמימר דכד פרכינן מהך משנה דסתם לן תנא מוקמי' למתני' במסוכנת דר"י מודה דשרי ולא אסרינן לה אלא בקדשים. ובזה נמי יוצדק מה שפירשנו בדבור שלפני זה בתיבת אפילו ומהשתא לפי מר בריה דרב יוסף מצינן לפרושי מתני' כר"י וכר"ש כה"ג אי כר"ש מוקמינן לה אפילו בבריאה ולא אסר אלא מטעם קדשים ואי מפרשינן לה כמו שכן הוא האמת דעת הש"ס מכח הך סתמא דאין מבקעין כו' מוקמינן לה במסוכנת ולהכי לא אסר אלא מטעם היותם קדשים אבל בחולין שרי ועיין בדיבור שאחר זה:

שם גמרא אלא למר בריה דאמימר כו' לפי סברא זו מתני' בהכרח לא קיימא אלא כר"ש דלר"י מאי איריא קדשים אפילו חולין נמי לא יזיזנה ועכ"פ מוכרחים לומר דמר בר אמימר לא סבר דבי"ט סתם רבי כר"י וכיון דכן לית הלכתא כותיה אלא כר"נ והשתא יתנהרו דברי הרי"ף על נכון שכתב וז"ל תרגמה זעירי בבהמת קדשים והיתה מסוכנת מערב י"ט טעמא דקדשים כו' הא דחולין שרי כיון דמסוכנת מאתמול דעתיה עילויה להאכילה לכלבים כו' דייקא נמי כו' יע"ש. לכאורה קשה דהא לא מסיק הש"ס דמיירי במסוכנת אלא למר בר אמימר ולדידיה לא מתוקמא מתני' אלא לר"ש והרי"ף פסק דבי"ט סתם לן רבי כר"י ולמאי דכתיבנא לא קשה מידי דהרי"ף פסק כמר בריה דר' יוסף ולדידיה נמי מוקי למתני' כר"י כדכתיב אלא דהש"ס קאמר דמגופה של משנה זו ליכא לאוכוחי דסתם לן רבי כר"ש דמצינן לפרושה כותיה ומצינן נמי לפרושה כר"י ובמסוכנת וכד אשכחן מתניתין אחריתי דסתם רבי כר"י מכרעי' הכי. והגם דמצינן נמי לאוקומי מתני' כר"י גם אליבא דמר בריה דאמימר ובמסוכנת פליגי וטעמא דנקט התנא קדשים חידוש קמל"ן דאפילו איכא בזיון קדשים וכמ"ש בתו' ישנים לתרץ קו' ר"ש אמאי אצטריך לשאול עלה בבית המדרש עכ"ז פשטה לא הוי הכי והראיה דהש"ס

פריך מהך דיוקא ולא ניחא ליה לשנויי הכי משום דטפי אית ליה לתנא לאשמועינן חידוש בחולין הגם דחזי לכלבים מהאי חידוש דבזיון קדשים ולזה מכרעינן הלכה כמר בריה דרב יוסף. וז"ל הרמב"ם בפ"ב מהלכות י"ט בהמה שמתה בי"ט אם היתה מסוכנת מעי"ט הרי זה מחתכה לכלבים ואם לאו הואיל ולא היתה דעתו עליה הרי זה מוקצה ולא יזיזונה ממקומה ע"כ. לפום מאי דפסק רבינו כאוקמתא דרב נחמן דבי"ט דקיל החמירו במוקצה הכא פסק כמר בריה דרב יוסף דחלוק היה ר"ש אפי' בב"ח וכו' ולהכי בי"ט פסק דמסוכנת מותרת משום דלא איפליגו בה אלא בשאינה מסוכנת ופסק בה לאסור כאומרו ואם לאו הואיל וכו' הרי זה מוקצה ובבהמת קדשים אפילו מסוכנת אסור. ובפ' כ"א מהל' שבת כתב וז"ל מחתכין כו' ואת הנבלה כו' יע"ש. ולא התנה בין מסוכנת לבריאה משום דשבת קי"ל כר"ש. ומהשתא דעת הרמב"ם ודעת הרי"ף א' היא ומה שהקשה הרז"ה לדעת במאי דכתיבנא אין מקום לקושיתו כל עיקר.

דף כח.

גמ' ר' חייא ור"ש ברבי שוקלין כו' הגם דהוו עבדי עובדא להיתיר לא אמרינן בכה"ג מעשה עדיף כיון דבמתני' קתני חכמים אוסרים וגם אמוראי בתראי סברי הכי מדקאמרי דאסור אפילו לשומרו מן העכברים וטבח אומן אסור לשקול בשר ביד כו' א"כ לא חששו למאי דהוו עבדי עובדא ר"ח ור"ש כיון דכן הכי נקיטינן ולהכי פסקו הרי"ף ורמב"ם כחכמים:

שם גמרא אין משחיזין כו' אבל מציאה כו'. פי' בשום גוונא ואצ"ל במשחזת שלה וליכא לפרושי במשחזת שלה קאמר וכר"י דהא דעת הרי"ף והרמב"ם מודה ר"י דבמשחזת שלה אסור וכמו שאפרש בס"ד בסמוך דאם כן מדקא מהדר לפלוגי בהיתירא דע"ג חבירתה ש"מ דברישא אסר כל משחזת בין של עץ בין של אבן אפילו אינה משחזת שלה ולהכי מוקי תלמודא בסמוך דמתניתין דלא כר"י:

שם גמרא ל"ש אלא במשחזת של אבן כו'. והא דלא מפליג במתני' במשחזת עצמה וליתני אבל במשחזת של עץ שרי גם ק' ליפלוג תנא במשחזת עצמה דלהעביר שמנוניתה שרי וי"ל דניחא ליה טפי תנא לאשמועינן היתירא דעל גבי חבירתה דבהכי מתחדדת טפי ממשחזת של עץ גם מחידוש להעביר שמנוניתה בשל אבן:

שם גמרא מאן תנא כו' עד קסבר הלכה כו' הרי"ף ז"ל שהשמיע כל מאי דאתמר עלה דמתני' דברי רב הונא ודברי רב יאודה אמר שמואל ולא הביא אלא ממאן תנא הלכה ואין מורין כן ובתר הכי כתב סכין שעמדה כו' וכתב עלה אבל במשחזת אסור ע"כ. ונחלקו בפי' דבריו ג' גדולי עולם הרא"ש כתב דמאי דקאמר במשחזת אסור היינו של

אבן ופירוש דבריו הוא אסור להורות כן אבל מותר לעשות דהא קי"ל הלכה כר"י במאי דפליגי עם חכמים שהיא משחזת של אבן ומאי דמייתי הרי"ף הך דרבא דהוה מעביר אדיקולא כו' אין כונת הרי"ף ז"ל לומר דלחדודה בשל עץ אין מורין כן הא ליתא דהא אפילו רבנן מודים להיתירא אלא השמיענו דהלכה כר"י כו' יעש"ד והר"ן פי' דמאי דאמר אבל במשחזת אסור היינו של אבן וטעמו דבזה מודה ר"י דאסור ומאי דאמרינן מאן תנא משחזת אסור ואמר ר"ח דלא כר"י לא קאי אחידוד במשחזת של אבן אלא אחידוד בשל עץ דקאמר בלישנא בתרא דלא שרינן בשל עץ אלא להעביר שמנוניתה אבל חדדה אסיר מאן תנא דלא כר"י וכו' יעש"ב. והרב המגיד במאי דקאמר הרי"ף אבל משחזת אסור היינו של אבן כפי' הר"ן אלא דטעמו הוא משום דלא פסק הרי"ף כר"י אלא כרבנן וכההיא דפ' י"ט דא"ל אביי ההיא כר"י ואנא דאמינא לך כרבנן דאסרי מכשירי אוכל נפש ומ"ש הש"ס הלכה ואין מורין כן אין הכונה מאי דאתמר הלכה דר"י סובר מורין כן אלא ה"ק הלכה זו דעל גבי דיקולא סבר דאין מורין כן הגם דרבנן מודים בה דשרי עכ"ז אין מורין כן יעש"ד. כל הדרכים לא ישרו מסילותם ואבוא עד הרא"ש דבריו נפלאו ממני. ראשונה היכי מצינן לפרושי מאמר אבל משחזת לא דר"ל אסור למדרשה בפרקא דפשיטא דלא משמע כן. ומה גם. דבהאי פסקא רבה אמר הרי"ף ז"ל אבל במשחזת לא לא אדכר כל עיקר היתר למדרשה בפרקא דנימא דעלה קאי מאמר אבל במשחזת לא ב' כיון דאשכחן דרבא דבתראה סובר אפילו בשל עץ הלכה ואין מורין כן מינה נשמע דדוקא בשל עץ הוא דשרי להלכה אבל בשל אבן לא הלכה ולא מורין וכיון דרבא בתראה פשיטא דלא מצי הרי"ף ז"ל למפסק הלכתא דלא כוותיה ג' לדבריו אמאי הביא הרי"ף הך דרבא כיון דלדידיה לא שרי אלא בשל עץ ובתנאי דלא למדרשה בפרקא ולהרי"ף שרי אפילו בשל אבן ומאי דכתב הרא"ש דמאי דמייתי לה הרי"ף להא דרבא הוא לומ' הלכה כר"י פי' סובר הרא"ש בדעת הרי"ף דלרבא מפרש פלוגתייהו דר"י ורבנן לחדד בשל עץ וקאמר הלכה דמותר לחדד ואין מורין כן ומייתי ליה הרי"ף לומר דגם רבא דבתרא' סובר הלכה כר"י זהו פי' דברי הרא"ש ועל זה אני מקשה תלת חדא כיון דדעת הרי"ף בדברי רבא דסובר דר"י וחכמים בשל עץ פליגי ולא הביא הרי"ף הך דאתמר בש"ס אמר רב הונא לא שנו אלא בשל אבן דמינה הוכיח הרא"ש דר"ח סובר בשל אבן פליגי האותיות יגידו דלא מפרשי' מאן תנא אלא בשל עץ דבהכי פליגי לדעת רבא שהביא הרי"ף ז"ל והא מלתא הוי מלתא מכרחא ומכרעא וכיון דכן בשל אבן מודה ר"י דאסיר ומאי דאתמר הלכה כר"י הוא לחדדה בשל עץ ודלא כהרא"ש שנית לו יהיה שנצדיק דעת הרא"ש דר"ח סובר דפלוגתא דר"י וחכמים היא בשל אבן עכ"ז קשה מי

הכריחו להרא"ש לומ' דלא הביא הרי"ף דברי רבא אלא לומר דסובר הלכה כר"י אבל לא לכולה מלתא דאתאמרא במלתיה ואיכא טעמא יציבא משום דבתרא' הוא וקי"ל הלכה כבתראי מרבא ואילך לכ"ע ודלא כרב חסדא דסובר דפליגי בשל אבן ומפרשי' מאי דאמר הרי"ף אבל במשחזת לא פי' של אבן לא דפשיטא דאסור להשחיזה וכי תימא כפי זה לא הו"ל להרי"ף לאתויי הך דר"ח דאמר הלכה כר"י י"ל משום דאמר הלכה ואין מורין כן ולא משתמעא דקאמר הלכה אמאי קאי להכי קדים ואמר הך דאמר ר"ח הלכה כר"י ותו לאשמועינן טעמא דרבא משום דמתניתין קתני אין משחיזין סתם לזה הביא הך מימרא דאמר ר"ח להדיא הלכה כר"י אבל לעולם פסק כרבא לכולה מלתא שלישית לדרכו של הרא"ש בדעת הרי"ף יקשה להרי"ף ז"ל מי הכריחו לומר דרבא ור"ח פליגי בפי' פלוגתייהו דר"י וחכמים מאי דלא משתמע מהש"ס דפליגי ואי משום דר"ח קאי אמאי דאמר רב הונא ובשל אבן פליגי דרבא משמע מדבריו דבשל עץ דילמא דרבא אמר חדא ור"ח אמר חדא ולא פליגי. ר"ח אמר דפליגי בשל אבן דר"י שרי ורבנן אסרי ורבא אמר חדא דגם בשל עץ פליגי רבנן לחדדה וכלישנא בתרא דגמרא דלא שרו רבנן לחדדה כל עיקר אפילו בשל עץ וקסבר רבא לא מיבעיא בשל אבן דאין מורין אלא אפי' בשל עץ אין מורין כן לחדדה והו"ל לפסוק בתרוייהו בין של עץ בין של אבן הלכה ואין מורין כן ואמאי פסק בשל עץ מורין כן ובשל אבן אין מורין אלא ודאי דליתא לדברי הרא"ש ומאי דפי' הר"ן נמי קשה דלדבריו ז"ל דלא בעי תלמודא מאן תנא אלא ללישנא בתרא מנ"ל. והא סתם קא' ואמאי לא ליבעי גם ללישנא קמא ולימא כר' יאודה ותו מי גילה לנו דעת ר"ח דסבר כלישנא בתרא דנימא עלה קאי וגם במה הבין ר"ח דתלמודא אלישנא בתרא הוא דקא מהדר מאן תנא ולא אלישנא קמא. ב' קשה לר"ח אמאי קא מוקי למתני' כלישנא בתרא דלא שרי בשל עץ אלא להעביר שמנונית ותהוי מתני' דלא כר"י הו"ל לאוקומה כלישנא קמא דשרי בשל עץ לחדדה ובזה הוה כר"י דסבר איהו דהלכה כוותיה וליסתייע נמי למלתיה מסתם משנה מלאוקומה כלישנא בתרה ותיהוי סתם משנה דלא כר"י וקי"ל דלא כסתם משנה בשלמא ללישנא קמא דרב יהודה אמר שמואל לא מקשינן משום דאיהו סובר הלכה כחכמים דר"י וקסבר דלחכמים דאסרי במכשירין לא שרינן לחדודי ולהכי אוקמוה בלהעביר שמנונית אלא לר"ח אתמהא. אלא ודאי דליתא לדברי הר"ן. ומאי דפי' ה"ה נמי קשה אמאי הביא הרי"ף בהלכות הך דא"ל רבא לר"ח דרשי' משמך הלכה כר"י וא"ל יהא רעוא כו' כיון דסובר הרי"ף לית הלכתא כוותיה דר"י ועוד משמעות אומרו הלכה ואין מורין כן משמע דמאי דאתמר הלכה כר"י קסבר אין מורין כן. דמשמעות הלכה יגיד דאיכא פלוגתא ובהא מלתא דבשל עץ כו'

ליכא מאן דפליג והגם דבתלמודא איכא לפרושה לדעתו ז"ל דה"ק הלכה כהך לישנא דבשל עץ אפי' לחדדה שרי. עכ"ז הרי"ף דלא מייתי הנך לישני על מי סמך להבין מאי דמייתי בהלכותיו הלכה כו' אלא ודאי דדברי ה"ה אינם נראים. והרמב"ם בפ"ד מהלכות י"ט כתב וז"ל אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה אבל מחדדה על גבי העץ או ע"ג חרס או אבן ואין מורין דבר זה לרבים כדי שלא יבאו לחדדה במשחזת ע"כ דברי רבינו לא סלקי כדעת הרי"ף למאי דפיר' בדבריו הרא"ש אבל למאי דפירש בדבריו הר"ן וה"ה סלקי בדעת אחת. אלא דלהר"ן הויא הא מלתא כס' ר"י ולה"ה ז"ל כסברת חכמים ורבו יתירה אשתכחת לן בשיטת ה"ה דדרכו סליק בלא פירוכא לס' הרמב"ם הגם דהקשינו לשיטתו בפי' דברי הרי"ף מצינן לפרושי סוגיא בפירושו לדעת הרמב"ם דפלוגתא דר"י ורבנן היא בשל אבן כפשטא אבל בשל עץ מודים חכמים דשרי לחדדה לחד לישנא ורבא דמעבר אפומא דדיקולא סובר הלכה כלישנ' קמא ואין מורין כן וכן פסק הרמב"ם ז"ל משום דרבא בתראה ודלא כר"ח דסובר הלכה כר"י ורב נחמיא ואביי דשאילו אי לחדדה קא עביד כו' ה"ק אי לחדדא וסברי כלישנא קמא או כו' אלא דבעיקר דדינא דסובר ה"ה דפסק רמב"ם דלא כר"י במכשירין לא נהירא לי ועיין מ"ש בס"ד לקמן בד"ה שפוד שנרצף כו' ותו קשה לי לדרכו דבמשחזת שלה מותר לחדדה לסבר' ר"י היכי קאמר הרמב"ם ז"ל דגזרו אמוראי אין מורין כן משום דלמא יבא לחדדה במשחזת דמלתא כי האי לא תקום ולא תהיה דר"ת קאמר הלכה כר"י להשחיזה במשחזת ויבא רבא ויגזור דלא לאורויי הלכה דלמא יעביד מלתא דר"ח אמ' בה דשרי לכתחי' הלכה למעשה והא מלתא הגם דהוה אמר לה תלמוד' להדיא מלתא דתמיהא היא ומכ"ש דלא מצי הרמב"ם ללומדה מדעת עצמו דזה הוא טעם האיסור ודבר תימה בזה לפי דעתי יספיק להרחיק דרכו של ה"ה מדברי הרמב"ם והעיקר אצלי לישב דעת הרי"ף ורמב"ם שני לוחות העדות הוא במה שנדקדק בדברי הש"ס דקאמר ליה רבא לר"ח דרשי' משמך הלכה כר"י והרי אדרבה מדמוקי לסתם משנה דלא כר"י ש"מ דסובר להדיא דלית הלכתא כר"י ומה ומה גם דהוה מצר לאוקומה כר"י וכלישנא קמא דקאמר בש"ס דשרי אפילו חידוד בשל עץ והגם דאיכא לדחות אפשר דא"ל הכי ר"ח לרבא אלא דלא הביאו הש"ס אין דרך הש"ס בהכי לאתויי שאלת חכם אמלתא דלא איתמרא אלא ודאי דהכי גרסי' מאן תנא משחזת אסור אמר ר"ח דברי ר"י ולא גרסינן תיבת דלא והכי פירושו מאן תנא דאומר חידוד הסכין לשון השחזה דמשמעותה הוא בשל אבן שהוא דרך השחזה וכן תמצא דדייק רמב"ם בלשון הזהב וז"ל אין משחיזין את הסכין במשחזת שלה כו' אבל מחדדה וכו' ע"כ. פתח בלשון השחזה וסיים בלשון חידוד במאי דכתיבנא דייק דיוק

חכם דבמשחזת שלה נקרא השחזה וחוץ ממשחזת שלה יקרא חידוד והרי"ף בהלכות דקדק ג"כ ואמר מאן תנא השחזה אסורה פי' השחזה שהיא במשחזת שלה אבל על גבי חברתה מותר. וליכא לפרושי בדברי הרמב"ם דמאי דנקט בתחלת דבריו לשון השחזה לומר דאסור במשחזת שלה לכל הדרכים דבעית למימ' תתחייב לומר דלא אסר במשחזת שלה להעביר שמנונית ודוק ומשמיא אנהרינהו לעיינין לצדק דרכינו זה ממאי דאיתא בירוש' וז"ל אין משחיזין כו' אמר ר"ח מתני' דברי ר"י היא אמר רב יאודה אמר שמואל דברי הכל היא לאעבורי שמנוניתא מעליא ע"כ הרי דר"ח בפי' אתמר דמוקי למתני' כר"י וכדתיבנא. ולמאי דגרסינן בתלמודא דילן דלא כר"י ק' דר"ח אדר"ח והכא לית לן למימר דפליגי ירושלמי ובבלי דילן דהא הכא והתם בשם ר"ח קמייתי. לה ולומר דפליגי בבלי וירושלמי היכי אמר ר"ח דא בורכ' ותו ס"ס הרי מצי ר"ח לאוקומי מתני' כר"י וכשמועתיה ולמה יאמר דא בורכא אלא ודאי דתלמודא דילן לא פליג אירושלמי ואדרבה מתיישב שפיר תלמודא דילן דא"ל לר"ח דרשי' משמך הלכה כר"י דקאי אמאי דאמר מתני' כר"י אם כן הלכה כר"י. וא"ת מאי חזית דתסמוך. אהך דירושלמי דלמא סמוך אדילן וגרסינן בירושלמי אמר ר"ח דלא כר"י הא ליתא דהא מדקאמר אמר רב יאודה דברי הכל היא ולאעבורי שמנוני' אמור מעתה דר"ח כר"י מוקי לה ופשוט ומהשתא פירושא דסוגיא הכי היא מאן תנא דדייק איסור במשחזת דמשמע דכל בר מן דין עץ ואבן שרי אמר ר"ח ר"י היא דשרי ולא שרי אלא עץ ואבן אבל במשחזת שלה אסור משום דלא שרי ר"י מלאכות כאילו וכמ"ש הר"ן יעשב"ד. ור"ח מפרש למתני' כלישנ' קמא וסלקא ליה סתם משנה כר"י ולהכי א"ל רבא דרשי' משמך כו' ורב יאודה אמר שמואל דפליג עליה בירוש' ככ"ע ולאעבורי שמנוניתא ההיא קיימא כלישנא בתרא דקא מייתי תלמוד' הכא ופי' דמתני' הוי לפום מאי דמפרשינן לה אי מפרשינן לה כר"י מתני' כר"י בחידוד ואי מפרשינן לה כחכמים מפרשינן לה בלהעביר שמנונית ולהכי אמר רב יאודה ככ"ע ולהעביר שמנוניתה ודע דמאי דקא' הש"ס הכא מאן תנא דמשחזת כו' אינו סמוך אהני לישני דאתמרו אמלתיה דרב הונא אלא מלתא באנפי נפשה דבישיבה בעו האי בעיא ואמר ר"ח ולאו ישיבת רבינא ורב אשי דסדרו הש"ס אלא בני ישיבה דבימי ר"ח ומהשתא סלקו פיסקי הרי"ף והרמב"ם הלכות ברורות דבמשחזת שלה אסור לכ"ע אפי' לרבי יאודה איסור גמור ולהכי סמך הרמב"ם ז"ל לומר דהיינו טעמא דאין מורין כן בשל עץ משום דילמא ישחיז בשל אבן. ושל עץ הוי פלוגתא דר"י וחכמים וכיון דר"ח אמר הלכה כר"י וחזינא לאימוראי דעבדי עובד' כוותיה פסקינן כוותייהו דסובר הלכה ואין מורין כן מטעם האמור. ומאי דכתב הרי"ף אבל במשחזת לא פי' אסור

לעשות ודלא כפי' הרא"ש וכדברי הרמב"ם ומאי דכתב הרמב"ם או על גבי אבן פי' אבן שאינה משחזת שלה שאין כל האבנים ראויים להשחזה ולא מפלגינן אלא באבן שהיא משחזת ופשוט ומאי דלא מפליג הרמב"ם בין סכין שעמדה בי"ט לעמדה מעי"ט משום דסמך אמאי דכת' בפ"ח דלא שרינן מכשירין בי"ט אלא בהיכא דמערב י"ט פגמי ואפילו במכשירין דדמו לאוכל נפש כגון תבלין וכ"ש הני מכשירין ודאי דמיירי בעמדה בי"ט אבל מעי"ט אסור:

שם **גמרא** דרשינן משמך כו' הגם דאמר לו דידרוש משמיה אין כונת רבא בשאלתו דאם יאמר לי דידרוש דליעביד הכי אלא לגלות דעתו דוקא מאי קסבר אבל דעת רבא לאו הכי כדמשמע בסמוך דא"ל לא להעביר וכו' אי נמי דרבא הוה מסופק בדעתו לענין הלכה ובעא מרב יאודה אי דרש לה בפרקא משמיה ונ"מ אם כה יאמר דרוש ש"מ דכ"כ הוה ליה החלט ההתר ויכריע מזה רבא להתיר ואין מורין כן ואם כה יאמר רב יאודה לא תדרוש ש"מ דלאו התר מוחלט הוא ורבא אפי' להלכה לא ליעביד:

דף כח:

גמרא מהו להראות סכין כו'. הרמב"ם בפ"ד מהל' י"ט כתב וז"ל מפני זה אסרו להראו' סכין כו' שמא תהיה פגומה וילך ויחדדנה במשחזת ע"כ. טעמו של הרמב"ם שבחר לומר האי טעמא משום דכיון דחששו רבנן לחששת דילמא יחדד במשחזת נוקים לטעמא דהוראת סכין לחכם מהאי טעמ' נמי עוד לא ניחא ליה לפרושי מטעם שכתב רש"י דהוי משום דנראה כמעשה חול וכו' דלפום האי טעמא לא הוו שרו לחכם שיראה לעצמו דכל דבר שאסרו חכמים משום מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור ולפום טעם רבינו לא קשה דכיון דטעמא הוי משום דילמא ישחיז במשחזת בכה"ג בחכם שראה סכין כו' דליכא האי טעמא שפיר דמי ודכותה אשכחן דאמרי בר"ה דבכל מקום דאיכא ב"ד תוקעין בשבת משום דזריזין הם וכן בההיא דערבה וכו' וטובא דכותה והך טעמא דבעל ההלכות דחיישינן דלמא אתי תוץ תחום לאחוויי הוי מלתא דחיקא ותדע דכתבו התו' התם במאי דאמר רבא טעמא דשופר ולולב ומגילה דבשבת לא משום דילמא יעביר ד' אמות הק' התו' בר"ה אמאי לא אמר דילמא יוציאנו מרה"י לר"ה ותירצו דלא חיישי' אלא בהעברת ד' אמות משום דמצי לטעות משום שאין הכר משא"כ מרה"י לר"ה דאית ליה היכירא דמחיצות ומהשתא ק"ו הוא דלא חיישינן לחוץ לתחום ואפילו למאי דפי' בסוכה דה"ה דהוה מצי נמי למימר שמא יוציאנו מרה"י לר"ה וכו' עכ"ז הוה מלתא דעביד איניש דליטעי משא"כ להוליכו לחוץ לתחום מידכר דכיר ולא חיישי' ולהכי בחר הרמב"ם בטעמו לשבח ומה שאמר הרמב"ם וחכם שראה הסכין כו' אין הכונה בזה

לומר דלכתחילה לא יראה חכם סכין לעצמו אלא נתכוון לשלול שלא יראה לכתחילה לעצמו כדי שיהיה יכול ליתנה לאחרים דכיון דרואה ג"כ בשביל אחרי' לא שרינן ליה למעבד הכי דהו"ל כרואה בשביל אחרים דגזור ביה רבנן:

שם גמרא אמר שמואל שפוד שנרצף אסור כו' כתב הרמב"ם פ"ד מהלכו' י"ט וז"ל שפוד שנרצף אעפ"י שיכול לפושטו בידו אין מתקנין אותו כו' וכתב ה"ה וז"ל יש מי שפי' כו' לפי שהוא טורח שלא לצורך כו' ואין כן דעת רבינו אלא אין הלכה כר"י וכמ"ש למעלה כו' יע"ש. תלה זייניה לומר דפשיטא דסובר רבינו דלא כר"י מכח ההיא שכתב רבי' בפ' זה עצמו ה' ו' וז"ל ואין מכבין את האש כדי שלא תתעשן הקדרה או הבית ע"כ וכתב הרב המגיד דהרמב"ם ז"ל סובר כהרי"ף ז"ל שכתב בפרק י"ט גבי הך בעיא דמהו לכבות הנר וכו' ובעא לאוכוחי ממתניתין דקתני אין מכבין את הבקעת וכו' ואם בשביל שלא תתעשן הבית כו' ודחה התם ההיא ר"י וכתב הרי"ף וז"ל ההיא ר"י דאמר לכם לכל צרכיכם כו' וכן רבא ואמימר דחו להאי מתני' ואוקמה כר"י למימרא דלאו הלכתא כותיה ושמעינן מיהא דלית הלכתא כהא מתני' אלא אסור לכבות וכו' בין כו' בין שלא תתעשן הבית בין שלא תתעשן הקדרה ע"כ. למאי דכתיבנא לעיל בד"ה מאן תנא וכו' והקשינו לדברי ה"ה מדכתב הרי"ף להך מימרא דר"ח הלכה כר"י אין יסוד מדברי הרי"ף לישען עליו ואדרבה לאידך גיסא דפסק הרי"ף ז"ל כר"י בההיא דהשחזה וכן העלינו בדעת הרמב"ם ז"ל דפסק לחדד הסכין בשל עץ כר"י אלא דאין מורין כן לחשש' גזרת האמוראי' דגזרו דלמא ישחיז בשל אבן דאסיר לר"י ולדרך זה מאי דאמר רב יוסף סכין שנפגמ' ושפוד שנרצף וגריפת תנור באנו למחלוקת ר"י ורבנן הכי פירושה סכין שנפגמה ואינו יכול לחתוך בה אלא ע"י הדחק ושפוד שנעקם ואינו יכול להשתמש בה אלא על ידי הדחק וגריפת התנור ג"כ שמונעו מלאפות בו באנו למחלוק' ר"י ורבנן אבל אם אפשר לאפות בו בלא גריפה הו"ל טירחא שלא לצורך ואשכחן לרב יוסף גופי' דפסק כר"י בפגימת סכין דאמר לעיל סכין שעמדה מותר לחדדה בי"ט הרי דפסק כר"י והגם דהתם אמר שעמדה והכא אמר שנפגמה כולה חדא מלתא אלא דהתם דקדק חידותא דדינא דהגם דעמדה בי"ט ס"ס מאתמול התחילה לעמוד וא"כ סד"א דאפי' לר"י אסיר דהא מודה ר"י במכשירין דאפשר לעשותן דאסיר קמ"ל דכיון דבי"ט גמרה לעמוד לא אסרינן ליה דאמרינן איהו סבר דלמחר לא תעמוד והאי חידותא דדינא אמרו רב יוסף מדנפשיה אבל כשבא לו' באנו למחלוקת ר"י ורבנן לא הזכיר אלא עיקר הדין ומהשתא כיון דרב יוסף גילה דעתו בחד מתלת דהלכה כר"י מינה לאידך תרתי דקי"ל כר"י. והכי אשכחן בפרק המביא דף ל"ב וז"ל דביתהו דרבי חייא נפל להו אריס' כו' א"ל אנא ריפתא מעליתא

בעינא וכן רבא אמר לשמעיה כו' הרי דשרו גריפת תנור כר"י והרמב"ם בפ"ג מהי"ט כתב וז"ל אין גורפין תנור וכירים וכו' ואם א"א לאפות בו וכו' אא"כ גרף מותר ע"כ לכאורה משמע דפסק רבינו כרבנן דהא לר"י לא מחלקינן בגריפת תנור וכ"כ מרן הכ"מ וז"ל צ"ל דגריפת תנור דקאמר רב יוסף היינו ביכול לאפות בו על ידי הדחק ואפילו הכי שרי רב יאודה אבל באי אפשר לאפות בו כלל לרבנן נמי שרי דגריפת תנור לאו מלאכה גמורה היא ולא אסרוה רבנן כו' כדי שלא ימנע משמחת י"ט ע"כ. ואין דבריו ז"ל נראים דהא התם בתר דמייתי הש"ס תני רב חייא בר יוסף ואם אי אפשר לאפות אלא אם כן גרפו מות' הרי דלא שרי אלא באי אפשר וסמוך לה מייתי תלמודא הך דרב חייא דאמר לדביתהו חזי דאנא ריפתא מעלייתא בעינא ורבא קאמר לשמעיה אזדהר מחרוכא וכו' ומוכח דאי איכא מיחוש דלא לאפות ריפתא מעלייתא וכדומה מיקרי אי אפשר וכיון דכן מנלן דרב יאודה סובר לגרוף אפילו כה"ג ותיפוק ליה משום דהוי טירחא שלא לצורך אלא ודאי דלא קאמר ר"י דשרי אלא בדאיכא צורך קצת ותדע דהכי הוא מדאמר לה רב יוסף בהדי סכין שנפגמה ושפוד שנרצף דתרוייהו אינו יכול להשתמש בהם תשמיש הראוי ועולה הפעולה בלתי השלמת תיקון דכותייהו גריפת תנור. וע"ק לדברי מרן ז"ל דסובר דגריפת תנור דאמר רב יוסף אתאן למחלוקת וכו' לא אסרוה רבנן אלא משום גזרה אטו שאר מכשירין שהם מלאכה גמורה יע"ש מנ"ל לרב יוסף דאסרו רבנן בהא דהא לא משתמע מפלוגתייהו הא מלתא כל עיקר אלא מכשירין שיש בהן מלאכה גמורה לפי דעת מרן דלא אסרו גריפת תנור אלא משום גזרת שאר מכשירין ותגדל הקושיא כיון דרב יוסף פסק כר"י דהא סתם קאמר סכין שעמדה מותר לחדדה ולא מפליג בין של עץ בין של אבן לכ"ע אסור לא חש רב יוסף לפרש למלתיה דבדעץ איירי דפשיטא דמהיכא יס"ד לומר דאיירי בשל אבן כיון דלכ"ע אסיר אלא לדעת ה"ה דבשיעתיה קא עסיק מרן הו"ל לרב יוסף לפרושי דלא איירי אלא בשל עץ ומדקאמר סתם מש' דבכל גוונא קאמר וכר"י, מהשתא למה ליה למי' הך דגריפת תנור כיון דאפילו לרבנן ליכא איסורא אלא משום גזירה לכשנצדיק דבריו דלרבנן לא אסר ביה מדינא גזרו בו משו' שאר מכשירין עכ"ז מאי נפקא ליה מינה בשלמא אי אמרי' דמדינא נמי שריא קמ"ל דר"י שרי בה ולדידן דקי"ל כר"י שרינן אלא לדעת מרן השתא מלתא דעיקר איסורא מדינא פסקי' לקולא כר"י כ"ש מלתא דלא אסרוה רבנן עצמם אלא משום גזיר' שאר מכשירין פשיטא דשרי. והחכם השלם כמה"ר חיים יאודה אמזאלג ה"י מחכמי הישיבה תירץ קושי זה דרב יוסף שלא פירש אם איירי בשל עץ או בשל אבן דלעולם דלא איירי אלא בשל עץ וסמך על מה שאמר בהך מימר' דהביא הש"ס למעלה דת"ח רואה

לעצמו ומשאילה כו' דוק מינה דע"ה אסור. ולמאי דכתב הרמב"ם דטעמא דאיסורא הוא שמא ישחיזנה במשחזת של אבן א"כ כפ"ז הרי גילה להדיא רב יוסף דסובר כרבנן ולאו מלתא היא דעליה אני דן מנ"ל להרמב"ם דסובר ר' יוסף כרבנן כיון דאמר סתם סכין שעמדה מותר כו' ואם מההיא דהוראת סכין איכא למימר טעמא דכתב רש"י או דכתב הר"ב הלכות גדולות והגם דכתיבנא דהוו טעמי דחיקי לגבי האי טעמ' דכתב הרמב"ם עכ"ז לא מצינן למימר האי טעמא דכתב הרמב"ם אנו בוחרים בו אבל כשטעם זה יש לו נדיות מדברי רב יוסף דאמ' סתם סכין כו' מותר ולא חלק דמשמע דאפי' של אבן מותר א"כ לא מצינן לומר דטעם שאסרו הוראת סכין הוא משום אבן ותו הרי ה"ה ז"ל השוה דעת הרמב"ם לדעת הרי"ף דשיטה אחת לתרוייהו והרי"ף ז"ל כתב דטעם איסור הוראת חכם הוא שמא יוליכנה חוץ לתחום וכפ"ז ליכא הוכחה לדעת הרי"ף ז"ל מיהא ומינה נשמע להרמב"ם דלא מכריח מידי מהך דסכין שעמדה הגם שהוא כת' בה טעמא אחרינא לאו משום דנפקא ליה מינה מידי להלכה זו ויגיד עליו רבו דסובר כותיה וכתב טעמא אחרינא. אלא ודאי דלאו משום גזירת שאר מכשירין הוא דאסרוה רבנן אלא משום דהוי כמתקן מנא וכפרש"י ומהשתא כיון דאשכחן דרבנן אסרו אפילו אי אפשר לאפות בו אסור ורמב"ם דשרי כר' יאודה הוא דשרי ומודה ר' יהודה דאם אפשר לאפות כמצטרך ריפתא מעלייתא משום דהוי מלתא דפשיטא דאי לא הוי מעלייתא לא אפשר מיקרי דהא סוף סוף איכא מניעה מאפיית פת מעלייתא ותלמודא דמייתי להך דרב חייא דאמר אנא ריפתא מעלייתא וכו' לאו לחדש לן דכל דליכא פת מעלייתא אי אפשר מיקרי הא פשיטא אלא למימר דכל דאי אפשר אסיר וכדחלק תנא דבי רבי חייא ולמימר דהכין הלכת' וכן ההיא דהביא הש"ס דרבא דאמר לשמעיה אזדהר מחרוכא מייתי לה תלמודא דכל דאי אפשר שרי ומלתא דפשיטא דכל דלא אפי כמצטרך או דלא מבשל כמצטרך מיקרי אי אפשר והכין פירשה נמי הרשב"א להך דתני רב חייא ואם אי אפשר כו' יע"ש דבריו נמצינו אומרים דפסק הרמב"ם דגריפת תנור הוי כר"י וכן מאי דפסק בהתר חידוד הסכין הוי כר"י וכן מאי דפסק בשפוד שנצרף דאסיר לא הוי דלא כר"י דמודה ר"י דאסיר מטעם דהוי כהשחזת סכין במשחזת שלה דמודה ר"י ותדע דסמוך לה מלפניה כתב הרמב"ם דין אין שוברין את החרס כו' והלכה שמלאחריה כתב איסר דין ב' כלים המחוברים כו' וב' הלכות אלו טעמייהו משום מיחזי כמתקן מנא ובאמצע ב' הלכות אלו כתב דין שפוד הרי זה מגיד דטעם שוה לכולהו וכי היכי דתרוייהו מודה בהו ר"י בהך דב' כלים מדקא פליג ר"י אסיפא דהך מתני' דקתני אין פוחתין את הנר כו' בדין חתיכת פתילה ולא פליג ארישא דפחיתת הנר ש"מ דמודה דפוחתי' וכן ההיא

דשבירת חרס וחתיכת נייר מסתמא נמי לא פליג בה ר"י ומדכתב להו הרמב"ם בהדדי שמע מינה דחד טעמא איכא להו ומנה נשמע דכי היכי דמודה ר"י בפחיתת הנר דאסור ובשבירת חרס ה"נ באיסור תיקון שפוד שנצרף דאסו' ובזה נמי אתי שפיר מאי דקאמר תלמודא אמאי דאמר שמואל שפוד שנרצף אסור כו' ופריך הש"ס פשיטא ואי תימא דפליגי בה ר"י ורבנן ולר"י שרי כדעת ה"ה אין מקום לומר פשיטא. והגם שראיתי להרב בעל לח"מ שנתעורר ע"ז וכתב דהכי קאמר לרבנן פשיט' דאסיר ואי אתא לאשמועינן דסובר כחכמים לימא הלכה ע"כ דקדוק זה דלימא הלכה אינו הכרח כ"כ להכריח מיניה ותדע דבפ' מי שהחשיך קאמר הש"ס שמואל סבר לה הלכה כר"ש ורב כהנא הלכה כר"י מדכרכי דזוזי דרב אסר ושמואל שרי כו' וא"כ התם נמי נקשה לימא הלכה כו' אלא ודאי דלאו דיוקא מכרחא ותו אפשר דאיכא מכשירין דרבנן החמירו בהן וכגון גריפת תנור הגם דלא הויא מלאכה גמורה כמ"ש מרן הכ"מ ושמואל לא ס"ל הלכתא כותייהו בהא ולהכי אמר דעתו בפרט זה דשפוד שנרצף דאסור ומאי פריך פשיטא ותו לישנא דפשיטא משמע דליכא מאן דפליג בהא מלתא ולמאי דכתיבנא אתי שפיר וכן מ"ש בפ"ד הלכה ד' אין מכבין את הנר מפני תשמיש וכו' ליכא לאוכוחי מינה מידי משום דבהך לא פסקי אימוראי כר' יהודה וכמו שחלקו התוס' למעלה דף כ"ב ד"ה ההיא ר"י יעש"ד ועיין מ"ש שם שכך היא הסכמת הפוסקים הרמב"ן והר"ן ז"ל ושאר רבוותא הכי נמי סבר הרי"ף והרמב"ם דכיון דלא מכשרי' בגופו של אוכל נפש בהא דתנור וסכין ושפוד שנרצף לא פסקו אמוראי הלכה כר"י בזה גם מ"ש הרמב"ם הלכה ו' וז"ל ואין מכבין את האש כדי שלא תתעשן הקדרה או הבית ע"כ לא תידוק מינה דפסק כר"י מדאסר כיבוי בשביל עישון הקדרה דבזה תלה זייניה ה"ה ז"ל דלא היא דעישון הקדרה דקאמר לא התבשיל אלא הקדרה שנפסדת לו ודכוותה עישון הבית וכדפירשה הרשב"א ז"ל וז"ל שלא תתעשן הבית ולא ישחיר הכתלים וכן נמי הקדרה עצמה שאין כאן צורך י"ט כלל ע"כ ולדרך זה מתישב לן תלמודא שפיר דהא מאי דבעי אביי מרבא לא בעי במלתא דאית ביה עונג י"ט אלא משום הפסד ממון ומדפשיט ליה לאיסורא אותביה מההיא דקשרי בשביל עישון הבית והקדרה וכו' ואי תימא דההיא איירי בצורך סעודת י"ט מאי פריך אביי מינה לבשביל הפסד ממון אלא ודאי כדפרישנא ולכשתידוק בדברי הרמב"ם העיר בדבריו שכן דעתו ממה שכת' בדרך זה כדי שלא תתעשן הקדרה או הבית שהקדים לו בשביל עישון הקדרה לעישון הבית ואי תימא דדעת הרמב"ם דעישון הקדרה הוא שלא יתעשן התבשיל הו"ל להקדים לומר בשביל עישון הבית שאין בו צורך אכילה ואח"כ יאמר עישון הקדרה שהיא המחודשת דלסדר זה דכתב קשה בתר

דהשמיענו דאסור אפי' בשביל תבשיל שלא יתעשן הגם דהוי אוכל נפש עצמו מה צורך עוד לומר או הבית אלא ודאי דדעת הרמב"ם היא כדפרישית דעישון הקדרה היינו גוף הקדרה ולהכי הקדים לומר בשביל עישון הקדרה והוסיף עוד לומר או הבית דהוי עישון טפי מהקדרה ותדע דבגמר' הכי תניא ואם בשביל שלא תתעשן הבית או הקדרה ע"כ והרמב"ם שינה מלשון הברייתא נתחכם בזה לגלות דעתו בפירושא דמלתא. אסיקנא דדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דהלכה כר"י בהני תלת דאמר רב יוסף בהו אתאן למחלוקת ר"י ורבנן בכיבוי הבקעת בשביל כו' לא פסקינן כותיהו וכחילוק שחילק הר"ן והרמב"ן וכדכתי' ודלא כדברי ה"ה ועיקר:

שם גמרא רבינא אמר אע"פ וכו' מידי דהוה קוץ ברה"ר כו' ע"כ הרמב"ם השמיט דין שפוד שצלו בו ולא הזכיר בו לא איסור ולא התר ואנא קא חזינא כמה אימוראי דפליגי בחילוקי דין זה ומן הראוי הו"ל להרמב"ם ז"ל להביאו ולפסוק כרבינא דבתראה הוא. תו ק"ל אמאי השמיט הלכה דקוץ ברה"ר דאמר רבינא הכא ובפרק כירה דף מ"ב וז"ל אמר רבינא הלכך קוץ ברה"ר מוליכו פחות מארבע אמות ובכרמלית אפילו טובא ע"כ. ומוכח התם דהכי הלכתא ופסקוה הרי"ף ז"ל והרא"ש. והרמב"ם הביא בפי"ב מהלכות שבת הך דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו רבים דעלה אתמר הך דאמר רבינא הלכך קוץ ברה"ר כו' והשמיט הא דאמר רבינא. והיה נראה לומר דסובר הרמב"ם דכיון דהשמיענו דין כיבוי גחלת של מתכת משתמעא מלתא ממילא הך דרבינא דהעברת קוץ פחות פחות מד' אמות וטובא בכרמלית אלא דא"כ קשה לרבינא אמאי אצטריך לאשמועינן פשיטא אלא ודאי דהוה אמינא דדוקא גחלת מטעם דלא מנכר היזקא כיון שהיא של מתכת אבל קוץ דמנכר כי קוץ הוא לא שרי אי נמי גחלת דוקא משום דעדיף היזקה אי נמי דוקא כיבוי גחלת הוא דשרי אבל פחות מד' אמות דאיכא מיחוש שכית דאתי לאעבורי ד' אמות לא קמ"ל רבינא דלא מחלקנן בכל הני חילוקים אלא ה"ה קוץ כו' מוליכו פחות מד' אמות כו' וא"כ הו"ל להרמב"ם להעלות על ספר חידותא דדינא דרבינא וה"ה והכ"מ ז"ל לא העירו בזה כל עיקר. ונראה לומר דדעת הרמב"ם דמאי דהוצרך רבינא לומר התם הלכך קוץ ברה"ר הוא לפי שסובר דצירוף אסור מדבריהם וכדעת אבייי כדאיתא ביומא גבי טבילה ששנינו התם ר' יהודה אומר עששיות של ברזל היו מחממין מערב י"כ והקשו התם וכו' והעלו בעלמא דרבנן ושבות הוא כו' ולפום סברא זו כשהתיר שמואל לכבות גחלת של מתכת אין בדבר זה שום מיחוש שיבא לידי דאורייתא בגוף המעשה לא בכיבוי ולא בצירוף ויש מקום לומר דקוץ ברה"ר לאו משום דאתי לידי איסור דאורייתא דהרי מאי דמעביר פחות מד' אמות הוא

עצמו חלק מדאורייתא והא למה זה דומה לאוכל חצי שיעור דחשבינן ליה כדאורייתא משום דחזי לאיצטרופי לזה אצטריך רבינא למימר הלכך וכו' דאפילו בכה"ג שרי דגם בזה לא אסרינן אבל לפום מאי דפסק הרמב"ם שם בפי"ב דצירוף הוי דאורייתא וחייב עליו ודלא כאביי אלא כרב ביבי דפליג עליה התם וכמ"ש ה"ה ז"ל א"כ כיון דהשמיענו הרמב"ם דין כיבוי גחלת של מתכת דשרי שלא יזוקו הגם דאית בה מיחוש הצירוף אלא כיון דאינו מתכוין לצירוף דמותר הגם דפסיק רישיה מטעם היזק דרבים מעתה כ"ש הוא פחות מד' אמות דהא כיבוי גחלת מתכת אית בה ודאי צירוף שחייב עליו מדאורייתא אלא מצד הכונה שלא באה לו בזה אנו פוטרין אותו הגם דעביד כל המלאכה שחייב עליה דבר תורה וכ"ש פחות מד' אמות דעדיין לא בא כל עיקר לתשלום מלאכה שחייב עליה ולא אצטריך לאשמועינן ומאי דהשמיט דין זה דשפוד שצלו בו בשר שפיר השמיטו משום דכל הני אימוראי סברי איסור מוקצה כר"י ואנן קי"ל הלכה כר"ש ואפילו במוקצה מחמת מיאוס נמי לבד ממוקצה מחמת איסור וא"כ שפוד זה אין הקצאתו אלא מצד מאיסותו דהא תורת כלי עליו כמ"ש הרשב"א דשפוד זה תורת כלי עליו ודלא כהתוס' ושמואל דאסר הכא הגם דסובר הלכה כר"ש כדקאמר התם בפרק מי שהחשיך לא אתמר דסבר כר"ש בכל השבת ואפילו במוקצה מחמת מיאוס אלא דאשכחן ליה דשרי בכרכי דזוזי דהקצאתם לאו מחמת מיאוס כמ"ש התוס' בשבת דף י"ט אלא משום דקיימי לסחורה וכמ"ש הרי"ף בפ"ק דשבת והוו מוקצה כתמרי דעסקא ולא דמו לכלים העומדים לסחורה דכתב הרמב"ם בפכ"ה מהלכות שבת דנק' מוקצה מחמת חסרון כיס דהתם הוי כלים דאית בהו הקפדה וכמ"ש הב"י בסי' ש"ח וכ"כ ה"ה בפכ"ו מהלכות שבת וז"ל וכ"ש כלים המוכנים לסחורה שאם הוא צריך להם שמותר כו' יעש"ד. ומעתה הני כרכי דזוזי לא גמרינן מנייהו לאיסור מחמת מיאוס ומהכא מדלא שרי מוקצה מחמת מיאוס מצינן למי דסובר כחד מהנהו אימוראי דמייתי בפ' מי שהחשיך שסוברים דבכל השבת הלכה כר"ש בר ממוקצה מחמת מיאוס הרי דבכרכי דזוזו סבר הלכה כר"ש ובמוקצה מחמת מיאוס לא ומצינן למימר דשמואל הכין סביר ולהכי אסר הכא שפוד שצלו בו דנעשה מיאוס ואנן לא קי"ל כוותיה אלא דאפילו מוקצה מחמת מיאוס שרינן כרבי שמעון וכן פסק הרמב"ם בפכ"ה מהלכות שבת להכי השמיט הרמב"ם ז"ל דין זה של שפוד דהקצאתו היא מחמת מיאוס דהא תורת כלי עליו ומוקצה מחמת מיאוס שרי בשבת וה"ה בי"ט והגם דאסיקנא כרב נחמן דבי"ט דקיל מחמרינן במוקצה כר"י אגלה אזנך בנסתרות דע דלא מפלגינן מי"ט לשבת בדין המוקצה אלא במלתא דחזיא לאכילה ולצורכי אכילה אבל איסורי טלטול דאין בהם צורך אכילה כגון טלטול דברים

דאסרום מחמת הקצאתם שבת וי"ט חדא היא והכין דייקי דברי הרמב"ם בפ"א למי שיש לו עין להבין תורת משה ורבינא דקאמר הכא מידי דהוה וכו' דסובר הכין כבר הקשו התוס' מאי דאיכא למידק אמילתיה מההיא דפ' מי שהחשיך ותירצו דלדברי רב יהודה קאמר והכי נמי אמרינן לדרכינו לסברת הרמב"ם. ומה שהקשו התוס' הכא מדשמואל אדשמואל למאי דכתיבנא אין מקום לקושיתם כל עיקר. ומה שהקשו בפ"ק דשבת דף י"ט ד"ה הני כרכי וכו' מההיא דאמרינן בפ' מפנין דרב במוקצה לאכילה סבר לה כר"י ובמוקצה לטלטול סבר לה כר"ש ותירץ ר"ת דהני כרכי דזוזי הוו מוקצה מחמת מיאוס ולא סבר רב כר"ש אלא כמוקצה שמקצה אדם מדעתו לכתחילה כו' ע"כ למאי דאסיקנא בדעת הרמב"ם דסובר כהרי"ף בכרכי דזוזי דמוקצים לסחורה דלא כהתו' מצינן לתרוצי דלא סבר רב כר"ש אלא בבשר תפוח משום דלא היתה לו שעה שמוקצה בה דמקמי דתפח חזי לאדם בתר דתפח חזי לבהמה והגם דכשהיה ראוי לאדם הנה הוא מוקצה לבהמה הא מיהא לא ירד עליו דין מוקצה אלא מטעם דלא היה דעתו עליו לבהמה ובזה נוכל לומר דסובר דדעתיה דאיניש אבשריה דלכי מסרח להשליכו לכלבו והגם דקאמר הש"ס אהך דמחתכין את הנבילה דרב סבר כר"י שאני בהמה שאין דעתו של אדם ליתנה לכלבים משא"כ חתיכת בשר שהסריח דבזה הוא דסבר כר"ש אבל כרכי דזוזי כיון דאקצינהו לסחורה דין מוקצה עלייהו ובזה סבר כר"י וחילוק זה מורגש ונכון. ותדע דבפ' מי שהחשיך דף קכ"ו אמתני' דמחתכין את הנבילה כו' קאמר הש"ס וזה לשונו ואף רב סבר הלכה כר"י מדכרכי דזוזי עד כאן ואי תימא דהקצאת כרכי דזוזי משום מיאוס הוא דהוי ולא משום הקצאתם לסחורה אמאי דלמא ע"כ לא קאמר רב כר"י אלא במוקצה מחמת מיאוס דחמיר טפי משאר מוקצה כדקאמר התם בכוליה שבת הלכה כר"ש בר ממוקצה מחמת מיאוס דמחמת מיאוס חמיר מכל מין מוקצה לבד מחמת איסור ומחמת חסרון כיס אבל האי מוקצה דנבילה לכלבים לא יסבור רב כר"י ומה שתירצו התוס' לקושי זה התם בד"ה הני כרכי כו' דההיא דנבילה לפני הכלבים הוי מוקצה מחמת איסור דע דבחולין דף י"ד אמתני' דהשוחט בשבת כו' גרסינן וז"ל דרש חייא בר רב משמיה דרב אסורה באכילה נסבין חבריא למימר ר"י היא כו' ר"י דנרות דתניא מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי ר"י אימור דשמעת ליה לר"י במוקצה מחמת מיאוס במוקצה מחמת איסור מי שמעת ליה אין דתנן ר"י אומר כל הנרות כו' חוץ מהנר שהדליקו בו וכו' דלמא שאני התם דהא דחי ליה בידים אלא אמר רב אשי כו' מוכח להדיא דסובר הש"ס דמוקצה מחמת מיאוס חמיר טפי ממוקצה מחמת איסור ועוד דלא קאמר לה הש"ס בדרך דלמא אלא בפשיטות אימור דשמעת ליה כו' ועוד דרב אשי נד

מהך אוקמתא מחמת קושיא ומהדר בתר ההיא דמבשל דאסר רבי יאודה במזיד מוכח דמחמת הך דחיה דאימור דשמעת ליה כו' ואי תימא דסובר דמוקצה מחמת איסור גרע ממחמת מיאוס כיון דאסר ר"י מחמת מיאוס ק"ו מחמת איסור אלא ודאי דסבר רב אשי להך דחיה ולפום השתא מאי דקאמרינן בשלהי מי שהחשיך דמוקצה מחמת איסור עדיף איסוריה טפי ממחמת מיאוס מיירי במוקצה מחמת איסור דדחיה בידים כגון נר שהדליקו בו בשבת וכמ"ש התו' התם ד"ה לבד ממוקצה:

תו אמרינן תני תנא קמי' דרב השוחט בשבת בשוגג יאכל כו' א"ל מאי דעתיך כר"מ עד כן לא קשרי ר"מ אלא מבשל דראוי לכוס אבל שוחט לא כו' ע"כ מוכח דסו' רב דמוקצה מחמת איסור בכה"ג דשחיטת בהמה חמיר טפי ממוקצה מחמת מיאוס דהא רבי מאיר קשרי נר הדולק דהוי מיאוס ואע"פ כן קאמר רב דיחמיר בהשוחט. והתו' כתבו בד"ה אימור דשמעת ליה כו' דיחויא בעלמא הוא וכ"כ בשבת בד"ה הני כרכי ואין דבריהם מחוורין אצלי דהיכי מצינן למימר דחויא ואנן קא חזינן דהש"ס דחי להך אוקמתא מחמת קושיא זו ותו היכי דחי תלמודא בדבר דאיהו לא סבר הכי. והעיקר אצלי בפירוש הסוגיא הכין הוא דבמוקצה מחמת איסור אי הוי איסו' דעביד ליה בידים לכ"ע חמיר טפי ממוקצה מחמת מיאוס ובהיכא דהוי האיסור מעצמו כהא דהשוחט לא פסיקא ליה לתלמודא אי גרע ממוקצה מחמת מיאוס אי מחמת מיאוס גרע משום דאיכא פנים לצדודי הכי והכי ולזה כד בעי תלמודא לאוכוחי מדאשכחן דאסר ר"י במוקצה מחמת מיאוס אמר אימור דאמר כו' אבל מחמת מיאוס כה"ג לא אמר ומנא לך לאסור. וכמו כן כד אתא הך תנא קמיה דרב ואמר השוחט בשוגג יאכל וכו' אותביה אימור דשמעת ליה כו' ולא מצית לאוכוחי מחמת מיאוס דאיכא לפלוגי לאידך גיס' דהא עדיף ודמי לנר הדולק דחמיר טפי אבל לא החליט רב למימר הכי דלא הו"ל לתלמודא לאתויי מאי דאמר סתמא דתלמודא ודברי רב ולא ראי זה כראי זה ולמאי דכתיבנא אתי שפיר. ומהשתא תלמודא דקאמר בפשיטות אמתני' דמחתכין את הנבלה דרב סבר לה כר"י מההיא דכרכי דזוזי דמאי החליט למימר הכי וליהדר ליתוב אימור דאמר במוקצה מחמת מיאוס מחמת איסור מי שמעת ליה אלא דדעת הרי"ף ז"ל עיקר דכרכי היינו דקיימי לסחורה ותלמודא דקאמר רב כרבי יאודה מלתא מוכרעת קאמר דלכל מאי דבעית אימא כרכי דזוזי קילי ואעפ"כ אסר רב ובהכרח כר"י ס"ל ודע דהרמב"ם כתב בפכ"ה מהלכות שבת וז"ל כל כלי שהוקצה מחמת איסור אסור לטלטלו כגון נר שהדליקו בו בשבת והמנורה כו' ע"כ הוצרך לו' כגון נר שהדליקו כו' לומר דאיסורן הוא באיסור דעביד ליה בידים אבל מוקצה מחמת איסור דאתי מעצמו לא הוי בכלל זה ותדע דפסק דמחתכין נבלה שנתנבלה בשבת

ולא מפליג בין היתה מסוכנת מע"ש לבריאה וכדכתיבנא בכמה דוכתי. ואית לן למידק בהא מלתא דאמר רבינא מידי דהוה אקוץ ברה"ר דהא מלתא דקוץ ברה"ר למדו רבינא עצמו בפרק כירה מההיא דאמר שמואל מותר לכבות גחלת של מתכת ברה"ר שלא יזוקו כו' וקאמר עלה רבינא הלכך קוץ ברה"ר מוליכו פחות פחות מארבע אמות ע"כ א"כ עיקר דין זה נלמד משמואל והכא קא חזינא דשמואל פליג ולא שרי טלטול שפוד מדין קוץ ברה"ר. וי"ל דטעמו דשמואל משום דדוקא ברה"ר דלא ידעי עובר ושב משא"כ בבית האדם בני הבית ידעי ואם בא האדם מבחוץ בני הבית מזהרי ליה ורבינא פליג אדשמואל ולא מפליג בהכי וסובר דאף בכי האי גוונא חיישינן ושרינן אי נמי אפשר לומר דשמואל הכא גילה דעתו דלא שרי אלא גחלת של מתכת משום דאינשי לא חזו היזקא דאית בה משום דמיכסי היסקה דרבים אינם רואים שהיא גחלת אבל קוץ עוברי דרכים חזו ליה כי קוץ הוא ומטים הדרך ועוברים. ורבינא דאמר התם בשבת הלכך קוץ כו' הוא מקמי דידע להא דשמואל דאסר שפוד שצלו בו ומאי דמייתי תלמודא הכא דברי רבינא דשרי לאו דרבינא אמרה להדיא אלא מכללא אתמר לפי מאי דאמר התם בשבת הלכך קוץ כו' יאמר הכא נמי מידי דהוה כו' ודרך הש"ס דמייתי מאי דמשמע מהאמוראי' ואומר ר' פלוני אומר והוא לא אמר בפי' וכדקאמר הש"ס בכמה דוכתי הא דרבי פ' לאו בפירושא אתמר אלא מכללא אתמר. ומהשתא מצינן למיהב טעמא להרמב"ם ז"ל שהשמיט מהלכותיו העברת קוץ ברה"ר פחות מארבע אמות דהיינו טע' דהא שמואל דגמר מיניה רבינא דין זה גילה דעתו במכלתין דלא סבר לה אלא דוקא היכא דאיכא אינשי דעברי ולא ידעי אבל כל דמצי למידע לה לא שרינן ולזה בין קוץ ברה"ר אסור דהא חזו ליה בין שפוד בבית ידעי ביה בני הבית וליכא היזקא וליתא לדברי רבינא ולזה השמיט הרמב"ם ז"ל בין מה שאמר רבינא בשבת ומה שאמר במכלתין דלית הלכתא כותיה ומהאי טעמא קאמר הש"ס הך דרבינ' דשרי מידי דהוה כו' דמשתמעא ליה מההיא דאמר רבינא בשבת כדכתיבנא דמכללא איתמר ודעת הש"ס לומר דלאו מלתא היא דהא שמואל דמדבריו דייק רבינא שמואל גופיה פליג בה אלא דדרך זה דוחק אצלי לאמרו:

שם לא יאמר אדם לטבח שקול כו' הגם דכבר תנא במשנה אחרת למעלה אין נמנין על הבהמה כו' אצטריך למיתני משנה זו לחדותי דינא דלא תימא דוקא אין נמנין על הבהמה משום דסכומה לא נודע ועושה סכום לשיוויה אבל טבח שכבר ידוע כמה הוא נותן לו בדינר אין כאן מקח וממכר קמ"ל לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר. ולהכי כתב הרמב"ם ב' הלכות אלו בפ"ד מהלכות יום טוב בהלכה י"ט כתב וז"ל אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה כו' וזו משנה ראשונה ובהלכה כ"א כתב וז"ל לא

יאמר אדם לטבח תן לי בדינר בשר כו' וא"ת הו"ל להרמב"ם לכתוב הלכה כ"א ולא היה צריך לכתוב הלכה י"ט י"ל דעיקר דינא דהלכה י"ט הוא לאשמועינן דין כיצד הוא עושה כו' דסד"א דגם זה אסור קמ"ל ועוד משונה טעם איסור הלכה י"ט מטעם איסור הלכה כ"א דטעם איסור הלכה י"ט הוא משום גזירת מקח וממכר מפני שעושה תנאי הקנין כמה שוה ואיסור הלכה כ"א הוי מטעם עובדין דחול וכמו כן כתב רש"י ז"ל. ולהכי לא סדר רבינו הקדוש ב' משניות אהדדי משנת לא יאמר אדם לטבח עם הך דאין נמנין וכו':

דף כט.

גמרא מאי אבל לא במדה אמר רב יאודה כו' רבא אמר כו' שלא יזכור כו'. כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות י"ט וז"ל וכן לא יקח מבעל החנות במדה כו' אלא כיצד הוא עושה אומר לחנוני מלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שוויו ואפילו היה כלי המיוחד למדה ימלאנו והוא שלא יזכור לו שם מדה עכ"ל משמע דפסק דלא כר' יאודה אלא כרבא דמחלק בהזכרת שם מדה ובפי' המשנה פירשה למתני' כדברי רב יאודה. ולזה אפשר לדחות דחזר בו. אלא דדברי הרמב"ם לא מתיישבי לן כלל אי כרבא פסק הכי הול"ל וכן כשיקח אומר לו מלא לי כלי זה כו' ואפילו הוה כלי שמיוחד למדה והוא שלא יזכור לו שם מדה ע"כ ולא הול"ל דלא יקח מבעל החנות במדה ולכי תידוק הוו דברי הרמב"ם ז"ל סותרים אהדדי דמתחלת דבריו משמע דאסור ליקח במדה אפילו אינו מזכיר לו שם מדה ובסוף דבריו כתב אפילו היה כלי של מדה ימלאנו ובלבד וכו'. וראיתי מי שגורס בדברי הרמב"ם ואפילו היה כלי העומד למדה ולגירסא זו מתדייקי שפיר דברי רמב"ם שכתב בתחלה לא יקח מחנוני במדה פי' בכלי המיוחד למדה והוא לישנא דמתני' ומפרשינן לה שפיר במדה הוא כלי שהוא מיוחד למדה מדקפליג ר"י ומוסיף כלי העומד למדה שמע מינה דפי' במדה הכין הוא ואח"כ כתב עוד כיצד הוא עושה אומר לחנוני מלא לי כו' ואפילו היה הכלי העומד למדה והוא שלא יזכור שם מדה. והגם דלפי דרך זה שפיר מתדייקי דברי הרמב"ם ז"ל ע"נ עכ"ז קשה דכפ"ז פסק הרמב"ם כחומרא דנפקא לן מפירוש דברי רב יהודה אמר שמואל לס' ת"ק וכחומרא דנפקא לן מפי' דברי רבא ג"כ לס' ת"ק. ואין נראה דמנ"ל להחמיר כולי האי והו"ל לפסוק כרבא דבתראה הוא. והרי"ף לא הביא בהלכות אוקמתא דרב יהודה אלא דברי רבא וז"ל מאי אבל לא במדה אמר רבא שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי העומד למידה ימלאנו ע"כ משמע מדבריו שדעתו כמו שפירשתי בדברי הרמב"ם לפום הך גירסא דאם היה כלי המיוחד למדה אסור אפילו לא הזכיר לו שם מדה ואם הוא כלי העומד למדה מותר והוא שלא יזכיר לו שם מדה וקשה לדבריו גם כן מה שהקשי' לדברי הרמב"ם:

ונראה לומר דמאי דכתב הרי"ף בדברי רבא אבל כלי העומד כו' כך היו גורסי' בש"ס ולפי זה לא התנה רבא שלא יזכור שם מדה אלא בכלי העומד למדה אבל בכלי המיוחד למדה לכ"ע אסיר ורב יהודה פליג אדרבא ורבא לא פליג אדרב יהודה וא"ת כיון דמפרש רבא מאי דקתני ת"ק אבל לא במדה דהכוונה היא שלא יזכור שם מדה א"כ איסור מילוי בכלי המיוחד למדה בלא הזכרת שם מדה מנלן דאסיר. י"ל דמדרב יהודה נשמיעינה מדקתני אם היה כלי העומד למדה לא ימלאנו מוכח להדיא דלת"ק מודה במיוחד למדה שלא ימלאנו אפילו לא הזכיר שם מדה ולא פליגי בהכי כל עיקר ופלוגתייהו בעומד למדה לת"ק מותר אם לא הזכיר שם מדה ולר"י אפילו לא הזכיר שם מדה לא ימלאנו והוכרחו הרי"ף והרמב"ם ז"ל למימר הכי דלא אשכחן לר"י דפליג אלא בעומד למדה אבל במיוחד לא אשכחן דפליג ת"ק והבא לומר דגם בכלי המיוחד למדה פליגי וסובר ת"ק דשרי עליו להביא ראיה ולפום השתא לס' רבא פליגי ת"ק ור"י בכלי העומד למדה דלת"ק מותר למלאת אם לא הזכיר שם מדה ולר"י אסור אפילו לא הזכיר שם מדה. וא"ת כיון דלרבא מודה דלת"ק אוסר בכלי המיוחד למדה אפילו לא הזכיר שם מדה א"כ מנא ליה לחדית איסור אחר במלתיה דת"ק בכלי העומד למדה בהזכרת שם מדה דלמא לא אסר ת"ק אלא בכלי המיוחד למדה והיינו הך דקתני אבל לא במדה ואתא ר"י והוסיף כלי העומד למדה. י"ל דרבא דייק ממלתיה דר' יהודה דקדקד בדבריו ותני לא ימלאנו דאי תימא כדפירש רב יהודה דפלוגתייהו היא עז"ה דת"ק סבר כלי המיוחד למדה לבד אסיר ורבי יהודה מוסיף לאיסורא אפילו כלי העומד למדה הכי הול"ל רבי יהודה אומר אף כלי העומד למדה ואמאי אצטריך לומר לא ימלאנו כיון דבמילוי עסקונן אלא ודאי מוסיף לאיסורא בכלי של מדה מה שלא אסר ת"ק בו דלת"ק לא אסר בו אלא אם יאמר לו שם מדה ואתא ר"י ואוסיף איסור המילוי מצד עצמו גם בלא הזכרת שם מדה ודקדוק זה הכריחו לרבא לפרש מה שפי' ולדרך זה צריך לפרש מה דהדר הש"ס ואמר לסברת רבא אלמא גבי שמחת י"ט ר"י לחומרא ורבנן לקולא כו' משום דכיון דלסברת רבא קסבר דאפילו בכלי העומד למדה לכ"ע הוי כעובדין של חול ולהכי אם הזכיר לו שם מדה אסור למדוד לו בו פריך שפיר דרבנן אדרבנן דהכא מקילין ומצריכין שיזכיר לו שם מדה ור"י מחמיר אפילו לא הזכיר לו שם מדה ולא מצי לשנויי כדשני לסברת ר' יהודה משום דלסברת רב יהודה כלי העומד למדה לסבר' ת"ק הו"ל כאלו כלי שאינו של מדה כל עיקר משא"כ לרבא דאוסר בו אם הזכיר לו שם מדה ואי תימא דסובר דלא מיחזי כעובדין דחול כי הזכיר לו שם מדה מאי הוי מידי דהוה שאר כלים דשרי אפילו הזכיר לו שם מדה אלא ודאי כעובדין דחול הוי ולהכי הוצרך תלמודא לתת טעם אחר לסברת

רבא ואמר דזימנין דמקרבי אינשי חמרא כו' ולהכי כל שלא הזכיר לו שם מדהא הגם שהכלי עומד למדה ודמי קצת לעובדין דחול כיון דעבדי כו' שפיר דמי ולדרך זה סלקי פסקי הרי"ף והרמב"ם ז"ל יחד על נכון. גם מתדייקי מלתיה דהרמב"ם מה שכתב ביד גם בזה אין סתירה ממה שפי' רמב"ם בפי' המשנה למה שכתב בהלכותיו וז"ל בפי' המשנה אבל לא במדה רוצה בו אבל לא בכלי מיוחד למדה אבל אם היה כלי מוכן להיות מדה ועדיין כו' ולא שמוה מדה מותר לתת בה כו' ע"כ למאי דכתיבנא דגם בהלכות אסר כלי המיוחד למדה אפילו בלא הזכרת שם מדה סלקי דברי ז"ל בלא סתירה גם לא אמר בפי' המשנה התר הזכרת שם מדה בכלי העומד למדה אלא התר למדוד בו וכמו כן התיר בהלכותיו כל שלא הזכיר שם מדה וטעם שלא אמר הרמב"ם בפי' המשנה בהדיא אוקמתא דרבא משום דפשטא דמתני' לא משמע דמאי דאסר הוא הזכרת שם מדה לזה פי' מתני' כפשטה וכשבא להלכות כתב ההלכות העולים מהש"ס לענין דינא ועיקר:

דף כט:

גמ' הלכה למעשה כו' ע"כ פי' הגם דאמר רב שונין מאי דפליג עליה שמואל הכי קאמר הגם דאנא נמי ידענא מתניתין דשריא עכ"ז לענין מעשה אסור פי' דהגם דתנא לא גזר שמואל גזר לאסור וליכא בהא פלוגתא אמתניתא דהרבה דברים לא גזרו עליהם התנאים ואתו אימוראי וגזור והרמב"ם בפ"ד מהל' י"ט כתב וז"ל אבל האשה לא תמוד קמח לעיסה כו' ע"כ פסק כשמואל הגם דקי"ל הלכה כרב באיסורי וגם תניא כוותיה דרב מטעם דכתיבנא דשמואל גזר בהא מלתא שלא לעשות כן ועוד דאביי משני אליביה דשמואל משמע דהכין סביר ותו מדאמר בכה"ג השתא דאמר כו' משמע דהכין סביר להלכה דאי לא אתא אלא לתרוצי קושיא הכי הול"ל כי קאמר שמואל להלכה למעשה ודקאמר הכי ש"מ דאסוקי מלתא להלכתא קאמר והלכה כאביי דבתראה הוא:

שם גמרא אין שונין כו' ושוין שאם נפל לתוכן צרור כו' ע"כ למאי דאשכחן אימוראי בסמוך דשרו ע"י שינוי משמע דלא פליגי בברייתא אלא בלא שינוי דמן הסתם מוקמינן דפסקי הלכתא כת"ק ככלליין. אלא מדקאמר הש"ס דרש רבא בר רב הונא שונין קמח בי"ט סתם משמע דאפילו בלא שינוי שרי ואשכחן נמי דא"ל רב נחמן פוק חזי כמה מהולתא כו' משמע דבלא שינוי הוו עבדי דאי בשינוי אמאי קאמר ליה שקיל עיבותיך כו' הא קמ"ל דאפילו בלא שינוי דהא סתם קאמר וליכא למימר דלא ס"ל לר"נ דכונת דרשת רבה בר רב הונא היא בלא שינוי משום דהלכתא כת"ק הא ליתא דפשיטא דמצו אימוראי למפסק הלכתא כר' פפייס הגם דרבנן פליגי עליה א"כ מוכחינן מהא דשרי אפילו בלא שינוי וכר' פפייס וכן מדביתהו דר' יוסף דנהלא אגב מהולתא ואמר לה ר"י

חזי דאנא כו' הרי דשרי להדיא שלא ע"י שינוי והרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות י"ט וז"ל הקמח שרקדו מערב י"ט כו' אין מרקדין אותו פעם ב' וכו' ע"כ ואמאי הא תלמודא מוכח להדיא דשרי בלא שום שינוי. ונראה לומר דהרמב"ם הוקשה ליה במאי דקאמר רב אשי הא דידן ברתיה כו' ואי לאו דחזיא מבי נשא לא עבדי ע"כ קשה מאי קאמר ואי לאו דחזיא לא עבדא משמע דמהדר בתר טעמא למשרי וקאמר אי לאו כו' לא עבדא ואמאי כיון דבשינוי עבדא מאן שמעת ליה דאסר דנסתפק דהוכרח לומר אי לאו דחזיא כו' אלא ודאי דרב אשי ספוקי הוה מספקא ליה בברייתא אי דרבנן דאסרו אפילו ע"י שינוי אסרו או דוקא בלא שינוי ולהכי הוצרך לאהדורי בתר טעמא דהתירא ואמר כיון דדביתהו ברתיה דרמי וכו' דהוה מדקדק במעשיו ש"מ דפשיטא ליה דשרי ע"י שינוי ולהכי שתיק לה ושבקה למעבד הכי הא אי לאו הכי הוה אסר לה אפילו ע"י שינוי וטעמו משום דלא ס"ל דכל הני שמעתי דלעיל משום דפוסק כת"ק דר' פפייס וכיון דכן סליק פסקיה דהרמב"ם ע"נ דפסק כת"ק לאסור בלא שינוי דהא רב אשי בתראה הוא מכולהו אימוראי ותו דמייתי ליה תלמודא בסיומא דמלתא ועקר:

שם גמרא הולך אדם אצל כו' הגם דכבר אשמועינן תנא בההיא דאין נמנין על הבהמה בי"ט כו' אבל שוחט כו' ומפרשינן לה בש"ס כיצד הוא עושה מביא בהמה אחרת כו' וגם מתני' דלא יאמר אדם לטבח וגם מתני' דאומר אדם לחברו כו' עכ"ז הוצרך הכא לאשמועינן דשרי ליקח במנין ומאי דמייתי ברייתא דהולך אצל חנוני ג"כ לחידותא דאיסורא דלא יזכיר לו סכום מדה כו' אלא דקשה לי בדעת הרמב"ם דכתב בפ"ד מהל' י"ט הלכה י"ט אין פוסקים דמים לכתחילה כו' דהיינו משנ' אין נמנין ובהלכה כ"א כתב לא יאמר אדם לטבח תן לי בדינר כו' דהיינו מתניתין דלא יאמר אדם לטבח וכו' ושם באותה הלכה כתב לא יקח מבעל החנות במדה והיינו מתני' דאומ' אדם לחברו כו' אבל לא במדה ובהלכה כ"ג כת' ומותר ליקח מן החנוני בצים ואגוזים במנין וכו' ובלבד שלא יזכור לו סכום דמים ולא סכום מנין דהיינו מאי דהשמיענו במשנת הולך אדם אצל חנוני וכו' ומאי דהשמיענו בברייתא דאצל רועה ובהלכה כ"ד כתב הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו כו' קשה מאי חידותא דדינא בהלכה זו דלא שמעינן עד השתא. ונראה לי דקמ"ל דהגם דחנוני זה או פטם זה רגיל הוא לקנות ממנו בחול ואי עביד בשבת מיחזי כעובדין דחול דהא כמעשהו בחול עביד ואסרינן קמ"ל ולהכי דייק בכולה לומר הרגיל אצלו:

פרק ד

דף ל.

גמ' אמר ליה רב חנן לרב אשי וכו' א"ל משום דלא אפשר כו' ע"ש העלו התוס' והרשב"א וכולהו רבוואתה דכל הני שינוי דקאמר דחצבא רבא וזוטא ודנכתמא לאו שינויי נינהו אלא כהך דקתני מתני' דמשני מסל וקופה למביא כדים על כתפו ולהכי במתני' קתני דמשני הגם דמפיש בהילוכא והכא קאמר כיון דמפיש בהילוכא לא ליעביד הנך שינויי. והרמב"ם בפ"ה מה' י"ט כתב וז"ל לא ישא משאות גדולות כו' אלא צריך לשנות ואם אי אפשר לשנות מותר כיצד כו' וכן משואות שדרך לישא במוט כו' ע"כ והשמיט ההלכות דנפקי לן מהאי ממרא דרב חנן ומאי דא"ל רב אשי ולא ידענא אמאי והו"ל לאשמועינן כי היכי דלא ניטעי לומר כר' חנן ולאשמועי' נמי הך איסור דנכתמא דזמנין כו' והך דסודרא דזמנין כו' וי"ל לפום מאי דכתבו התוס' ורבוותא דשינוי דהכא דקאמר רב חנן לאו שינוי כדקתני במתני' והכי נמי קא דייק לישניה דקאמ' כמה דאפשר לשנויי משנינן ולא קאמר אמור רבנן דבעי לשנויי אלא ודאי דידע כל שינוי דליעביד בחול נמי עביד הכי אלא קאמר כמה דאפשר לשנויי אפי' שינוי מועט ודחי ליה רב אשי דהאי שינוי מועט לא עבדינן ליה אלא בהיכא דליכא שום מיחוש דאתי לידי אוסורא או לידי טרחא ובזה אידחיא מלתיה דרב חנן ולהכי הרמב"ם כת' לישנא דמתני' והנך שינוי נמי דאתקין רבא דהוו שינויי ממילא משתמעא מלתא דשינויא כההיא דחדית רב חנן לא משנינן וטעמא כדאמר רב אשי ומאי דקאמ' ליה נכתמה חיישינן דלמא מפסיק כו' פי' לאו דגזרו דלא לימלי בכדא דאית לה נכתמא דלמא מפסיק אלא במאי דקמן קאמר פי' כיון דהאי שינוי לאו שינוי הוא אמאי עבדינן תיקון כזה דסוף סוף איכא האי מיחוש והגם דלא גזרו רבנן בהא מלתא לאסור סוף סוף מיחוש הוי ואנן לא נתקן תיקון כזה דאית ביה מיחוש דגם בחול דרכיה בהכי. ותדע דלא חיישינן שמא יקשור מההיא דגרסינן בפ' כל הכלים דתנן זמורה שהיא קשור' בטפיח ממלאין בה בשבת ע"כ ולא חיישינן דמפסיק ואתי למקטריה ואיתא נמי התם פקק החלון בזמן שהוא קשור כו' פוקקין בו ואמאי חיישינן דמפסיק אלא ודאי דלא גזור רבנן דלמא מפסיק וההיא דנפרוס סודרא הוי שינוי מעליא וכדמש' מההיא דאתקין רבא ופסקה הרמב"ם שם שכת' וז"ל וכן משואות שדרכן כו' ושדרכן לישא על הכתף ישא אותן בידו לפניו או יפרוס עליהן בגד ע"כ מדהשוה שינוי דעל ידו את שדרכו לישא על הכתף עם שינוי סודרא וכתב או זה או זה מוכח דשינוי דפריסת סודרא חשיב כשינוי דעל ידו את הנישא בכתף ואשכחן במתני' דשינוי זה חשיב ליה שינוי גמור ומאי דדחי ליה משום דזמנין דמיטמיש במיא

לא דמיא לחששא ראשונה דבהא אשכחן לרבנן דגזור כדאשכחן בשבת דף מ"ח אמרינן התם וז"ל רבא ור' זירא איקלעו לבי ריש גלותא חזיוה להההוא עבדא דפרס קסתודר אפומי דכובא כו' נזהיה רבא אמר ליה רבי זירא אמאי א"ל השתא חזית לסוף חזייה דהוה מעצר ליה כו' ומסיק דמשום דקפיד עליה ע"כ. וכתב הרמב"ם דין זה בפ' כ"ב מהלכו' שבת הלכה ט"ו וז"ל ואין מכסין חבית של מים וכיוצא בה בבגד שאינו מוכן לה גזירא שמא יסחוט עכ"ל. ורשמו ה"ה ז"ל דנפקא ליה מההיא דפרק אין טומנין משום דמהא דהכא ליכא למישמע מינה כדכתיבנא ומידי דהוה חששת נכתמא כדכתי' ואל תקשה דהו"ל להרמב"ם לאשמועי' האי דינא דהגם דפריסת סודרא הוי שינוי הראוי אעפ"י כן לא ליפרוס אכדא דמיא י"ל דבמאי דכתב בפרק כ"ב דאסור לפרוס סודרא כו' משום גזירה האמר הכא ואם אי אפשר לשנות מותר שמעינן שפיר דפריסת סודרא אי אפשר דהא גזור ביה רבנן ופשוט

שם גמרא זמנין דמשתמש במיא כו' הקשו התוס' והא אמר ניפרוס סודרא כו' ותירצו ב' דרכים חדא דלעיל איירי בכלי שפיו צר ב' דביין דסחיטה שלו איסורה משום דש כי נפיל לארעא אזיל לאיבוד ולא חיושינן לסחיטה ע"כ: והרמב"ם מדלא חילק בדין דפריסת עליו בגד דלא שרינן אלא בכלי שפיו צר ש"מ דלא סבר לה כתירוצא קמא שכתבו התוס' ז"ל והגם דאיכא למימר דהרמב"ם לא חש לפרש ונקט לישנ' דמתני' לאו מלתא היא דעל מי סמך לחלק בהכי ויש לנו מקום לומר דמחלק כפי' ב' וניחזי אנן דעתו ז"ל בהא מלתא דסחיטה דיין מאי קסבר ובפ"ט מה' שבת כתב וז"ל הסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו הרי זה מכבס שהסחיטה מצורכי כיבוס היא עכ"ל משמע דדוקא במים היא דחשיב מכבס מדלא כתב עד שיוציא המשקה שבו ודקדק לומר מים משמע דוקא מים. אלא דבפרק כ"ב מהל' שבת כתב וז"ל המכבס חייב משום מלבן והסוחט כסו' חייב מפני שהוא מכבס לפיכך אסור לדחוק מטלית או מוך וכיוצא בה כו' כדי לסותמה שמא יבא לידי סחיטה ע"כ מדכת' סתם הסוחט כסות ולא אמר מן המי' משמע דלא שנא גם ממה שגמר אומר לפיכך אסור לדחוק כו' בפי האשישה וסתם אשישה אינה מים אלא יין ושאר משקין משמע ג"כ דלא שנא וכן דייק מרן בכ"מ וכן העלה הרמב"ן בדעת הרמב"ם ומהשתא קשה לדעת הרמב"ם מאי שנא גבי כדי יין דאמרינן לפרוס סודרא ובכדי מים אסרינן. וראיתי להרמב"ם שהעיר אותנו במ"ש שם בפכ"ב גבי ההיא דאסור לדחוק מטלית בפי אשישה הך דינא דאין מכסין חבית של מים בבגד שאינו שלה ממה שכתב דין זה סמוך להך דאשישה ודקדק לומר מים מה שלא אמ' בדין הקודם לו גילה דעתו דהך דאשישה מיירי בין במים בין ביין אבל הא דאין מכסין חבית דוקא של מים

והוא החילוק עצמו דקחזינן בש"ס דגבי יין לא חששו ואמרינן נפרוס סודרא ובכדי מים חששו וצריך לדעת טעמו. ונ"ל כיון דהא מלתא דפריסת סודר לא הוי אלא משום גזירת שמא יסחוט וכדמוכח מההוא עובדא דרבא בי ריש גלותא אמרינן לא גזרו אלא במי' וטעמ' דבמים אינם מקפידין עליו דמיטמיש סודרא ומבליע ביה מיא ולהכי גזור רבנן וכמעשה שהיה אבל בכדי יין שרי לפרוס משום דמתקני ליה על פי החבית כי היכי שלא להפסיד היין ולהכי כתב הרמב"ם דלא אסרינן לפרוס סודרא אלא על פי החבית של מים אבל על פי חבית של יין לא גזרי' ומינה למאי דקמן דבכדי יין לא חיישינן דמסתמא עבדי ליין דלא נפיק מכדו ומסתמא לא מעבירין ליה בלא כיסוי דמהדק ולא מברנש וסליק מש"כ המים לא מקפיד עליה אי שפיך מיניה פורתא ומיטמיש סודרא במיא ואתי לידי סחיטה:

שם גמרא בתבנא סריא כו' והגם דאמרינן בשבת דף קנ"ה וז"ל מכרכינן תבן ואספסתא ומערבין ואוקמוה התם בתבנא סריא ע"כ אלמא דתבנא סריא חזיא לבהמה. רש"י התם בשבת כתב וז"ל והאי סריא לאו סריא לגמרי דהא לטינא קיימא ואסור לטלטל ע"כ וכפ"ז סריא דקאמר הכא היינו סריא לגמרי וכ"כ הרשב"א ובעיני הדבר דחוק דלימא הש"ס חד לישנא הכא והתם ולא ראי זה כראי זה ומתוך דברי הרא"ה נ"ל דלית אנן צריכין להאי שינוייא דחיקא וסריא דהכא ודהתם חדא מלתא נינהו והגם דחזי לבהמה ס"ס כיון דהתחיל להסריח לא מצנע ליה דהא אינו מתקיים ודעתיה עילויה למיעבד ביה כל מאי דאתי ליה. והרמב"ם בפ"ב מהלכות י"ט כתב וז"ל עירמות של תבן כו' אין מתחילין בהם בי"ט וכו' אם היה התבן מעורב בקוצים שהרי אינו ראוי אלא לאש הרי זה מוכן ע"כ משמע דמפרש דמאי דקאמר הש"ס דאית ביה קוצים הוא פירוש מאי דקאמר תבנא סריא ולא בעינן סריא ואית ביה קוצים ולפ"ז לא קשה מההיא דאמרי' במי שהחשיך דההיא סריא וחזיא והכא מפרש הש"ס למלתיה דמאי דקאמר הוא דאית ביה קוצים ובכה"ג לא חזי לבהמה ולא לטינא:

דף ל:

גמרא קא סתר אהלא למאי דקאמר רש"י ז"ל דהסכך אינו ארוג אלא מונח כך לא תקשה לך אמאי אסור והרי בנין אהל חמיר טפי מסתירת אהל ואמרינן בפרק המוצא תפלין גבי הנהו דברי דרב הונא וכו' דאמר להו מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי ע"כ הכא נמי נימא בנטילת עצים מהסכך דהוי כגודע מאהל עראי ושפיר דמי: הא ליתא דהכא אהל קבוע חשיב ואפילו סוכת החג הגם דלא עביד לה אלא לז' ימים רחמנא אחשבה אהל ולזה אסיר:

שם גמרא מי דמי התם אדם יושב ומצפה כו' למר בריה דרב יוסף דאמר בפרק אין צדין דאפי' בעלי חיים שמתו קא שרי ר"ש ואסיקנ' התם דהלכתא כותיה וכמו שהוכחנו שכן היא דעת הרמב"ם ז"ל. קשה והלא בעלי חיים אין אדם יושב ומצפה כו' ואעפ"כ קשרי ר"ש וי"ל דתלמודא הכי קאמר דמדקא מוכיח ממותר שמן כו' למאי דקמן סוכה שנפלה ממיל' מוכחינן מהכא כמ"ד דסובר ר"ש אפי' ב"ח דהא סוכה בריאה ובהמה בריאה חדא מלתא היא ולא היא דשאני מותר שמן שבנר כו' אבל לא משמע מכח דחיה זו דסובר כמ"ד מודה ר"ש בב"ח אלא דמהכא ליכא לאוכוחי ואה"נ אי לא הוה אמר ור"ש לטעמיה לא הוה פריך מידי דמצי סבר דגם בב"ח חלוק הוא ר"ש ומשני אפילו תימא למ"ד מתני' ברעועה וככ"ע הקשו החכמים בעלי הישיבה ה' ישמרם למ"ד דחלוק היה רבי שמעון בבעלי חיים א"כ אמאי אסר בכור שלא ראהו חכם ואמר שאינו מן המוכן ואפי' נפל בו מום קבוע מעי"ט דהא כיון דאפילו ב"ח דאין אדם יושב ומצפה מתי תמות בהמתו ליתנה לכלבים אפי' הכי קסבר ר"ש דהוי מן המוכן בכור דסוף סוף אדם ניחא ליה לאיניש דיפול בו מום ומצינן למימר דדעתיה דאי אתרמי ליה ונפל בו מום יאכלנו כל שכן דשרי ואפי' נפל בו מום בי"ט ואצ"ל מעי"ט דאמרי' אם עבר חכם וראהו דשרי ותירצתי להם דשאני בכור דהקצאתו מחמת עצמו דאיסור קדשים הוא וכל עוד שלא נפל בו מום ולא ראהו חכם קודם הוא וגופו אסור משא"כ בעלי חיים הקצאתם מאי הוא משום איסור שחיטה הא לא חשיב ליה ר"ש מוקצה דמוכן הוא אלא איסור שבת רביע עליה ותדע דהא טבל אם עבר ותקנו הרי זה אוכל ממנו ולא הוי מוקצה וכדיהבי טעמא התם דאיסור שבת הוא דרביע עליה וכשהוסר המונע מוכן הוא והא נמי דכוותה והגם דהרמת תרומות ומעשרות דרבנן הוא דהוי עכ"ז ר"ש לא שנא ליה וכפ"ז דין בכור שניא מדין ב"ח. והקשו עוד החכמים הנז' ה"י מדגרסינן במסכת שבת דף מ"ו וז"ל אמר ליה אביי לרבא תנן מותר שמן כו' אלמא ר"ש לית ליה מוקצה ורמינהי ר"ש או' כל שאין מומו ניכר מעי"ט אין זה מן המוכן א"ל הכי השתא התם אדם יושב ומצפה מתי תכבה נרו הכא אדם יושב כו' מימר אמר מי יימר דנפיל ביה מומא ומי יימר דנפיל ביה קבוע ומי יימר דמזדקיק ליה חכם ע"כ לפום מאי דמפליגנא בין בכור למוקצה מחמת איסור דמוקצה מחמת אי' שאני דאיסור שבת הוא דרביע עליה מה שאין כן בכור דגופו אסור בלא איסור שבת ואסחיה מדעתיה מאי קא פריך אביי ורבא ג"כ אמאי הוצרך לשנויי ליה הכי י"ל דרבא סבר כמ"ד מודה ר"ש בבעלי חיים שמתו דהוו מוקצים ולהכי משני ליה הכי אי נמי לעולם דרבא לאביי קאמר דלפום מאי דמשתמע ממילתיה דאביי דסובר דמודה ר"ש בב"ח להכי משני ליה הכי לשיטתיה ומינה דייק רבא דאביי הכין סביר משום דלא רמי

מתנייתא דמחתכין הנבלה דשרי ר"ש אפילו נתנבלה בשבת וכו' אמתניתא דבכור שנפל לבור וליתיב אתרתי כדקתני בהך דבכור כו' דבין נפל בו מום מעי"ט בין נפל בו מום ביום טוב שרי מידי דהוה בעלי חיים שמתו דשרי ר"ש ונכללת ברומיא זו ג"כ דאי סבר רבא דההיא דמחתכין איירי במסוכנ' עכ"ז קשה לנפל בו מום מעי"ט קבוע דקתני ר"ש דאין זה מן המוכן דמשמע אפי' ידע ביה ודאי בעליו דמום קבוע הוי כגון נסמית עינו או נחתך ידו ואעפ"י כן קתני ר"ש כל שאין מומו ניכר פי' שלא הראהו לחכם הגם שראהו חכם בי"ט אין זה מן המוכן ואמאי לא חש אביי לאותובי מההיא דמחתכין אלא ודאי דסובר אביי בדעת שלם דההיא במסוכנת איירי ולהכי רמי ליה מהך דמותר שמן שבנר דכי היכי דמצי לאקשויי מההיא דמחתכין מצי לאקשויי נמי מההיא דמותר שמן ולא שנא ולהכי כיון דנתגלה לרבא דדעת אביי היא דמודה ר"ש בבעלי חיים להכי משני ליה הכי. וא"ת הכרח זה שהכרחנו לדעת אביי מצי קאי אי אמרי' דטעם ר"ש דאסר בנפל בו מום מערב י"ט נמי משום מוקצה וטעמו דכל שלא נראה לחכם בקדושתו קאי ומוקצה חמור הוא שפיר אבל לפום מאי דכתב הרמב"ם ז"ל לפום מאי דכתיבנ' למעלה בפירוש דבריו לא אסיר משום מוקצה אלא בנולד בו מום בי"ט אבל מעי"ט לא אסר אלא משום גזירת י"ט כפ"ז לית ליה לרבא לאוכוחי מדברי אביי דסובר בדעת ר"ש דמודה בב"ח דאמרינן לעולם אביי לא החליט בדעתו דסובר ר"ש דמודה בב"ח וטעמו דלא רמי מתני' משום דלא מסיימא ליה מלתא בס' ר"ש מאי קסבר בב"ח ואיהו קא בעי למפרך פירכא אלימתא ואי הוה רמי אמתניתין דמחתכין את הנבלה למן דבעי סבר דמודה ר"ש בב"ח ולא שרי אלא במסוכנת ליכא רומיא דשאני התם בבכור דאסר אפי' מעי"ט הגם דדמי למסוכנת הוא משום גזירה וליכא רומיא לזה בחר לאקשויי מההיא דמותר שמן דס"ד דכיון דאדלקיה אקצייה ודמי לבכור שנפל בו מום בי"ט והוי רומיא אלימתא. י"ל דמאי דהצריך ארמב"ם טעם גזירה לא הוי אלא בנפל בו מום קבוע וידע ביה בעליו דקבוע הוא ואעפ"כ אסר רבי שמעון כל שלא הראהו בזה הוא דהוצרך למיהב טעמא דגזירה אבל אם נפל בו מום מעי"ט ולא ידע בעליו אי קבוע או לא בקדושתו קאי ומוקצה גמור הוא וא"כ הדרן לדייוקי בדברי אביי אמאי לא רמי מתני' דמחתכין כו' דאית בה תרתי כדכתיבנא אלא ודאי דסובר דמודה ר"ש בבעלי חיים ולהכי הוא דמשני ליה רבא הכי ולעולם רבא אפשר דסובר דחלוק היה ר"ש אפי' בב"ח ולדרך זה משמע דאביי סובר דמודה ר"ש בב"ח שמתו דאסיר והרמב"ם ז"ל למאי דכתיבנא דפסק כרבי שמעון אפי' הכי ליכא לאקשויי ולומר דהגם דקי"ל אביי ורבא הלכה כרבא והנהו אימוראי דפליגי משמיה דרבא פליגי עם כל זה כיון דרבא לא פסיק לן דעתיה ואביי פסיק לן דעתיה

פסקינן כאביי לאו קושיא היא דגם אביי סוף סוף לא אתאמרא מלתיה בהדיא דהכין סביר ואפשר נמי שלא שמעה להך דרבא דאמרו משמיה דחלוק היה ר"ש בב"ח ואי שמעה הוה מקבלה. אי נמי אפשר לפרש הך סוגייא באופן אחר דלעולם הקצאת בכור שאני וכדכתי' מטעם דאיסורו בגופו ומאי דלא מתרץ ליה רבא התם לאביי הכין משום דהוק' ליה לרבא תינח דנפל בו מום בי"ט ובין השמשות בערב י"ט היה תם בזה הוא דאמרינן דאיסורו הוא מחמת קדושתו שפיר מפלגינן לומר דחמיר אפי' מב"ח שמתו. אלא בנפל בו מום מעי"ט ולא ראהו חכם הכא לא חשיב איסורו מחמת עצמו ולא הוי מוקצה אלא מחמת דעדיין לא ראהו חכם והוי כמוקצה מחמת איסור ודמי השתא לב"ח ואדרבא גרע מנייהו והגם דלדעת הרמב"ם ראית מומין לר"ש ליכא איסורא עכ"ז חשבינן להאי כמוקצה מחמת איסור להכי הוצרך לשנויי בתלת מי יימר דכיון דדחיקא ליה מלתא אסיר. ולפום האי שינוייא דרבא נמי מצינן למימר דשאני ב"ח דקיל טפי דליכא אלא חד ספקא אם מתה יאכילנה לכלבי' משא"כ בכור דאפי' נפל בו מום מעי"ט איכא תרתי מי יימר חדא מי יימר דהוי קבוע ועוד מי יימר דמזדקיק ליה חכם והגם דמשמע מהש"ס דבחד מי יימר סגי מדקא פריך ממתני' דמפירין נדרים כו' וקאמר ואמאי נימא מי יימר דמזדקיק ליה חכם כו' ע"כ הרי דבחד סגי לאו קושיא היא דהך מתני' דמפירין כו' ונשאלין כו' משמע ליה לתלמודא דאתיא כב"ע ואפי' לר' יאודה דאית ליה מוקצה ופריך שפיר כיון דחששא זו דמי יימר דמזדקיק ליה חכם הוי אסוחי דעתא נהי דלר"ש בעי מי יימר אחרינא לר"י דאוסר בכל מוקצה נימא הכא דאסיר מטעם מי יימר ודלא כדברי התוס' ורבא דאמר קמייתא דמי יימר דנפל ביה מום משום דנפל ביה מום ביום טוב נקטה. וא"ת א"כ אמאי הוצרך הרמב"ם לטעם הגזירה ת"ל מטעמא דאמר רבא דכיון דאיכא תרתי מי יימר אסור. י"ל דלא הוצרך הרמב"ם להאי טעמא דגזירה אלא בהיכא דידע ודאי בעליו דהוי מום קבוע דליכא אלא חד מי יימר דמזדקיק ליה חכם והא ודאי גרע מבעלי חיים בהקצאתו ואמאי אסיר לזה אמר משום דגזרו כו' וכפ"ז מצינן לומר דבין אביי בין רבא סברי כמ"ד חלוק ר"ש אפי' בב"ח. והגם דלפום האי שינוייא לא צריכנא לחלק בין איסור מחמת עצמו לאיסור מחמת שבת עכ"ז צריך אני לחלק בהכי משום דלפום שינוייא דהתם איכא מי יימר אפי' למאי דפרישית דתרתי מי יימר בעינן עם כל זה קשה גם בבהמה הבריאה בעי"ט איכא תרתי מי יימר עז"ה מי יימר שתחלה ואת"ל שתחלה מי יימר שתמות דכותיה דבכור דאנו אומרים בו כה"ג מי יימר דנפל ביה מום ואת"ל דיפול בו מום מי יימר דיפול בו מום קבוע ואעפ"כ אנו מתירין אפי' בבהמה בריאה לר"ש למ"ד חלוק היה ר"ש אפי' בב"ח ולזה צריכנא למה שחילקתי בין דבר

שאיסורו מחמת שבת לדבר דאיסורו מחמת עצמה דבזה אימור דאמר רבא דכיון דאיכא תרתי מי יימר אסרינן דוקא בבכור שאיסורו מחמת עצמו והגם דנפל בו מום מעי"ט והוקל איסור הקצאתו וכתיבנא דבהכי שוה הקצאתו לנר דהוי איסורו מחמת שבת עכ"ז חמור הוא ממוקצה דבהמה דאיסור שבת שבה אתי מעצמו וקיל הוא ממוקצה מחמת איסור דעביד ליה בידים כגון הדלקת נר דבידים עביד לאיסוריה. ותדע דלמאי דאמרינן בשלהי שבת בכולה שבת הלכה כר"ש לבד ממוקצה מחמת איסור פירושה היא דוקא איסור דעביד ליה בידים וכדכתבו התוס' ז"ל ועיין מ"ש למעלה בדף כ"ח בההיא דשפוד שצלו בו. ומהשתא איכא חומרא בבכור דאיסורו מחמת עצמו לזה כל דאית ביה תרתי מי יימר הוי מוקצה ונר דעביד לאיסורו בידים אי הוה ביה תרתי מי יימר הוה אסיר ג"כ אלא משום דלית ביה אלא מי יימר דתכבה קודם דיכלה השמן שבה אבל בהמה שמתה כיון דאיסורא דידה לא הוי אלא מחמת שבת ולא מצד עצמה וגם שאיסור שבת שבה אתי ליה ממילא ואינו דומה לנר הגם דאית ביה תרתי מי יימר כדכתי' שרי. ומהשתא איתחוורא סוגיין דפריך הכא מי דמי כו' דהכי פירושה דנר וסוכה תרוייהו כהדדי נינהו מוקצים מחמת איסור שבת ועביד ליה לאיסור בידים דלזה אמר רב נחמן דכי היכי דאשכחן דשרי ר"ש נר שרי נמי סוכה ולא מצי לאוכוחי מבהמה שמתה דאיסורה בידי שמים לסוכה דאיסורה בידי אדם ואפי' בריאה אינה מוקצה ודחי ליה שאני נר דאדם מצפה כו' משא"כ סוכה וליכא לאקשויי מידי מבהמה דאיסורא אתי מעצמו כדכתיבנ' ונכון ועיין מ"ש למעלה בד"ה רבינא כו' וכל זה לדעת ר"ש אבל אנן לא קי"ל כר"ש בנר הגם דליכא אלא מי יימר ומי יימר וטעמא כיון דעביד לאיסורא בידים ובב"ח הגם דאיכא תרתי מי יימר שרינן כר"ש זו היא דעת הרמב"ם גדול דעה ז"ל ומהשתא סליק לן בלא פירוכא מאי דכתיבנ' לדעתו ז"ל דפסק כמ"ד חלוק היה ר"ש בב"ח דשרו:

שם גמרא סיפא אתאן דסוכה דעלמא כו' הרי"ף ז"ל לא גריס האי שינויא אלא דאהדר ליה והתניא כו'. ופי' הרמב"ן והר"ן דלפום שינויא דאביי ורבא שרי תנאה אפי' בעצי סוכה עצמה יעש"ד: והרמב"ם בפ"ו מהלכו' סוכה הלכה ט"ו כתב וז"ל עצי סוכה אסורין כל ח' ימי החג כו' ע"כ ובהלכה י"ו כתב וכן אוכלין שתולין בסוכה לנאותה אסור להסתפק מהם כל ח' ואם התנה עליהן ואמר איני בודל וכו' הרי זה מסתפק כו' ע"כ. משמע מדבריו דגריס כגרסתנו דמשני ליה סיפא אתאן כו' והאי דמחלק אביי ורבא באומר איני בודל כו' לא קאי אלא אנויי סוכה. ודבריו ז"ל משיבין נפש כל חי דהיכי מצי למימר בעצי סוכה אין אני בודל מהם בין השמשות דהא על כרחו בודל הוא מהן וחלה עליהם קדושה והגם דאיכא לשנויי דהכי קאמר באומר אין אני בודל מהן מחמת איסור קדושה וא"כ

הו"ל כסוכה דעלמא עם כל זה פשטה לאו הכין משמע: ונראה לי לומר דגם הרי"ף בדעת רמב"ם ז"ל קאי ולפום גירסתו נמי סלקא לן פסקא דהרמב"ם מחוור והכי פי' דסוגייא ומי מהני בה תנאה והאמר כו' מנין לעצי סוכה וכו' והדר ליה תלמודא דקשה נמי לאידך גיסא דהא אשכחן דמהני תנאה להדיא בסוכת מצוה ומשני אביי ורבא באומ' איני בודל כו' ובזה מתרצה ברייתא דקתני עצי סוכה קודש דהני לא נכנסו בגדר מצות סוכה דהא אמר שאינו בודל וכו' ומתרצה לן נמי ברייתא דקתני ואם התנה כו' דקאי אפי' אסוכה דמצוה ובנוייה קאמר והכי פי' ושוין בסוכת החג דאסורה פי' בין סכך בין דפנות דאית בהו סתר אהלא בין כל הנטפל ונסמך לה ובזה נכללו נוייה ואמר ואם התנה כו' פי' במקום דשייך בו תנאי דהיינו בנוייה הכל לפי תנאו ולא חש עלן למיטעי דקאי לעציה דהא לא שייך ובהכי מתדייק שפיר מאי דקאמר הש"ס אבל עצי סוכה דחלה עלייהו קדושה כו' דלדברי הרמב"ן והר"ן ז"ל טרחי לדחוק ישובן של דברי' ואין דבריהם נראין דלמאי הוצרך הש"ס לומר אבל עצי סוכה כו' דהא מלתא משתמעא שפיר מברייתא דקתני מה חג כו' וכל עין לה תצפה דלאו פשטא היא. והעיקר אצלי דאסוקי תירוצא הוא דלא אמרינן ואם התנה אלא בנויי סוכה אבל עצי לא מהני תנאה מתרי טעמי חדא דהא לא מצי שלא להיות בודל. ועוד אם אין אתה אומר כן אם כן כל אדם יכול לומר כן ומתבטלת לגמרי גזירת מלך עליון שאמר חג הסוכות והשוה זה לזה כל אחד יעשה תנאי ופקע כלילת קדושת סוכה ולא יחפוץ ה' עשות זאת ומלתא דפשיטא בלא אתמ' תנאי זה אלא על נוייה ובזה סלקא לן פי' דסוגייא מחוורא ופסקיה דהרי"ף והרמב"ם כחדא ועקר. אלא דפש גבן חדא אמאי השמיט הרמב"ם דין אם התנה בסוכה דעלמא דמהני וכן מות' שמן שבנר לדידן דקיימא לן דלא כר"ש ואסיר הול"ל דאם התנה דמהני. ונראה דלדעת הרמב"ם ז"ל לא מהני תנאה במוקצה מחמת איסור כגון סוכה ונר דקי"ל דאסיר אפי' למאן דקי"ל כר"ש וכן לכל מוקצה מחמת איסור לס' ר' יאודה לא מהני תנאה כיון דבין השמשות הוקצה ע"כ הוקצה לכוליה יומא וטעמא דפסק כר"ש בבהמה בריאה שמתה דשרי ובנר הגם שהתנה עליו דאסיר. י"ל דשאני ב"ח דבכל שעתא דעתיה אמאי דמתרמי ליה הוי מן המוכן ולית שעתא דנימא ביה ודאי דאסח דעתיה מיניה משא"כ נר כיון דאיהו אדלקיה הרי דחייה בידים להדיא לפחות בתחילת הלילה ממילא בין השמשות מוקצה גמור דדחייה בידים ועביד ליה גופא דאיסורה להכי אסיר:

דף לא.

גמרא איבעיא להו כו' ת"ש מדקתני ר' יוסי אומר כו' ע"כ לפום גירסתינו דר"י תרתי לקולא הכי קאמר מדהוצרך ר"י לומר כל שיש לו פותחת א"כ לאו סתמא הכין הוא ומזה

נשמע דלא נימא בדברי ר"י דתרתי קאמר אלא סמוך לבד הגם דליכא פותחת ושמעי' נמי דלא סביר ר' יאודה או סמוך או פותחת מדאצטריך רבי יוסי לחדית לן פותחת אי תימא דר' יאודה אומר או זה או זה קאמר אמאי אצטריך ר' יוסי לומר כל שנכנסי' כו' הלא גם רבי יאודה הכי קאמר ופשיט הש"ס כר' יוסי דתרתי לקולא מדקתני כה"ג כל שנכנסין לה בפותחת משמע דלא אתא אלא לטפויי בהתרא ולא לחלוק אהתירא דמשתמעא ממלתיה דר' יאודה דאי תימ' דר' יוסי חלוק בתרתי אדרבי יאודה דמאי דאמר דוקא סמוך ולא תוך התחום אפילו אית ליה פותחת אתא איהו ואמר דאי איכא פותחת אפילו תוך התחום דמאי דאמר ר' יאודה בסמוך אפילו בלא פותחת מהני אתא איהו ואמר לא מהני א"כ הכי הול"ל אם יש לו פותחת דאז נשמע שמתנה להיתרא אבל ממה שאמר כל כו' משמע דלא אתא אלא לטפויי היתרא דאין במלתיה כמו לשלילת התר דאדכר ת"ק וברור וכל זה לגי' דקמן והרמב"ם כתב בפ"ב מהי"ט וז"ל ומביאין מן המכונסין ברה"י ואפילו היתה מוקפת שלא לשם דירה ובלבד שיהיה לה פותחת ותהיה בתוך תחום שבת ואם חסר אחת מכל אלו הרי הן מוקצה ע"כ מוכח מדבריו דר' יוסי בפותחת תליא ליה מלתא ואוסר סמוך בלא פותחת ובהכרח דלא הוה גריס כגירס' דקמן ולדרכו ז"ל הכי פשיט ליה מדקאמר ואפילו בתוך התחום דלא היה צריך לומר אלא נתכוון לומר עז"ה כל שנכנסים הוא דשרי פי' אבל בלא פותחת אסיר. ואמר עוד ואפי' וכו' פירו' ואם יש לה פותחת יש בה קולא אחרת אפילו תוך התחום ומשמעות תיבת אפילו מאמתת דרך זה דגרס אפילו כו' נשמע סמוך ואתרוייהו קתני פותחת ותו אי תימא דרבי יוסי תרתי לקולא קתני הכי הול"ל ר"י אומר אפילו תוך התחום מותר אם יש לו פותחת ואז לשתמע שפיר דלטפויי היתרא אתא דר' יאודה התיר בסמוך ואתא איהו ושרי אפילו תוך התחום אם תהיה לו פותחת ומדקתני בכה"ג שהתחיל התנאי ואמר כל שיש לו פותחת ומשמע אלה פסל הראשונים עז"ה לא הכל תלוי בסמוך לא כן הוא הכל תלוי בפותחת ומסתייעים אנו לדרך זה בטעמא דמסתבר, דע דמאי דקאמר הש"ס בצד בעיא הראשונה דר"י יאודה בדאית ליה פותחת הוא דשרי לבד פי' דס"ד הש"ס דסתם קרפף אית ליה פותחת ולא אצטריך למיתני פותחת מונח זה לא אשכחן דדחי ליה הש"ס כל עיקר אלא דקאמר דאינו מעכב אי אתרמי ולא הול"ל פותחת אבל לעולם מסתמא אית ליה פותחת. ולפום השתא מייתר רישא דמלתא דר' יוסי אמאי אצטריך למיתני כל שנכנסים בפותחת כיון דאורחא הכין הוא אי נמי רצה לפרשה הכין הול"ל ר"י אומר אפילו תוך כו' כל שנכנסים לה בפותחת ואז הוינא אמרין דפי' טעם ההתר לא לפלוגי אתא דנקשה הרי סתם קרפף אית ליה פותחת אלא טעמא קתני אמאי אפילו בתוך התחום משום

כו' מה דלא משתמע הכין במאי דקתני בכה"ג כל שנכנסין דמשמע דאתא לשלול סתם קרפף שאין לו פותחת אי נמי הוי הכי והוי הכי ואחר האמת לאו קושטא הוא דהרי דעתו דש"ס דסתם קרפף אית ליה פותחת דמן הסתם לא לימא תלמודא מלתא דלא קיימא הכי ומהשתא נתגלה לנו דעת רבי יוסי שנתכוון למיתני כה"ג כי היכי דלא תימא דדעתו היא תרתי לקולא דאי הוה תני כה"ג ר' יוסי אומר אפילו בתוך התחום כל שיש לו בלישנא דוקא כדכתיבנא דהוה בעי למיתני הוה משתמע דלא פליג אסמוך דקתני ר' יאודה אלא אמאי דהצריך סמוך קאמר איהו אפילו תוך כו' כל שיש לו פותחת ולעולם היתרא דסמוך דר' יאודה לא כהתה עינו גם לדעת רבי יוסי והוא לא כן יחשוב להכי סבל למנקט לישנא דלא מעלי כי היכי דלא נידוק הכי ואדרבה דייקינן שפיר מדקתני כל שנכנסים כו' ואפילו כו' דגם בסמוך בעי פותחת והיא דעת גדול דעת הרמב"ם ז"ל ומאי דקאמר הש"ס הלכה כר' יוסי להקל הכי פי' דהש"ס מסיק לפי' דר' יאודה דתרתי בעי ולפ"ז אתי ר"י לקולא דבפותחת לבד סגי ודע דבפי' המשנה פי' הרמב"ם דברי ר' יאודה דתרתי בעי סמוך ופותחת וזה לך האות לדרכו אם יש לך לב חכם. ולפום השתא לא סלקא פשיטות דבעיא מדיוקא דדברי ר' יוסי אלא לפי' רבי לבד ופיר' דרבי יאודה לא נתברר מהאי דיוקא דרבי יוסי ומפשיט לן מדקאמר ר' ירמיה הלכה כר' יוסי להקל שוב ראיתי להרשב"א בחידו' למס' י"ט כ"י שכתב דגירס' הרי"ף בגמ' היתה הכי איבעיא להו ר' יוסי לקולא או לחומרא ע"כ ומסתמ' הכי גריס לה הרמב"ם ושפיר:

שם גמרא איכא דמתני לה אסיפא ולא בקופיץ כו' כתב הרמב"ם בפ"ד מה' י"ט וז"ל אין מבקעין עצים בי"ט לא בקרדו' ולא במגל כו' אלא בקופיץ ובצד החד שלו אבל לא בצד הרחב מפני שהוא כקורדום עכ"ל נראה דדעת רבינו בפירו' דסוגייא הכין הוא דלישנא קמא לא אסרינן אלא קורדום מצד הרחב אבל צד הזכרות שבו שדמי לצד נקבות שבקופיץ מותר. ולישנא בתרא מחמיר טפי דלא מבעיא צד זכרות דקורדום דאסיר אלא אפי' צד נקבות דקופיץ דדמי לצד זכרות דקורדום אסיר הגם דצד זכרות דידה שרי ודלא כפי' רש"י ועקר דלרש"י לא משתמע מיניה דפליג לענין דינא דאית לן למיתלי דבאתריה דדין כו' ובאתריה דדין:

שם מתניתין בית שהוא מלא כו' רש"י דהגם דבין השמשות הוו אסירי מחמת איסור דאסור לפחות לכתחל' עכ"ז כיון דלא אסיר אלא מדרבנן לא אמרי' בכה"ג הואיל והוקצה לבין השמשות הוקצה לכוליה יומא ע"כ. ליכא לאוכוחי מהא דאם היה איסור דאורייתא דאסיר לר"ש דאפשר דלרבי הוא דקאמרינן הכי ולכשנבא להעמיד המשנה כר"ש אפי' היה הבית בנוי בנין גמור שרי. ולמאי דכתיבנא לעיל דלר"ש כיון דאיהו

עביד לאיסור בידים בעינן דיושב ומצפה שיסתלק האיסור כההיא דנר דבהכי דוקא דשרי ר"ש הכא נמי נימא הכי דמיירי בפתח רעוע דיושב ומצפה שיפול הפתח להוציא פירות. אלא דהרמב"ם כתב בפ"ב וז"ל בית שהוא מלא פירות מוכנים ונפחת נוטל מן מקום הפחת עכ"ל. ממה שלא התנה דהיה הבית רעוע משמע דבכל גוונא שרי אפי' בנין גמור ואפי' אינו רעוע וקשה דאפי' ר"ש יאסור בכה"ג דהא נר דשרי הוי מטעם דאדם מצפה מתי תכבה כיון דעומדת ליכבות כדקאמר הש"ס התם בשבת וכתבתיה למעלה. משא"כ בית שאינו רעוע לא ס"ד שיפול וכדקאמר ג"כ למעלה גבי סוכה שהקשה מי דמי נר יושב ומצפה כו' ומוקי לה ברעועה ואם כן אפי' לר"ש אסיר ומכ"ש לר' יהודה דפסקי' כוותיה בי"ט ורמב"ן כתב דשאני מוקצה הגם דהוי אסור כאיסור תורה כיון דהקצאת הפירות אינן מחמת עצמן אלא מחמת מניעת איסור סתירת הכותל מודה אפי' ר"י דלא הוו מוקצה יעש"ד. וכפי דבריו עדיין קשה סוף סוף כיון דלא אשכחן דשרי ת"ק הכא אלא בכותלא דאוירא דליבני מנא ליה להרמב"ם לומר אפילו כותל בנין. וי"ל כיון דאיסור מוקצה עיקרו מדרבנן כל דלא אשכחן להדיא דאסרו דכותיה דהאי מוקצה לית לן למיסר והכא דאוקמה תלמודא למתני' באוירא דליבני לא הוצרך לאוקומה הכי אלא לר"מ דשרי לפחו' לכתחילה והגם דאיכא למימר מדר"מ נשמע לת"ק עכ"ז איכא למימר הכי ואיכא למימר דת"ק בכל גוונא קאמר בין כותל בנין בין אוירא דליבני ור"מ פליג בהיכא דהוי אוירא דליבני וכיון דמלתיה דת"ק שקול ולא אשכחן דאסרו רבנן מין מוקצה כזה מדבעי' לומר דשרו בכל גוונא. ועוד לא סבר הרמב"ם למיתלי טעמא דת"ק דשרי משום דאיסורו מדרבנן דהא מעות שעל השלחן הגם דאיסוריה בין השמשות לא הוי אלא מדרבנן אעפ"כ אסר ר"י הגם שנפלו המעות אלא ודאי לא תליא מלתא באיסור דרבנן אלא טעמא דאיסוריה לאו מחמת עצמו וא"ת טבל דעבר ותיקנו אמאי שרי השתא דלא תלי טעמא דהיתרא מטעם דאיסורו דרבנן ומאי שנא ממעות שעל הכר. י"ל דשאני טבל שההתר שבו אינו אסור מצד עצמו ולא בסיס לדבר האיסור אלא שהוא מעורב חולין ותרומה ומעשר יחד ותרומה ומעשר שבו מונעי' אותו מהחולין שבו כמו שמונע כותל הבית לאכילת הפירות ולא דמי לשולחן שעליו מעות שנעשה בסיס לדבר האיסור. וא"ת למאי דאסיקנא לכ"ע לא שרי ר"ש כל שלא היה בדעתו בין השמשות עליו כגון סוכה וכדומה א"כ אמאי מוכיח רב נחמן ממתני' דלא מן הקורה שנשבר' בי"ט דסתם לן תנא כר"י דלמא אפי' ר"ש יודה דאסיר דאין אדם יושב ומצפה שתשבר קורתו. וי"ל דמדקתני סתמא משמע אפי' קורה שהיתה רעועה מאתמול:

וראיתי להרשב"א בחידושיו כ"י שכתב לתרץ לזה דמיירי בקורה חדשה דעבידא דפקעא ומתניתין סתם דבכל גוונא אסיר ולהכי אוקמוה כר' יאודה ותירוצו ז"ל דחוק דסוף סוף אינו כ"כ קרוב לודאי שתשבר ולא דמי לנר דודאי שתכבה ושקול הוא הדבר שישאר בה שמן או לא משא"כ קורה חדשה הגם דעבידי להתבקע לא שכיח כ"כ דנימא שיצפה מתי תשבר להסיקה:

שוב ראיתי להתוס' בריש מכילתין ד"ה אין שתירצו כמו שכתבתי אלא דמ"ש התם דסואר של קורות הקצאתו היא לר"ש וטעמו משום דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס. למאי דכתיבנא למעלה בד"ה רבינא אמר כו' בדעת הרי"ף והרמב"ם בכרכי דזוזי הגם דקיימי לסחורה לא חשיבי מוקצה מחמת חסרון כיס. הני קורות נמי הגם דקיימי לבנין לא חשיבי מוקצה מחמת חסרון כיס אלא דהתוס' ז"ל אזלי לשיטתם דלא פירשו ההיא דכרכי דזוזי כדפירשוה הרי"ף והרמב"ם אלא משום דהוו מוקצה מחמת מיאוס וכבר כתבתי למעלה מה ששייך לפ' בזה שוב שבתי לראות ולראה דקושיא זו דאמאי מוקי רב נחמן סתמא דלא מן הקורה כו' כר"י לאו קושיא היא דטעמא משום דמאי דקתני ולא מן הקורה שנשברה לא קאי אקורות דרישא דקיימי לבנין אלא אקורה דלא קיימא לבנין ואי בעי להסיקה שרי אפילו לר' יהודה מידי דהוה דמסיקין בכלים לכ"ע אלא כיון דמעי"ט לאו להכי קיימא פליגי ר"י ור"ש דר"י סבר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים והכא דקתני ולא מן הקורה שנשברה שמע מינה דסתם כר"י וכן תמצא שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות י"ט וז"ל אין מבקעין עצים מסואר של קורות מפני שהן מוקצה ולא מן הקורה שנשברה בי"ט מפני שהיא נולד וכן כלים שנשברו בי"ט כו' ע"כ. הרי להדיא דמפרש הרמב"ם טעם איסור קורה שנשברה כטעם איסור שברי כלים דר"ש שרי ור"י אסיר. ומהשתא הרי ראיה חותכת דסתם לן תנא כר"י והיינו דברי רב נחמן תו שבתי לראות לדברי רמב"ם אמאי השמיט איסור סתירת בית דאוירא דליבני כיון דאיכא פלוגתא דתנאי הו"ל לאשמועינן דשרי וליכא למימר דכל דלא אמר דמותר משתמעא מלתא ממילא דאסיר הא ליתא כיון דאיסור זה אינו איסור גמור אלא מדרבנן לא הוי מלתא דפשיטא דאסירא ובפי' המשנה כתב וז"ל ומה שאמר ר"מ פוחת אינו רוצה לומר שיסתור הכתלים בי"ט אבל כפי סברתו הוא מותר לפחות אם היו כותלי אותו החצר לבנים סדורים מבלי בנין ואין הלכה כר"מ עכ"ל. איכא למידק בדבריו אבל לפי סברתו הוא מותר כו' פשיטא שכפי סברתו הוא מדבר דבריו ולא היה צריך הרמב"ם לומר אלא עז"ה אינו ר"ל שיסתור הכותל אלא אם היו כותלי אותו החצר לבנים כו':

ונראה שדעת רמב"ם ז"ל היא שסובר דבין לר"מ בין לת"ק ליכא איסור בזה משום סתירת אהלא דהא אפילו עשית אהל לא אסיר אלא מחיצה המתרת וכדכתיבנא לעיל דף כ"ח ד"ה בעא מיניה כו' יע"ש ולא אתא ר"מ אלא לשרויי טלטול אבנים משום דסובר דליכא בי"ט איסור מוקצה אפילו באבנים ולזה דקדק הרמב"ם ואמר כפי סברתו הוא מותר כו' פי' כפי סברתו דסובר להקל במוקצה והכא בי"ט הקל גם באבנים לזה אמר דמותר לפחות לכתחילה פי' אפילו ליקח בידים האבנים ולהסירים ואצ"ל אם יכול לדחותם מן הכותל ולפחות הכותל דהוי טלטול מן הצד דשרי. והגם דאמרינן בפר' כירה טלטול מן הצד שמיה טלטול כבר יישב הרי"ף והתוס' דלא אמרינן הכי אלא בענין טלטול המת שאין בטלטולו צורך שבת אבל בשאר טלטול דהוי לצורך אכילה קי"ל דלא שמיה טלטול ומשמע מדבריו דאפילו לטלטל מן הצד דבר האסור שרי כל דלצורך אכילה עביד וכן פי' הרשב"א בחידושי שבת וכדברי התוס' והשוה דעת הרי"ף לדעת התוס' דעיקר החי' הוא אם הוא בשביל דבר המותר או בשביל דבר האסור וכל דהוי בשביל דבר המותר שרי וכההיא דגרסינן התם בפגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלת תוחב בכוש או בכרכר ונוטלן כו' ע"כ והתם פשיטא דלא אפשר דלא דחי לתבן ולגחלים אנה ואנה קצת כשתוחב הכוש ואע"פ כן שרי ולא שנא טלטול דהרבה ואה"נ אי לא הוה סגי דלא לטלטל טובא הוה שרינן ליה לטלטל מן הצד. ותדע מההיא דתנן בפרק תולין הקש שעל המטה מנענעו בגופו הרי דאפילו טלטול דבר האסור עצמו שרי כל שצורך טלטולו הוא בשביל דבר המותר הכא נמי דכוותה ומה שמוכיח מדברי הרמב"ם ז"ל ליכא הוכחה כמ"ש במקומו בס"ד ולפ"ז אפשר לומר דהיינו טעמא דהרמב"ם דהתיר סתם בית דמשמע אפילו בית בנין משום דאי ת"ק לא שרי אלא באוירא דליבני נהי דאסרי טלטול סוף סוף הוה ליה למשרי לדחוייהו מן הצד ומדלא אשכח היתרא אלא אם נפחת שמע מינה דמיירי אפילו בבית בנין ואתא ר"מ ושרי לפחות אפילו כדרכו בכל גוונא ולטלטל הלבינים להדיא אם הוא במציאות דאינו יכול ליפחת אלא ע"י שיקח הלבינים להדיא ולהוציאם וכפ"ז אמרינן נמי דטעמא דרמב"ם דלא כתב האי דינא דאוירא דליבני משום דעיקר דינא דקתני הכא רבי מאיר ופליגי עליה רבנן הוא איסור מוקצה דאבנים דבנין והאי דינא כבר השמיענו רמב"ם בהל' שבת ובהל' י"ט בדין עצים המוקצים בפ"ב הלכה י"ב ועדיפה מינה אסר אפי' קורה שנשברה. ונפיק לן דינא כפום השתא דשרי לסתור כותל דאוירא דליבני כל דלא מטלטל להדיא אלא כלאחר יד ותדע דאפי' מחיצה המתרת עצמה אמרינן בעירובין ופסקה רמב"ם פ"ד מהל' סוכה שאם לא ידעו בני אדם העושים מחיצה שרי אפי' לכתחלה וז"ל רמב"ם עושה אדם את חבירו

דופן בי"ט כו' ע"כ. ועיין מה שכתבו התו' בעירובין דף מ"ד ד"ה פקק כו' וגם לבנות כותל בית כזה מותר אי לא הוי מטעם איסור טלטול אבנים ונפקא מינה לעשות כותל מהכלים זה ע"ג זה שפיר דמי זולת אם נעשה כן להתיר טלטול בשבת או להכשיר סוכה אבל אפי' בסוכה בדופן רביעי שרי וז"ל רמב"ם שם בפ"ד מה' סוכה וכן עושה בכלים דופן רביעי בי"ט עכ"ל. הרי דשרי לכתחלה לבנות כותל מכלי כל שאינו מתיר ע"י כך מה שהוא צריך אליו ומינה נשמע דהוא הדין לסתור דשרי אלא דאיכא למידק לפי דרך זה מאי דקאמ' בש"ס בסמו' כדפריך לשמואל מההיא בריתא דקתני חותמות שבקרקע מתיר ומפקיע וחותך ומשני ר' מאיר דאמר אף פוחת לכתחילה כו' ע"כ דמאי דאתא ר"מ לאשמועינן הוא התירא דסתירת בנין. וי"ל דהכי קאמר הא מני ר"מ דמקיל בי"ט משום שמחת י"ט במלתא דאסרי' בשבת וכי היכי דשרי מוקצה דליבני בי"ט הגם דאסר בשבת כדקתני בברייתא ה"נ בהאי מקיל בי"ט הגם דאיכא מיחוש אסור בשבת. וליכא לאקשויי מדאמרינן לקמן אמתני' דאין מקיפין א"ר נחמן אבנים של ב"ה מותר לצדדם ואותביה מדתנן אין מקיפין ב' חביות כו' ומשני שאני התם משום דעביד אהלא ופריך אלא מעתה בנה אצטבא בי"ט דלא עביד אהלא הכי נמי ומשני בנין קבע אסרה תורה בנין עראי לא אסרה וגזור רבנן בנין עראי משום בנין קבע והכא משום כבודו לא גזרו ע"כ משמע דאפילו העמדת אבנים בלא בנין גזרו בו רבנן משום בנין. ב' תשובות בדבר חדא הכא נמי בבית דאוירא דלבני לית בה איסורא משום דאיכא שמחת י"ט כי הך דאבני בית הכסא ותדע דהרא"ש פי' דכבוד י"ט קאמר א"כ חדא מלתא היא כהך דבית מלא פירות. שנית דהכא באבנים של בית הכסא עושין אותם כעין בנין שלא ימוטו הנה והנה כשיושבים עליהם ואפשר שהמקום שיושבים האבנים יש בו טיט תיחוח ודמי לבנין ולהכי נמי פריך מבנין של אצטבא ומשני אהל קבע מדרבנן ולא גזור ואפילו דמישבי להו בטיט ליכא איסורא כדאמרינן התם דהוו שרקי ליה תנורא בארקתא דפרת משום דבטיט ליכא משום גיבול ופשוט וזה בבנין ומכ"ש במאי דקמן בבית דאוירא דליבני דליכא אלא סתירה כ"ש דשרי ולית ביה משום סתירה, אלא דקשה מהא דאמרינן התם האי מדורתא כו' ופסקה רמב"ם פ"ד מהלכות י"ט וז"ל העושה מדורה בי"ט כשהוא עורך עצים אינו מניח זה על זה עד שיסדר המערכה מפני שנראה כבונה ואעפ"י שהוא בנין עראי אסור אלא או כו' ע"כ. הרי שהגם שאין כאן בנין כלל ודמי לכותל דאוירא דליבני אעפ"כ אסיר דדמי לבנין. דע דבפי' דהאי מדורתא מצאתי להרי"ף שכתב וז"ל פי' כשהוא עושה מדורה של אש לא יהא מניח עצים מלמטה ומניח אחרים עליהם מלמעלה שנמצא כדרך בנין אלא אוחז העץ מלמעלה ומניח אחר תחתיו שאין זה דרך

בנין כו' ע"כ. וכתב הכ"מ על דברי רמב"ם וז"ל דברי רבינו הם כדברי הרי"ף וכתב עליו הרא"ש ז"ל פי' לפירושו כשעושים מדורה גדולה עושים ארבע שורות של עצים כעין ד' דופני התיבה ונותנין עליהם העצים ובהא קאמר שלא יעשה הדפנות תחילה אלא אחד יאחוז העליונים בידו ואחר יעשה הדפנות כו' עכ"ל משמע מדבריו דמדין אהל הוא דנגע בה דבזה הוא דמיחזי כבנין אבל אם לא היה אלא דפנות המדורה לא הוו אסרי רבנן אלא כיון דעושה דפנות מכאן ומכאן ונותן עצים מלמעלה הרי זה כבונה. הרי לנו דבנין הדפנות מצד עצמן שרו אם הקדים העליונים ואדרבה מהכא אית לן לחזוקי מאי דכתיבנא דליכא איסור סתירה בפתח בית דאוירא דליבני דהא אפי' לבנות דכוותה שרי לכתחילה מדורתא אי אקדי' עצים העליונים ומכ"ש לסתור:

שם גמרא ואמר רב נחמן הני ליבני כו'. והגם דר' נחמן סובר בשבת כר"ש דמוקצה שרי ומסקינן בשלהי מי שהחשיך דאינו מודה ר"ש אלא במוקצה מחמת חסרון כיס ואסיקנא לעיל בד"ה מי דמי כדעת רמב"ם דלא הוי מוקצה מחמת חסרון כיס אלא דבר שמקפיד עליו שיש לו הפסד אבל דבר שאינו מקפיד כ"כ עליו בהפסדו כגון כלים דקיימי לסחורה שאין לו הפסד כ' אם ישתמש בהם כגון כרכי דזווא דהיינו מחצלאות שעומדים לסחורה לא הוה מוקצה וא"כ הני ליבני הגם דשרגינהו ויחד אותם לבנין להוו כוותיהו ואמאי אסירי לר"ש וגם רמב"ם פסק להאי דינא דר"נ בפ' כ"ו מה"ש וי"ל דשאני אבנים דאין איסוריהו מחמת הקצאתן לבנין אלא כיון דאין תורת כלי עליהו אסירי אפי' לר"ש וכן כל דבר שאין תורת כלי עליו מודה בו ר"ש דאסיר אלא בכה"ג דחזו למזגא אנו דנין בהם דין כלים ולהכי כל דשרגינהו אהדרינהו לאיסוריהו ולא אמרינן דהגם דקיימי לסחורה כיון דלית ליה הפסד כ"כ שרי אלא דוקא בכלים ודעתיה דאיניש לאישתמושי בכלים וכל דברים דחזי ליה אבל אבנים כל דאקצינהו לבנין מודה ר"ש דמוקצים: ומאי דלא אתמר התם אלא מלתא דאפילו בכלים ודברים דקיימי לתשמיש ונקט איסור כולל ואה"נ דה"ה האי ודכותיה מעות וקורות וקנים דלאו כלים נינהו יודה ר"ש:

שם גמרא אמר שמואל חותמות שבקרקע כו' ע"כ. רמב"ם ז"ל השמיט מהלכותיו דין החותמות בשלמא חותמות שבכלים אמרינן דבמאי דכתב בפ"י מהלכות שבת וז"ל חותלות של תמרים וגרוגרות מתיר ומפקיע וחותך וגם ממה שכתב בפ' כ"ב דשבת ופ"ד דהלכות י"ט אין בנין וסתירה בכלים משתמע דינא דחותמות של כלים דשרי כדשמואל אבל חותמות שבקרקע הו"ל לאשמועינן דאסיר לפקוע ולחתוך דלהתיר אמרי' דלא איצטריך כיון דלא הוי של קיימא שרי מכללא דכל קשר שאינו של קיימא שכתב רמב"ם בפ"י דשבת. ובשלטי הגבורים מצאתי שכתב וז"ל והמיימוני השמיט הפקעת חותמות

וכלל אותו בדין מגופת החבית פכ"ג מהל' שבת עכ"ל. קשה אי דעת הרב לומר שכלל במגופת חבית דין הפקעת חותמות שבקרק' הא ליתא שמגופת חבית כלים ולא קרקע ואם כונת הרב במה שאמר כלל אותו כו' קאי אהפקעת חותמות דכלים לא היה צריך לומר וכלל דכבר כתבתי דבמה שכתב בפ"י מהל' שבת בחותלות ובמה שכתב בפכ"ב מבואר דינם לומר דמאי דנדחק הרב לומר דכלל אותם במגופת חבית קשיא דמגופת חבית משנה שלימה היא ואי תימא דמשתמעא מינה הך דינא דשמואל מאי קמ"ל מתני' היא בשלמא אמאי דכתיבנא דרמב"ם רשם האי דינא בההיא דחותלות כו' ההיא לאו משנה היא ואיכא למימר דלא ידעה שמואל אלא לדברי שלטי הגבורים קשה ומוכרחים לומר דדעת רמב"ם ז"ל היא דלא אצטריך שמואל לאשמועינן איסור הפקעת חותמות שבקרקע אלא משום דחש דלא תטעה לומר דמאי דאצטריך לומר דמותר להפקיע חותמי הכלים הוא לאפוקי ר' נחמיה דאסר מטעם אין כלי ניטל כו' להכי אקדים לומר איסור דחותמות קרקע. ובתר הכי שרי חותמות כלים לומר דמאי דאצטריך לאשמועינן היתירא דחותמות שבכל' הוא משום דחותמות שבקרקע אסירי וכי היכי דלא תדמה להו אהדדי ואסרינן אפילו חותמות שבכלים קמ"ל דזה אסור וזה מותר ולעולם לא אצטריך לאסור חותמות שבקרקע ולזה רמב"ם לא הוצרך לכותבו וצריך אני להתישב עוד בדבר:

דף לב.

גמרא מאן תנא כו' ר"מ היא כו' ע"כ. פי' פוחתין רש"י פי' לתחוב אגרופו בביצת היוצר לחקוק בו נר כו' ע"כ. ופשטא דסוגיא רהטא כפי' אלא דכבר הקשו עליו כל הבאים אחריו והתוס' ז"ל ישבו באופן אחר יעש"ד. והרמב"ם בפ"ד מהלכות י"ט כתב וז"ל שני כלים שהיו מחוברים בתחלת עשיתן כגון ב' נרות או ב' כוסות אין פותחין אותן לשנים מפני שהוא כמתקן כלי ע"כ. וקשה לדבריו ז"ל מאי קא פריך אביי דלמא ע"כ לא קאמר כו' אלא הכא למאי חזי כו' והוצרך לשנות לקבולי ביה פשיטי ואדרבה הכא חזי טפי שע"י פתיחה זו חזי למשתי ביה ולאדלוקי שרגא. ויש שרצה לו' דמיירי כשלא נצרפו בכבשן והא ליתא דהו"ל לרמב"ם ז"ל לפרושי דבהכי מיירי ורצו לתרץ דלא חש לפרש משום דמן הסתם היכי רגילין לחברם עד שמתחילים לאפות קצת ופותחין אותם וכמו שחלקו התו' לדרכם גם זה ליתא דהא כתב רמב"ם ז"ל בפרק ב' דעדויות בפי' משנת אלפסין וז"ל אלפסין כו' עושין אותם מזווגות וכשנשלם בשולם חולקין אותם באמצע ועושין שני מחבתות כמו שעושין בכוסות הזכוכיות כו' אמר ר"א ברבי צדוק אין מטמאות כו' דמ"מ נצטרך שיהיה כלי שנגמרה מלאכתו וזה לא נגמרה מלאכתו הואיל ונשאר בו שום דבר לעשות אחר הבישול והוא לחלק אותן עכ"ל, הרי להדיא

שפחיתא זו היא אחר שנצטרפו לגמרי ופשוט ונראה דהכי פירושה דתלמודא דקאמר ר"מ היא הכי קאמר דכי היכי דאשכחן דר"מ דקחשיב גמר מלאכה של כלי פי חקיקתו ותכונתו היא העיקר ולא קחשיב צירופו אם כן הכא נמי פחיתת נר היא העיקר והגם שכבר נצטרף לית לן בה ולא אזלינן אלא בתר הפחיתה ומקשה אביי דלמא לא אמר ר"מ דאזלינן בתר פחיתת הנר אלא דוקא בהיכא דחזי בלא צירוף אבל נר כיון דבלא צירוף לא חזי מידי א"כ עקר השויתו מנא הוא צירוף ולא פתיתה ומשני דהכא נמי חזי לקבולי פשיטי ולאיכא דאמרי נמי הכי קאמר ר"א בר צדוק היא פי' דסובר דאפי' צרפו ונגמרה כל מלאכתו כיון דחסר לו הפחיתה להפריד מחיבת מחבירתה טהור הרי דהפחיתה משויא ליה כלי והיינו ממש פחיתת הנר דקתני מתני שהוא עושה כלי ודחי אביי דלמא אימור דאמר ראב"ן דפחיתה עושה כלי ולא חשיב גמר מלאכה הצירוף שקדם לה אם לא פחת דוקא באלפסין ערניות משום דחקיקתם חזיא אפי' בלא צירוף משום דחזו לקבולי בהו מידי ולהכי אזיל בתר הפחיתה אבל נר כיון דקבולינהו לא חזי מידי בלא היסק דילמא דיודה ראב"ן דאזלי' בתר צירוף בכבשן שהוא העיקר דמשוי ליה מנא ומשני דחזי לקבולי פשיטי אלא דפש גבן ליתובי דעתא בדברי הרמב"ם דמהש"ס מוכח דלרבי יהושע בר פלוגתיה דר"מ ולת"ק בר פלוגתיה דראב"ן מותר לפחות הנר וקשה להרמב"ם שכת' אין פוחתין אותן לשנים מפני שהוא כמתקן כלי ע"כ. הרי דפסק כמתני' דאין פותחין כו' ובפ' ח' מהלכות ממ"ו כתב וז"ל וכן כלי חרס כו' כגון אלפסין אירניות אם הסיטן הזב טמאין אעפ"י שהן טהורין באהל דמת ע"כ דלא כר"א בר רבי צדוק וכיון דכן יתחייב להתיר בפחיתת נר ביום טוב דלא אסרי' אלא או לר"מ או לראב"ן וכיון דפסק דלא כתרויהו היכי פסק איסור דאין פוחתין

ונראה דלאו קושיא היא דמאי דקאמר הש"ס מאן תנא לאו אעיקר האיסור קאי אלא אמאי דקתני מתניתין מפני שהוא עושה כלי דמשמע דבהכי משוי ליה מנא ואהא קאמר מאן תנא כו' ודקדק לומר בכה"ג מאן תנא כו' משויא ליה מנא ולא אמר מאן תנא סתם או מתני מני אלא ודאי דלא בעי אלא אהא דקתני שהוא עושה כלי אבל ודאי דלכ"ע הוי תיקון דהא אנן קא חזינן דבזה נתקן ולא פליגי בהכי ובזה ידוייק על נכון מאי דכתב רמב"ם דטעם איסור פחיתת כלי מפני שהוא כמתקן כלי ע"כ שינה טעמו מטעמא דקתני מתני' מפני שהוא עושה כלי דמשמע לאו כמתקן כלי אלא שעושה כלי. ולמאי דכתיבנא א"ש דבעיקר הדין דאין פוחתין לכ"ע אסיר מטעם דהוי דומה למתקן אלא דתנא דיהיב ביה טעמא דהוי עושה כלי הוא דמוקי ליה הש"ס ר"מ או ראב"ן ורמב"ם ז"ל לא פסק כוותייהו ולזה לא כתב טעם המשנה אלא טעם דהוי כמתקן כלי:

דף לב:

גמ' תני רב חייא בר יוסף כו' ואם אי אפשר גורפו כו' ע"כ. עיין מ"ש למעלה דף כ"ח ד"ה אמר שמואל שפוד שנרצף והויכוח שעם בעל כסף משנה בזה:

שם גמרא אבנים של בית הכסא כו' מדורתא כו' עיין מ"ש למעלה בד"ה משנה בית שהוא מלא פירות:

דף לג.

אין סומכין בבקעת וכן הדלת כו' ע"כ. דוקא בעצים לפי שהם מוקצים כאבנים אמרו בהם דהגם דאית בהו דין מוקצה לענין הסק' עודן באיסוריהו לענין שאר דברים משא"כ דבר דתורת כלי עליו מטלטלין אותו לכל מאי דבעי בין לתשמיש הקבוע לו בין לכל דבר זולת ר' נחמיה הוא דסבר אין כלי ניטל אלא כו' ולית הלכתא כוותיה ודין זה דבקעת הוי ענף מעקר הדין דביום טוב קי"ל כר' יהודה לאסור מוקצה ורש"י מתיר ולית הלכתא כותיה בי"ט וכאוקמתא דרב נחמן. וא"ת אמאי לא מייתי רב נחמן ראיה ממשנתינו זו דאין סומכין הקדירה בבקעת וכן הדלת דסתם לן תנא בי"ט כר"י. יש לומר דמהכא איכא למידחי דלא סתם לן תנא כר"י ומאי דאסר בבקעת לסמוך הקדירה משום דלא ניתנו עצים אלא להסקה אבל מלתא דחזיא למלתא דידיה כקורה שנשברה דמאתמול נמי להסקה חזיא אי הוה בעי להסיקה הוה מצי אימא דלא סתם לן כר"י בהא לזה אצטריך לאתויי מההיא דולא מן הקורה שנשברה ביום טוב דהגם דמקמי שבירה הויא חזיא להסקה והשתא שנשברה חזיא נמי אעפ"כ אסר. ודע דהך קורה שנשברה דקתני במתני' איירי בקורה דלאו מוקצה כקורות דקתני רישא אין מבקעין כו' ופשוט:

שם גמרא אין מנהיגין את הבהמה במקל. פי' אפילו מקל שתור' כלי עליו דאם לא כן תיפוק ליה דאיסור מוקצה הוא וטעמא דאיסור כדמסיק דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא אלא דקצת קשה אמאי תנא ליה מתני בהדי הקפת חבית וסמיכת קדירה בבקעת דמינה ס"ד תלמודא למימר דר"א כאבוה ס"ל וליכא למימר דמאי דדחי תלמודא דבהא אפי' ר"ש כו' דיחוייא הוא ולעולם משום מוקצה הוא והגם דכבר השמיענו תנא אין סומכין בבקעת כו' אצטריך דלא תימא דעצים להכי קיימי נמי לנהוג בהם בהמה מה דלא קיימי הכי לסמיכת קדירה ודלת קמ"ל וכפי זה נפק לן דינא דשרי לנהוג בהמה בי"ט במקל דתורת כלי עליו הא ליתא דא"כ אמאי קתני במתני' במקל הכי הו"ל למתני אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן הדלת וכן אין מנהיגין בהמה אי נמי חש לפרושי הול"ל בבקעת ולמה שינה את לשונו אלא ודאי דמאי דקאמר תלמודא משום דמיחזי כמה דאזיל לחינגא

לאו דחוי הוא אלא שינויא עיקר וטעמא דתני ליה הכא הגם דטעמא בפני עצמו משום דאין לו בן זוג קבעו הכא ובפני עצמו קאי:

שם גמרא חזרא ר"נ אסר ור"ש שרי עד הלכתא כו' דרש רבא אשה לא תכנס לדיר העצים כו' ע"כ. הרי"ף ז"ל בהך דחזרא פי' וז"ל פי' עצים ממיני קוצים ונקראים חזרא רב נחמן אסר ליטול מהם עץ להכניסו בבשר כעין שפוד לצלות בו כו' הלכתא יבישתא שרי רטיבא אסיר עכ"ל והך דדרש רבא לא פי' כלום אלא הביא לשון הש"ס לבד ופי' הר"ן ז"ל אור לעשות אור לתנור פורנון בלעז כו' אלא אם כן נעשה כלי מבע"י עכ"ל וכך הם דברי רש"י. והרמב"ם בפ"ב מהל' י"ט הלכה י"ב כתב וז"ל אין מבקעין מן הקורות כו' וכן כלים שנשברו ביום טוב אין מסיקין כו' קוץ רטוב הרי הוא מוקצה מפני שאינו ראוי להסקה לפיכך אסור לו לעשות כמו שפוד לצלות בו בשר ע"כ היינו דינא דחזרא דפלוגתא דרב נחמן ור"ש וכהלכתא דקאמר בש"ס אלא דבפ"ד הלכה. י"א כתב וז"ל לא תכנס אשה בין העצים ליטול מהם אוד לצלות בו ע"כ: משמע דהיינו דינא דדרש רבא לא תכנס אשה כו' ליטול כו' ומפרשה באוד לצלות בו וקשה הרי כבר פסק הוא עצמו דיבשתא שרי ואי איירי רמב"ם הכא ברטיבתא. קשה תרתי חדא דסתם קאמר ועוד הרי כבר השמיענו איסור דרטיבא בפ"ב והרב המגיד פי' דאוד ר"ל לדעת רבינו לח ורטוב נתכוון לתרץ קושיתינו ראשונ' דסתם קאמר אבל קושיא שנייה לא זזה ממקומה. ואני אומר דדעת רבינו בפי' דברי רבה היא עזה"ד דהגם דחזרא יבישתא שרי רטיבתא לבד הוא דאסיר ה"מ חזרא כמו שפי' הרי"ף ז"ל שהוא מיני קוצים שנקראים חזרא דהני קיימי להסקה וקיימי נמי לצלות עליהו והגם דעקרם להסקה קיימי והראיה דלא שרינן אלא ביבישתא עכ"ז להכי נמי קיימי אלא כל דרטיבא לא יהיב איניש דעתיה עליהו משום דחזו לצלות בהו וביבישתא דחזו להסקה האי נמי דלצלות לא מפלגא מהסקה וכדקאמר הש"ס משא"כ דיר העצים דלא חזרא נינהו לא קיימי אלא להסקה דוקא ולא להכי לזה אמר רבא לא תכנס אשה לדיר העצים לבקש אם יהיה בהם איזה עץ דחזי להכי ולזה רמב"ם ז"ל נמי תפס האי לישנא ולא אמר אסור לצלות על האוד אם לא הכינו מעי"ט דכל דיר העצים להסקה קאי ומופלג הוא בדעתו למעבד מנייהו שפוד והו"ל כסמיכת קדירה ובקעת לא שנא יבש לא שנא רטוב אסור:

שם גמרא למימרא דרבא כר"י סבירא ליה והא אמ' ליה רבא כו'. פי' רש"י וז"ל אם יניחנו לצורך מחר והיום לא היה צריך להם. והתו' הקשו וכי בשביל שאיני אוכל מהם היום יהיו מוקצים כו' יעש"ד והעלו דמיירי שהסריחו. מוכח מזה דהגם דקי"ל ביום טוב כר"י מותר לטלטל בני מעים לבהמה משום דמסרחי. וקשה אמאי השמיט הרמב"ם האי דינא

דהא סתמא דתלמודא הוה ס"ד דלר"י אסיר אלא דמכח הך עובדא דרבא ממה שדרש רבא הכא דמוכח כר"י ס"ל מזה הוכרח לומר דשאני כו' א"כ הו"ל לרמב"ם להשמיענו דין זה גם הרי"ף השמיטו בשני מקומות בשבת ובי"ט. ונראה לומר דהרי"ף והרמב"ם מפרשי מאי דקאמר הש"ס כיון דמסרחי כו' בפי' רש"י דפי' דאי מצנע להו לאחר י"ט מסרחי והיום לא חזו ליה כו' ומה שהקשו התוס' לדבריו הכא במכילתין מההיא דשרינן לטלטל בשר חי משום דחזי לאומצא כו' לאו קושיא היא דבשר לאומצא חזי טפי מבני מעים בי"ט והגם דאית ליה הרבה לאכול כו' דאיכא איניש דאכל ליה לאו מוקצה הוא. ולדרכם ז"ל קשה הו"ל לש"ס לשנויי הב"ע שנשחט מעי"ט אלא ודאי דבכל גוונא קאמר וכדברי רש"י וכך הבינו הרי"ף והרמב"ם. והוקשה להם מההיא דאמרי' בפרק במה מדליקין דף כ"ט וז"ל מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי ר"י כו' ע"כ. וקשה השתא בני מעים דבר אווזא דמסרחי אנו אומרים מן הסתם דעתיה עילוייהו גרעיני תמרה דודאי להסקה קיימי כ"ש דאמרי' דדעתיה עלויהו והתוס' גם כן תמהו בזה ונדחקו לתרץ לשיטתם דהעלו דבנשחטה מעי"ט מיירי ושאני בני מעים דלא צריכי לאווז משא"כ גרעיני תמרה דצריכי' לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו עד שיאכל התמרים לכך חשיב להו נולד ולא מהני דעתיה עלויהו עכ"ל ואפילו לדבריהם ז"ל ק"ל דבכל ערי פראנקייא וכן ראיתי כל הסוחרים הבאים משם נוהגים להניח האווז שחוט כמות שהוא שלם בלא הסרת בני מעיו עד למחר ופותחין אותו ומוציאין מעיו ואז אוכלין אותו ואומרים שע"י כך מעלי טפי א"כ הא הוי ג"כ צורך האווז ותדע שכן הוא דהך בר אווזא דרבא דכך הניחוהו ולא פתחוהו מעי"ט לדבריהם ז"ל שמעי"ט נשחט ומה גם לגירסת רמב"ם שגורס בדברי ר' יהודה שקדים שכתב בפ"ב מהל' י"ט וז"ל כיוצא בו אגוזים ושקדים וכו' אם אכלן בי"ט אין מסיקין בקליפיהן ע"כ. הרי דבשקדים אין צורך גם כן בקלופיהן ודמיא לבר אווזא ועכ"פ לדברי רש"י דבנשחעו בי"ט נמי מיירי קשה מאי שנא מקליפי אגוזים ושקדים והראיה שהשקדים אין צורך לקליפיהן שהרי כך נמכרין בלא קליפה ואעפ"י כן אסיר להסיק בקליפיהן ואמטו להם מוכרחים לומר דמשני הש"ס שאני הכא כיון דמסרח דעתיה עילויה לדע' רבא קאמר דהגם דסבר כר"י כדמשמע מההיא דלא תכנס אשה וכו' עכ"ז בהא לא סבר כר' יהודה מטעמא דמסרח כו' וה"ה בהסקת גרעיני תמרה וקליפי אגוזים ושקדים ואין הכרח לומ' דהאמורא סבור או כר"י בכולה מלתא או כר"ש בכולה מלתא. ותדע דכמה אמוראי סברי כר"י בחדא וכר"ש בחדא וכההיא דרב אחא ורבינא דפסקו הלכה כר"ש חוץ ממוקצה מחמת איסור דסברי כר"י והרבה כיוצא בזה. ומהשתא לרי"ף ורמב"ם דפסקו כר"י בי"ט דאין מסיקין בקליפי אגוזים מינה נשמע

דאסור למשדי מעים לחתול אם נשחטה בי"ט ולהכי השמיטו מהלכות הא דבני מעים ואם נשחטה מעי"ט חזינן אם הניחו בני מעים בה לתיקון דבר אווזא ג"כ הו"ל כגרעיני תמרה שאכלן ביום טוב ואם לאו מחלקינן כדעת התו':

דף לג:

גמ' אוכלי בהם אין בהם משום תיקון כלי וכו' ע"ס הסוגיא. קשה לפי' רש"י דרב יהודה איהו משני ליה הא בקשין אמאי לא פריך הש"ס מההיא דמפשח אלותא כדפריך בסמוך. ולזה י"ל דהש"ס דידע הך דאלותא ידע להנהו תרתי מתניתא דתני חדא ותני חדא דרמי אהדדי ולהכי לא קא פריך דמצי למימר איהו דאמר כהאי תנא ולזה הקדים לעמוד על פירושא דמתנייתא ובתר הכי לפרוך ולמאי דמסיק הא ר"א הא רבנן אתי ר' יהודה כרבנן אלא דקשה כיון דלרב יהודה אפי' בקשין שרי לקטום להריח מאי משני בקשין סוף סוף קשה לדידיה דשרי גם בקשין וכבר העירו התו' בזה ויש לישב לדעת רש"י דהכי קאמר דאי מוקמי' לברית' ברכין הגם דמוקמינן לה כר' אליעזר ורב יהודה דאמר כרבנן עכ"ז נתחייב לומר דלא פליגי רבנן עליה דר"א אלא ברכין אבל בקשין מודים דלית לן לאפושי פלוגתי וא"כ רב יהודא לא אתי אפי' כרבנן להכי אוקמיה בקשים דבקשים הוא דחייב חטאת ר"א לחצוץ ואסר להריח ורבנן פליגי עליה כדמוכח בבריתא דאפי' לחצוץ שיניו פטור אבל אסור ולהריח שרי אפי' לכתחילה להכי טרח לאוקומה בקשין ורב כהנא לכשנאמר לא ידע להך דשרי ר' יהודה לקטום אפי' קשים להריח ואי הו ידע הוה פריך ורב יהודה נמי הוה מתרץ ליה הא מני ר"א ואנא דאמרי כרבנן והרמב"ם בפי"א דשבת כתב וז"ל הנוטל קיסם של עץ מלפניו וקטמו לחצוץ בו שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב כל דבר שהוא ראוי למאכל בהמה כגון תבן ועשבים כו' מותר לקטום אותם בשבת מפני שאין בהם תיקון כלים ומותר לקטום עצי בשמים להריח בהם אע"פ שהם קשים ויבישים ומפשח מהם כל מה שירצה בין עץ גדול בין עץ קטן עכ"ל קשה חדא אמאי פסק בקטימת קיסם יבש לחצוץ בו שיניו כר' אליעזר ולא כחכמים דאמרו אינו אלא משום שבות. תו למאי דפסק כר"א יתחייב לאסור קטימת יבש להריח כדמוכח בש"ס להדיא ואמאי פסק דשרי לפשוח כל מה שירצה ונראה לישב דעת רמב"ם עזה"ד דהוקשה ליה בהך ברייתא דקתני וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה אינם אלא משום שבות דאי בקשים איירי היכי מצו רבנן לפלוגי ולמימר במתקן עץ למפתח דאינו אסור אלא משום שבות אלא ודאי דלא איירי רבנן אלא ברכין ובהכי פליגי אדר"א אבל בקשין מודים כ"ע בלחצוץ שיניו ולפתוח הדלת דחייב:

ושוב ראיתי להרא"ש ז"ל שהביא תוספתא דמוכח מינה דברכין מחייב ר' אליעזר ומינה נשמע דחכמים דפליגי ברכין פליגי ונתבררה דעת רבינו ומהשתא כיון דרבנן לא פליגי אלא ברכין אכל בקשין מחייבין ושוין רבנן ור"א ואפ"ה קאמ' רב יהודה דשרי לפשוח אלותא להריח שמע מינה דסובר רב יהודה דדוקא ר"א הוא דגזר בלהריח ולא רבנן ולזה הגם דפסק רמב"ם בלקטום עץ יבש לחצוץ בו שיניו חייב אעפ"י כן פסק להריח מותר אפילו יבש וישובא דסוגייא לדעת רמב"ם הכין הוא דגורס בגמר' כגירסת התוס' דגרסי ולא כפי' התוס' דלדידהו רבנן בקשין אמרו אינו אלא משום שבות ולרמב"ם לא אמור רבנן דאינו אלא משום שבות אלא ברכין כדכתיבנא והכי פירושא דרב כהנא דקא פריך הכי קא פריך למאי דאמר רבי יהודה אוכלי בהמה כו' גם מאי דשרי למפשח אלותא קא פריך מדתניא כו' עזה"ד לעולם דידעי רב יהודה ורב כהנא מפלוגתא דר"א ורבנן ופריך מהך ברייתא בין אי מוקמינן לה כר"א בין אי מוקמת לה כרבנן דאי מוקמת לה כר"א וכולה מתני' ברכין כדאסיר לדעת רמב"ם דברכין מחייב ר"א בלחצוץ סוף סוף מינה נשמע לרבנן דמי איכא מידי דלר"א חייב חטאת ולרבנן מותר לכתחילה וכדפריך התם בשבת דכותה וא"כ אמאי קא שרי רב יהודה אפילו לחצוץ באוכלי בהמה דקאמר אין בהם משום וכו' וכפ"ז עיקר קושית רב כהנא היא מסיפא אבל מרישא לא קשה מידי ואי בעית לאוקומה כרבנן וכדרך דאמר בתר הכי ר' כהנא דחסורי מחסרא נהי דלא קשה אהך לאוכלי בהמה דלא אדכר איסורא במתני' אלא בקשין עכ"ז קשה להההיא דפשת אלותא זו היא דעת רב כהנא בשלימות ואמר ליה רב יהודה השתא פטור כו' קא קשיא לי חייב חטאת מיבעיא פירוש למה הוצרכת להקשות מסיפא דחייב חטאת ולא הספיק לך רישא דאסור בזה גילה דעתו דסיפא ורישא ברכין ואפילו מרישא לבד קשיא ליה והכונה בזה דפשיטא דהאי מתני' דלא כוותיה וממילא ידע רב כהנא דעתיה וממה שעלה על דעתיה דנתחכם רב כהנא להקשות מסיפא מטעמא דמי איכא מידי בזה נמי גילה דעתו דמאי דאמר אין בהם משום תיקון כלי הכי קאמר מעיקר דבר תורה אין בהם ואפילו לחצוץ אבל אה"נ דרבנן אסרו בהם עשות כלי כגון לחצוץ אבל להריח או לקטום לתת לפני בהמתו קוטם כדרך שמחתך לפניה הנבילה אבל לחצוץ אסור מדבריהם וכדקתני בברייתא אין זה כו' אינו אלא משום שבות ואוקמינן לה ברכין לחצוץ ולפתוח הדלת והדר פריך ליה דילמא רבנן וברייתא דקתני אם קטם חייב בקשין ורבנן מודים בקשין וכפי זה קשיא אפשח אלותא דהא מתני' רבנן ואסר קוטם להריח ורב יהודה לא חש להשיב משום דסובר ברייתא כפשטה דרישא וסיפא ברכין ולא לפרשה בחסורי מיחסרא ומאי דקאמר בש"ס דר' אליעזר דמחייב התם חטאת הכא פטור פירוש קא מהדר הש"ס

לישב ההיא דקתני לא יקטמנו ומשמע בין בקשים בין ברכים וקאמר דלר"א דחייב הכא אפי' ברכין אתיא ההיא דשריא להריח לכתחילה וא"ת סוף סוף נשמע לרבנן בקשין מדר"א ברכין כי היכי דר"א ברכין דמחייב לחצוץ אוסר לכתחילה בלהריח לרבנן נמי דמחייב בקשין לחצוץ יאסרו לכתחילה להריח וקשיא לרב יהודה י"ל דסובר רב יהודה דלא גזרינן להריח משום לחצוץ אלא כד מחייבינן לחצוץ ברכים טעו אינשי לדמות לומר כי היכי דלהריח שרי גם לחצוץ במידי דאוכלי בהמה דלא מישתמע להו לאינשי דאית בה חיוב ודעת רבנן תוכיח להכי גזר ר"א לסברתו דאיכא חיוב חטאת ברכין אבל לסברת רבנן דליכא איסורא דאורייתא אלא בקשין לא טעו אינשי מלהריח לתקן מנא דתיקון מנא ידיע לרבים דאסור ד"ת ולא טעו מלהריח אפילו הם קשים. ומהשתא עלו פסקי רמב"ם על נכון אלא דצריך לומר בהכרח דמאי דכתב מותר לקטום דבר שראוי למאכל בהמה לאו לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת דבזה ליכא מאן דפליג דאסיר ואפילו רבנן קתני להדיא דאיכא משום שבות אפילו ברכין כדאסיק' ורב יהודה נמי לא שרי להדיא לחצוץ כו' אלא אמר אין בהם משום תיקון מנא פי' דבר תורה אבל מדרבנן איכא דאלת"ה ר' יהודה כמאן אלא ודאי דלחצוץ ולפתוח הדלת לא שרי ולהכי לא אמר ר' יהודה להדיא אוכלי בהמה מותר לקוטמן לפתוח בהם ולחצוץ כו' דאז נשמע דשרי להדיא אלא ודאי דכונת רמב"ם היא אם הוצרך לקוטמן כגון להאכילן לבהמתו או לישב עליהם או שהיה בידו קיסם לחצוץ ורצה לחלק ממנו חלק א' לתת לחבירו לחצוץ בו שיניו וכיוצא בזה שרי דהא לא אסרינן לקטום לחצוץ אלא כשמתקנו שיהיה ראוי לכך על ידי קטימה אבל בלא זה יכול לחלק קיסם אחד לג' או ארבעה בני אדם שכל א' יחצוץ בחלק אחד לית לן בה אי נמי יחצוץ בצד שלא נקטם היום או לשאר צרכיו ולזה דקדק לומר כמו שכתב ברישא וקטמו לחצוץ וכו' או לפתוח כו' דבכה"ג הגם דליכא בהו משום תיקון מנא עם כל זה לכתחילה אסיר דכל שלא כתב רבינו להדיא היתר לחצוץ ולפתוח לו יהיה דאין בו משום תיקון מנא ה"מ שלא לחייבו חטאת אבל לכתחילה מנא לן דשרי וסמך רבינו דאסרינן מדקאמר בקיסם של עץ לחצוץ חייב מינה לקיסם רך (רך) מחתינן דרגא לאסור מיהא לכתחילה ונשען על דיוק זה ממה שלא התיר להדיא במאכל בהמה שהוא קיסם רך לחצוץ וכפי זה נקטינן דדעת רבינו דכל שהוא קשה דלא חזי לבהמה לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו הדלת חייב ואם קטמו שלא לזה פטור אבל אסור לקוטמו כל עיקר ודין זה לא הוצרך רמב"ם ז"ל לאומרו דמשתמעא מלתא מעצמה דאסיר וברכין כל מין קטימא דלאו לחצוץ ולפתוח שרי לכתחילה אבל לחצוץ ולפתוח פטור אבל אסור והשמיט רבי' כמו שהשמיט פטור אבל אסור דקטימת קיסם יבש דאינו לחצוץ ולפתוח וכן מאי דכתב

רבינו בסוף דבריו ומותר לקטום וכו' להריח כו' פי' דוקא להריח אבל אסור לקוטמו כל שלא לצורך להריח או לתת מהם חלק לאחרים כהך דרב יהודה דפשח אלותא כו' ולא הוצרך רמב"ם לכתוב גם זה משום דמובן הוא. ומה שראיתי להרב כה"ג בשיריו שהצריך שמקום שפשחו שם ונעלה ריח ע"י פשיחה אין דבריו נראין כל עיקר מחילה מכבודו דהא בעצי הדס אין ריח כל עיקר בעץ עצמו ורש"י פי' הך דרב יהודה בעצי הדס ומה שדקדק ממה דקאמר הוה מפשח ויהיב לון אלותא ולא אמר מפשח אלותא ויהיב לון דיוק זה איני כ"כ לסמוך עליו הלכה ואי בעי' לדיוקי הכי מדייקנא ליה דנתכון לומר דלא הוה מפשח אלותא ומנח קמיה ובתר הכי יהיב לון אלא הוה מפשח ויהיב לון אלותא ובתר הכי מפשח אלותא אחרינא ויהיב לון ולהכי אמר מפשח ויהיב דכל אלותא דמפשח הוה קדים ויהיב ובתר הכי פשח אחרינא ויהיב ואי הוה אמר מפשח אלותא אלותא היינו אומרים שהיה מפשח אלותי טובא ויהיב מאן דיהיב מינייהו וזה אסור כל שאינו לצורך אחרים להריח או לו או לאחרים וגם דיוק זה אינו מוכרח ומה שנראה מדברי הכנה"ג שנראה בעיניו זרות להתיר למפשח עץ שאין בגופו ריח מחילה מכבודו כיון דאפי' עץ בעלמא דלאו להריח כל שאין בפשיחתו עשות מנא שרי דבר תורה ורבנן הם דאסרו וכי אסרו רבנן עץ דלאו להריח אבל עץ דלהריח בו קא מפשח ליה דינו כשבירת האוכלין אלא דבעי' שיעשה הדבר להריחו אבל לחצוץ בו שיניו ולפתוח בו את הדלת חייב חטאת וכן שלא לצורך להריח בו הגם שאינו מתקן מנא אסור מדבריהם ועקר ודלא כסברת הכנה"ג:

שם גמרא אמר רב אשי כי תניא ההיא במוסתקי ע"כ. מפשטא דתלמודא משמע דהאי אוקמתא היא דלא לסבר' ר"א דאי לא תימא הכי הול"ל אמר לך ר"א ההיא במוסתקי. ותו אי תימא דלרבנן לאו במוסתקי לימא לית ליה לר"א דהא עכ"פ לית ליה בבריאה ואמאי קא מהדר בתר מוסתקי לו יהיה דסובר ר"א במוסתקי שרי מאי נפקא לן לענין מתני' דהא סוף סוף למאי דמוקמי' לה בבריאה אליבא דרבנן ר"א פליג ומאי נפקא לן אי אמרי' דלא כר"א אלא ודאי דתלמודא משני קושטא דמלתא דלכ"ע במוסתקי היא ולזה אמר רב אשי כי תניא ההיא כו' בפשיטות לכ"ע וכן כתבו התוס' בפ' חבית דף קמ"ו ד"ה שובר אדם יעש"ד גם בפ' בכל מערבין יעש"ד אלא דהרמב"ם כתב בפכ"ג מהלכ' שבת וז"ל ומביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף לפני האורחים שאין כונתו אלא להראות נדיבתו לפני האורחין ע"כ. הרי דלא חלק דדוקא במוסתקי ואדרבה לפום טעמא דקא יהיב מוכח דבבריאה איירי דאי במוסתקי לא הוה בעי למיהב טעמא דיהיב דתיפוק לי דלא עביד מידי וכמו שכתבו התו' ורש"י וגם הרי"ף ז"ל השמיט האי אוקמתא דרב

אשי. ואולי דסובר דתלמודא דקאמר ולית ליה לר"א כו' כונת הש"ס היא דפסיקא ליה מלתא מאיזה בריתא דר"א נמי אית ליה דשוברין את החבית ואהך מתני' משני רב אשי דמיירי במוסתקי אבל מתני' דברכות אפי' בבריאה ואית לן לאלומי האי פירושא מתרי טעמי חדא מדקא אמר רב אשי כי תניא ההיא כו' דהכי הול"ל במוסתקי תנן או מתני' במוסתקי ומדקאמר כי תניא מוכח דאמתניתא קא משני ולא אמתניתין: ותו אי תימא דאפי' לרבנן לא שרו לשבור החבית אלא במוסתקי אמאי קא פריך מינה לעיל למאי דקא אסרינן קטימת עצי בשמים יבישים להריח בהם והרי מתניתין במוסתקי מתוקמא אליבא דכ"ע אלא ודאי דפסיקא ליה מלתא לתלמודא דמתני' דשובר אדם את החבית איירי בכל גוונא ומהשתא אוקמתא דרב אשי לא הוי אלא הברייתא ובזה נמי אתי שפיר דקאמר הש"ס ולית ליה לר"א כו' מאי קמתמה ודאי לית ליה כי היכי דמחמיר בקטימת הקש והיינו פלוגתא דרבנן ור"א. ולמאי דכתיבנא אתי שפיר דהוו ידעי אמוראי ברייתא דשרי ר"א להדיא ולא הוצרך לאתוייה משום דמקשה ומתרץ הוו ידעי לה ותכף דאמר הש"ס ולית ליה קדם רב אשי ושני ליה כי תניא ההיא כו' מקמי דליגמור מלתיה דכן דרך הש"ס ובזה מצאנו טעם לשני המאורות הגדולים הרי"ף ורמב"ם ז"ל להם יכרעו כל מביני ספר תורת ה' מקור מים חיים:

שם גמרא וחכמים אומרים לא יטול אלא מאבוס של בהמה ע"כ. דין זה לא כתבו רמב"ם ז"ל משום דסמך אמאי דכתב בפ"ד מהלכות י"ט וז"ל אין סומכין כו' את הקדירה כו' שלא ניתנו עצים אלא להסקה ע"כ משתמעא מלתא דכל שלא להסקה לא שרי לא לחצוץ ולא כו':

שם גמרא ובלבד שלא יעשה צבורין וכו' ע"כ. מוכח מהכא דלת"ק דהלכ' כותיה אסור לעשו' צבורין ותו מדמייתי הש"ס להאי מתניתא משמע דאתא לחדותי דינא דאסור לעשות צבורין אלא דהרי"ף והרמב"ם ז"ל השמיטו דין זה וז"ל רמב"ם בפ"ב מה' י"ט אבל מגבב הוא בשדה מלפניו ומדליק שם עכ"ל. ונראה לומר דסוברים כיון דמתני' לא קתני איסור צבורין מוכח דסתם לן כרבי שמעון דמתיר בבריי' ומאי דמייתי תלמודא הבריתא קא משמע לן דאיכא פלוגתא דתנאי בעשית צבורין ואיכא מאן דשרי ואיכא מאן דאסר ומשתמעא מלתא ממילא דתנא דמתני' דלא קתני ובלבד שלא יעשה צבורין כר"ש ס"ל ותו גם בלא טעמא דסתם לן דמתני' כר"ש הא קי"ל הלכ' כר"ש משום דר"א שמותי היה

שם גמרא ברעפים חדשים כו'. כתב הרמב"ם בפ"ג מה' י"ט וז"ל אין מלבין את האבנים לצלות או לאפות עליהן מפני שמחסמן כו' ע"כ. פי' אבנים דכתב רמב"ם הם לבינים

דאבנים לא שייך בהו חיסום כל עיקר גם לא הוצרך לפרש דמיירי בחדשים דבישנים לא שייך חיסום שהוא טעם האיסור וראיתי להרב המגיד ע"ה שנדחק וכתב דאמרי לה סברי אפי' בישנים כו' מחילה מכבודו דא"כ פליגי אדרבי יוחנן אי נמי ארבה בב"ח דאמ' משמיה א"כ הכי הול"ל אמרי לה אפי' בישנים מפני שמתחסמין ואם יגמע הרב המגיד קושי זה אינו יכול לגמוע קושי אחר והוא דכיון דתלמודא קא מתמה מאי קא עביד מוכחא מלתא דצדד כל הצדדים ולא אשכח דררא דאיסורא א"כ כל דלא אשכחן להדיא מאן דסבר איפכא בדעת זו קיימינן והכא כיון דלא מוכחא מלתא מדברי אמרי לה דפליגי לא מפרשינן לה אלא דקיימא כדעת הש"ס ומכל שכן דפשטא טפי מוכחא דלא קאי אלא אטעמא דחדשים ומהשתא פשיטה דלא אמרי' דאיכא בהו חיסום אלא כחמים ותו דבסמוך גבי הך מתני' דא' הביא את האור כו' קא פריך הש"ס בשלמא כולהו כו' אלא שופת את הקדירה מאי קא עביד דמשני בקדירה חדשה כו' ע"כ. הרי דסתמא דתלמוד' בתר הכי אזיל אשינוייא דחדשים גם לטעם חשש חיסום ותו לו יהיה דנימא כדעת ה"ה וכמו שישב הכ"מ יעש"ד. עכ"ז קשה דלא הו"ל רמב"ם לפסוק כאמרי לה אלא כלישנא קמא דסתמא דתלמודא קאי כותיה אלא ודאי דליתא לדברי ה"ה ז"ל:

דף לד.

גמרא אחד מביא את כו' בקדירה חדשה כו' ע"כ. רמב"ם בפ"ט מה' שבת כת' וז"ל אחד נתן כו' ע"כ. רמב"ם תפס מציאות משונה ממציאות דקתני בבריתא ופי' דבריו דכולן באו כא' זה נתן האור וזה נתן עצים וזה נתן הקדירה וזה נתן המים וכן ראיתי ג"כ להרב בעל כ"מ שכתב בשם הר"י בי רב ובהכי מחייבי כולהו ואפי' שופת הקדיר' ישנה דלא אצטריך תלמודא לאוקומה בחדשה אלא למאי דמשתמע מלישנא דבריתא דמיירי בזה אחר זה אבל בנדון דכתב רמב"ם אפי' בישנה חייב דגם הוא עושה צורכי בישול ודע דבברית' דמייתי הכא לפום גירסא דקמן היא דלא כהלכת' במאי דקתני אחד הביא האור תחילה חייב ופי' רש"י ז"ל חייב משום מבעיר את הגחלת כשנתנה עליה כו' ע"כ. ואנן קימא לן דעל ההבערה אינו חייב ופסקה רמב"ם בפי"ב מהלכו' שבת וז"ל הבעיר כל שהוא חייב והוא שיהיה צריך לאפר כו' ע"כ וסובר אני דדוקא לאפרו אבל כגון זה שהביא האור לקדירה פטור ואי לא תימא הכי אמאי הודחק רבי יוחנן התם בפר' האורג דף ק"ו למימר לתנא דתני קמיה כל המקלקלין פטו' חוץ מחובל ומבעיר כו' מבעיר דצריך לאפרו כו' ע"כ לוקמה למבעיר בכה"ג דמביא לקדירתו אלא ודאי דבכה"ג נמי לא מחייב משום הבערה ולזה תמצא שכתב רמב"ם התם בפ"ט בה' דא' נתן את האור וכו' וז"ל אבל אם שפת אחר את הקדירה תחילה כו' ובא א' ונתן את האור ובא א' ונתן עצים

על האור ובא א' והגיס שנים האחרונים בלבד חייבים משום מבשל ע"כ פי' האחרונים הם זה שהביא העצי' וזה שהגיס אבל זה שהביא האור לא מבעיא שאינו חייב על שלקח והביאה משום הבערה אלא אפי' משום בישול אינו חייב דהא לא היה באור זה שיעור שיתבשל שיעור בישול המתחייב עליו אי לאו עצים דהביא האיך והגם דזה שהביא האור תחילה שבהם הודלקו עצים עכ"ז כיון דקדם הבאת האור פטור וזה שהביא העצים הוא שחייב משום מבשל וכן זה שהגיס. ואי תימא דדעת רמב"ם לחייב משום הבערה אמאי פטור המבי' את האור לו יהיה דפטור משום מבשל מטעם דכתיבנא עכ"ז כשהוא מביא את האור הוא מבעיר כמו שכתב רש"י, אלא ודאי דלא מחייב אלא משום מבשל וכדעת ר' יוחנן התם בפר' האורג ודלא כר' אבהו ובריית דמייתי הכא הש"ס דקתני אחד מביא את העצים וגו' דמיירי בזה אחר זה דקתני דכולן חייבין ואפי' המבי' האור אתיא כר"ש דסובר מדאסר רחמנא הבערה בבת כהן ש"מ דהבערה דעלמא חייב ואנן קי"ל כרבי יהודה דחובל ומבעיר פטור זולת דצריך לאפרו כו' ולהכי פסק רמב"ם כאותה תוספתא דכתב מהר"י בי רב דפטרה המביא האור. ומאי דכתב רמב"ם בפי"ב וז"ל המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר הרי זה חייב ע"כ ליכא לאקשויי דפסק כר"ש דהתם אפי' ר"י מודה דאסיר דהא הוי בצריך לאפרו ואה"נ המבעיר תחת קדירתו דחייב שתים אחת משום מבעיר וא' משום מבשל וכן ראיתי להרב המגיד שכתב התם בפר' י"ב וז"ל ובהשגות א"א ואם הבעיר תחת תבשילו חייב שתים ואפשר שכן הוא וכבר הזכיר רבינו בפ"ט דהנותן עצים תחת הקדירה חייב משום מבשל כו' ע"כ. אה"נ דחייב משום מבעיר וכפ"ז מאי דכתב רמב"ם סתם בחלוקת אבל אם שפת א' את הקדירה דהנותן העצים על האור חייב משום מבשל אין הכונה לומר דאינו חייב אלא משום מבשל ולא משום מבעיר אלא משום מבשל נמי חייב וה"ה משום מבעיר דמלתא דפשיטא הויא ודוק' מבעיר עצים תחת קדירתו אבל הבאת האור לבד הגם שהוא מבעיר את הגחלת בהליכתו פטור:

שם גמרא הכא בקדירה חדשה ומשום ליבון רעפים נגעו בה מדקאמ' משום ליבון רעפים משמ' דבדירה ליכא ליבון אלא משום ליבון רעפים כו' וכן פירש רש"י ז"ל וז"ל ומשום ליבון רעפים וכו' משום הך גזירה גופה שאסרו ללבן רעפים גזרו גם בזו כו' ע"כ וקשה א"כ אמאי קתני חייב כיון דליכא איסור דאוריתא:

ונראה לפרש בריתא דהכא דא' הביא כו' דמיירי דבאו כאחת וכתוספתא שהביא מהר"י בי רב ולזה כולהו חייבין ואפי' זה ששפת קדירה מטעם דקא עביד צורכי בישול כמ"ש רמב"ם ומאי דקאמר הש"ס אלא שופת מאי קעביד לא קאי אבריתא דכולן חייבין אלא

אבריתא דקתני אחרון חייב וכולן פטורים דמשמע פטור אבל אסור לזה קאמר אמאי אסור מאי קעביד ומשני משום ליבון כו' אלא דדרך זה דחוק. ונראה בהקשות עוד מי לא אסקינן דתכף שנתן זה הקדירה בא חבירו ונתן המים ואעפ"י כן קתני כולן חייבין ואמאי הרי כיון דלא שהתה הקדירה בלא מים על האש לא נתלבנה וליכא מיחוש לחיסום דאין חיסום אלא אם הכלי ריקם בלי מים כההיא דרעפים וא"כ אמאי חייב זה ששפת הקדירה והרי לא עביד מידי. אלא ודאי דהיינו דמשני תלמודא הכא בקדירה חדשה וכו' פי' דלא תימא דכל ששופת קדירה חייב אלא משום ליבון רעפים הוא דנגעו בחיוב זה וכפי זה בעי' עד שתשהא על האש שיעור ליבון הרעפים דבזה הוא דמחייבי' אבל פחות מהכי לא מחייב ותלי מלתא ברעפים משום דבהו מסיימא מלתא שיעור המתחייב עליו משא"כ בקדירה דאין דרך ללבנה לצלות עליה להכי נקט ליבון רעפים ודין זה דחיסום רעפים דקדירה דכוותיה דחייב עליה בשבת כללו רמב"ם במה שכתב בפ"ט מה' שבת וז"ל וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס חייב משום מבשל כללו של דבר כו' או שהקשה גוף רך ה"ז מחייב ע"כ. ובמה שכתב בה' י"ט דהמלבן רעפים אית ביה משום מחסם. גם מההיא דכתב רמב"ם בפי"ב מה' שבת וז"ל המכבה גחלת של מתכת כו' אם נתכוון לצרף חייב שכן לוטשים כו' עד שיעש' גחלת ומכבין אותו במים לחסמו כו' ע"כ. מכל הני שמעתתי שכתב מישתמעא מלתא דכל דלחסם חייב עליו הי מינייהו משום מבשל הי מינייהו משום מלאכה אחרת:

שם גמרא ואם בשביל לאפות מותר ע"כ. והגם דאסרינן ליבון רעפים משום חיסום לא דמי האי חיסום דע"י הפגה במים לחיסום דע"י האש דהוי חיסום גדול וגזרו בו רבנן. והתו' חילקו דההיא דרעפים ודאי חוסמן משא"כ הני דתנור דלא הוי ודאי ע"כ. וקשה לי דההיא דתנור כיון דלא קא אפו בו עד דמפיגין בצונן כדקתני בבריתא ואין מפיגין בצונן כדי לחסימן הרי מוכח להדיא דמתחסם בהכי. ותו לכשתאמר דמאי דקתני ואם בשביל לאפות כו' פי' הוא דקאי אמאי דאסר דהיינו דמותר להפיגן בצונן לחסימן כדי לאפות בהן כפ"ז קשה ממ"נ אם מתחסמין בהכי אסור ואם לא א"כ הו"ל טרחא שלא לצורך בי"ט אם לא שנאמר דדעת התו' כפי' רש"י ז"ל דמאי דקתני ואם בשביל לאפות כו' לא קאי אמאי דאסר אלא למעשה דמותר להפיג לאפות הפת שלא ישרף הפת וזה אינו פשט הבריתא אלא דמותר להפיג כדי לחסמו לצורך אפיה והאי תנא לא חייש לפקיעה ולדידיה מאי דקתני אין מלבני' הרעפי' הוי טעמא משום חיסום ולא מפני שצריך לבודקן גם הכא דקתני אין אופים בפורני חדתא שמא תפחת אין הכונה שמא תפחת ונמצא טורח שלא לצורך אלא מפני שיש לחוש לנפחת ויפסד הפת והתבשיל שבה ונמצא

שמתבטל משמחת י"ט וז"ל הרמב"ם בפ"ג מהלכות י"ט אין אופין בפורני חדשה גזירה שמא תפחת ותפסיד הלחם וימנע משמחת י"ט עכ"ל. ובהכרח דסובר הרמב"ם דהטעם דברייתא הוא זה דאלת"ה ואמרינן טעמא דברייתא משום טרחא שלא לצורך לדידיה דפסק דטעמא הוי משום שמחסמין ליתא להאי חששא דטרחא שלא לצורך ושרי לאפות בפורני חדשה. אלא ודאי דסובר דפי' הבריתא הוי מטעמא דביטול שמחת י"ט ולעולם לחששת טרחא שלא לצורך לא חיישינן וכן כתב הרשב"א ועקר.

שם גמרא אין נופחין במפוח כו' התוס' צדדו להתיר מה שהיו נוהגי' לנפוח במפוח של בעה"ב ע"י שהיו הופכין אותו כו' והעולם נוהגין בזמן הזה לנפוח בו בלא הפיכה ואולי דסמכו על מה שדחה הר' פרץ. ורמב"ם כתב בפ"ד וז"ל אין נופחין במפוח בי"ט כדי שלא יעשה כדרך שהאומני' עושים אבל נופחין בשפופרת עכ"ל ונראה כיון דהאידנא כל בעלי בתים נפחין תמיד במפוח לא מנכרא מלתא דהוי מעשה אומן לחוש עלה דמלתא ושרי:

דף לד:

גמ' לימוד ערוך כו'. פי' כך למדו מרבותם דבר זה אבל לא הלכה למשה מסיני דהא לקמן מסקינן דאינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ודוחק למעבד פלוגתא במלתא דהלכה למשה מסיני:

דף לה.

גמ' היה אוכל באשכול כו'. מוכח מהכא לפום מאי דתני עלה רבי נתן דבין בקדש היום בין בנכנס לחצר לר"א ימתין עד מוצאי שבת ויוצא מן החצר ויגמור ולר' יהושע לא יגמור כל עקר. ורמב"ם בסוף פ"ג מהלכו' מעשר כתב וז"ל היה אוכל באשכול בגינה ונכנס מן הגינה לחצר אעפ"י שיצא מן החצר לא יגמור עד שיעשר ע"כ. מוכח דפסק כרבי יהושע דקתני לא יגמור אפי' יוצא מן החצר ובפ"ה מה' הנז' כת' וז"ל היה אוכל באשכול וחשכה עליו ליל שבת לא יגמור אכילתו בשבת עד שיעשר ואם הניחן לאחר השבת הרי זה גומרו ע"כ. מוכח דפסק כר' אליעזר ודע דגירסת המשניות במעשרות היא עזה"ד בחשכה מוצאי שבת ר"א אומר לא יגמור ור"י אומר יגמור ובנכנס לחצר להפך ר"א אומ' יגמור ר"י אומר לא יגמור ולפום האי גירסא פסק רמב"ם כר"י דאמר בחצר לא יגמור ובחשכה ליל שבת יגמור וז"ל רמב"ם בפי' משנה זו דפ"ח דתרומת ומאמר ר"א יגמור ר"ל שיניחנו עד מוצאי שבת וישלים אכילתו אבל בשבת עצמו אסור כו'. ומה שאמרו שניהם לא יגמור ענינו לא יגמור אכילתו עד שיעשר והלכה כר"י בב' המאמרים עכ"ל. הרי להדיא דגירסת רמב"ם היא כגירסת המשנה ופסק כר"י בב' ההלכות וכפ"ז צריך לפרש סוגיין מאי דרמי מתני' הכי קאמר דמתני' דתנן פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן

ר"א אוסר כו' הרי דתרומה קובעת אפי' בדבר שלא נגמרה ורמינהי ממתני' דנכנס מן הגינה לחצר דקתני ר"א אומר יגמור וסובר הש"ס דחצר עדיף קביעותה מתרומה או דכותה מיהא הוי ומשני כדקתני טעמא רבי נתן אומר לא כשאמר ר"א יגמור בחצר כו' ולא כשאמר רבי יהושע יגמור בשבת כו' זו היא הגירסא הנכונה ומתרצא לן מאי דהוה קשה לן אמאי הוצרך לומ' פ"ב ר"א דהנה כיון דבדברי ר' אליעזר קיימינן לא הוה צריך לומר ולא כשאמר יגמור בשבת כו' אלא ודאי דרב יהושע גרסי' והטעות נפל מטעות ראשון דגרס בחשכה ליל שבת ר"א אומר יגמור מזה נתחייב לומר ג"כ בדברי ר' נתן לא כשאמר ר"א יגמור בשבת והעקר כדכתיבנא. ופי' פלוגתייהו דר"א ור"י הכין הוא ר"א אומר יגמור אחר שיצא מן החצר דהגם דראה פני החצר עכ"ז כיון דלא נגמר' מלאכתו וחזר והוציאו יגמור ור"י חולק וסובר דכיון דראה פני הבית קבע למעשר אפי' לא נגמרה מלאכתו ואפי' הוציאו כבר נקבע. ובחשכה ליל שבת סובר ר"א לא יגמור אפי' לאחר שבת וטעמו כיון שהיה אוכל והולך וחשכה עליו ליל שבת ועדיין היה לו לאכול אלא דנמנע וחמיר ליה השבת לר"א מכל מילי דקבעי ור"י סובר דכיון דלא יחדם להדיא לשבת יגמור לאחר השבת ושאני זה מהכנסת לחצר דזה כיון שראה פני הבית חל עליו החיוב והוקבע ותו לא פקע מיניה חובת הקביעות והגם דבין לר"א בין לר"י סוברים דחצר קובעת למעשר אפילו כשלא נגמרה אנן נסבינן הלכה זו לענין דבר שנגמרה מלאכתו והגם דכתב רש"י סתם אשכול לא נגמרה מלאכתו לא חש רמב"ם ז"ל לפרש דבנגמרה מלאכתו איירי משום דסמך על מה שכתב בפ"ג דבין חצר בין שבת בין כל הנהו דקבעי למעשר לא קבעי אלא בדבר שנגמרה מלאכתו מהשת' אין מקום לטעות והוי להו דברי רמב"ם כמפורשים דבאשכול דעומד לאכילה קמיירי וכל דבריו אמת וצדק ומאי דכתב בסוף פ"ה לא יאכל בשבת עד שיעשר לאו למימרא דשרי לעשר בשבת הא ליתא אלא ר"ל עד שאם עבר ועשר דטבל מוכן הוא אצל שבת ולא חש למיטעי דכבר גילה דאין תורמין כו' בשבת ומה שכתב הרב תי"ט לחזק גירס' המשנה דבמכילתין ולדחות גי' המשנה במקומה ממה דכתיבנא דבריו דחויים גם ממה דכתב רמב"ם בפי' המשנה ומה שאמרו שניהם לא יגמור נכריח דגירסת רמב"ם היא כגירסת המשנה במקומה ואין לזוז מזה ועקר:

שם גמרא אחד שבת וא' תרומה כו' לאפוקי כו' ע"כ. כל הני לאפוקי בלאו מילתיה דר' יוחנן הכי קי"ל הלכתא כהלל הא קתני לעצמו עבד הא דר' יעקב נמי הא סתמא לן מתני' דלא כותיה והלכה כסתם משנה הך דר"א הא קי"ל הלכה כחכמים ומה גם לגבי ר' אליעזר דלית הלכתא כותיה אפילו לגבי יחיד א"כ לא הוה צריך ר"י לאשמועינן אלא

עיקר טעמו הוא לענין מקח דהגם דקי"ל הלכה כת"ק במתני' ותנן בפ"ב דמעשרות זה לקצות כו' חייב דמוכח דאפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו מקח קובע והגם דר"י פליג הלכה כת"ק להכי אתא רבי יוחנן ואמר דהלכה כר"י ויהיב טעמא למלתיה ממה דכריך לכולהו אהדדי לומר דכיון דכל הני חצר ושבת כו' אין קובעין אלא בנגמרה מלאכתו הא נמי דכוותה ודחי' הנך רבים דמקח מקמי הנך רבי' וסתמי דקתני דוקא נגמרה דאפי' שבת דחמיר קביעות' והראיה דבעי מיניה רבא מרב נחמן בשבת הגם דבחצר פשיטא ליה כדקאמר בתר הכי ואימא שבת דומיא דחצר. הרי דשבת קובע טפי מהנך ואעפ"כ דוקא נגמרה ומינה למקח. ובזה מתרצא נמי דלא פרכינן לר' יוחנן אמאי אצטריך מיהא למימר הך דחצר והא כבר אמרה חדא זימנא הלכה כסתם משנה:

פרק ה

דף לה:

גמ' עד כמה אמר ר"ז כו' אמר ר' יוחנן כאותה ששנינו כו'. הרי"ף השמיט כל הסוגיא בעית עד כמה ומאי דאתמר עלה והרמב"ם כתב בפ"ג מהלכות י"ט וז"ל מי שהיו לו פירות על גגו וצריך לפנותם כו' אלא משילם כו' ולא חילק אם דוקא ד' וה' או אפילו טובא גם לא התנה שלא יגמור משום אשוויי גומות והוה נראה לומר כי הגם דקאמר ר' יוחנן כאותה ששנינו כו' כיון דתלמודא בתר הכי קא מספקא ליה ש"מ דלא קיימא הך דר"י לס' הש"ס ובספיקא קיימא וכיון דמספק' לן אזלינן לקולא ואפילו כל האוצר די"ט קיל הוא ולא מחמרינן כבשבת אלא דסוף סוף כיון דר' יוחנן פשיטא ליה דכאות' ששנינו לו יהיה דסתמא דתלמודא מספקא ליה כפשיטותא דר"י נקטי' ולעמוד עלה דמלתא נחזי אנן עקרן של דברים דההיא ששנינו מפנין ד' כו' כו' ומאי דפסק רמב"ם התם. גרסי' התם מפנין ד' וה' כו' מפני האורחין כו' אבל לא את האוצר ופרכי' השת' ה' מפנין ד' מבעיא אמר רב חסדא ארבעה מחמשה איכא דאמרי ד' מאוצר קטן, ה' מאוצר גדול מאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחילה ור"י היא דאית ליה מוקצה ושמואל אמר כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא ומאי אבל לא את האוצר שלא יגמור משום אשוויי גומות כו' עכ"ל. משמע דפלוגתייהו דר"ח ושמואל הוי בתרתי דלר"ח אין לפנות אלא ד' וה' ואסור להתחיל באוצר כר"י ולשמואל מפנין אפי' טובא ומתחילין באוצר כר"ש וכפי זה מאי דקאמר התם הש"ס בתר הכי וז"ל איבעיא להו הני ד' וה' דקתני אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין ואפילו טובא כו' ופשטינן הכל לפי האורחין ואפילו טובא האי בעיא לא מצי קאי אלא לס' ר"ח דלשמואל בהדיא קאמר אפי' טובא וכיון

דכן מוכח דהלכתא כר"ח דתלמודא בעי לסברתו ורמב"ם בפכ"ז מהל' שבת כתב וז"ל אוצר של תבואה כו' אעפ"י שמותר להסתפק ממנו אסור לפנותו אלא לדבר מצוה כו' וכיצד מפנין אותו כל א' ואחד מעלה ד' וה' קופות עד שגומרין ולא יכבדו קרקעיתו של אוצר כו' עכ"ל מדבריו מוכח דפסק כשמואל דשרי לפנות הכל וד' וה' לכל א' דקאמר נפקא ליה מההיא דקאמר הש"ס וז"ל חד גברא מפני לכלהו או דילמא כל גברא וגברא מפני לנפשיה ובעא למיפשט מדקתני ועמר רבי כל השדה ודחה תלמודא וליטעמיך רבי בדנפשיה עמר אלא ציוה ועימר ולעולם כל חד וחד מפני לנפשיה ע"כ. מדקאמר הש"ס בהאי לישנא ולעולם כל חד וכו' ולא הפסיק במה שאמר אלא ציוה ועימר ש"מ דדעת הש"ס היא דכל א' יפנה לעצמו אלא דקשה אמאי פסק כשמואל כיון שהש"ס סובר כר"ח מדבעי אליביה גם דסוגיין מוכח כר"ח דכוליה משא ומתן דש"ס אליבא דר"ח דסבר בשבת ד' וה' דאי לשמואל אפילו טובא. ונראה דר"ח ושמואל לא פליגי בטובא אלא עיקר פלוגתייהו דלר"ח סבר לאוקומי מתני' כר"י ושמואל סובר לאוקומי כר"ש ולזה ר"ח פי' ד' מה' או ד' מאוצר קטן ה' מגדול ולב' ה' משתמע שפיר דלא יפנה האוצר וממילא מפרש מאי דקתני אבל לא את האוצר שלא יתחיל בו וכר"י ושמואל דפי' כדאמרי אינשי כו' לא משמע איסורא דלא יגמור את האוצר ומפרש אבל כו' דפי' שלא יגמור ומאי דאתמר במלתיה דשמואל ואפילו טובא פי' הוא אם יצטרך כדמסיק הש"ס מההיא דר' דעמר כל השדה כלה דשמואל נמי לא שרי לפנות טובא אלא אם יצטרך אבל אם לא היה צריך ודאי דאסיר משום טרחא שלא לצורך ותלמודא דבעי אף על גב דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין הגם דשמואל אמר אפילו טובא בדר"ח בעי ליה ובתר הכי דפשיט דהכל לפי האורחין הו"ל ר"ח ושמואל שוים בהא מלתא. וכל זה לגירסתינו אבל לגאונים שאינם גורסים במלתיה דשמואל אפילו טובא לית אנן צריכין לכל זה נמצינו אומרים דבין לר"ח בין לשמואל הכל לפי האורחין וכפ"ז תלמודא דקאמר הכא עד כמה ומשני כאותה ששנינו קשה הרי התם נמי מסקי' הכל לפי האורחין דאפילו טובא נמי אם הוצרך לפנות יפנה והכא כיון שהוצרך מחמת הפסד פירות יפנה כיון דמדמה דינא דהכא דמשילין מפני הפסד פירות לדינא דהתם דמשום בית המדרש ואורחין והיה נראה לומר דאיהו נמי הכי קאמר ד' וה' לכל אחד ואה"נ שיפנה הכל אלא דקשה חדא דהבעיא היא עד כמה משמע כמה שיעור פירות דמשילין ולא כמה יפנה כל אחד שלא הוזכרו האחדים דנימא דקאי עליהו. ותו א"כ מאי קאמר הש"ס בתר הכי דילמא הכא כיון דאיכא הפסד ממון אפילו טובא נמי והרי אחר האמת טובא משילין ולא קאמר אלא לענין שיעור אדם אחד ובהכרח לומר דדעתיה

דר"י הוי דוקא ד' וה' ואפילו לאורחין הרבה ומתני' דהתם דעמר ר' כל השדה דלא כותיה ואדחיא מלתיה דר"י מההיא ולהכי השמיטה הרי"ף ז"ל והש"ס דלא אותביה לר"י מהך ברייתא כבר כתבנו דלפעמים כשהקושיא ברורה וליכא לשנויי עלה מידי לא טרח תלמודא לאקשויי ומשתמעא מלתא דלא קיימינן כר"י ומהשתא דין משילין פירות בי"ט כדין מפנין דשבת דכל לצורך שפיר דמי לפנות הכל מפני הפסד הפירות ולזה כתב רמב"ם שמשיל פירותיו ואפילו מאה קופות וכמו כן בשבת כתב שיפנה הכל ולא הוצרך לפרש דמיירי לפי האורחין דלא חש עלן למיטעי דמיירי אפילו אינו צריך אלא לשיעור פינוי ד' וה' קופות דמלתא דפשיטא דלא יפנה מה שאינו צריך וכמו שכן נשמע מדבריו ממה שכתב לפנותו אלא לדבר מצוה כגון שפינהו להכנסת אורחין ע"כ ופשוט הוא דכל שאין צורך לאורחין אסור לפנות וכדכתיבנא במלתיה דשמואל למאי דגרסינן אפילו טובא דלא מיירי אלא בדהוצרך לפנות ומאי דלא כתב רמב"ם בהל' י"ט שלא יגמור כל הפירות משום אשוויי גומות נראה דלא הוצרך דהא כבר כתב בפרק ה' הלכה י"ד וז"ל כל שאסור בשבת בין משום שהוא דומה למלאכה או מביא לידי מלאכה בין שהוא משום שבות הרי הוא אסור בי"ט ע"כ והגם דתלמודא מספקא ליה הכא בהא מלתא פסקינן כר' יוחנן דדימה י"ט לשבת ואמר כאותה ששנינו כו' והגם דלא קיימא לן כוותיה בפי' דד' וה' דקסבר דוקא ואפילו אורחין מרובים מכח הך מתני' דעמר רבי כל השדה עכ"ז בהא מלתא דמדמה יום טוב לשבת לא שבקינן פשיטות דידיה מקמי ספיקא דתלמודא. ותו דמשנת כל שחייבים עליו משום שבות בשבת חייב עליו בי"ט מסייעא ליה ולענין אם יכול לפנות אדם א' טפי מד' וה' קופות מדלא חילק הרמב"ם ש"מ דשרי אפילו טובא וטעמא משום דכלום טעמא מאי אמרינן גבי שבת התם דכל א' יפנה ד' וה' משום דמפנים לצורכי רבים נימא דכל חד יפנה לעצמו בית מושבו כדקאמר התם משא"כ הכא דמשילין לצורכי פירות שלא יפסדו לא מחלקינן בהכי ואפילו אדם א' יפנה לכוליה ותלמודא לא אדכר הא מלתא הכא משום דלכשנאמר דאפילו טובא משתמעא מלתא דאפילו אדם א' נמי ישיל לכל הפירות:

דף לו.

גמרא תנן נותנין כלי תחת כו'. האי פירכא לכ"ע קא פריך ואי נמי לר"י ולא אסיק אדעתיה מבטל כלי מהיכנו וה"ה דהוה מצי למימר ליה וליטעמיך והא מבטל כלי כו'. ובזה ניחא דכתב רמב"ם בפכ"ה מהלכות שבת הלכה כ"ד וז"ל נותנין כלי תחת הדלף כו' והוא שיהיה דלף ראוי לרחיצה ע"כ ושם באותו פרק בהלכה כ"ה כתב וז"ל פורסין מחצלת ע"ג אבנים או ע"ג כוורת דבורים כו' ע"כ משמע דאפילו אבנים דמוקצים גם

לא התנה בכוורת דאית בה חלות ש"מ דפסק כעולא ואע"פ כן התנה בכלי הדלף דבעי מים ראויים:

דף לו:

גמ' בי רחיא דאביי כו' ע"ס. משמע דאביי חזר מספיקו מדאמר תיתי לי וכו' וטעמו דרבה גם דאביי דחזר מתמיהתו במאי דאמרינן אין עושין גרף של רעי לכתחלה היינו לעשות הגרף עצמו זהו דגזור רבנן ואמרי אין עושין כו' אבל אם כבר הוה במציאות לא גזרו לאסור לאדם להניח מושבו שם משום גרף של רעי דאיכא התם אלא ישכב בכל מקום שהוא חפץ ויפנה הגרף הנמצא שם דהא מלתא דרבנן הוא דהויא ולא אסרינן אלא מאי דאתמר להדיא. אלא דהא מלתא מיהא לא שרינן אלא אי איכא למיחש לפסידא דכל דליכא פסידא פשיטא דלא ואיהו נמי אמאי יטרח לפנות מושבו כיון דליכא פסידא והגרף נעלם מן העין ורמב"ם ז"ל בפ' כ"ה כתב דאין עושין גרף של רעי לכתחלה ולא הביא האי דינא דחדית רבא דמוליך מטתו שם הגם דדמי לעשות גרף דשרי וראיתי למרן כ"מ שכתב דאביי אותביה לרבא וכי עושין כו' ושתיק ליה ש"מ דהדר ביה רבא ומאי דאמר אביי בתר הכי תיתי לי כו' דברי אנינות בעלמא היא ולאו משום דדינא הכי ע"כ. אין דבריו נראים חדא דאביי לא הקשה לרבא אלא בינו לבין עצמו הוה קא קשי דהכי דייק אומרו יתיב וקא קשיא ליה ותו וכי רבא לא הוה ידע הא דאין עושין דזה משמע מכוליה תלמודא דמלתא דפשיטא הוה להו הא דאין עושין כו'. ותו אמאי הוה מתאונן דעבד כהלכה והנכון אצלי הוא דהלכה כרבא ואביי גופיה התודה על אשר גמגם בדעת רבא דהתיר הא מלתא ולא הכניסה בגדר איסור דאין עושין כו' ואפילו למאי דהוה מגמגם לאו דהוה קשה ליה קושיא אלימתא דא"כ הוה ליה לאותוביה להדיא והא אין עושין כו' אלא ודאי דשאני הא מלתא כדכתיבנא אלא דלא החליט אביי להכריע כדעת זו ובתר הכי הדר ביה. ומה שהשמיט הרמב"ם ז"ל דין זה נראה דכיון דפירוש אופן הדבר דביה אסור לעשות גרף כו' וכתב אין נותנין הכלי תחת הדלף דלא חזי הבא לישאל בכה"ג דאביי מאי ליכא למישמע מדברי הרמב"ם איסורא דשאני הא מהא וכדכתיבנא וכל דלא אסר להדיא שרי:

שם גמרא סבור מינה כו' ת"ש כו'. דין זה כתבו רמב"ם בפ' כ"ו מהל' שבת וז"ל כל דבר מטונף כגון רעי קיא וצואה וכיוצא בהם כו' מותר להוציאן לאשפה כו' ע"כ. מדלא התנה דבעי אגב מנא ש"מ דבכל גוונא קאמר ואפילו בפני עצמו ופשוט:

שם גמרא כל שחייבין כו'. מוכח ממתני' דכל השבותים דבשבת איתנהו בי"ט והיינו כיילא דכייל דאי לא קאמר אלא שבות דקא מייתי בתר תכי הני אדרבה בי"ט אמרו

ולמדו שבת בק"ו והיכי קאמר כל שחייבים בשבת כו' חייבים בי"ט הלא בי"ט הוא דתנו להו רבנן ומזה למד רמב"ם שכתב בפ"א מהלכות י"ט כל שאסור בשבת בין משום שהוא דומה למלאכה כו':

שם גמרא ולא דנין והא מצוה קא עביד כו' רש"י פירוש ואמאי קרי ליה רשות ור"ת פירוש ואמאי אין דנין כיון דמצוה ע"כ. וקשה לדברי ר"ת והא בסיפא קתני להדיא ואלו משום מצוה ואעפ"כ אסרו ובהכרח לומר דמחלק בין מצוה למצוה א"כ כח הקושיא לא הוי מחמת דהויא מצוה ועיקר כח הקושיא חסר. ומה דמסתייע ר"ת מההיא דסנהדרין כבר ישבו התוספות. אלא דקשה לי מנא לן דגזור רבנן אין דנין אפילו ליכא דעדיף מניה ואין מקדשין אפילו אין לא אשה ובנים ולא חולציו כו' אפילו לגדול דהא כיון דליכא איסור אלא גזירה דרבנן כל דלא אשכחן דגזרו מנל"ן דאסיר והגם דאשכחן דגזור במשום מצוה דלא מקדישין ולא מעריכין כו' דילמא דוקא הכא הוא דגזור והו"ל לאשמועינן מתני' אין דנין אפילו אב ב"ד ולא מקדשין אפילו מי שאין לו בנים וכו' וליתני הכי ואלו משום רשות ומשום מצוה והוינן מפרשי לה רשות דאיכא דעדיף כו' מצוה דליכא דעדיף כו' וכן כולהו ואולי דכיון דטעמא דגזרת אין מחרימין ואין מקדשין הוי משום מקח וממכר ומקח וממכר גופיה הוא מטעם שמא יכתוב א"כ כי גזרו בהנך דמשום מצוה משתמעא מלתא גם להנך דאין דנין כו' ואפילו הוו מצוה כגון דלית דעדיף מיניה נמי גזור:

דף לז.

גמרא ורמינהי משילין דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת כו' ע"ס הסוגיא לפום מסקנת הש"ס מאי דקתני במתני' אין בין י"ט לשבת וכו' הויא כב"ש פירש כב"ש דבכל גוונא לא מחלקין בין י"ט לשבת אלא באוכל נפש בלבד אבל לא אשכחן דפליגי ב"ה בהאי כללא אלא בהוצאה והבערה דאמרי מתוך אבל בר מן דין לא אשכחן דפליגי ומודים בכללא בר מן דין והך דמשילין נמי תליא ונפקא מפלוגתא דמוציאין את הקטן דכיון דסברי בית הלל מתוך דהותרה הוצאה כו' ואין טלטול מדין הוצאה נגעו בה לזה הוא דהתירו ובזה ניחא מאי דקאמר הש"ס בשבת דף ס' וז"ל אבל שבת וי"ט כי הדדי נינהו דתנן אין בין י"ט לשבת כו'. ומ"ש התוס' הכא למה שהקשו אמאי לא מותיב מההיא דמוציאין כו' ותירצו דשאני ההיא דהויא דאורייתא כו' ע"כ. אין דבריהם נראין דלכשנאמר דבי"ט הותרה הוצאה נימא ג"כ דמכ"ש דהותר טלטול דצורך הוצאה ומאי פריך ממשילין. ולא מצינא למימר דלא הוה ס"ד דטלטול הוי צורך הוצאה דהא סתמא דתלמודא הוא דקאמר לה ומשמע דהויא מלתא דפשיטא. ולדעתי מאי דלא פריך מההיא דמוציאין משום דטפי ניחא ליה לרמויי מתני' רישא וסיפא רישא הך דמשילין סיפא

אין בין יום טוב מלארמויי מתני' דחיקא ותו דטפי ניחא ליה למפרך סתמא אסתמא מלמיפרך מבית הלל:

דף לז:

גמ' כאן ברועה א' כאן בשני רועים כו'. רש"י פירש יש רועה א' בעיר או ב' רועים בעיר כו' יעש"ד ורמב"ם בפ"ה מהלכות י"ט כתב וז"ל המוסר בהמתו לבנו הרי היא כרגלי האב מסרה לרועה ואפילו נתנה לו בי"ט הרי היא כרגלי הרועה מסרה לב' רועים הרי היא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחד מהם עכ"ל פירוש מסרה לב' רועים ולא פירוש למי מסר גם לא היה בדעתו א' משניהם דאם היה בדעתו א' משניהם יכול הוא לברר דעתו ותהיה כרגל הרועה אלא ודאי דאיהו גופיה לא ברר בדעתן וכיון דכן לא הועילה מסירה זו לאפוקהי מרשותיה כיון דלא קנה שום אחד מהם וקיימה ברשות בעליה בכניסת י"ט ומאי דקאמר הש"ס דייקא נמי דקתני לבנו או לרועה לסברת רש"י ז"ל הכי דייק דמדקתני לבנו או לרועה משמע דתרווייהו קיימי והיינו ב' רועים והכי פי' אפילו יש בנו רועה דסד"א מסתמא לבנו הרועה מסריה והו"ל כרועה א' קמ"ל דלא והרי היא ברשות בעליה כל שלא נתברר להדיא כן פי' הרשב"א וכפ"ז מתניתין במסרה לרועה או לבנו בי"ט מיירי ולא אצטריך למתני' במתני' או לרועה אלא לומר דבדאיכא שני רועים מיירי ולא סבירא ליה תלמודא לפרושי מתני דהכי קאמר מסרה לבנו הרועה או לא היה בנו רועה ומסרה לרועה אחר משום דהוקשה ליה לימא רועה דעלמא דלא נפקא מרשות בעליה וכל שכן לבנו הרועה ולזה פירושו דלא אתא תנא במאמר או לרועה אלא לומר דאיכא רועה אחר וחידוש במסרה לבנו בי"ט דלא אמרינן דמסתמא דעתו על בנו ולא על אחר ולדרך זה קשה ראשונה הרי מתני' דקתני מסרה לבנו משמע אפילו מסרה בעי"ט דאי ביום טוב הרי ממה דקתני במתני' בתר הכי השואל כלי מחבירו מעי"ט כרגלי השואל ומקשינן בש"ס פשיטא ומשנינן שלא מסרו לו אלא בי"ט מהו דתימא לאו ברשותיה אוקמיה קמ"ל א"כ עד השתא לא אשמועינן תנא דהגם דלא הוה ברשותיה דשואל אלא בי"ט הוי כרגלי השואל וא"כ היכי מצינן לפרושי דרישא במסרה לבנו או לרועה דמיירי במסרה בי"ט ומטעם דמערב י"ט לא מסיימא מלתא דדעתיה על זה שנתנה לו בי"ט והלא עד השתא לא השמיענו תנא דמועיל מסרה בי"ט אפילו גילה דעתו להדיא מעי"ט שיתנה לו למחר ב' בדאיכא ב' רועים ונתנה ביום טוב אמאי לא אמרינן דמסתמא דעתיה הוה מערב י"ט ליתנה לזה שנתנה לו היום בשלמא אם נאמר דמיירי דלא היה דעתו מערב י"ט על זה שנתן אותה לו בי"ט ניחא אלא אם נאמר דמאתמול הוה דעתו ליתנה לרועה והיום שהוציא מחשבתו לפועל נתנה לזה אמאי לא אמרינן דזהו תחלת המחשבה ותגדל

אקושיא דהיכא דאיכא בנו רועה אמאי לא אמרינן דדעתיה דאיניש מסתמא לתת לבנו ולא לרועה דעלמא. ג' לפי' רש"י דמאי דקאמר הש"ס כאן ברועה א' כו' קאי על המקום שהמקום ההוא לא הוה ביה אלא רועה אחד כאן בשני רועים שהמקום כו' אין הלשון מדוקדק דלאו הכין הול"ל אלא כאן באתרא דאיכא רועה א' כאן באתרא דאיכא ב' רועים דהרי העיקר שאנו מחלקים בו הוא אם יש רועה אחד בעיר. בשלמא אי מפרשינן דקאי אמסירה כמו שפי' רמב"ם כאשר אבאר בס"ד ניחא דאמסירה דקתני במתני' קאי כאן ברועה א' פירוש שמסר לרועה א' כאן שהיתה המסירה לשני רועים אלא לרש"י קשיא. ומכח הני תלת קושיין נד רמב"ם מדרך זה ופי' באופן אחר דמתניתין איירי דמסרה בעי"ט ובנו דקתני לאו רועה הוא והכין נמי משמע פשטא דמתני' דקתני לבנו או לרועה דמשמע דבנו לאו רועה הוא וטעמא דקתני כרגלי הבעלים משום דהגם דמסרה לו אעפ"כ כאלו היא ברשות האב דלהא מלתא הוי יד הבן כיד האב אפילו הוה גדול דכן דרך האב להניח מעשיו ביד הבן ומאי דקתני או לרועה דמוקי לה בש"ס בשני רועים פי' דהיו בשני הרועים יחד ונתנה לאחד מהם ולא גילה דעתו מי הוא זה פי' אפילו בדעתו לא ברר אלא כל אחד מהם שיקח הנה הוא רוצה בו ובזה לא זכה אחד מהם דכל אחד יעכב על חבירו ובזה נשארה ברשות בעליה ומאי דקאמר הש"ס דייקא נמי דקתני כו' פי' מדקתני מסרה לבנו או לרועה משמע רועה דומיא דבנו מה בנו דלא נפקא מרשותיה ה"נ רועה דלא נפקא מרשותיה וה"ד מפרש לה תלמודא כגון שמסרה לשני רועים וזה ניחא לפרושי טפי מלפרש זה שאמר הרב המגיד ז"ל ומיתורא דבנו קא דייק לה דלא אצטריך אם לא שתאמר דחלוקת לרועה פי' שמסרה לשני רועים יעש"ד משום דאם נפרש כן יש לבעל הדין לחלוק ולומר דהרי כשאנו מפרשינן לרועה הוא רועה א' בהכרח לומר דהיינו טעמא דהויא כרגלי הבעלים הגם שמסרה לרועה אחד מערב י"ט משום דלא חשיב בעליו להיות כרגליו אלא בעליו ממש שיש לו קנין בגוף הדבר ומאי דקתני במתני' כלים המיוחדים לאחד מן האחים נמי מיירי דיש לכל אחד מהאחים חלק בכלים וגם השואל כלי כו' דקתני משום דחייב באונסין הו"ל כבעלים ולעולם כל דלית ליה חלק בגוף הדברים הגם דהו"ל ברשותיה לא הוי כרגליו ומהשתא בהכרח לומר מסרה לבנו דלא תימא דבנו כיון דראוי ליורשו והיה בידו עתה וגם יד הבן נתונה בנכסי אביו סד"א דהוי כרגליו קמ"ל דאעפ"כ הרי היא כרגלי הבעלים. לזה בחרתי לומר דתלמודא דייק לה בדדמי למאי דקמה ולדרך זה דרמב"ם אפילו מאה רועים בעיר ומסרה בי"ט לאחד מהם הרי היא כרגלי הרועה דמסתמא דעתיה הוה ליתנה לרועה זה ומסתברא לי שאם היה בנו רועה ומסרה לו דהיא כרגלי בנו הרועה דמסתמא כי יהבה ניהליה

לרעותה אדעתא להוליכה לכל מקום מרעה אשר ייטב בעיני הרועה אותה וכן ראיתי שכתב הרשב"א ז"ל בדעת רמב"ם ועיקר:

שם גמרא דקא ינקי תחומין מהדדי. פירוש כיון דביום טוב ינקי חלקיה נמצא שבכל חלק שביד כל אחד מהשנים יש בו ג"כ מחלק האחר ואותבינוה רב כהנא ורב אשי לרב השתא לאיסור מוקצה כו'. רש"י פירוש דחלק חבירו מוקצה לגבי דידיה כו' והקשו בתוס' דמאי איסור מוקצה במוכן לחבירו יע"ש ופירוש דאסור מוקצה דקאמר היינו מה שגדלה בי"ט ומוסיף בשמנונית ע"כ ודברים ג"כ מוקשים דלמא דבאיסור מוקצה כזה סבר לה רב כר"ש כיון דלא מינכר. ותו קשה מאי קא מתמהו לאיסור מוקצה לא חששו אה"נ דלאיסור מוקצה דאיסורו מדרבנן ולית ליה עיקר מן התורה לא חששו. ותו אפילו את"ל דאיסוריהו שוה עכ"ז לא הו"ל למימר כי האי גוונא לאיסור מוקצה לא חששו לאיסור תחומין חששו דמשמע דטפי הוה להו למיחש לאיסור מוקצה מאיסור תחומין והכי הול"ל ומאי שנא מאיסור מוקצה דלא חששו:

ונראה דרב כהנא ורב אסי אאיסור מוקצה דתנן במסכ' תמורה קאי דתנן התם דף כ"ח וז"ל כל האסור ע"ג המזבח כו' המוקצה והנעבד כו' איזהו מוקצה המוקצה לע"ז כו' ומוקצה זה אסיר לגבוה ושרי להדיוט וכן נעבד וקאמרינן במסכת ע"ז דף מ"ו גבי הך דאתמר אבנים דנדלדלו כו' דשאני בהמה דשריא להדיוט מוקצה ונעבד משום דהוו בעלי חיים דוק מינה אם אינה בעלי חיים אסיר להדיוט. וגרסי' תו התם דף מ"ח וז"ל אמר שמואל המשתחוה תוספתיה אסור ע"כ וב"ח ומחובר דין אחד להם ומינה נשמע לב"ח דתוספתיה אסיר ואעפ"י כן לית אנן חוששין למה שמוסיף המוקצה והנעבד אלא דוקא במחובר אנו חוששין אם ניכר התוספת והוא מובדל אנו אומרים כדאמר שמואל ופסקו רמב"ם בפ"ח מהלכות ע"ז וז"ל המשתחוה לאילן אעפ"י שלא נאסר השריגים והעלים וכו' הרי אלו אסורים בהנאה ע"כ. הרי דלא אסיר אלא השריגים והעלים דמינכרי תוספתיהו אבל מה שמתוסף בגוף האילן דלא מינכר שרי ודכותיה בב"ח נמי שרי והיינו דקאמרי ליה לאיסור מוקצה דהוי דאוריתא לא חששו ולאו דוקא מוקצה אלא אפילו נעבד אלא רישא דמתני' נקטי דקתני מוקצה וה"ה נעבד דלא חששו לתוספת כה"ג לאיסור תחומין דהוי מדרבנן חששו ושתיק רב ואיכא למימר דשתיק מחמת דקושיא זו אלימתא ואיכא למימר דלא חש להשיב משום דקושיתם איתא נמי במתני' דקתני האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי היא כרגלי שתיהן ובעו בה אמוראי וליבטלו גבי עיסה ומסיק בש"ס דאה"נ אלא משום גזרה דלמא תעשה עיסה בשותפות ולר' אשי משום דהוי דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל ולפום הני

שינויי שניא הא דתחומין מכל האיסורין ואפילו מאסורי ע"ז דהא אשכחן המערה יין נסך אפילו כל היום דשרי משום דקמא קמא בטיל והא נמי דכוותה דכל פורתא ופורתא דמתוסף בבהמה או במחובר בטיל משא"כ מאי דקמן דמאי דאנו אוסרים לא הוי אלא מטעם דבר שיש לו מתירין ואי נמי משום גזרה שתעשה עיסה בשותפות יאסרו כל מין תערובת אפי' בטל מדינ' והרי"ף והרמב"ם פסקו כרב דחיישינן לינקי תחומין. והצצתי בדברי רמב"ם וראיתי שנתכון לתת טעם לפסק זה כדכתיבנא וז"ל בפ"ה מהל' י"ט הלכה כ' וכן האשה ששאלה מחבירתה מים ומלח ולשה בהן עיסתה כו' כרגלי שתיהן כו' שכל איבריה יונקי' זה מזה כו' עכ"ל. ממה שכתב דין המשנה ששאלה מים כו' וכתב דין דרב בכה"ג דוכן מוכח דטעמא חד לתרויהו וממילא משתמעא מלתא דבזה תלה רב זייניה ותמיהת רב כהנא לדברי רב הוי כתמיהת הנהו אמוראי אמתני' וכמו דמישבינן טעמא דמתני' מתישבי נמי דברי רב ובזה קיימא סבר' רב בקימה דאית בה הידור. וראיתי להרא"ה שפי' מאי דקאמר לאיסור מוקצה לא חששו פי' איסור אבר שיצא כו' יעש"ד שהם רחוקים ביותר:

דף לח.

גמרא שור של פטם כו' כתב רמב"ם ז"ל בפ"ה וז"ל שור של רועה וכו' ושור של פטם ונמצא שור זה כבור של עולי בבל שהיה מסור לכל עכ"ל פי' שכל חלק וחלק משור זה כמי שלא היה לו בעלים קודם י"ט וביום טוב שקונים אז היו לו בעלים ולא למפרע דנאמר הרי ינקי תחומין מהדדי אלא כל חלק וחלק משור זה לא היו לו בעלים לחוש ליניקתו מחבירו. וראיתי להראב"ד שכתב על דברי רמב"ם שהוא שיבוש ח"ו ואין זה אלא שיבוץ זהב ומה שכתב הוא ז"ל דדוקא בחבירים שמקפידים כו' לדבריו אם היו חבירים שאינם מקפידים או אחים דניחא להן למעבד רצון אהדדי לית לן בה ודבריו ז"ל רחוקים משמוע ועיין בסמוך:

דף לח:

גמרא רבא אמר תבלין כו' רש"י ז"ל פי' דלא פליגי אמוראי. והתו' כתבו על דברי רש"י שהוא דוחק ופי' ז"ל דלרבא ה"ה מלח ומים דלא בטלי כו' יעש"ד ודבריהם דחוקים דלפי זה עיקרא דמלתא דהו"ל לאשמועינן רבא הוא במלח ומים דהוי חידוש ולא בתבלין. ולדידי חזי לי דרבא קאמר דמשום תבלין גזרו כיון דתבלין לא בטלי משום דלטעמא עבידי היינו טעמא דאסרו מים ומלח אטו תבלין דבהכי מיחייף ולא מטעם שיעשו עיסה בשותפות דלא אתי למטעי ממים לשותפות עיסה ואתי רב אשי ואמר טעמא אחרינא משום דהו"ל דבר שיל"מ ומשום דלפום האי טעמא אם היה צריך לאכילתו ברחוק

ובמקום זה לא היה צריך לו גם היה נפסד התבשיל אם היה מתעכב עד למחר דבזה לא הו"ל מתירין לא אסרינן להכי לא יהבו אביי ורבא האי טעמא אמתני'. אלא דקשה א"כ דלרב אשי אם היה תבשיל שנפסד שרי אם כן הו"ל לרמב"ם למיהב טעמא הכא דהוי מטעם דיש לו מתירין כדי שנדע דבהיכא שנפסד שרי דהא קי"ל הלכה כרב אשי ואולי דלרב אשי נמי בכל גוונא אסיר דלא פלוג רבנן. ואביי ורבא לא ניחא להו למימר הכי ויהבי טעם כללי. ומהכא שמעינן דכל דאסרינן דבר שיש לו מתירין הגם דלפעמים מתקלקל ואין לו היתר לא פלוג רבנן וזה דלא כהרשב"א והמרדכי ז"ל שכתבו דדבר שיש לו מתירין שאנו אומרים דלא בטיל כחמץ בפסח אי הוי תבשיל דנפסד שרי ועיין מה שכתב בים של שלמה בפר' כל הבשר והתו' כתבו דמאי דאמרינן דבר שיל"מ לא בטיל דוקא במין ומינו אבל במין ושאינו מינו בטל ורב אשי דקאמר הכא דהו"ל דבר שיל"מ משום דחשיב ליה כמין ומינו יעש"ד. ולי נראה דהגם דבירושלמי מחלק בהכי רב אשי פליג אהך דירוש' וסובר דלא שנא מין ומינו ולא שנא מין בשאינו מינו והלכה כר' אשי וכן היא דעת רמב"ם דכתב בפ"א מה' חמץ ומצה וז"ל חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח בין במינו בין בשלא במינו הרי זה אוסר בכל שהוא ע"כ. ובפט"ו מהל' מאכלות אסורות כתב וז"ל לפי שהוא דבר שיל"מ שהרי אחר הפסח יהיו כל התערובות מותר ע"כ. הרי דדבר שיל"מ אסור אפי' בשאינו מינו וטעמו ז"ל משום דרב אשי הכי סבר מדתלה טעמא דאיסור מים ומלח בעיסה מהאי טעמא וכיון דכן הגם דבירושלמי מחלק בהכי לא חיישינן ומה שישבו התו' בדברי רב אשי הם דברים רחוקים ודחוקים וכדברי הרמב"ם עיקר גם מוכח מדברי רמב"ם דלא מחלקינן באם נפסד התערובת מדלא מחלק וכדכתיבנא:

דף לט.

גמרא במים מים אין מלח לא כו' ע"כ לאו משום דהלכה כרבי יהודה קא שקיל וטרי תלמודא אליביה אלא משום דנפקא מינה לרבנן דאסרי אפי' במלח סדומית דאינה ניתרת גם במאי דפריך מקדירה לקדירה נפקא מינה ג"כ לרבנן דאסרי אפילו בעבה דאין רוטבו ניכר. וא"ת הא לא אצטריך לאשמועי' לרבנן כיון דאסרי מים בעיסה. י"ל כיון דמלח מועט הוא וכן מים בקדירה שאין ניכרים המים בה כמו בעיסה שנילושה במים סד"א דלא גזרו רבנן ויודו לו לרבי יהודה קמ"ל:

שם גמ' הגחלת כרגלי הבעלים נסתפקתי באפר אי אמרינן דדינו כגחלת או אמרינן דפנים חדשות באו לכאן וכאילו לא קנה שביתה אצל שום אדם ומיסתברא להכריע דפנים חדשות בא לכאן ודייקא נמי דקתני מתני' גחלת כרגלי הבעלים דמשמע דוקא גחלת הוא

דהויא כרגלי הבעלים דבעינייהו קיימו עצים אלא דהוצתו ובערה בם אש משא"כ אפר דפנים חדשות באו לכאן לא ומאי דקתני שלהבת ככל מקום דמשמע דוקא שלהבת דלית בה ממש אבל אפר כרגלי הבעלים לאו מלתא היא דחי' קמ"ל בשלהבת הגם דעדיין היא כרוכה ככלים שקנו שביתה אצל בעה"ב וסד"א דאסי' קמ"ל דלא ואם הדליק נר ממנה הרי היא כרגלי זה שהיא בידו ואה"נ דכ"ש אפר שכבר מיקלא קלי להאיך דקנה שביתה אצל בעל הבית דינו ככל מקום והא מיהא פשיטא לי דנולד בי"ט כגון ביצה ועגל הרי הוא כרגלי הבעלים דסוף סוף היה בין השמשות של עי"ט בעולם ולא דמי לאפר שלא היה בעולם והא למה זה דומה למי גשמים דתניא בעירובין דף ו' גשמים שירדו בי"ט הרי הם כרגלי כל אדם למאי דס"ד הש"ס לאוקומה דלא כרבי אליעזר יעש"ד. ומיהו איכא לצדד בהא מלתא סוף סוף באו מדבר דקנה שביתה אצל הבעלים מערב י"ט והא מיהא פשיטא מההיא דתנן לקמן בור של עולי בבל כרגלי הממלא ואוקמוה דהוי כנכסי הפקר. הרי דהגם דלא קנה שביתה מעי"ט עשו בו רבנן דליקני שביתה מעת שזכו בו בעלים ואפילו בי"ט ומינה לאפר זה דכיון דברשות בעליו הוא הגם דנימא דפנים חדשות באו לכאן ליקנו שביתה מהשתא וליהוו כרגלי הבעלים מידי דהוה בור של עולי בבל ומאי דמיבעיא לי היא בהיכא דלא זכו בהם הבעלים וכגון שהדליק לעצים במקום מופקר וזכה אחר ברמץ אי נמי אפקיה מרשותיה מקמי שריפה אי הוי כרגלי המוציאו והוו כגשמים שירדו בי"ט דהם כרגלי כל אדם שיזכה בהם ראשון ואולי דהיינו חידותא דדינא דקתני מתני' גחלת כרגלי הבעלים פשיטא מאי שנא מכליו דאצטריך תנא לאשמועי' ודוחק לומר דרישא אגב סיפא נקט אלא אתא לאשמועינן דוקא גחלת אבל רמץ משכחת לה דהוי כרגלי המוציאו ועיין בדבור דאחר זה:

שם גמרא והא תניא כו' דאדוייה אדויי ע"כ. פי' רש"י דאביי לא ס"ל בקיסם משום דמועט הוא וממהר לכבות אי נמי רבותא כו' ע"כ לדרך הראשון קשה אם כן כדקאמר הש"ס שלהבת פטור היכי משכחת לאביי מיהא מאי קא בעי כיון דאפקיה בקיסם. ואולי דלאו לענין דינא קאמר אלא לענין מציאות דלא מצי להוציא שלהבת בקיסם דתכף הוא כבה. אלא דאין דברי רש"י בתחילת דבריו סובלים זה ודרך שני עיקר בדברי רש"י והרמב"ם בפי"ח מהלכות שבת כתב וז"ל גחלת כל שהוא והמוציא שלהבת פטור עכ"ל. מדכתב גחלת כל שהוא משמע דוקא דבר דמיקרי גחלת כגון של עץ או של מתכת ואפי' מתכת שאינו קשה דאל"כ תיפוק ליה דחזי לעשות ממנו דרבן קטן כדאמרינן בפ' רבי עקיבא אלא כשאינו קשה וחממו הרבה עד שנעשה כגחלת שיעורא בכל שהוא. ותדע דכתב רמב"ם בפ"ט מהלכות שבת וז"ל המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת כו' ע"כ. הרי

דמתכת נמי מיקרי גחלת ונכלל בדין גחלת כל שהוא אבל חרס אי אפשר שיקרא עליה שם גחלת אפי' יסיקנו ואין נכלל בכלל גחלת שכתב רמב"ם וכפ"ז פסק רמב"ם כר"ש. תו אית לן למידק בדברי רמב"ם אמאי לא כתב היכי משכחת שלהבת דהא תלמודא בעי לה בעויי והוצרך לשנויי באדוייה כ"ש דהו"ל לרמב"ם להשמיענו. ולפום מאי דכתיבנא דפסק הרב ששת אתי שפיר משום דמאי דבעי הש"ס היכי משכחת לה לא קאמר הכי אלא לס' אביי אבל לס' רב ששת כגון דשייף משחא ותלי ביה נורא ואפקיה ולהכי לא כתב הרמב"ם ז"ל הך דאדייה לומר דבכל גוונא דהוי דאפיק שלהבת פטור אבל אסור אלא דקשיא לי דהא קי"ל הלכה כבתראי ואביי איהו בתרא מרב ששת ואולי דרמב"ם דייק למתני' דקתני המוציא גחלת חייב דמשמע כל שהוא ודייקא כר"ש והיכא קי"ל הלכתא כבתראי במלתא דפליגי בסברא אבל בהיכא דפליגי בפי' דמתני' לא אזלינן אלא בתר מאן דמשתמעא מתני' שפיר כותיה וכיון דפשטא דמתני' משתמעא שפיר כרב ששת הכי נקטינן ועיין מ"ש לקמן דף מ' ד"ה שאני עברא דשא ודע דבכולהו בבי דקתני בברייתא בגחלת איכא בכל חדא חידותא דגחלת כרגלי הבעלים לומר דוקא גחלת אבל אפרה לא וכדכתיבנא בסמוך לזה אפי' כל שהוא חידותא דגחלת של הקדש לפי דגחלת דפקעא מעל המזבח אין בה מעילה אצטריך לאשמועינן דשל הקדש פי' של בדק הבית וכמ"ש הרמב"ם הלכות מעילה פ"ב וז"ל גחלת שפקעה מעל המזבח בין לפני חצות וכו' לא נהנין ולא מועלין אבל גחלת של קדשי בדק הבית מועלין פי' והשלהבת לא נהנין ולא כו' ע"כ. הרי דגחלת של הקדש שניא משל מזבח והיינו חילוק דגחלת דהקדש. וחילוק דגחלת של ע"ז לומר דוקא גחלת אבל אפרה מותר וכדמשמע מדברי רמב"ם בה' ע"ז פ"ז שכתב וז"ל ע"ז ואשירה שנשרפה אפרה אסור בהנאה וגחלת של ע"ז אסורה והשלהבת מותרת מפני שאין בה ממש ע"כ. מוכח מדברי רבינו דדוקא ע"ז ואשירה שנשרפה הוא דאסור אפרה אבל גחלת של ע"ז לא וחידותא דדינא דהמוציא גחלת הוא לומר דבכל שהוא וחידוש דגחלת דמודר הנאה נראה דקמ"ל דהגם דאינו נהנה אלא משלהבתה כיון דהיא כרוכה בהדי גחלת אסורה והא מלתא שמעינן לה מהאי בבא ומינה לכולהו בבי דהגם דאינו נהנה אלא משלהבת כיון דכרוכה בגחלת אסורה ודכותה אמרו בברייתא דאסרו לברך על שלהבת של ע"ז. והרי"ף והרא"ש השמיטו הברייתא דשלהבת בכל שהוא ומאי דאתמר עלה אולי דאינהו נמי ס"ל דפשטא דמתני' דהמוציא גחלת אפילו בקיסם משמע וכדפי' בדעת הרמב"ם א"נ משום דחידושא דחייובי לא קא מייתו להו ואיסורא הא שמעי' להו מדקתני ושלהבת פטור וקמ"ל כל פטור בשבת פטור אבל אסור ולחידושא דכל שהוא לא אצטריך דכל איסורי דרבנן לית להו שיעורי דכל שהוא:

שם גמרא ושל עולי בבל כרגלי הממלא. משנה זו פסקה הרמב"ם בפ"ה מה' י"ט וז"ל בור של יחיד כרגלי בעליו ושל אותה העיר כרגלי אותה העיר ושל עולי בבל שהם מסורים לכל כרגלי הממלא מהם מוליך למקום שהוא מהלך ע"כ. וכתב עליו וז"ל זה שיבוש כמו שכתבתי למעלה ע"כ. ולמעלה באותו פרק אמאי דכתב הרמב"ם ז"ל רוב חפצי הפקר הרי הם כרגלי מי שזכה בהם ע"כ כתב הראב"ד וז"ל טעה במשנתינו ושל עולי בבל כרגלי הממלא ע"כ. וכבר כתב ה"ה מה שיש להקשות על דברי הראב"ד מפשטא דגמ' דעירובין דקאמר להדיא הש"ס דלא אורינן הלכה כר"י בן נורי אלא לקולא ולא לחומרא יע"ש. ובעיני יפלא איך יטעה בזה הראב"ד דאפילו כל דקרי בבי רב לא יטעה בהכי ולא מצא ה"ה ז"ל זכות ללמד אלא דהק' להרמב"ם ממה שהיה בזכרונו ולא היה לפניו הגמרא. ואני אומר דהראב"ד דעת אחרת עמו בפי' הסוגייא ואין קושיא עליו והילך לשון הגמרא אמר ר"י בר אידי אמר ריב"ל הלכה כר"י בן נורי א"ל ר' זירא לר"י בר אידי בפי' שמיע לך או מכללא שמיע לך מאי מכללא דאמר ריב"ל הלכה כדברי המיקיל בעירוב ותרתי למה לי אמר ר' זירא צריכי דאי אשמועי' הלכה כר"י בן נורי ה"א בין לקולא בין לחומרא קמ"ל הלכה כדברי המיקיל בעירוב ולימא הלכה כדברי המיקיל בעירוב כו' איצטריך סד"א ה"מ יחיד במקום יחיד כו' אבל יחיד במקום רבים אימא לא צריכא ע"כ. ופרש"י לקולא כגון אדם ישן כו' לחומרא כלי הפקר כו' יע"ש. לכאורה מוכח להדיא דלא אמרינן הלכה כריב"ן אלא לקולא. וקשה היכי קאמר הש"ס הלכה כדברי המיקיל בעירוב למה לי והא אצטריך לשאר הלכות דעירוב דהלכה כמיקיל ולזה כתבו התוס' דניחא ליה למיעבד צריכות בהא מלתא עצמה אלא דק' דילמא מאי דקאמר הלכה כריב"ן אכולה מלתא דריב"ן אתמר בין אשביתת אדם ישן בין אשביתת נכסי הפקר דכל דבלא דעת עצמו וגם בלא דעת אחרים עליו קנה שביתה במקומו והגם דאיכא צד חומרא שאם ערב אינו יכול להוליכו יותר מאלפים עכ"ז זיל לאידך גיסא איכא קולא לאחרים ומאי דאצטריך ריב"ל לומר הלכה כדברי המיקיל בעירוב הוא לשאר דיני עירוב דהלכה כמיקיל אכן פי' דסוגייא כך הוא צריכי דאי אשמועי' הלכה כריב"ן ה"א בין לקולא כו' פי' ה"א דמאי דאמר הלכה כר"י בן נורי לאו משום דעירובין דרבנן נינהו ואזלי' בהו לקולא אלא דאה"נ אי הוה לחומרא נמי ואז לא הוה גמרינן לשאר הלכות עירובין דאזלינן לקולא מהכא קמ"ל הלכה כדברי המיקיל בעירובין דבכל מחלוקת דפליגי בהלכות עירובין הלכה כדברי המיקיל ואצטריך הלכה כריב"ן לומר אפילו במקום רבים ולעולם מאי דאתמר הלכה כריב"ן אכולה מלתא אתמר והגם דאיכא צד חומרא כההיא דנכסי הפקר עם כל זה הא איכא קולא זו היא שיטת הראב"ד בפי' הסוגיא ודעת הרמב"ם כפשטה דסוגיא

וא"נ סבר כפי' הראב"ד עכ"ז כיון דסתם משנה דהכא דתנן בור של עולי בבל דקיימא כרבנן וגם מדאמוראי ר"נ ורב ששת שקלי וטרי אליביה וגם רבא ש"מ דהכי הלכתא ודלא כרבי זירא בכולה מלתא שאמר:

שם גמרא רמי ליה כו' בור של יחיד, כו' פי' והגם דבור אינו מעין עכ"ז הוה ס"ד דאפי' מושך דגם בריכות מים של גשמים לפעמים הם נמשכין וחידש לו דדוקא במכונסים אבל בנמשכים הגם דהוו מי גשמים שאינם נובעין הרי הם כנהרות דקתני בברייתא כרגלי בני אדם:

דף לט:

גמ' אלא הכא במגביה כו'. קשה דהא מדקא מותיב ליה רבא לרב נחמן ואי אמרת בירא דשותפין והוצרך רב נחמן לשנויי ליה מוכח דסבר רב נחמן בירא דשותפי ולפום מאי דמסיק הש"ס דלכ"ע בירא דהפקירא קשיא והרשב"א ז"ל תירץ דרב נחמן לדידיה דרבא הוא דמשני ליה למאי דהבין כו' יעויין בדבריו ובמחילה מכבודו היכי מנח ליה ר"נ לרבא טועה בסברתו דסובר בירא דשותפי והוא לא כן יחשוב ושאני במקומות שאנו אומרים לפי דעתו קא' ליה היינו אם הוא סובר סברא אחת כנגדו אנו אומרים דמשני ליה לפי סברתו משא"כ אם יטעה בפי' דברי מי שכנגדו בזה לית לן למימר דמשני ליה לפי סברתו והתורה אמרה הרימו מכשול. והנכון דסתמא דתלמודא חולק ואומר דלא היו דברים מעולם ולא אותביה רבא לר"נ כל עיקר מהך מתני' אלא אמוראי אינהו דסברי הכי בדברי ר"נ ואותיבו לדבריו ומשנו עלה ולעולם ר"נ טעמו הוא משום דקא סבר קנה חבירו:

דף מ.

גמ' שאני עיבורא דדשא דדמי כו' מדאיצטריך לפרושי ש"מ דלאו מלתא דפשיטא היא וקש' אמאי השמיט הרמב"ם האי דינא מהלכותיו ולא כתב אלא דין יחד להם קרן זוית ונראה דלפום מאי דמסיק הש"ס דמשום בשר שנתעלם מן העין הוא דקאמר ליה אי אית דלית א"כ לא מיירי הכא במיחוש ברשות מי קאי א"כ תו לא איצטריך למימר דעיבורא דדשא כקרן זוית ובעי' דוקא דיחד לו קרן זוית והרי"ף ז"ל השמיט כל הסוגיא דאתמרא אמתני' דמי שהיו פירותיו ובספר ים של שלמה כתב דהרי"ף פסק כשמואל ולהכי כשהביא המשנה פשטה דמתני' כשמואל ע"כ והאי מלתא אזדא כפום מאי דכתיבנא לעיל דהגם דקי"ל כללי דהלכתא בההיא דר"ש ואביי הלכה כאביי עם כל זה בהיכא דפלוגתייהו תלייא במשמעותא דמתני' פסקי' כמאן דמשתמעא שפיר כוותיה ה"נ כיון דפלוגתייהו דרב ושמואל תליא במשמעותא דמתני' דהגם דקי"ל כרב באיסורי כיון דפשטא דמתני' משתמע' שפיר כשמואל פסקי' כוותיה זו היא דעת הרי"ף ז"ל הכא

אבל הרמב"ם. סובר כיון דאמוראי בתראי נמי שקלו וטרו אליבא דרב בכולה שמעתתא הכי נקטינן:

תוש לב"ע